

Tomi Oinas

Sukupuolten välinen kotityönjako
kahden ansaitsijan perheissä

Tomi Oinas

Sukupuolten välinen kotityönjako
kahden ansaitsijan perheissä

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Agora-rakennuksen auditoriossa 2
joulukuun 11. päivänä 2010 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Sukupuolten välinen kotityönjako
kahden ansaitsijan perheissä

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH 402

Tomi Oinas

Sukupuolten välinen kotityönjako
kahden ansaitsijan perheissä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Editor

Jussi Kotkavirta

Department of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Sini Rainivaara

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

URN:ISBN:978-951-39-4117-8
ISBN 978-951-39-4117-8 (PDF)

ISBN 978-951-39-4110-9 (nid.)
ISSN 0075-4625

Copyright © 2010, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2010

ABSTRACT

Oinas, Tomi

Domestic division of labour in dual-earner households

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2010, 188 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research

ISSN 0075-4625; 402)

ISBN - +, !-) %' -!(%&!, 'fD8: Ł978-951-39-4110-9 fb]X"Ł

English summary

Diss.

This study investigates domestic division of labour in Finnish dual-earner families. The effects of gender role attitudes, relative recourses and dimensions of working time on division of housework were examined. In addition, direct and mediated effects of class position of both spouses were examined. Empirical analyses are based on Finnish dual-earner families in three data sources: The Finnish Time Use Survey 1999-2000 (n=1544), International Social Survey Programme 2002 (n=481) and European Social Survey 2004 (n=609). Linear regression analysis and analysis of variance were used in dyad level investigation. Actor-Partner Interdependence Model (APIM) was used with structural equation models (LISREL) to analyze the mechanisms of spouses attributes on housework. According to results total work load of men and women was divided equally in dual-earner households. However, men did more paid work and women housework. Also, women are mainly responsible of core household duties and men of household maintenance. In addition, women's housework is more intense and fragmented than men's. Results gave support to the time availability and the gender role attitude perspectives. Longer work hours reduced housework for both men and women. Egalitarian attitudes reduced only women's housework hours. The class position of spouses had direct effect on the domestic division of labour. Housework was shared most equally in families where woman was in higher class position than her husband. In entrepreneur and farmer families housework was shared least equally. Class position had also mediated effects on housework. Women entrepreneurs and farmers did more housework than employees because they did less paid work. Women in high position had high working tempo, which increased their husband's housework. Also, woman's high class position was associated with egalitarian attitudes for men, which decreased women's housework hours. Spouse's housework hours were positively correlated, partly because couples did housework together. Results also point to the role of assortative mating in domestic division of labour.

Keywords: housework, domestic division of labour, time use, working time, dual-earner household, social class.

Author's address Tomi Oinas
Department of Social Sciences and Philosophy
P.O.BOX 35 (B), 40014 University of Jyväskylä
tomi.oinas@yfi.jyu.fi

Supervisors Docent Timo Anttila
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä

Professor Jouko Nätti
Department of Social Policy
University of Tampere

Reviewers Docent Jani Erola
Department of Social Research
University of Turku

Doctor Johanna Lammi-Taskula
The National Institute for Health and Welfare (THL)

Opponent Emeritus Professor Timo Toivonen
Department of Social Research
University of Turku

ESIPUHE

Aloitin tutkimusurani yhteiskuntapolitiikan yksikössä vuonna 2006 saatuani tutkijan paikan Suomen Akatemian projektista ”Työaika ja ajankäyttö kotitaloudessa”. Projektin aikana tutustuin professori Jouko Nätin ja dosentti Timo Anttilan opastuksella ajankäyttötutkimuksen mielenkiintoiseen ja haasteelliseen maailmaan, jonka piiristä myös väitöskirjani aihe löytyi. Olen myöhemmin saanut työskennellä useissa muissa Jouko Nätin ja Timo Anttilan projekteissa. Haluan kiittää heitä asiantuntevasta ohjauksesta ja vankkumattomasta tuesta, jota ilman työni tuskin olisi valmistunut. Osallistuminen heidän luotsaamiin projekteihin on ollut mitä parhain tutkijakoulu. Kiitän myös eri hankkeissa työskennelleitä kollegoitani YTM Armi Hartikaista, YTM Piritta Seliniä, YTT Sakari Taipaleeta, YTT Mia Tammelinia ja YTT Ilkka Virmasaloo vertaistuesta ja viihtyisästä seurasta.

Haluan kiittää työni esitarkastajia dosentti Jani Erolaa ja YTT Johanna Lammi-Taskulaa asiantuntevista huomioista ja kannustavasta kritiikistä, jotka auttoivat minua väitöskirjani loppuun saattamisessa.

Työn ja hyvinvoinnin tutkijakoululta (TyöVerkko) saamani rahoitus vuosina 2009–2010 teki mahdolliseksi täysipäiväisen työskentelyn väitöskirjan parissa, jota ilman työni valmistuminen olisi epäilemättä viivästynyt. Kiitän professori Pertti Koistista ja muita tutkijakoulun ohjaajia sekä opiskelijoita seminaareissamme saamastani palautteesta ja mielenkiintoisista keskusteluista.

Haluan myös kiittää kollegoitani YTT Tomi Kankaista ja YTM Veli-Matti Salmista virvoittavista keskusteluista sekä työ- että vapaa-ajalla. Olen myös kiitollinen YTT Pertti Jokivuorelle hänen antamastaan tuesta ja ohjauksesta ottaessani ensi askeleita tutkimuksen maailmaan.

Kiitos kuuluu myös ystäväilleni ja sukulaisilleni tiedeyhteisön ulkopuolella. Heidän seurassaan olen saanut viettää rentouttavia ja iloisia hetkiä, jotka ovat pyyhkineet työasiat mielestäni.

Vanhempiani haluan kiittää opintielle kannustamisesta, ilman sitä en tätä esipuhetta kirjoittasi. Sisaruksiani kiitän mitä parhaimmasta seurasta sekä innoittavista keskusteluista, joita kävimme jo kauan ennen kuin aloitin opintoni. Lopuksi kiitän vaimoani Minnaa antamastasi kannustuksesta ja tuesta juuri silloin kun olen sitä eniten tarvinnut.

Jyväskylässä 12.11.2010

Tommi Oinas

KUVIOT

KUVIO 1	Ajankäyttöön vaikuttavat tekijät	17
KUVIO 2	Kotityön määrään vaikuttavat tekijät	24
KUVIO 3	Työnjaon teoreettiset selitykset.....	31
KUVIO 4	Yrittäjien ja palkansaajien viikkotyöaika 1989–2002	52
KUVIO 5	Tutkimuksen asetelma ja tutkimustehtävät.....	60
KUVIO 6	ISEI – indeksin taustalla oleva aseman savuttamisen malli	79
KUVIO 7	Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (APIM).....	87
KUVIO 8	Mediaattori- ja moderaattorivaikutukset	90
KUVIO 9	Medioitu moderaatio- ja moderoitu mediaatiovaikutus	92
KUVIO 10	Miehen kotityöosuus ja kotityön tyypeihin käytetty aika sukupuolittain	100
KUVIO 11	Kotityön ajoittuminen viikonpäivän ja sukupuolen mukaan	102
KUVIO 12	Miehen tulo-osuuden yhteys miehen kotityöosuuteen.....	106
KUVIO 13	Miehen ansiotyöosuuden yhteys miehen kotityöosuuteen	107
KUVIO 14	Sukupuolirooliasenteiden yhteys kotityöosuuteen sukupuolittain	108
KUVIO 15	APIM- malli työtuntien vaikutusmekanismista	116
KUVIO 16	Työn tahdin yhteys kotityöosuuteen sukupuolittain	122
KUVIO 17	APIM- malli työajan ulottuvuuksien vaikutusmekanismista.....	126
KUVIO 18	Regressiosuorat ansiotyön vaikutuksesta kotityöhön sukupuolittain	127
KUVIO 19	Miehen ja naisen luokka-aseman yhteys kotityönjakoon	133
KUVIO 20	APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista.....	137
KUVIO 21	APIM-malli luokka-aseman vaikutusmekanismista työajan ulottuvuuksien välityksellä.....	141
KUVIO 22	APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista työn tahdin välityksellä miehillä.....	144
KUVIO 23	APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista työn tahdin välityksellä naisilla	145
KUVIO 24	APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista asenteiden välityksellä miehillä.....	146
KUVIO 25	APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista asenteiden välityksellä naisilla	147

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Suomen luokkarakenne (EG) sukupuolittain vuosina 1970–2000 (%)	44
TAULUKKO 2 Suhteellisten valtaresurssien mittarit	70
TAULUKKO 3 Työajan ulottuvuuksien mittarit	71
TAULUKKO 4 Sukupuolirooliasenteiden väittämien jakaumat ESS aineistossa (%)	74
TAULUKKO 5 Sukupuolirooliasenteiden väittämien jakaumat ISSP aineistossa (%)	75
TAULUKKO 6 Goldthorpen nelikenttä työmarkkinasuhteista	77
TAULUKKO 7 EG-luokitus eri tarkkuustasoilla	78
TAULUKKO 8 Taustatekijöiden jakaumat	82
TAULUKKO 9 Keskeisten mittareiden tunnusluvut	84
TAULUKKO 10 Tutkimuskysymykset, aineistot, mittarit ja menetelmät	95
TAULUKKO 11 Miesten ja naisten erityyppisiin kotitöihin käyttämä aika	97
TAULUKKO 12 Kotityön intensiteetin mittareiden tunnusluvut	101
TAULUKKO 13 Lineaarinen regressioanalyysi sukupuolirooliasenteiden, miehen ansiotyöosuuden ja tulo-osuuden vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen	110
TAULUKKO 14 Lineaarinen regressioanalyysi sukupuolirooliasenteiden, ansiotyöosuuden ja tulo-osuuden vaikutuksesta kotityöosuuteen sukupuolittain	111
TAULUKKO 15 Työtuntien APIM-mallien yhteensopivuustestit	115
TAULUKKO 16 Ansiotyön ulottuvuuksien korrelaatiot miehen kotityöosuuden kanssa	119
TAULUKKO 17 Regressioanalyysi puolisoiden työajan ulottuvuuksien vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen	121
TAULUKKO 18 Regressioanalyysi työajan ulottuvuuksien vaikutuksesta kotityöosuuteen sukupuolittain	123
TAULUKKO 19 Työajan ulottuvuuksien APIM-mallien yhteensopivuustestit	125
TAULUKKO 20 Työn tahdin APIM -mallien yhteensopivuustestit	128
TAULUKKO 21 Miehen ja naisen luokka-asemien yhdistelmät (%)	131
TAULUKKO 22 Miehen kotityöosuus puolisoiden luokka-asemien mukaan	134
TAULUKKO 23 Varianssianalyysi puolisoiden luokka-aseman (EG) vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen	135
TAULUKKO 24 Luokka-aseman epäsuoran vaikutuksen APIM-mallien yhteensopivuus	139

SISÄLLYS

ABSTRACT

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
1.1	Tutkimuksen rakenne	13
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	15
2.1	Ajankäyttö.....	15
2.1.1	Sukupuolten välinen työnjako: palkallinen ja palkaton työ	18
2.1.2	Työaikojen muutos ja työajan ulottuvuudet	20
2.1.3	Kotityön määrään ja jakoon vaikuttavat tekijät.....	21
2.2	Sukupuolten välisen kotityönjaon selitysmallit.....	25
2.2.1	Resurssiteoriat.....	25
2.2.2	Käytettävissä olevan ajan teoria ja työaika.....	26
2.2.3	Sosialisaatio- ja sukupuolirooliteoriat.....	28
2.2.4	Selitysmallien vertailua	30
2.2.5	Työajan ulottuvuudet ja kotityönjako	32
2.2.6	Teorioiden pätevyys aikaisemman tutkimuksen valossa	33
2.2.7	Institutionaalisten tekijöiden vaikutus kotityönjakoon.....	37
2.3	Yhteiskuntaluokat.....	39
2.3.1	Luokkateoriat ja sukupuolten välinen työnjako	40
2.3.2	Yhteiskuntaluokat Suomessa.....	43
2.3.3	Yhteiskuntaluokka kotityönjaon selittäjänä	45
2.3.4	Puolisoiden luokka-asema ja yhteiskuntaluokka	48
2.4	Kotityönjaon selitysmallit ja yhteiskuntaluokka.....	50
2.4.1	Luokka-asema ja valtaresurssit	51
2.4.2	Luokka-asema ja työajan ulottuvuudet	52
2.4.3	Luokka-asema ja sukupuolirooliasenteet	54
3	TUTKIMUKSEN ASETELMA.....	58
3.1	Tutkimustehtävät.....	58
3.2	Pariskunta tutkimuskohteena.....	60
3.3	Aineistot	63
3.3.1	Ajankäyttöaineisto 1999–2000 (TUS)	63
3.3.2	International Social Survey Programme 2002 (ISSP)	64
3.3.3	European Social Survey 2004 (ESS)	64
3.3.4	Aineistojen vertailua	65
3.4	Käsitteiden operationalisointi	67
3.4.1	Kotityö ja kotityön jako	67
3.4.2	Suhteelliset valtaresurssit.....	69
3.4.3	Työajan ulottuvuudet	70

3.4.4	Sukupuolirooliasenteet.....	73
3.4.5	Luokka-asema.....	76
3.4.6	Kuvailevat tunnusluvut	82
3.5	Menetelmät.....	85
3.5.1	Ajankäyttöaineiston erityiskysymykset.....	85
3.5.2	Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (APIM)	86
3.5.3	Mediaatio ja moderaatio -analyysi	89
3.5.4	Ansiotyön ja kotityön välisen suhteen kausaalisuus	92
3.6	Yhteenveto	94
4	KOTITYÖ KAHDEN ANSAITSIJAN PERHEISSÄ.....	96
4.1	Miesten ja naisten kotityöt.....	96
4.2	Kotityön intensiteetti.....	100
4.3	Kotityön ajoitus.....	101
5	TYÖNJAON TEORIAT JA KOTITYÖNJAKO	104
5.1	Resurssit, työaika ja asenteet kotityönjaon selittäjinä	105
5.1.1	Resurssien, työajan ja asenteiden suhteellinen selitysvoima	109
5.1.2	Asenteet muuntavana tekijänä.....	112
5.1.3	Työtuntien vaikutusmekanismi	113
5.1.4	Sukupuolirooliasenteiden vaikutusmekanismi	117
5.2	Työajan ulottuvuudet kotityönjaon selittäjinä	118
5.2.1	Työtuntien määrän, ajoituksen ja paikan vaikutusmekanismi.....	124
5.2.2	Työn tahdin vaikutusmekanismi	128
6	YHTEISKUNTALUOKKA JA KOTITYÖNJAKO	130
6.1	Luokka-aseman vaikutus kotityönjakoon.....	132
6.1.1	Luokka-aseman vaikutusmekanismi	136
6.2	Luokka-asema ja kotityönjaon selitysmallit	137
6.2.1	Työajan pituus, ajoitus ja paikka välittävänä tekijöinä	139
6.2.2	Työn tahti välittävänä tekijänä.....	143
6.2.3	Sukupuolirooliasenteet välittävänä tekijänä	145
7	YHTEENVETO JA POHDINTA	148
7.1	Resurssit, käytettävissä oleva aika vai asenteet?.....	149
7.2	Yhteiskuntaluokka ja kotityönjako.....	153
7.3	Yhteiskuntaluokan epäsuora vaikutus.....	155
7.4	Erikoistumista vai yhteistyötä?.....	157
7.5	Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet.....	158
	SUMMARY	162
	LÄHTEET	169
	LIITTEET.....	183

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tehtävänä on tarkastella sukupuolten välistä kotityönjakoa kahden ansaitsijan perheissä. Miksi kotityötä tai kotityönjakoa pitäisi tutkia? Ensinnäkin, jo inhimillisten perustarpeiden tyydyttäminen kuten ravinto, vaatteet, suoja sekä lasten ja vanhusten hoito edellyttävät laaja-alaisesti ymmärrettynä nimenomaan kotityötä. Moderneissa yhteiskunnissa osa tästä kotityöstä on siirtynyt markkinoilta ostettaviksi palveluiksi eli ansiotyöksi, mutta tätä palkatonta työtä tehdään perheissä edelleen paljon. Toiseksi, sukupuolten välistä kotityönjakoa ja työnjakoa yleisemmin voidaan pitää yhtenä sukupuolten välisen tasa-arvon mittarina. Sukupuolten väliset erot kotityöhön ja ansiotyöhön käytetyssä ajassa heijastelevat eroja inhimillisen pääoman eli työmarkkinoilla relevanttien resurssien tasossa. Lisäksi ansiotyöhön ja kotityöhön käytetyn ajan yhdessä muodostama kokonaistyöaika määrää kuinka paljon vapaa-aikaa yksilöllä on käytettävissään. Sukupuolten välinen kotityönjako liittyy siten oleellisesti työn ja perheen yhteensovittamisen problematiikkaan ja sukupuolen rooliin siinä (Esping-Andersen 2009, 38). Sukupuolten välinen kotityönjako on erityisen tärkeä kysymys kahden ansaitsijan perheissä, joissa ansiotyön ja kotityön vaatimukset ovat suurimmat. Perheissä, joissa molemmat puoliset ovat ansiotyössä, kotityön jakamisen ongelma on kaikkein akuutein (Baxter 1997; Iwama 2005). Kotitöiden jaon onkin havaittu olevan yleisin riidanaihe parisuhteessa (Paajanen 2007; 45). Mitä tasaisemmin kotityöt on jaettu, sitä vähemmän niistä riidellään ja sitä tyytyväisempiä parisuhteeseen ollaan (Coltrane 2000; Lammi-Taskula 2007, 130).

Sukupuolten välistä kotityönjakoa on selitetty tutkimuskirjallisuudessa lähinnä kolmesta näkökulmasta. Yhtäältä kotityönjaon on katsottu johtuvan eroista valtaresursseissa ja neuvotteluvallassa. Toisaalta on korostettu kotityönjakoon liittyvien asenteiden merkitystä käyttäytymisen määrääjänä. Kolmanneksi on katsottu, että sukupuolten välinen kotityönjako on ensisijassa seurausta eroista käytettävissä olevassa ajassa. Asenteiden merkitystä korostava näkökulmassa sukupuoli on keskeisessä roolissa, kun taas neuvotteluvallan ja käytettävissä olevan ajan näkökulmat ovat periaatteessa sukupuolineutraaleja.

(Brines 1994; Shelton & John 1996; Greenstein 2000; Bittman ym. 2003; Gershuny 2003).

Kotityönjako kytkeytyy myös yleisempään sosiologiseen keskusteluun yksilöllisten valintojen ja rakenteellisten tekijöiden vaikutuksesta käyttäytymiseen. Tätä jakoa voidaan tarkastella Catherine Hakimin (2000) ja Rosemary Cromptonin (2006) lähestymistapojen kautta. Hakim korostaa, että eritoten naisten työmarkkinatilanteeseen ja työhistoriaan vaikuttavat eniten preferenssit. Crompton puolestaan painottaa rakenteellisten tekijöiden, kuten yhteiskuntaluokan valintamahdollisuuksia rajaavaa vaikutusta. Tässä tutkimuksessa kotityönjakoa tutkitaan sekä asenteelliset että rakenteelliset tekijät huomioon ottaen ja pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan saamiseen ilmiöstä. Nämä eri lähestymistavat liittyvät edellä esitettyihin teorioihin kotityönjaosta. Preferenssien voidaan katsoa olevan lähellä asenteita, kun taas valtaresurssit ja käytettävissä oleva aika ovat enemmän rakenteellisen tason tekijöitä.

Tässä tutkimuksessa yhdistyvät ajankäyttötutkimuksen ja yhteiskuntaluokkia koskevan tutkimuksen perinteet. Luokkarakenne heijastelee yhteiskunnassa vallitsevaa työnjakoa tai epätasa-arvoa taloudellisen toiminnan alueella. Kotityönjaon on puolestaan katsottu olevan keskeisessä roolissa sukupuolten välisessä epätasa-arvossa. Sukupuolten välinen kotityönjako on siten luokkajakoon kytkeytyvä ilmiö. Kahden ansaitsijan perheissä puolisoiden sosiaalinen asema määräytyy heidän ammattiensa perusteella. Ammatti tai luokka-asema puolestaan vaikuttaa henkilön sosiaalisiin mahdollisuuksiin, omistuksiin, käyttäytymiseen ja asenteisiin. (Warren 2003; Fagan 2001; Korpi 2000; Allardt 1987, 140–142.)

Kotityönjaon tarkastelun kannalta Suomen yksi erityispiirteistä on heti toisen maailmansodan jälkeen tapahtunut kahden ansaitsijan perheiden selvä yleistyminen (Keinänen 1994). Molempien puolisoiden työssä ja eritoten kokoaikatyössä käyminen on meillä kansainvälisesti verrattuna hyvin yleistä, minkä on katsottu tuottavan huomattavaa aikapaineen lisääntymistä suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä (Jacobs & Gerson 2004, 145; OECD 2005, 17). Suomi kuuluu sukupuolten ja yhteiskuntaluokkien eriarvoisuuden tyypittelyssä kattavan sosiaaliturvan ja kahden ansaitsijan sukupuolipolitiikan malliin, jossa sekä sukupuolten että luokkien välinen eriarvoisuus on vähäistä (Korpi 2000). Tasa-arvoisuus heijastuu myös sukupuolten työnjakoa koskevien asenteiden tasolla. Suomalaiset ovat asenteiltaan muita eurooppalaisia tasa-arvoisempia, mutta pohjoismaalaisittain hieman perinteisiä (Stickney & Konrad 2007).

Tästä asenteiden ja työmarkkinatilanteen suhteellisen vahvasta tasa-arvoisuudesta huolimatta kotityönjako on Suomessa edelleen vahvasti sukupuolittunutta, vaikka erot ovatkin laimenneet viimeisten vuosikymmenien aikana (Robinson & Godbey 1999; Gershuny 2000; Niemi & Pääkkönen 2001). Miehet tekevät edelleen naisia enemmän ansiotyötä ja naiset miehiä enemmän kotityötä (Pääkkönen 2010). Miksi nämä erot sukupuolten välillä säilyvät, vaikka asenteellinen ilmasto ja naisten työmarkkinatilanne ovat muuttuneet

vuosikymmenien kuluessa? Tämä on käsillä olevan tutkimuksen keskeinen kysymys. Selittävätkö asenteet, työelämän vaatimukset, taloudelliset resurssit ja yhteiskuntaluokka kotityönjakoa suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä ja onko jokin näistä muita tärkeämpi selittäjä? Nämä ovat keskeisiä empiirisiä kysymyksiä, joihin tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan.

Kuten kaikki tutkimukset, myös tämä tutkimus on asetelmansa puolesta rajoittunut vain tiettyihin kysymyksiin ja jättää siten avoimeksi joukon muita kysymyksiä. Ensinnäkin, tässä tutkimuksessa otetaan kotityönjakoon ajankäytöllinen näkökulma, jolloin tarkastelussa on kotityöhön käytetty aika ja sen jakautuminen sukupuolen mukaan. Tällöin tarkastelun ulkopuolelle rajautuu subjektiivinen kokemus kotityönjaosta ja sen reiluuudesta. Toiseksi, tutkimus on jo lähtökohtaisesti keskittynyt kahden ansaitsijan perheisiin, joten tämä myös osaltaan rajaa yleistettävyyden tasoa. Kolmanneksi, kotityöhön ei tässä tutkimuksessa lasketa mukaan lastenhoitoa sen muusta kotityöstä poikkeavan luonteen vuoksi. Useiden aineistojen käytöllä on tässä tutkimuksessa pyritty saamaan mahdollisimman luotettava kuva tutkittavasta ilmiöstä ja huomioimaan erilaisiin aineiston keruutapoihin ja mittareihin liittyviä virhelähteitä.

1.1 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen rakenne on seuraava. Toisessa luvussa käsitellään tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja esitellään keskeiset käsitteet. Ensin tarkastellaan ansiotyötä ja kotityötä ajankäyttönä sekä kotityöhön vaikuttavia tekijöitä aikaisemman kirjallisuuden perusteella. Tämän jälkeen käydään läpi tutkimuskirjallisuudessa esiintyvät keskeisimmät sukupuolten välisen kotityönjaon selitysmallit ja pohditaan niiden pätevyyttä aikaisempien tulosten perusteella. Nämä selitysmallit ovat sukupuolten välisten resurssierojen merkitystä korostavat valtaresurssiteoriat, ansiotyön roolia korostava käytettävissä olevan ajan teoria sekä asenteiden merkitystä painottavat sosialisatio- ja sukupuolirooliteoriat. Seuraavaksi luvussa esitellään lyhyesti yhteiskuntaluokkien käsittelyn teoreettisia perinteitä, Suomen luokkarakennetta sekä luokka-aseman yhteyttä kotityönjakoon. Luvun lopussa kytketään yhteiskuntaluokkia koskeva tutkimus kotityönjaon selitysmalleihin.

Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksen asetelma ja tutkimustehtävät sekä käytetyt aineistot. Tässä tutkimuksessa ensisijaisena aineistona käytetään Tilastokeskuksen ajankäyttöaineistoa vuosilta 1999–2000 ja toissijaisina aineistoina kahta kyselytutkimusta vuosilta 2002 ja 2004. Tämän jälkeen käydään läpi kunkin aineiston osalta keskeisten käsitteiden operationalisointi sekä tutkimuksessa käytettävät menetelmät. Analyysia ohjaavana kehikkona toimii toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (APIM), jota sovelletaan rakenneyhtälömalleja käyttäen (LISREL). Lisäksi luvussa esitellään mediaatio- ja moderaatioanalyysin periaatteet ja miten niitä sovelletaan käsillä olevassa tutkimuksessa.

Neljännestä luvusta alkaa tutkimuksen empiirinen osuus. Tässä luvussa tarkastellaan kotityön tekemisen ja jakamisen luonnetta suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Aineistona käytetään Tilastokeskuksen ajankäyttöaineistoa. Luvussa tarkastellaan kuinka kotityöt jakautuvat tyypillisesti miesten ja naisten kotitöihin eli huolto- ja kotitaloustöihin. Tämän jälkeen tutkitaan miesten ja naisten eroja kotityön pirstaleisuudessa ja intensiteetissä. Lopuksi vielä tarkastellaan lyhyesti kotityön ajoitusta eri vuorokauden aikoihin.

Viidennessä luvussa tarkastellaan kotityönjaon kolmen keskeisen selitysmallin mukaisesti miten valtaresurssit, työaika sekä sukupuolirooliasenteet selittävät kotityönjakoa kahden ansaitsijan perheissä. Luvussa vertaillaan myös eri aineistojen antamia tuloksia toisiinsa ja arvioidaan aineistojen luotettavuutta. Lopuksi luvussa tutkitaan työajan eri ulottuvuuksien (kesto, ajoitus, paikka, autonomia ja tahti) vaikutusta kotityönjakoon. Keskeisten selittäjien osalta tutkitaan vaikutusmekanismeja käyttäen APIM -mallia.

Kuudennessa luvussa vuorossa on yhteiskuntaluokan rooli kotityönjaon selittäjänä. Ensin tarkastellaan puolisoitten luokka-aseman suoraa vaikutusta kotityönjaon tasaisuuteen sekä tämän vaikutuksen tuottavaa mekanismia APIM-mallilla. Lopuksi luvussa tutkitaan onko puolisoitten luokka-asemalla epäsuoraa, työajan, resurssien ja sukupuolirooliasenteiden kautta välittyvää vaikutusta kotityön jakoon.

Lopuksi seitsemännessä luvussa tehdään yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja pohditaan niiden merkitystä.

2 TUTKIMUKSEN TEORETTISET LÄHTÖKOHDAT

Seuraavassa käsitellään ajankäyttöä ja sen luokituksia ajankäyttötutkimuksen perinteeseen nojaten. Tämän jälkeen keskitytään tarkemmin ajankäytön kahden produktiivisen muodon eli ansiotyön ja kotityön erittelyyn. Lopuksi tarkastellaan sukupuolten välistä kotityönjakoa aikaisemman tutkimuksen valossa.

2.1 Ajankäyttö

Ajankäyttötutkijoiden mukaan aika voidaan luokitella sen käyttötavan mukaan neljään perusluokkaan (Robinson & Godbey 1999). Ansiotyöhön käytettyä aikaa kutsutaan sopimukselliseksi ajaksi (*contracted time*). Tällä korostetaan työajan riippuvuutta työntekijän ja työnantajan välisestä sopimuksesta. Sopimukselliseen aikaan lasketaan mukaan kotona tehty ansiotyö, työtauot ja muut työpaikalla tehdyt työhön liittymättömät toimet. Ajankäyttötutkimuksissa ansiotyöhön lasketaan yleensä kuuluvaksi ylityö, kotona tehty ansiotyö ja kahvitauot. Työhön liittyvät matkat ja työmatkat luokitellaan kuulumaan joko sopimukselliseen aikaan tai matkustamiseen.

Sitoutunut aika (*committed time*) muodostuu puolestaan kotityöhön, lastenhoitoon ja ostoksilla käyntiin käytetystä ajasta. Nämä toiminnot käsittävät perheeseen ja kotitalouteen liittyvät sitoumukset. Sopimuksellinen ja sitoutunut aika muodostavat kaksi työn perustavanlaatuisia tyyppiä, palkallisen ja palkattoman työn.

Henkilökohtainen aika (*personal time*) viittaa olemassaolon biologisiin välttämättömyyksiin ja sisältää henkilökohtaisiin tarpeisiin, kuten nukkumiseen, syömisen ja peseytymiseen käytetyn ajan. Nämä toiminnot ovat yhteiskunnassa toimimisen kannalta pääosin välttämättömiä. Tosin osalla tähän luokkaan kuuluvista toiminnoista on harkinnanvarainen luonne ja ne ovat luonteeltaan varsin joustavia.

Ajankäytön viimeinen luokka, vapaa-aika (*free time*), on eräänlainen ylijäämäluokka, joka sisältää kaikki muut jäljelle jääneet aktiviteetit. Ansiotyöhön, kotityöhön ja henkilökohtaisten tarpeiden hoitoon käytettyyn aikaan verrattuna vapaa-ajan oletetaan sisältävän huomattavan paljon yksilöllistä valinnanvapautta. Tähän ajankäytön luokkaan kuuluvat median käyttö, seurustelu, kulttuuri- ja muut harrastukset, lepäily sekä muutamia vain osittain vapaa-aikaan luettavissa olevia aktiviteetteja kuten koulutus, uskonnollinen ja muu osallistuva toiminta.

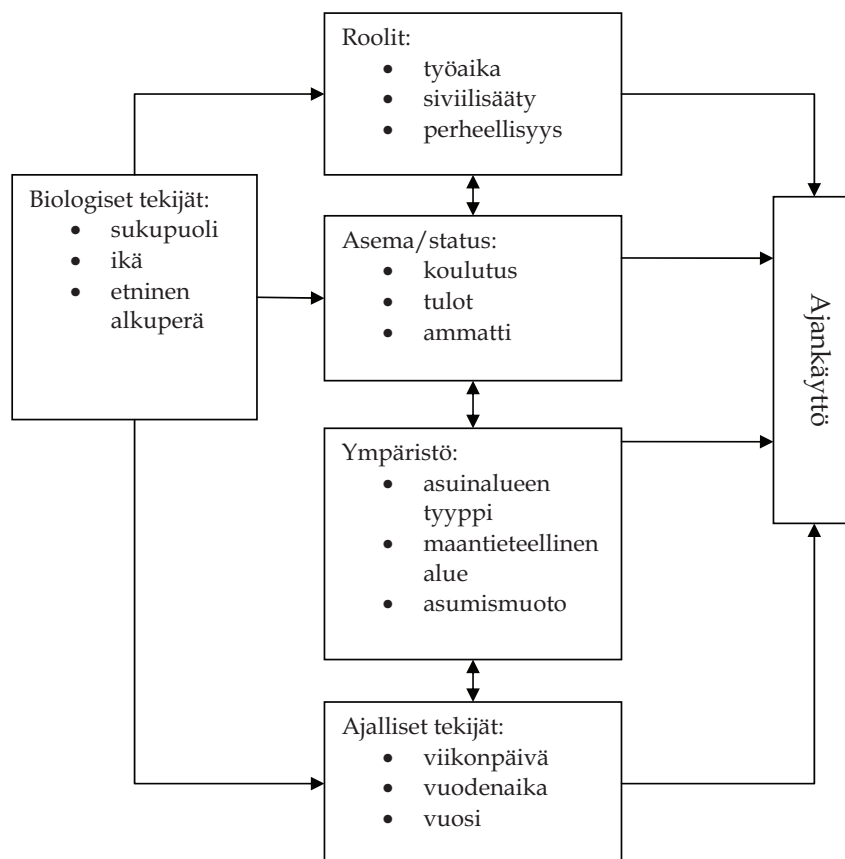
Ajankäytön luokat voidaan tiivistää edelleen kolmeen ajankäytön lajiin. Produktiivinen eli tuottava aika (*productive*) sisältää sekä sopimuksellisen että sitoutuneen ajan. Ylläpitoon liittyvä aika (*maintenance*) sisältää henkilökohtaisen ajan kokonaisuudessaan. Ekspressiivinen eli ilmaisullinen aika (*expressive*) sisältää puolestaan kaikki vapaa-ajan toiminnot. (Robinson & Godbey 1999, 11–13) Tässä tutkimuksessa keskeisenä kysymyksenä on produktiivisen ajan kahden ala-kategorian, palkallisen ja palkattoman työn välinen suhde.

Kunkin yksilön ajankäyttöön vaikuttaa useita tekijöitä. Robinsonin ja Godbeyn (1999, 17–20) mukaan päivittäiseen ajankäyttöön voimakkaimmin vaikuttavat tekijät voidaan tiivistää kuvion 1 mukaisesti biologisiin tekijöihin, roolitekijöihin, asema- tai statustekijöihin, ympäristötekijöihin sekä ajallisiin tekijöihin. Tämän tutkimuksen kannalta ajankäytön kaikkein keskeisin selittäjä on sukupuoli. Miesten ja naisten välillä on havaittu kautta linjan selviä eroja ajankäytössä, vaikka nämä erot ovat kaventuneet viimeisten vuosikymmenien aikana (Gershuny 2000). Muut biologiset ominaisuudet tai piirteet, joihin on katsottu kuuluvan ainakin ikä ja etninen alkuperä, tuottavat myös eroja ajankäytössä. Ensinnäkin, ajankäyttö vaihtelee tunnetusti elämän tilanteen mukaan. Länsimaissa elämän alkupuolen odotetaan olevan oppimisen ja sosialisoinnin aikaa, joka valmistaa nuoret työhön, jota heiltä odotetaan elämän keskivaiheilla. Tietystä ikävaiheesta ihmiset siirtyvät eläkkeelle, jolloin he vapautuvat suurimmaksi osaksi palkkatyöstä. Nämä sosiaaliset odotukset kullekin ikävaiheelle sopivasta käyttäytymisestä tuottavat selviä eroja eri-ikäisten ihmisten käyttäytymisessä. Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa myös etnisen alkuperän on havaittu vaikuttavan ajankäyttöön, selvimpien erojen löytyessä Afrikanamerikkalaisten ja vallitsevan valkoihoisen väestöryhmän välillä. Nämä etnisen alkuperän mukaiset erot ovat kuitenkin vahvasti yhteydessä muihin ajankäyttöön vaikuttaviin tekijöihin, kuten vanhemmuuteen, avioliittoon ja koulutustasoon.

Roolitekijät koostuvat ryhmästä demografisia tekijöitä, joilla on vaikutusta yksilöiden ajankäyttöön. Näitä roolitekijöitä ovat mm. työtunnit, siviilisääty ja perheellisyys. Roolitekijät viittaavat erilaisiin aikasitoumuksiin, minkä vuoksi ne ovat tärkeitä ajankäytön selittäjiä. Niiden vaikutus ajankäyttöön riippuu kuitenkin vahvasti toimintolajista. Roolitekijät vaikuttavat eniten käytettävissä olevan vapaa-ajan määrään.

Sosiaalisen aseman indikaattorit eli koulutus, tulot ja ammatti muodostavat toisen ryhmän demografisia tekijöitä. Nämä statustekijät ovat työajan ja sukupuolen lisäksi tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpiä

ajankäyttöön vaikuttavia tekijöitä. Mitä enemmän henkilöllä on hallussaan näitä ominaisuuksia, sitä paremmat hänen taitonsa ja resurssinsa ovat. Tämä näkyy selvimmin tulojen osalta. Tulot vaikuttavat suoraan henkilön kykyyn tyydyttää tarpeitaan hankkimalla tavaroita tai palveluita. Koulutus ja ammatti ovat puolestaan kulttuurisen pääoman lähteitä, jotka mahdollistavat pääsyn erikoistuneimpiin ajankäytön tapoihin. Nämä kolme sosiaalisen aseman mittaria ovat riippuvaisia toisistaan. Korkeasti koulutetuilla on kulttuurisen pääoman lisäksi myös suuret tulot, joten heillä on varaa maksaa erikoistuneimmista ajankäytön muodoista. Lisäksi heidän sosiaalinen verkostonsa käsittää ihmisiä, joiden kanssa he voivat jakaa näitä kokemuksia ja vahvistaa niiden arvoa.

Lähde: Robinson & Godbey 1999, kuvio 4

KUVIO 1 Ajankäyttöön vaikuttavat tekijät

Ympäristötekijät muodostavat oman ryhmänsä ajankäyttöön vaikuttavista tekijöistä. Näistä keskeisimmät ovat maantieteellinen alue, kaupungistumisen aste ja asumismuoto. Maantieteellinen alue vaikuttaa käyttäytymiseen ja ajankäyttöön mm. erilaisten sääolosuhteiden kautta. Hiihtämiseen tarvitaan lunta ja luistelemiseen jää. Asuinalueen tyyppi puolestaan liittyy elämäntapaan ja väestöryhmiin. Kaupungeissa on tarjolla laajempi kirjo erilaisia ajankäytön muotoja kuin maaseudulla. Asumismuoto puolestaan vaikuttaa käytettävissä olevan tilan kautta esimerkiksi kuluttamiseen ja siivoamiseen. Asuinmuoto liittyy myös asunnon pysyvyyteen, millä voi olla vaikutuksensa esimerkiksi halukkuuteen remontoida asuntoa. Lopulta yhteisö tai maa, johon ihminen kuuluu, on yksi keskeisimmistä ympäristötekijöistä, erityisesti vertailevassa tutkimuksessa.

Edellisten lisäksi on olemassa vielä yksi ryhmä ajankäyttöön vaikuttavia tekijöitä, nimittäin ajalliset tai kronologiset tekijät. Työtä tehdään yleensä arkipäivisin ja harvemmin viikonloppuisin, tosin tämä vaihtelee suuresti ammattiryhmittäin. Erityisesti vapaa-ajan toiminnot riippuvat suuresti vuodenajasta. Lämpiminä vuodenaikoina voidaan viettää enemmän aikaa ulkona kuin kylminä. Myös vuorokauden ajalla on selvä yhteys ajankäyttöön, enemmistö ihmisistä nukkuu öisin. Osa näistä rytmeistä on biologisesti määrittyneitä, kuten unirythmi.

Tämän tutkimuksen kannalta edellä esitellyistä ajankäyttöön vaikuttavista tekijöistä keskeisissä rooleissa ovat sukupuoli, työaika ja sosiaaliseen asemaan liittyvät tekijät. Sukupuolten välisen kotityönjaon tarkastelu rajautuu lähtökohtaisesti pariskuntiin. Perheellisyyden voidaan olettaa vaikuttavan kotityön määrään ja sitä kautta myös sen jakoon. Ajallisista tekijöistä viikonpäivä ja vuodenaika tulee ajankäyttöaineiston yhteydessä vakioitua käytettäessä päiväkirjapainoa.

2.1.1 Sukupuolten välinen työnjako: palkallinen ja palkaton työ

Työnjakoa esiintyy yhteiskunnan, perheen ja yksilöiden tasolla. Perheen sisäisellä työnjaolla tarkoitetaan perheenjäsenten työpanoksen jakautumista ansiotyöhön ja palkattomaan kotityöhön. Sukupuolten välisellä työnjaolla puolestaan tarkoitetaan miesten ja naisten erikoistumista ansiotyöhön ja kotityöhön. Tutkittaessa puolisoitten välistä kotityönjakoa heteroseksuaalisissa parisuhteissa, kuten tässä tutkimuksessa, nämä kaksi työnjakoa limittyvät toisiinsa. Tässä tutkimuksessa kohteena on sukupuolten välinen kotityönjako perheissä, joissa molemmat puoliset käyvät ansiotyössä. Perheen ja kotitalouden käsitteet menevät tällöin päällekkäin ja niitä voidaan käyttää samaa tarkoittavina.

Perhe perustuu sukulaisuuteen tai muuhun tunnesiteeseen, kun taas kotitalous perustuu toimeentulon turvaamiseen ja taloudellisten resurssien jakamiseen. Kaikki perheet ovat kotitalouksia, mutta kaikki kotitaloudet eivät ole perheitä. Perhenäkökulmassa painottuvat vuorovaikutus ja toiminnan dyna-

miikka, mitkä ovat tämän tutkimuksen keskiössä. (Varjonen & Pääkkönen 2005.)

Kansainvälinen kehityssuunta on ollut, että miehet ovat lisänneet ja naiset vähentäneet kotitöihin osallistumistaan. Miesten ja naisten ajankäyttö yleisemminkin on muuttunut samankaltaisemmaksi (Robinson & Godbey 1999; Gershuny 2000). Sama ilmiö on havaittavissa myös Suomessa. Miehet ovat lisänneet kotityöhön ja vähentäneet ansiotyöhön käyttämäänsä aikaa, naisilla kehitys on ollut päinvastaista. Kehitys on kulkenut kohti tasaisempaa työnjakoa sukupuolten kesken. Muutos kotityön tekemisessä johtuu pääosin työssä käyvien naisten vähentyneestä kotityöpanoksesta (Bittman 1999). Tämä muutos johtuu sekä sukupolvien välisestä erosta että yksilötason muutoksesta. Vanhemmissa sukupolvissa kotityönjako on perinteisempää kuin nuoremmissa sukupolvissa, mutta tämän lisäksi kaikissa sukupolvissa on tapahtunut yksilötason muutos kohti tasaisempaa kotityönjakoa. (Artis & Pavalko 2003.) Myös kotityön luonne on muuttunut samankaltaisemmaksi, jako miesten ja naisten töihin on lieventynyt. Kuitenkin perheen sisäinen työnjako on edelleen selvästi sukupuolittunutta, naiset tekevät edelleen miehiä enemmän kotitöitä ja miehet naisia enemmän ansiotyötä. Samoin kotitöissä on säilynyt perinteinen sukupuolen mukainen jako, naiset tekevät edelleen enemmän kotitaloustöitä ja miehet huoltotöitä. (Niemi & Pääkkönen 2001; Raijas & Varjonen 2007; Miettinen 2008.) Miesten tekemien kotitöiden kokonaisuuden lisääntyminen puolestaan johtuu osittain siitä, että aikaisempaa useammat miehet osallistuvat kotitöihin (Vaage 2002). Kokonaistyöaika, eli ansiotyöhön ja kotityöhön yhteensä käytetty aika on vähentynyt Suomessa viimeisten vuosikymmenien aikana. Tämä johtuu ensisijassa ansiotyöhön käytetyn ajan vähenemisestä molemmilla sukupuolilla. Myös työssäkäyvien puolisoitten kokonaistyöaika jakautuu varsin tasaisesti sukupuolten kesken. Miehet kuitenkin tekevät enemmän ansiotyötä ja naiset kotityötä. (Pääkkönen & Niemi 2002, 33–41; Pääkkönen 2010.)

Ajankäyttötutkimuksissa työ määritellään yleensä ns. kolmannen henkilön kriteerin perusteella. Työksi lasketaan tällöin kaikki toiminta, jonka joku toinen henkilö voisi tehdä palkkaa vastaan. Tällöin työ nähdään instrumentaalisenä eli välineellisenä toimintana, jota tehdään ensisijassa tulosten eikä sen itsensä vuoksi. Toisaalta, sekä ansio- että kotityö voivat tuottaa mielihyvää ja muita suoria hyötyjä. Jotkin vapaa-ajan toiminnot voivat puolestaan olla puhtaan välineellisiä. (Gershuny 2000; Blekesaune 2005.)

Kotityöllä tarkoitetaan kodin ja perheen jäsenten ylläpitoon liittyvää palkatonta työtä, josta saadaan hyötyä (Shelton & John 1996). Kotityöhön luetaan yleensä kuuluvan kotitalous- ja huoltotyöt, lasten hoito, ostoksilla ja asioilla käyminen, naapuriapu sekä näihin toimintoihin liittyvät matkat (Niemi & Pääkkönen 2001). Kaikki tutkijat eivät kuitenkaan hyväksy lasten hoidon sisällyttämistä kotityöhön (ks. Gershuny 2000, 131). Tässä tutkimuksessa kotityöhön lasketaan mukaan kaikki muut edellä mainitut toiminnot paitsi lasten hoito. Lasten hoito jätetään analyysien ulkopuolelle ensinnäkin siksi, että eri tekijöiden on katsottu selittävän lasten hoitoon ja muuhun kotityöhön

käytettyä aikaa (Ishii-Kuntz & Coltrane 1992). Toiseksi, kotityö on nähty enemmän arkisena ja vähemmän palkitsevana kuin lasten hoito, mikä näkyy selvänä erona toimintojen koetussa miellyttävyydessä (Sullivan 1996; Robinson & Godbey 1999, 241–251). Koska tutkimus käsittää sekä lapsiperheet että lapsettomat pariskunnat, lasten hoidon sisällyttäminen kotityöhön aiheuttaisi lisäksi ongelmia erityyppisten perheiden kotityön määrään vertailussa. Vastaavaa kotityön rajausta on käytetty tutkimuksissa yleisesti (Brines 1994; Bianchi ym. 2000; Greenstein 2000; Bond & Sales 2001).

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan kotityöhön käytetyn ajan jakautumista sukupuolten kesken. Ajankäytöllisen näkökulman johdosta tarkastelusta jää pois ajan subjektiivinen kokemus eli se, kokeeko toinen puolisoista olevansa toista enemmän vastuussa kotitöiden organisoinnista. Objektiiivisesti mitattu ajallinen kotityöpanos ei kerro suoraan sitä, kumpi puolisoista on tai kokee olevansa vastuussa näiden toimien suunnittelusta ja toteutuksesta. Samoin kotityöhön käytetyn ajan tasainen jako ei takaa, että työnjakoon oltaisiin tyytyväisiä (Miettinen 2008, 130 - 136). Kotityöhön ja ansiotyöhön käytetty aika on kuitenkin keskeisessä roolissa päivittäisen elämän järjestämisessä. Vuorokaudessa on vain 24 tuntia ja kuhunkin toimintoon käytetty aika on aina pois muihin toimintoihin jäävästä ajasta. Tämän johdosta tässä tutkimuksessa katsotaan, että sukupuolten välinen kotityönjako konkreettisenä aikapanoksena on päivittäisen elämänrytmin määrätymisessä vähintään yhtä tärkeää kuin ajan subjektiivinen kokemus.

2.1.2 Työaikojen muutos ja työajan ulottuvuudet

Parin viime vuosikymmenen aikana on lisääntyvästi esitetty, että teollisen työaikajärjestyksen piirteet ovat alkaneet murentua ja tilalle on nousemassa uusi jälkiteollinen työaikajärjestys. Työn kesto, ajoitus ja työn tahti ovat muuttuneet. Perinteisen teollisen työaikajärjestyksen ytimessä on normaalityöaika, jossa työtä tehdään pääsääntöisesti päiväsaikaan, viitenä arkipäivänä ja kahdeksan tunnin jaksoissa. (Boulin 1998; Julkunen & Nätti 1999). Työn vastakohtiksi määrittyvät vapaa ilta, viikonloppu, kesäloma ja eläke. Juuri normaalityöaika ja työstä vapaan ajan takaavat aika-instituutiot ovat luoneet pohjan jaetun aikarytmin syntymiselle yhteiskunnassa (Garhammer 2001).

Uuden työaikajärjestyksen piirteinä on nähty kollektiivisten normien haurastuminen, työajan pituuden ja mallien kirjavautumisen, työajan hämärtyminen sekä normaalin elämäntilanteen eroosio. Jälkiteollisen työaikajärjestyksen on ajateltu vaikuttavan perheisiin eri tavoin. Toimihenkilöiden muodostamiin perheisiin vaikuttavat ajan puute, kamppailu ajasta ja työn korkeat vaatimukset samalla kun työ saattaa tuottaa sekä henkisiä että materiaalisia resursseja. Alempiin sosioekonomisiin asemiin kuuluviin perheisiin vaikuttavat enemmän muun yhteiskunnan aikarytmistä eroavat epätyypilliset työajat ja normaalista päivätyöstä poikkeavat työaikamuodot. (Garhammer 2001; Warren 2003.)

Colette Fagania (2001) mukaillen työaika voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen: tehtyjen työtuntien määrään, työtuntien ajoitukseen vuorokauden, viikon ja vuodenaikojen mukaan sekä työaikaan liittyviin vaikutusmahdollisuuksiin. Nämä ulottuvuudet vastaavat pitkälti Reischin (2001) määrittelemiä aikavaurauuden ulottuvuuksia. Kronometrisella (*chronometric*) aikavaurauuden ulottuvuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö omaa riittävän määrän aikaa toimiensa suorittamiseen. Kronologisella (*chronologic*) ulottuvuudella tarkoitetaan puolestaan sitä, että henkilöllä on aikaa oikeaan vuorokauden aikaan, oikeana viikonpäivänä tai oikeana vuodenaikana. Henkilökohtaisella aika-autonomialla (*personal time autonomy*) viitataan aikaan liittyviin kontrollimahdollisuuksiin. Synkronian tai samanaikaisuuden (*synchronization*) ulottuvuudella puolestaan viitataan henkilön omien aikataulujen yhteensopivuuteen ystävien, perheenjäsenten ja koko yhteiskunnan ja instituutioiden aikarytmien kanssa. (emt.) Aikavauraus on siten yksinkertaisesti sitä, että on riittävästi ja ”laadukasta” ei-työaikaa.

Reichsin aikavaurauuden luokituksen ja Faganin työajan ulottuvuuksien pohjalta voidaan luoda työajan piirteiden yhdistetty luokitus. Tällöin tehtyjen työtuntien määrä vastaa kronometrista, työtuntien ajoitus kronologista ja vaikutusmahdollisuudet henkilökohtaisen aika-autonomian ulottuvuutta. Samanaikaisuuden tai synkronoinnin ulottuvuus puolestaan sisältää useampia työajan ulottuvuuksia samanaikaisesti. Ensinnäkin, synkronian ulottuvuus käsittää henkilön omien työtuntien ajoituksen yhteensopivuuden puolison ja muiden perheenjäsenten työaikojen kanssa. Toiseksi, synkronian ulottuvuus sisältää myös henkilön työaikojen ajoituksen yhteensopivuuden koko ympäröivän yhteiskunnan aikarytmien, esimerkiksi kauppojen ja koulujen aukiolon, kanssa. Synkronian ulottuvuus sisältää kaksi eri tasoa: ensimmäinen käsittää yksilöiden aikataulujen yhteensopivuuden perheiden sisällä ja toinen yksilön ja yhteiskunnan aikarytmien suhteen. Synkronian ulottuvuus on itse asiassa kronologisen ulottuvuuden erikoistapaus ja koskee vain päivittäistä työajan ajoitusta. Kronologinen ulottuvuus käsittää laajimmillaan vuodenaajoista riippuvan työajan ajoituksen ja tämän ajoituksen sopivuuden omien henkilökohtaisten, luonnon ja sosiaalisten rytmien kanssa. Tässä tutkimuksessa käytetään jatkossa työaikojen samanaikaisuuden käsitettä viittaamaan puolisoitten tai perheenjäsenten työaikataulujen synkroniaan, kun taas epäsosiaalisten työaikojen käsitteellä tarkoitetaan yksilön työaikojen synkroniaa yhteiskunnan yleisten aikarytmien kanssa.

2.1.3 Kotityön määrään ja jakoon vaikuttavat tekijät

Seuraavassa käydään läpi kotityön tekemiseen vaikuttavia tekijöitä ensisijassa aikaisemman suomalaisen tutkimuskirjallisuuden valossa.

Kotityöhön käytetty aika vaihtelee selvästi sosioekonomisen aseman mukaan, eritoten naisilla. Maatalousyrittäjänaiset ovat tehneet perinteisesti eniten kotityötä ja tämä pitää edelleen paikkansa. Vuonna 2000 maatalousyrittäjänaiset tekivät kotitöitä yli viisi tuntia päivässä. Maatalousyrittäjätalouksissa sukupuolten välillä on ollut perinteisesti hyvin

selvä ero kotitöiden tekemisessä, mutta tämä ero on hieman kaventunut 1990-luvulla. Toiseksi eniten kotityötä tekevät työntekijänaiset ja kolmanneksi eniten toimihenkilönaiset. Muut yrittäjänaiset ovat vähentäneet kotitöihin käyttämänsä aikaa, mikä johtuu heidän lisääntyneestä ansiotyöstä. Miehistä työntekijät ovat lisänneet kotityöhön käyttämänsä aikaa, toimihenkilöillä kotityön määrä on puolestaan hieman vähentynyt. (Niemi & Pääkkönen 2001, 28–29.)

Työjako on perinteisintä perheissä, joissa vain mies käy työssä. Tällöin myös miehen kokonaistyöaika on paljon naista suurempi, 59 prosenttia puolisoiden yhteenlasketusta kokonaistyöajasta. Suomessa työelämän ulkopuolella olevat miehet osallistuvat enemmän kotitöihin, myös perinteisiin naisten töihin, kuten ruuanlaittoon ja siivoukseen. Tällaiset perheet ovat kuitenkin harvinaisia. Tällöin naisen osuus kokonaistyöpanoksesta on noin kaksi kolmasosaa. Myös puolisoiden työaikamuoto vaikuttaa kotityönjakoon. Miehen osuus kotityöstä on suurin silloin, kun mies on vuorotyössä ja nainen säännöllisessä päivätyössä. Tällöin mies hoitaa lähes puolet kotitöistä. Mies tekee pienimmän osuuden kotitöistä, kun hän on säännöllisessä päivätyössä ja nainen vuorotyössä. Perheissä, joissa mies on kokoaikatyössä ja nainen osa-aikatyössä, tekevät naiset enemmän kotitöitä, mutta heidän kokonaistyöaikansa jää alle miehen tason. (Pääkkönen & Niemi 2002, 34–36.)

Kotitöiden tekemiseen käytetty aika riippuu vahvasti elämäntilanteesta. Selvästi eniten kotitöitä tekevät alle kouluikäisten lasten äidit. Nuorimman lapsen ollessa alle 7 vuotias kotityöhön kuluu naiselta yli kuusi tuntia vuorokaudessa. Tästä ajasta lastenhoito vie yli kolmasosan. Vastaavasti naimisissa tai avoliitossa olevalta alle 45-vuotiaalta lapsettomalta naiselta menee kotityöhön alle kolme tuntia vuorokaudessa. Myös miehillä pienten lasten olemassaolo näkyy lisääntyneenä kotityönä. Pienten lasten isät käyttävät kotityöhön yli kolme tuntia vuorokaudessa. Pienten lasten äidit ottavat lastenhoidon ja kotitöiden vaatiman ajan vapaa-ajan toimista, kuten lukemisesta, television katselusta, harrastuksista, liikunnasta ja tuttavien kanssa seurustelusta. Isillä perhetilanteen aiheuttamat muutokset ovat samansuuntaisia kuin äideillä. (Niemi & Pääkkönen 2001, 26–27, 73; Pääkkönen & Niemi 2002, 39). Lapsen syntyminen perheeseen vahvistaa perinteistä sukupuolten välistä kotityönjakoa. Naiset tekevät aiempaa suuremman osan ruokatalouteen, siivoukseen ja vaatehuoltoon liittyvistä töistä sekä päivittäisistä ostoksista. Samaan aikaan miesten osuus kodin korjaus- ja huoltotöistä lisääntyy (Niemi & Pääkkönen 1992, 28–31; Lammi-Taskula 2007, 90; Miettinen 2008, 44 – 48). Jonathan Gershuny (2003) on saanut vastaavia tuloksia brittiläistä pitkäikäisaineistoa käyttämällä. Hän havaitsi, että sukupuolten väliset erot kasvavat perhetilanteen muuttuessa. Miesten ja naisten väliset pienet erot ansiotyöhön käytetyssä ajassa ennen parisuhteen muodostamista muuttuivat yhä selvemmin perinteisten sukupuoliroolien mukaisiksi lasten syntymän jälkeen. Gershunyn mukaan nämä perhetilanteen tuomat muutokset tulkitaan usein erheellisesti johtuvan ikäryhmästä. Lastenhoitovastuun tasaisempi jakaminen myös lisää kotityönjaon tasaisuutta. Kotityöt on jaettu tasaisemmin

niissä perheissä, joissa mies on ollut lapsen syntymän jälkeen pidemmällä vanhempainvapaalla (Lammi-Taskula 2007, 89).

Myös sukupolvien välillä on eroja kotityöhön käytetystä ajasta. Sukupolvi- tai kohorttivaikutuksen tutkimisessa on tärkeää huomioida sukuolvien väliset erot elämäntilanteissa. Muutoin riskinä on havaita kohorttivaikutus, vaikka todellisuudessa kyse olisi elämäntilanteen vaikutuksesta. Osassa pitkittäistutkimuksista on perhetilanteen huomioimisen jälkeen löydetty selviä kohorttivaikutuksia (Artis & Pavalko 2003.) Toisissa tutkimuksissa tämä vaikutus on ollut heikompi (Gershuny 2003). Nuorempiin sukupolviin kuuluvien puolisoitten on havaittu jakavan kotityöt tasaisemmin kuin vanhemmissa sukupolvissa. Lapsuudessa ja nuoruudessa opitut käyttäytymis- ja ajattelumallit vaikuttavat siten kotityönjakoon myöhemmin elämässä.

Raija Julkusen (1999, 92) mukaan lapsiin liittyviä tehtäviä jaetaan kodissa enemmän, mutta vanhemmuus vahvistaa sukupuolen mukaista työnjakoa ajankäytössä. Kotitöiden ja lasten hoidon on usein katsottu olevan naisten vastuulla, miehet lähinnä osallistuvat ja auttavat kotitöiden tekemisessä (Julkunen 1999; Coltrane 2000).

Miesten ja naisten välillä on havaittu eroja myös kotityöhön suhtautumisessa. Brittiläisiä pariskuntia koskevassa tutkimuksessaan Sullivan (1996) havaitsi, että päiväkirjatietojen perusteella noin 30 - 40 prosenttia miesten kotityöhön käyttämästä ajasta oli kotityön tekemistä yhdessä puolison kanssa, kun taas naisilla vastaavat osuudet olivat 3 - 13 prosenttia. Tämä havainto tukee Julkusen (1999) väitettä, että miehen tekemä kotityö on enemmän tai vähemmän naisen apuna tehtyä kotityötä ja että naiset ovat ensisijassa vastuussa kotityön organisoimisesta. Naiset kokivat yhdessä tehdyn kotityön selvästi miellyttävämmäksi kuin yksin tehdyn, miehillä vastaava eroa ei löytynyt. Tämä sukupuolten välinen ero kotityöhön asennoitumisessa näkyi myös siinä, että miehet pitivät kotityötä yleensä ja eritoten siivoamista naisiin verrattuna vähemmän miellyttävänä. Tosin naisetkaan eivät pitäneet näitä toimintoja miellyttävinä. Sullivanin mukaan tulokset viittaavat siihen, että miehet tekevät eniten kaikkein miellyttävimpiä kotitöitä ja naisten vastuulle jäävät vähemmän miellyttävät kotityön lajit.

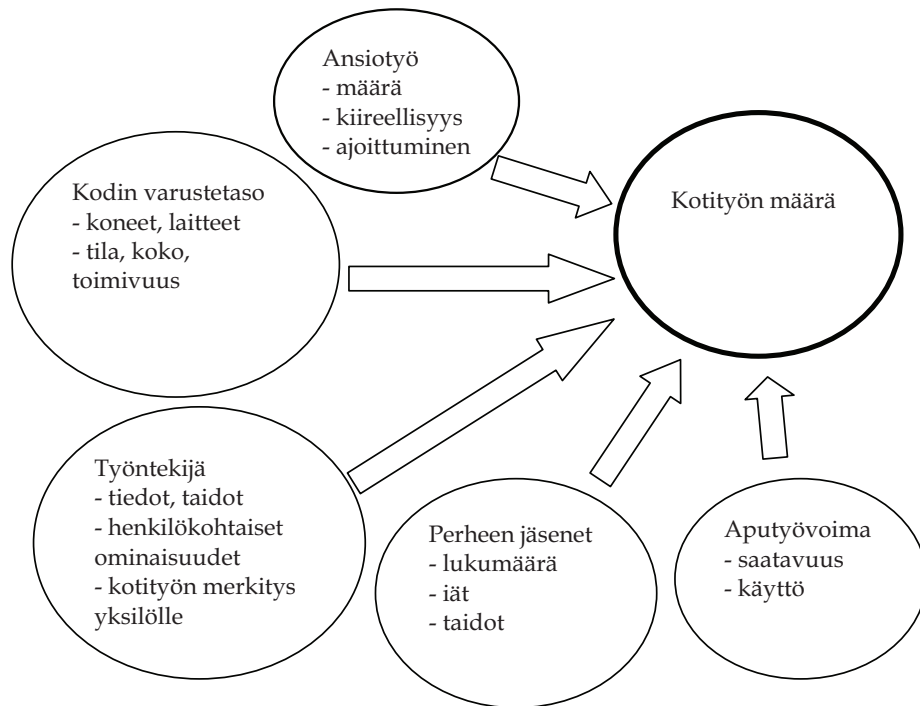
Anneli Miettinen (2008, 122 - 126) sai omassa suomalaisia perheitä käsittelevässä tutkimuksessaan päinvastaisen tuloksen kuin Sullivan. Miettisen tutkimuksessa nimenomaan naiset liitivät kotityöhön miehiä enemmän negatiivisia piirteitä. Tutkimuksessa myös havaittiin, että kotitöihin ja eritoten perinteisiin naisten töihin paljon aikaa käyttävät miehet kokivat kotityöt muita epämiellyttävämpinä. Naisilla kielteiset kokemukset sen sijaan vähenivät kotityön määrän lisääntyessä. Miettisen mukaan tämä sukupuolten välinen ero voi johtua siitä, että paljon kotityötä tekevät miehet on vedetty mukaan osittain vastentahtoisesti kun taas naisilla valinta on ehkä ollut osin haluttu.

Kotitaloustyön tai kotityön määrään vaikuttavista muista tekijöistä ei ole päästy tutkimuksista huolimatta täyteen selvyyteen. Esimerkiksi koneiden ja laitteiden ei ole odotuksista huolimatta todettu vähentäneen kotitaloustyöhön

käytettyä aikaa. Selitykseksi on tarjottu sitä, että kodin teknistymisen myötä on lisätty kotituotannon laatua ja määrää. Myös kotitalouden jäsenten iällä, tiedoilla ja taidoilla on oletettu olevan yhteys kotityön määrään ja laatuun. Henkilökohtaisten ominaisuuksien, motivaation ja innokkuuden kotityön tekemiseen eli kotityön merkityksen henkilölle on ajateltu olevan yhteydessä kotityöhön käytettyyn aikaan. (Varjonen 1991, 45–46.)

Kotityön ja eritoten rutiininomaisten kotitöiden tekemisessä on havaittu skaalaetuja. Mitä enemmän jäseniä kotitaloudessa on, sitä vähemmän kotityötä tehdään per henkilö. Myös lasten osuuden kotityöstä on havaittu kasvavan kotitalouden koon kasvaessa, mikä vähentää isän ja äidin taakkaa. Tämä vanhempien saama apu vähentää heidän kotityöosuuttaan molemmilla sukupuolilla samantasoisesti joten se ei vaikuta puolisoiden suhteelliseen osuuteen kotityöstä. (Aalto & Varjonen 2005.)

Kuviossa 2 on esitetty tiivistäen kotityön määrään yhteydessä olevat tekijät Varjosta (1991, 47) mukaillen. Varjosen kotitaloustyön määritelmä vastaa tässä tutkimuksessa käytettävää kotityön määritelmää, ainoataan lasten hoito on jätetty tässä tutkimuksessa pois kotityöstä.

Lähde: Varjonen 1991, 47

KUVIO 2 Kotityön määrään vaikuttavat tekijät

2.2 Sukupuolten välisen kotityönjaon selitysmallit

Sukupuolten välistä kotityönjakoa on pyritty selittämään lähinnä kolmesta teoreettisesta näkökulmasta: resursseista tai neuvotteluvallasta, käytettävissä olevasta ajasta sekä sukupuolirooliasenteista (Shelton & John 1996; Bianchi ym. 2000; Coltrane 2000; Greenstein 2000; Bittman ym. 2003).

Nämä työnjaon selitysmallit voidaan jakaa karkeasti ottaen kahteen ryhmään niiden teoreettisten taustaoletusten perusteella. Resurssiteoriat ja käytettävissä olevan ajan teoria nojaavat rationaalisen valinnan teoriaan, kun taas sukupuolirooliasenteita korostava teoria pohjautuu sosiaalisiin normeihin. Tämän jakolinjan mukaisesti rationaalisen valinnan teoriaan pohjautuvat lähestymistavat ovat olleet suositumpia taloustieteellisessä työnjaon tutkimuksessa, kun taas normeihin nojaava sukupuolirooliasenneteoria on ollut suositumpaa sosiologien ja naistutkijoiden piirissä. (Gershuny 2003; Crompton 2006, 140–141.)

2.2.1 Resurssiteoriat

Resurssiteorioissa (relative resources / resource bargaining) lähdetään siitä, että puolisoiden resurssit vaikuttavat perheen sisäiseen vallan jakautumiseen. Tällaisiksi resursseiksi luetaan ensisijassa tulot, mutta myös koulutuksen ja ammattiaseman on joissakin tapauksissa katsottu kuuluvan niihin. Teoria olettaa, että perheessä toimijat ajavat omia intressejään, jolloin taloudellisiin resursseihin perustuva valta auttaa ajamaan näitä intressejä suhteessa kotitöihin. Sekä miesten että naisten oletetaan kokevan kotityön tekemisen negatiivisena ja molempien olevan halukkaita vähentämään siihen osallistumistaan. Suhteellisesti enemmän valtaresursseja omaava puoliso käyttää resurssien suomaan valtaa painostaakseen vähemmän resursseja omaavaa puolisoa tekemään rutiininomaiset kotityöt ja välttääkseen itse osallistumasta niihin. Tämän teorian mukaan kotitöiden pitäisi olla sitä tasaisemmin jakautuneet, mitä pienempi on puolisoiden välinen ero valtaresursseissa. Lähtökohtana on, että puolisoiden välisen työnjaon takana olevat suhteet ovat pohjimmiltaan taloudellisia; kotitöitä toimitetaan vastapalveluna taloudellisesta tuesta. Puolisot tekevät myönnytyksiä kumppanilleen pitääkseen avioliittonsa koossa, jos he arvioivat hyvinvointinsa huonontuvan avioerosta enemmän kuin vaadittavista myönnytyksistä. Malli on periaatteessa sukupuolineutraali ja sukupuolella on lähinnä puolisoiden välisten tuloerojen kautta syntyvä epäsuora vaikutus työnjakoon. (Brines 1993; Shelton & John 1996; Coltrane 2000; Bianchi ym. 2000; Bittman ym. 2003; Presser 2003) Osassa tutkimuksista puolisoiden ja eritoten naisten resurssien absoluuttista tasoa on pidetty suhteellisia resursseja tärkeämpinä kotityönjaon selittäjinä (Gupta & Ash 2008).

Joissakin tutkimuksissa valtaresurssien lähestymistapa jaetaan useampaan ryhmään, toisissa ne ja käytettävissä olevan ajan teoria niputetaan yhteen taloudellisen vaihdon malliksi. Brines (1993) jakaa taloudellisen vaihdon mallit kolmeen ryhmään: inhimillisen pääoman teoriaan nojaavaan käytettävissä

olevan ajan (time allocation) teoriaan, perheen sisäisten valtaresurssien ja neuvotteluvallan (resource-bargaining) teoriaan ja taloudellisen riippuvuuden teoriaan (economic dependency). Keskeinen ero valtaresurssiteorian tai taloudellisen riippuvuuden teorian ja käytettävissä olevan ajan teorian välillä on, että edellisissä yksilöt pyrkivät lisäämään omaa henkilökohtaista etuaan perheessä, kun taas jälkimmäisessä perheen jäsenet pyrkivät yhdessä maksimoimaan koko perheen tehokkuutta. Taloudellisen riippuvuuden teoria on hyvin lähellä valtaresurssiteoriaa, mutta niiden välillä on näkökulmaeroja. Taloudellisen riippuvuuden teorian mukaan se puolisoista, joka on riippuvainen toisen taloudellisesta tuesta, tekee vastapalvelukseksi enemmän kotityötä. Tämä lähestymistapa sopii myös kahden ansaitsijan perheisiin, sillä yhden puolison ei tarvitse olla täysin riippuvainen toisen tuloista vaan jo vähäisen taloudellisen riippuvuuden katsotaan synnyttävän vastavuoroisuuteen perustuvaa kompensatiokäyttäytymistä. Näiden kahden lähestymistavan välillä ei siten ole eroa puolisojen tulojen vaikutuksen osalta, mutta vaikutusmekanismi tulkitaan niissä eri tavoin. Käytännössä taloudellisen riippuvuuden ja neuvotteluvallan lähestymistapojen välisten erojen huomioiminen empiirisessä tutkimuksessa on vaikeaa.

2.2.2 Käytettävissä olevan ajan teoria ja työaika

Käytettävissä olevan ajan teorian (time availability) eli aikasitoumusten näkökulman mukaan puolisojen välinen kotitöiden jako on tulosta rationaalisesta arvioista siitä, kummalla puolisoilla on enemmän aikaa suorittaa kotitalouteen liittyviä tehtäviä. Se jolla on vähemmän muita aika-sitoumuksia, tekee suurimman osan kotityöstä. Tämän näkökulman mukaan henkilön kotityöhön käyttämä aika riippuu ensinnäkin kotityön tarpeesta eli kysynnästä ja toiseksi käytettävissä olevat ajasta. Lasten määrä ja pienten lasten olemassaolo kasvattaa kotityön kysyntää. Puolisoiden työmarkkina-asema, työajan pituus ja työhön liittyvien aikataulujen sitovuus puolestaan vaikuttavat puolisojen käytettävissä olevaan aikaan ja siten heidän mahdollisuuksiinsa tehdä kotitöitä. Kotityönjaon selittäminen käytettävissä olevalla ajalla on mielekästä kun myös kotityön kysyntä huomioidaan. Tämän teorian mukaan henkilön tekemien palkkatyötuntien ja kotityötuntien välillä on selvä yhteys: mitä enemmän aikaa ansiotyö vie, sitä vähemmän kotityölle jää. (Coverman 1985; Shelton & John 1996; Bianchi ym. 2000; Greenstein 2000; Presser 2003.)

Käytettävissä olevan ajan teoria perustuu Gary Beckerin uuteen kodin taloustieteeseen (new home economics) ja teoriaan ajan allokaatiosta. Beckerin (1993) mukaan kotitalous on sekä kulutus että tuotantoyksikkö, jossa molemmat puoliset jakavat saman hyötyfunktion. Puolisot jakavat aikansa kodin ja työmarkkinoiden välillä rationaalisesti maksimoidakseen yhteisen hyvinvointinsa. Tällöin molemmat puoliset hyötyvät siitä, että toinen puoliso erikoistuu ansiotyöhön ja toinen kotityöhön. Kotityöhön ja ansiotyöhön käytetyn ajan välillä on siten negatiivinen yhteys, olettaen että vapaa-ajan määrä on vakio. Beckerin mukaan naisten alhaisemman ansaintapotentialin johdosta heidän kotityöhön käyttämä aika tuottaa vähemmän kustannuksia

kuin miehillä. Tästä johtuen miehet käyttävät enemmän aikaa ansiotyöhön ja naiset vastaavasti kotityöhön.

Beckerin teorian taustalla on kotitaloudessa tapahtuva päätäntäprosessien polku: maksimoidakseen yhteisen hyötynsä puolisoit päättävät, että se puoliso joka omaa enemmän työmarkkinoilla relevantteja resursseja eli ansaintapotentiaalia erikoistuu toista puolisoa enemmän ansiotyöhön. Tämän erikoistumisen seurauksena enemmän ansaintapotentiaalia omaava puoliso käyttää toista puolisoa enemmän aikaa työmarkkinoilla. Koska enemmän ansaintapotentiaalia omaava puoliso käyttää toista enemmän aikaa ansiotyöhön, jää hänelle toista puolisoa vähemmän aikaa kotityön tekemiseen. Täten ero ansaintapotentiaalissa tuottaa eron kotityönjaossa. (Brines 1993.)

Beckerin teoria on puolestaan kytköksissä inhimillisen pääoman teoriaan. Inhimillinen pääoman käsite kuvaa niitä kokemusten kautta hankittuja resursseja tai voimavaroja, joita voidaan käyttää työmarkkinoilla ansiotyön ja sitä kautta tulojen hankintaa. Inhimillinen pääoma juontaa juurensa lapsuuden perheessä saaduista kokemuksista, koulutuksesta ja aikaisemmasta työkokemuksesta. Ajan allokaatio on keskeisessä roolissa tässä prosessissa. Eri toimintoihin käytetty aika on eritasoisesti arvostettua työelämässä, joten erot ajankäytössä tuottavat eroja työmarkkinoilla relevantissa inhimillisessä pääomassa, mikä puolestaan tuottaa eroja elinmahdollisuuksissa. Puolisoiden eritasoinen erikoistuminen palkattomaan (kotityö) ja palkalliseen (ansiotyö) työhön johtaa puolisoitten välisiin tasoeroihin inhimillisessä pääomassa ja siten myös elämänmahdollisuuksissa. (Becker 1993; Gershuny 2003.)

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että naisten erikoistuessa enemmän kotityöhön ja miesten ansiotyöhön kasautuu miehille elämän aikana naisiin verrattuna enemmän työmarkkinoilla relevanttia pääomaa. Tämä ero usein kasvaa iän myötä, eritoten lasten hankinnan tuloksena. Koska inhimillisen pääoman kasautumisen prosessi on kumuloituva, hyvin pienet biologiset ja kulttuuriset erot kärjistyvät ajan myötä ja tuottavat selvärajaisen työnjaon sukupuolten välille. Teorian mukaan työjakoa rationaalisesti pohtiessaan tuoreet pariskunnat katsovat, että on taloudellisesti hyödyllisempää jos mies erikoistuu hieman naista enemmän ansiotyöhön ja nainen hieman miestä enemmän kotityöhön. Näin kotityö ja ansiotyö eriytyvät sukupuolten kesken ja sitä mukaa myös sukupuolten välinen ero inhimillisen pääoman kasautumisessa kasvaa kiihtyvällä tahdilla. Kun palkattoman työn tarve kasvaa lapsen syntyessä perheeseen, on miehelle jo kasautunut naista enemmän työmarkkinoilla relevanttia inhimillistä pääomaa, jolloin ei ole taloudellisesti järkevää, että mies vähentäisi ansiotyöhön osallistumista kotityöhön ja lasten hoitoon osallistuakseen. Koska tämä prosessi on rekursiivinen, jokainen miehen ansiotyöhön käyttämä lisätunti kasvattaa sukupuolten välistä eroa inhimillisessä pääomassa, minkä johdosta puolisoitten on rationaalista vahvistaa yhä enemmän sukupuolten välistä työnjakoa. (Becker 1993, Gershuny 2003) Taloudellisten syiden ja pitkien vapaiden haitallisuus työuralle on havaittu olevan keskeisin syy tuoreiden isien bonusvapaan pitämättä

jättämiseen ja vanhempainvapaan jakamattomuuteen (Takala 2005b; Lammi-Taskula 2007, 126).

Inhimillisen pääoman teoria ei oleta, että miehillä olisi lähtökohtaisesti enemmän inhimillistä pääomaa kuin naisilla. Itse asiassa prosessin pitäisi olla teorian mukaan täysin identtinen, jos nainen omaa miestä enemmän ansaintapotentiaalia. Edellä mainittu nojaa puhtaasti siihen havaintoon, että keskimäärin miehet panostavat naisia enemmän ansiotyöhön. Naisten ja miesten koulutustason, tulojen sekä työhistorian samankaltaistuessa sukupuolittuneen työnjaon perusteiden pitäisi tämän teorian mukaan murentua (Esping-Andersen 2009, 32).

2.2.3 Sosialisatio- ja sukupuolirooliteoriat

Sosialisatio- ja sukupuolirooliteorioiden (gender ideology / role expectations) mukaan kotitöiden jako määräytyy ensisijassa kulttuuristen, ei taloudellisten, tekijöiden kautta. Sukupuolen nähdään vaikuttavan tässä lähestymistavassa suoraan työnjakoon sukupuoleen liittyvien odotusten kautta. Miesten ja naisten osallistumista kotityöhön ohjaavat ne mallit ja roolit, jotka he oppivat osittain jo lapsuuden kodissa (Bem 1993). Näiden saatujen mallien mukaisesti lapsille kehittyvät sukupuolittuneet persoonallisuudet ja preferenssit (Coltrane 2000).

Sukupuolirooliasenteilla (gender role attitudes) tarkoitetaan juuri yksilöiden sisäistämiä uskomuksia miehelle ja naiselle sopivista rooleista työssä ja kotona. Naisen roolien on perinteisesti nähty liittyvän perheeseen ja miehen palkkatyöhön. Sukupuolirooliasenteet on usein operationalisoitu väittämällä, jotka mittavat kuinka vahvasti henkilö hyväksyy nämä näkemykset. Perinteiset eli traditionaaliset sukupuolirooliasenteet omaava henkilö katsoo, että naiselle kuuluu kodin tehtävät ja miehelle ansiotyö. Egalitaariset eli tasa-arvoiset sukupuolirooliasenteet puolestaan viittaavat tämän sukupuolittuneen jaon väljentämiseen siten, että sekä miesten että naisten on hyväksyttävä osallistua sekä ansiotyöhön että perheen tehtäviin. (Fortin 2005; Judge & Livingston 2008.) Sukupuolirooliteorioiden perusajatuksena on, että ihmiset pyrkivät käyttäytymään näiden asenteiden mukaisesti, jolloin kotityönjako on epätasaisinta traditionaaliset asenteet omaavissa perheissä ja tasaisinta egalitaariset asenteet omaavissa. Kotityön jaon pitäisi tulla tasa-arvoisemmaksi sitä mukaa kun uudet ikäluokat sisäistävät tasa-arvoisemman suhtautumistavan sukupuolten rooleihin. (Coltrane 2000; Greenstein 2000.) Sukupuolten välisen eron kaventuminen kotityön tekemisessä on havaittu johtuvan sekä sukupolvien välisistä eroista että yksilötason muutoksesta asenteissa. Nuoremmat sukupolvet omaavat tasa-arvoisemmat asenteet kuin vanhemmat ja ovat sosiaalistuneet jakamaan kotityöt tasaisemmin. Lisäksi erityisesti naisten asenteet ovat muuttuneet kaikissa sukupolvissa tasa-arvoisemmiksi, mikä on edelleen muuttanut kotityönjakoa tasaisemmaksi (Artis & Pavalko 2003.)

Puolisoiden asenteiden yhtenevyys on myös tärkeä tekijä sukupuolirooliasenteiden ja kotityönjaon välisessä suhteessa. Puolisot, joiden sukupuolirooleja koskevat asenteet ovat samanlaisia (esim. molemmat

traditionaalisia), on havaittu käyttäytyvän selvemmin näiden asenteiden mukaisesti. Mitä traditionalisemmat asenteet puoliset omaavat, sitä selvemmin tehtävät ovat eriytyneet miehen ja naisen välillä. Henkilön omien asenteiden on oletettu vaikuttavan käyttäytymiseen enemmän kuin puolison asenteiden. (Ferree 1991; Bianchi ym. 2000; Coltrane 2000.) Puolisot tyypillisesti omaavat samankaltaiset asenteet. Samankaltaisuuden on katsottu johtuvan siitä, että tasa-arvoisuutta korostavat asenteet omaavat naiset solmivat parisuhteen todennäköisimmin samankaltaiset asenteet omaavien miesten kanssa (Breen & Cooke 2005; Cooke 2006).

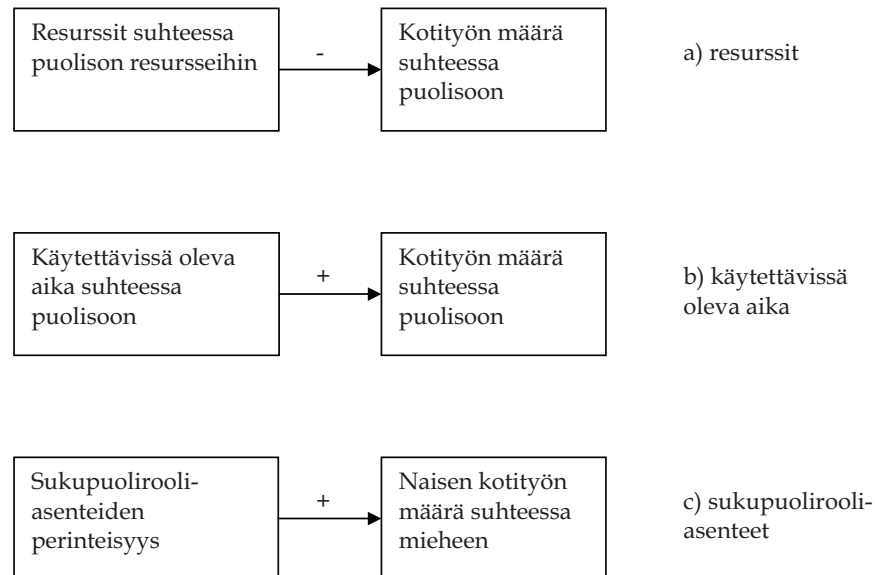
Kotityön tulkitseminen sukupuolta tuottavana toimintana (doing gender approach) liittyy läheisesti sukupuolirooliteoriaan. Tässä lähestymistavassa kotityön tekeminen ja tekemättä jättäminen katsotaan symboliseksi toiminnaksi, jossa tuotetaan sukupuolta. Kotityö liitetään vahvasti naiseuteen, kun taas toimeentulon hankkiminen miehuuteen. Jos sukupuolten rooleihin liittyvät odotukset eivät toteudu esim. miehen jäädessä työttömäksi tai naisen ansaitessa miestä enemmän, voi kotityön tekemisestä tulla symbolista toimintaa jolla pyritään vahvistamaan sukupuoli-identiteettiä. Osassa tutkimuksista on havaittu, että naisen ansaitessa miestä enemmän naisen kotityön määrä kasvaa eikä vähene, kuten voisi resurssiteorian pohjalta olettaa (Hochschild 1989; Brines 1994; Bittman ym. 2003). Tätä havaintoa on selitetty mm. tasapainottamisen periaatteella, jonka mukaan miestä hyvitetiin yhdellä alueella, kotityössä, kun hän oli menettänyt valtaa toisella alueella, perheen pääasiallisena ansaitsijana. Toisaalta ilmiötä on selitetty myös sillä, että naiselättäjäperheissä pariskunta poikkeaa normista, jonka mukaan mies on pääasiallinen ansaitsija ja nainen tästä riippuvainen. Tämä riippuvuusnormista poikkeaminen saattaa pariskunnan sosiaalisen uskottavuuden kyseenalaiseksi. Palauttaakseen uskottavuutensa omissa, kumppanin ja muiden silmissä, puoliset turvautuvat perinteiseen työnjaon malliin (Brines 1994; Bittman ym. 2003). Tämä käyttäytymismalli ja asenteiden perinteisyys liittyvät toisiinsa. Turvautuminen perinteiseen kotityönjakoon kun mies on taloudellisesti riippuvainen naisesta edellyttää, että puoliset omaavat perinteiset asenteet sukupuolten rooleista perheen työnjaossa (Kan 2008b). Mikäli puolisoitten asenteet ovat sukupuolten roolien tasa-arvoisuutta korostavia, ei kompensatiokäyttäytymiselle ole tarvetta vaikka nainen olisi perheen pääasiallinen ansaitsija.

Sukupuolirooliteoria olettaa, että mitä traditionalisemmat asenteet henkilöt omaavat, sitä selvemmin he pyrkivät käyttäytymään näiden roolien mukaisesti. Tällöin traditionaaliset sukupuolirooliasenteet omaavan naisen oletetaan käyttävän egalitaariset arvot omaavaa enemmän aikaa sukupuolelleen perinteisesti sopivaksi katsottuihin toimiin. Sama pätee yhtäläillä miesten käyttäytymiseen. Kirjallisuudessa oletetaan, että egalitaariset arvot omaavat miehet tekevät traditionaaliset arvot omaavia miehiä enemmän perinteisesti naisille sopivana katsottuja kotitöitä, ensisijassa kotitaloustöitä. Mutta on yhtäläillä loogista olettaa, että traditionaaliset arvot omaavat miehet tekevät egalitaarisia enemmän miehille perinteisesti kuuluvia

kotitöitä, kuten korjaus ja huoltotöitä. Naisten osalta taas oletetaan, että egalitaariset arvot omaavat naiset tekevät traditionaalisia vähemmän perinteisiä kotitaloustöitä. Olisi loogista odottaa, että myös tasa-arvoiset asenteet omaavat naiset tekisivät enemmän vastakkaiselle sukupuolelle tyypillistä kotityötä, kuten huoltotöitä. Tämä tarkoittaa sitä, että sukupuolirooliasenteilla ei välttämättä ole lainkaan vaikutusta kotityön kokonaismäärään, vain eri kotityön lajien väliseen suhteeseen koko aikapanoksessa. Tosin naisille perinteisen kotitaloustyön katsotaan olevan luonteeltaan rutiininomaisesti toistuvaa ja enemmän aikaa vievää kuin perinteisesti miesten vastuulla olevan kotityön, kuten rakentamisen ja kulkuneuvojen huollon (Coltrane 2000; Niemi & Pääkkönen 2001). Tällöin asenteilla on vaikutus kotityön kokonaismäärään, mutta tämä yhteys on heikko. Tämä sukupuoliroolien vaikutuksen monimutkaisuus voi osin selittää aikaisemmassa tutkimuksessa saadut ristiriitaiset tulokset. Tutkimuksissa onkin havaittu, että sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuus vaikuttaa selvimmin juuri naisille tyypillisten kotitöiden määrään (Kroska 2004).

2.2.4 Selitysmallien vertailua

Kuviossa 3 on esitetty kootusti kolmen selitysmallin oletetut yhteydet kotityönjakoon. Resurssiteoria ja käytettävissä olevan ajan teoria ovat lähtökohdiltaan sukupuolineutraaleja, kun taas sukupuolirooliteoriassa sukupuoli on keskeisessä roolissa. Sukupuolirooliteorian mukaan naiset tekevät miehiä enemmän kotityötä koska kotityön on katsottu kuuluvan naisen tehtäviin. Resurssiteorian ja käytettävissä olevan ajan teorian puolestaan pitäisi toimia riippumatta siitä, kumpaa sukupuolta enemmän resursseja tai aikasitoumuksia omaava henkilö edustaa.

KUVIO 3 Työnjaon teoreettiset selitykset

Selitysmallit myös toimivat eri tasoilla ja muodostavat hierarkian. Sukupuolirooleihin liittyvät asenteet ja arvot ovat ensisijassa yhteisön tai yhteiskunnan tason normatiivisia tekijöitä. Nämä normatiiviset oletukset puolestaan asettavat rajat yksilö- tai perhetason tekijöiden kuten resurssien ja käytettävissä olevan ajan vaikutukselle. Puolisoiden mahdollisuudet toimia omaa tai kotitalouden hyötyä maksimoivalla tavalla ovat rajallisemmat yhteiskunnissa, joissa on vallalla perinteistä sukupuolten välistä työnjakoa vahvistavat normit. Asenteiden, resurssien ja työtuntien välille voidaan myös ajatella syy-seuraussuhteita. Osassa tutkimuksista ansiotyötuntien ja resurssien on katsottu vaikuttavan kotityönjakoon välillisesti asenteiden kautta (Hardesty & Bokemeier 1989). Tässä asetelmassa resurssit ja käytettävissä oleva aika vaikuttavat asenteisiin, ei päinvastoin. Toisaalta, pitkittäistutkimuksissa on havaittu että varhaisnuoruuden asenteet vaikuttavat kotityönjaon tasaisuuteen epäsuorasti resurssien ja käytettävissä olevan ajan välityksellä (Cunningham 2005). Osassa tutkimuksista on puolestaan havaittu, että asenteet ja ansiotyötunnit vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa (Corrigall & Konrad 2007). Tässä tutkimuksessa selitysmallien välille ei oleteta kausaalisia suhteita, sillä aineistojen luonteesta johtuen niiden testaaminen ei ole mahdollista.

Rationaaliset ja normeihin pohjautuvat prosessit toimivat todellisuudessa samanaikaisesti ja vahvistavat toisiaan, joten niiden erottaminen on käytännössä mahdotonta (Gershuny 2003). Rationaalinen toiminta voi pohjautua normeihin, mutta tilanne on mielenkiintoisempi silloin, kun rationaalisuus ja normit johtavat eri suuntiin. Tämä tilanne on käytännössä

vallalla nykyisin. Normien mukaan sekä miehet että naiset kokevat, että miehen tulisi osallistua yhtä paljon lasten hoitoon tai että naisella on yhtäläinen oikeus ansiotyöhön kuin miehellä (Melkas 2001; 2004). Kuitenkin naiset tekevät yhä edelleen selvästi suuremman osan kotityöstä kuin miehet (Niemi & Pääkkönen 2001). Normit ovat muuttuneet, mutta edellä kuvattu rekursiivinen rationaalinen prosessi säilyttää aikaisemman normeihin perustuvan sukupuolten välisen työnjaon (Gershuny 2003).

2.2.5 Työajan ulottuvuudet ja kotityönjako

Työajan pituuden lisäksi myös muiden työajan piirteiden on katsottu vaikuttavan kotityön tekemiseen ja jakamiseen. Edellä luvussa 2.1.2 työaika luokiteltiin kolmeen ulottuvuuteen eli työtuntien määrään, ajoitukseen ja autonomiaan. Vuorokaudessa tehdyt työtunnit määräävät, kuinka paljon aikaa jää muihin aktiviteetteihin kuten kotityöhön. Mihin vuorokauden aikaan, minä viikonpäivänä ja mihin vuodenaikaan työtunnit tehdään, vaikuttaa puolestaan siihen, miten kotityöt ja niiden jako organisoidaan (Fagan 2001; Suhonen & Salmi 2004). Varsinkin vuorotyöhön liittyvä epäsäännöllinen elämänrytmi on ristiriidassa perheen ja yhteiskunnan päiväorientoituneen rytmien kanssa, mikä vaikeuttaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista (Härmä & Sallinen & Kandolin 2000, 30–36)

Presser (1994; 2003) on korostanut omissa tutkimuksissaan epätyypillisten työaikojen ja puolisoiden työaikojen samanaikaisuuden vaikutusta kotityön jakoon. Presserin (2003, 110 - 135) mukaan epätyypilliset työajat ja niistä johtuva puolisojen työaikojen vähäinen limittyneisyys lisäävät miesten osallistumista kotityöhön. Kun nainen on ansiotyössä, on miehen tehtävä nekin kotityöt, jotka hänen puolisonsa muutoin tekisi. Lisäksi miehet voivat kokea velvollisuudekseen lisätä kotityöhön osallistumistaan puolison ollessa töissä. Myös useissa muissa tutkimuksissa on havaittu, että miehet osallistuvat kotityöhön ja eritoten naisille perinteisiin kotityön askareisiin enemmän kun puolisojen työajat eivät ajoitu samaan vuorokauden aikaan eli työaikojen synkronia on alhaista (Nock & Kingston 1988; Wharton 1994; Niemi & Pääkkönen 2002; Suhonen & Salmi 2004). Tosin tutkimuksissa on myös havaittu, että kotityöt on jaettu tasaisimmin silloin kun vain mies on vuorotyössä (Pääkkönen & Niemi 2001; 2002). Sen sijaan vain naisen ollessa vuorotyössä on vastuu kotitöistä ensisijassa naisella.

Työaika-autonomia eli vaikutusmahdollisuudet omien työtuntien määrään ja ajoitukseen voi myös vaikuttaa kotityön tekemiseen (Suhonen & Salmi 2004). Työaika-autonomian keskeisiä ilmentymiä ovat erilaiset joustavat työaikajärjestelyt (esim. liukuva työaika ja työaikapankit), jotka mahdollistavat säästöön tehtyjen työtuntien käyttämisen vapaana. Näiden järjestelyjen osalta on keskeistä kuinka suuri päätäntävalta työntekijällä itsellään on työtuntien säästöön tekemisestä ja säästettyjen tuntien käyttämisestä. Joustavat työaikajärjestelyt eivät sellaisenaan lisää työntekijän työaika-autonomiaa, mikäli työntekijällä itsellä ei ole riittävästi päätäntävaltaa työaikajoukon käytöstä. Esimerkiksi puhtaasti tuotannollisista syistä luotuja

työaikapankkijärjestelyitä, joiden ensisijainen tarkoitus on tasata tuotannon kausivaihteluita, ei voida pitää työntekijän työaika-autonomiaa lisäävinä järjestelyinä. Sen sijaan tavanomainen liukuva työaika, jossa työntekijä voi päättää päivittäisen työaikansa tietyn liukuman ts. ydintyöajan puitteissa, lisää työntekijän työaika-autonomiaa. (Uhmavaara ym. 2003; Oinas & Jokivuori & Ilmonen 2005) Suuri työaika-autonomia mahdollistaa ainakin periaatteessa päivittäisen työajan ajoituksen ja pituuden mukauttamisen perheen ja muun elämän tarpeiden mukaisesti. Noonan, Estes ja Class (2007) havaitsivat tutkimuksessaan, että perheissä joissa naisella oli joustava työaika, naiset tekivät vähemmän kotityötä ja miehet enemmän kuin muissa perheissä. Tutkimuksissa on myös havaittu, että neuvotellessaan tehokkaista työn ja perheen yhteensovittamisen strategioista puoliset käyttävät hyödyksi joustavien työaikojen suomia mahdollisuuksia (Moen & Yu, 2000). Toisaalta osassa tutkimuksista on havaittu, että alhainen autonomia lisää kotityöhön käytettyä aikaa (Blekesaune 2005).

Työtuntien määrän, ajoituksen ja autonomian lisäksi on olemassa vielä muita työajan piirteitä, jotka voivat vaikuttaa puolisoitten välisen kotityönjakoon. Työn tahti tai intensiteetti on läheisesti kytköksissä työaika-autonomiaan ja sen vaikutukseen kotityönjakoon. Joustavien työaikajärjestelyjen luomat joustomahdollisuudet ovat vain nimellisiä, mikäli työajan intensiteetti on kova. Kiihtynyt työn tahti luo paineita työpäivän venyttämiseen työtehtävien valmiiksi saattamiseksi. Kireä työtahti siten heikentää työntekijöiden mahdollisuuksia käyttää täysipainoisesti hyväksi joustavien työaikajärjestelyjen suomia mahdollisuuksia. (Varjonen 1991, 47; Fagan 2001.)

Edellisten lisäksi on syytä mainita vielä yksi työajan ulottuvuus, nimittäin työn paikka. Kotona työskentely mahdollistaa kotityöhön käytetyn ajan kasvattamisen esimerkiksi työmatkoista säästyvän ajan johdosta (Noonan, Estes & Class 2007). Mikäli työ sisältää paljon matkustamista, vähentää tämä luonnollisesti kyseisen puolison mahdollisuutta osallistua kotiöihin. Esimerkiksi viikot muulla työskentelevä ja asuva puoliso voi osallistua kotiöihin vain viikonloppuisin, jolloin hänen suhteellinen kotityöpanoksensa on väistämättä varsin alhainen (Suhonen & Salmi 2004).

Työajan eri piirteet eivät ole jakautuneet tasaisesti koko työssä käyvän väestön suhteen, vaan ovat riippuvaisia ammatista ja toimialasta. Lisäksi työajan eri ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi vuorotyössä tai yö- ja iltatyössä työpäivän pituus on yleensä lyhyempi kuin säännöllistä päivätyötä tekevillä. Kireä työn tahti liittyy usein pitkiin työpäiviin. Työajan ulottuvuuksien vaikutuksia kotityön määrään tulee siten tarkastella yhdessä. Esimerkiksi työaika-autonomia voi toimia työn tahdin vaikutusta tasapainottavana tekijänä.

2.2.6 Teorioiden pätevyys aikaisemman tutkimuksen valossa

Tutkimustulokset ovat antaneet vaihtelevasti tukea eri selitysmalleille. Osassa tutkimuksista on jopa löydetty tukea kaikille selitysmalleille (Bianchi ym. 2000).

Valtaresurssiteoria on saanut eniten empiiristä tukea, eritoten angloamerikkalaisissa maissa. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että keskimääräiset naisten kotityötunnit vähenevät ja miesten kasvavat, kun naisen osuus perheen tuloista kasvaa. Tämä pitää paikkansa kuitenkin vain niin kauan, kun miehet ansaitsevat enemmän tai yhtä paljon kuin naiset. Perheissä, joissa miehet ansaitsevat naisia vähemmän, naiset taas tekevät selvästi enemmän kotityötä, kuten sukupuolten tuottamisen näkökulma ennustaa. (Hochschild 1989, Brines 1994, Greenstein 2000, Bittman ym. 2003) Suomen osalta tätä tasapainottamista ei esiinny, sillä kuten jo edellä havaittiin, eniten kotityöhön osallistuvat juuri työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat miehet (Pääkkönen & Niemi 2002, 34–36). Edellä mainittu ilmiö on havaittu vain angloamerikkalaisissa maissa. Myös tuoreessa Brittiläisessä tutkimuksessa sukupuolen tuottamisen näkökulma jäi vaille tukea (Kan 2008b). Tutkimuksessa myös kritisoidaan edellä mainittujen tutkimusten luotettavuutta viittaamalla mm. käytettyjen aineistojen puutteisiin. Puolisoiden väliset erot koulutustasossa on havaittu vain harvoin olevan yhteydessä puolisojen väliseen työnjakoon. Tällöinkin, resurssiteorian vastaisesti, korkeimmin koulutettujen miesten on havaittu tekevän enemmän eikä vähemmän kotityötä. Samoin perheen tuloilla on vain heikko yhteys miesten kotityömäärään. Tutkimuksissa on myös havaittu, että tasaisen tulonjaon perheissä työnjako on tasaisempaa, mutta naiset tekevät edelleen miehiä enemmän kotitöitä. Suhteellisen ansaintapotentiaalini (relative earning power) on havaittu vaikuttavan kotityönjakoon, mutta palkattoman kotityön ja ansiotyön välillä ei ole yhden suhde yhteen vaihtosuhdetta (Thompson and Walker 1989; Gerson 1993).

Käytettävissä olevan ajan teoria on puolestaan saanut tukea havainnosta, että miesten ja naisten ansiotyötuntien määrä on käänteisessä suhteessa kotityöhön käytetyn ajan kanssa. Toisin sanoen, ansiotyöhön ja kotityöhön käytetyn ajan välillä on selvä negatiivinen korrelaatio (Brines 1993; Erickson 2005). Bianchin ym. (2000) ajankäyttö ja paneeliaineistoihin perustuvassa tutkimuksessa havaittiin, että Yhdysvalloissa käytettävissä olevan ajan teoria ja valtaresurssiteoria selittivät paremmin miehen ja naisen välistä eroa kotitöiden teossa kuin sukupuolirooliteoria. Tutkiessaan kotityöhön käytetyn ajan elastisuutta suhteessa ansiotyötunteihin, Jonathan Gershuny (2000, 55–56) puolestaan havaitsi, että mitä enemmän naiset käyttivät aikaa ansiotyöhön, sitä vähemmän he tekivät kotityötä. Miehillä vastaava yhteyttä ei havaittu. Naisten kotityötunnit eivät kuitenkaan vähentyneet samassa suhteessa kuin ansiotyötunnit kasvoivat, vaan jokaista lisätyötuntia kohden kotityön määrä väheni puolella tunnilla. Naisten kotityötunnit olivat siten selvästi elastisempia suhteessa ansiotyöhön käytettyyn aikaan kuin miesten. Miesten osalta on oikeastaan syytä puhua kotityön elastisuuden puuttumisesta. Ansiotyöhön käytetyn ajan lisääntyessä naisten kokonaistyöaika siten kasvoi selvästi. Piekkola (2003, 49) havaitsi ajankäyttöaineiston perusteella vastaavan ilmiön myös Suomessa.

Empiiriset tutkimukset ovat tuottaneet ristiriitaisia tuloksia sukupuolirooliteorian paikkansapitävyydestä. Osa tutkijoista on päätenyt siihen, että arvojen ja uskomusten rooli todellisen käyttäytymisen määrääjänä on vähäinen. Toiset ovat puolestaan havainneet, että puolisoiden egalitaarisilla eli kotitöiden tasaista jakoa painottavilla asenteilla on heikko, mutta johdonmukainen yhteys kotityönjaon tasaisuuteen. Tutkimuksissa on havaittu vaihtelevasti naisten ja miesten egalitaarisuutta korostavien sukupuolirooliasenteiden olevan yhteydessä tasaisempaan kotityönjakoon. Nämä yhteydet kuitenkin vaihtelevat tutkimuksesta toiseen. Miesten sukupuolirooliasenteiden oletetaan vaikuttavan kotityönjaon tasaisuuteen ensisijassa naisen kotityön määrän vähenemisen kautta. Toisissa tutkimuksissa puolestaan naisten asenteilla ei ole havaittu olevan yhteyttä kotityönjakoon. Pääosassa tutkimuksista miesten asenteilla on kuitenkin havaittu olevan suurempi vaikutus kotityönjakoon kuin naisen asenteilla, mutta yhteyden ei ole havaittu olevan kovin vahva. Huomionarvoista on, että tyypillisesti sukupuolirooliasenteiden ja kotityönjaon välillä on havaittu yhteys kun asenteita on mitattu useasta väittämästä rakennetulla mittarilla. Sen sijaan vain yhtä sukupuolirooleja koskevaa kysymystä käyttävissä tutkimuksissa yhteyttä kotityönjakoon ei tyypillisesti ole havaittu. (Shelton & John 1996; Coltrane 2000.)

Entä millaisia tuloksia suomalaisissa kotityönjakoa koskevissa tutkimuksissa on saatu? Leena Kirjavainen (1989) käytti tutkiessaan suomalaisten ja yhdysvaltalaisen miesten ja naisten kotityöhön käyttämää aikaa sosioekonomista kausaalimallia, jossa kotitaloustuotanto (kotityö) nähtiin perhetilanteen, työllisyyden, koulutustason ja iän funktiona. Tutkimuksen aineistona oli Suomen osalta vuoden 1979 ajankäyttöaineisto. Tutkimuksen mukaan malli selitti paremmin naisten kotityöhön käyttämää aikaa kuin miesten. Sekä miesten että naisten kotityöhön käyttämä aika väheni lasten iän ja ansiotyöhön käytetyn ajan lisääntyessä. Naisilla lasten iän yhteys kotityön määrään oli voimakkaampi kuin miehillä. Lisäksi miehillä koulutuksen lisääntyessä kotityön määrä väheni. Iällä ei havaittu olevan lainkaan yhteyttä kotityön määrään kummallakaan sukupuolella. Kirjavaisen mukaan malli ei soveltunut kovin hyvin sukupuolten välisten ajankäyttöeroavuuksien tutkimiseen ja sitä tulisikin täydentää lisäämällä siihen sukupuolirooliasenteita, arvoja sekä sosioekonomisia ja taloudellisia tekijöitä. Tässä tutkimuksessa juuri sukupuolirooliasenteet ja luokka-asema ovat työajan ja tulo-osuuden ohella keskeisiä kotityönjakoa ennustavia tekijöitä.

Pentti Takala (2005a) havaitsi Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimukseen nojautuvassa tutkimuksessaan, että valtaresurssiteoria ei saa tukea Suomen osalta. Keskimääräiset naisten kotityötunnit vähenivät ja miesten kasvoivat, kun naisen osuus perheen tuloista kasvoi. Miehet kuitenkin lisäsivät lähinnä huoltotöihin käytettyä aikaa. Lisäksi naiset käyttivät aina selvästi enemmän aikaa kotitaloustöihin ja lasten hoitoon kuin miehet, riippumatta heidän tulo-osuudesta. Kun sekä perhetilanne että puolisoiden työmarkkinatilanne vakioitiin, ei naisen tulo-osuudella ollut enää lainkaan yhteyttä puolisoiden kotitöiden määrään. Ansiotyöhön osallistumisen, mikä on käytettävissä olevan

ajan teorian keskeinen osa, havaittiin puolestaan selittävän puolisoiden välistä kotityönjakoa. Perinteinen sukupuolten välinen työnjako on osin opittu jo lapsuudessa, mutta sitä pitää yllä myös erilaiset sukupuoli-identiteettiin liittyvät normaalisuusodotukset. Tästä osoituksena kotitöiden jako muuttuu perinteiseen suuntaan, kun perheeseen tulee lapsi. Työmarkkinatilanteella on myös yhteys työnjakoon, kahden ansaitsijan perheissä tehdään selvästi vähiten kotityötä. Käytettävissä olevan ajan teorian ei kuitenkaan havaittu selittävän kokonaan kotitöiden jakoa miesten ja naisten kesken. Naiset tekevät työmarkkinatilanteestaan riippumatta selvästi enemmän kotitaloustyötä kuin miehet.

Raijaksen ja Varjosen (2007) tuoreen tutkimuksen mukaan sukupuolirooliteoria sai empiiristä tukea suomalaisten kahden huoltajan lapsiperheiden osalta, mutta valtaresurssiteoria ja käytettävissä olevan ajan teoria eivät. Tässä tutkimuksessa käytettiin kotityön jaon tutkimiseen kyselyaineistoja, joista toinen oli kerätty postikyselynä ja toinen Internet-kyselynä. Kuten useissa muissa kotityön jakoa selvittäneissä kyselyissä, kotityön jaon mittarina toimi vastaajan oma arvio siitä, kumpi puoliso ensisijassa vastaa tietyistä kotitöistä (ks. esim. Crompton & Lyonette 2007; Crompton 2006; Lewin-Epstein & Stier & Braun 2006; Breen & Cooke 2005; Crompton ym. 2005; Halleröd 2005; Fuwa 2004). Tällaisella mittarilla ei kuitenkaan voida arvioida kotitöihin käytettyä suhteellista aikapanosta, vain kotitöiden eriytymisen astetta sukupuolen mukaan. Lisäksi käytettävissä olevan ajan teorian pätevyyttä tutkittiin pelkästään vanhempien työssäkäynnin suhteen, eikä ansiotyötuntien määrää huomioitu. Myös sukupuolirooliteorian saama tuki oli epäsuoraa. Tutkimuksessa ei käytetty sukupuolirooliasenteiden mittaria ennustamaan kotityön jakoa, vaan vaikutus pääteltiin miesten ja naisten välisistä eroista. Käytännössä sukupuolten väliset erot voivat johtua myös muista syistä kuin sukupuolirooleihin liittyvistä asenteista. Huomionarvoista on, että Raijas ja Varjosen eivät vakioineet muiden tekijöiden vaikutuksia tutkiessaan selitysmallien pätevyyttä.

Anneli Miettisen (2008) laajan kotityönjakoa käsittelevän tutkimuksen perusteella kilpailevista selitysmalleista eniten tukea sai käytettävissä olevan ajan teoria. Pitkät työpäivät vähensivät kotityön määrää miehillä ja naisilla. Myös työn ajoituksella oli vaikutuksensa kotityön tekoon ja jakoon. Mitä vähemmän puoliso työskentelivät samoihin kellonaikoihin, sitä suuremman osan kotityöstä mies teki. Sen sijaan valtaresursseja vastaavat tulot ja tulo-osuus olivat vain heikosti yhteydessä kotityön jakoon. Myös tasa-arvoisemmat asenteet lisäsivät kotityön jaon tasaisuutta. Tämä tutkimus perustui kansainvälistä hanketta varten vuonna 1998 kerättyyn postikyselyaineistoon. Muihin kyselytutkimuksiin verrattuna tutkimuksessa kotityön tekemistä ja jakamista tiedusteltiin varsin yksityiskohtaisesti ja tarkasti, minkä johdosta tulokset lienevät luotettavampia kuin muissa kyselyissä. Tämä tutkimus perustuu kuitenkin vain yhden henkilön haastatteluun, jolloin tiedot puolison osallistumisesta kotityöhön ovat alttiita virhelähteille.

2.2.7 Institutionaalisten tekijöiden vaikutus kotityönjakoon

Edellä tehtyjen havaintojen perusteella on syytä epäillä, että teoreettisten mallien selitysvaivoita tai kyky vaihtelee yhteiskunnallisen kontekstin mukaan. Tämän johdosta seuraavassa käydään läpi Suomen institutionaalisia erityispiirteitä ja sitä, miten institutionaalisen kontekstin on havaittu aikaisemmissa tutkimuksissa vaikuttavan kotityönjakoon.

Walter Korpi (2000) erottaa sukupuolten ja yhteiskuntaluokkien eriarvoisuuden pohjalta kolme ideaalityyppiä hyvinvointivaltiollisista instituutioista. Sukupuolipoliittisten instituutioiden ryhmittelyssä keskeisellä sijalla on jako palkalliseen ansiotyöhön ja palkattomaan kotityöhön. Yleinen perhetukimalli (general family support) perustuu oletukseen, että nainen on perheessä päävastuussa hoiva- ja kotityöstä ja osallistuu ansiotyöhön vain väliaikaisesti toissijaisena ansaitsijana. Kahden ansaitsijan tukimallissa (dual-earner support) naisen ansiotyössä käymistä kannustetaan edesauttamalla työn ja perheen yhteensovittamista ja pyrkimällä luomaan olosuhteet hoivatyön tasaisemmalle jakautumiselle perheessä. Markkinaorientoituneessa mallissa (market oriented) annetaan markkinavoimien vaikuttaa merkittävästi sukupuolten välisiin suhteisiin.

Sosiaaliturvan tason luokittelussa keskeistä on puolestaan oikeus tukiin, tukien tason määrittävät periaatteet ja sosiaaliturvan instituutioiden hallinnan rakenteet. Kohdennetussa mallissa (targeted) sosiaaliturva on tarveharkintaista ja tuet ovat minimi- tai kiinteätasoisia. Valtio-korporatistisessa mallissa (state corporatist) sosiaaliturva kattaa periaatteessa vain taloudellisesti aktiivisen väestön ja eri ammattiryhmillä on omat sosiaaliturvaohjelmansa. Oikeus tukiin riippuu siten ammatista ja on vahvasti sidottu tuloihin ja tukien rahoitus nojaa ensisijassa työnantajien ja työntekijöiden maksuihin. Perusturva mallissa (basic security) tukien taso on kiinteä tai alhainen suhteessa aikaisempiin tuloihin. Oikeus tukiin pohjautuu vaihtoehtoisesti joko kansalaisuuteen tai yksilöllisiin sosiaaliturvamaksuihin. Kattavassa mallissa (encompassing) kaikkien kansalaisten sosiaaliturva on sisällytetty samaan järjestelmään, joissa kaikki ovat oikeutettuja kiinteän tason etuuksiin ja taloudellisesti aktiiviset lisäksi ansiosidonnaisiin tukiin. Suomi muodostaa Ruotsin ja Norjan kanssa kattavan sosiaaliturvan ja kahden ansaitsijan sukupuolipolitiikan mallin, jossa sekä sukupuolten että luokkien välinen eriarvoisuus on muita vähäisempää.

Suomessa sukupuolten välinen tasa-arvo ja sitä painottavat asenteet ovat kansainvälisesti verrattuna varsin vahvoja. Tätä korostaa edelleen naisten ja eritoten äitien suuri työhön osallistumisaste ja kokoaikatyön vallitseva asema myös perheellisillä naisilla (OECD 2005, 17). Suomalainen kahden ansaitsijan perhe on poikkeuksetta kahden kokoaikatyössä käyvän aikuisen kotitalous. On väitetty, että Suomessa saavutetun sukupuolten välisen työaika-tasa-arvon hintana on ollut huomattava aikapaineen lisääntyminen kahden ansaitsijan perheissä (Jacobs & Gerson 2004, 145). Tämän johdosta kotityön jakoon vaikuttavat tekijät voivat Suomessa erota selvästi esimerkiksi Yhdysvalloista. Havaittiinhan jo edellä, että Suomessa valtaresurssit ei selitä työnjakoa lainkaan.

yhtä hyvin kuin Angloamerikkalaisissa maissa. Koska kokoaikatyö on Suomessa yleistä molemmilla sukupuolilla, sukupuolten välinen ero käytettävissä olevassa ajassa on meillä kansainvälisesti verrattuna suhteellisen pieni. Tällä voi olla vaikutusta käytettävissä olevan ajan teorian selitysvoimaan. Toisaalta sukupuolirooliasenteiden osalta olemme hieman muita pohjoismaita perinteisempiä, mikä on epäsuhdassa kokoaikatyön valta-aseman kanssa (De Hanau 2007; Stickney & Konrad 2007). Tämä osittain ristiriitainen tilanne voi myös heijastua teoreettisten mallien selitysvoimassa ja niiden mahdollisissa yhdysvaikutuksissa suhteessa kotityön jakoon. Muita pohjoismaita traditionaalisemmat asenteet ja naisten kokoaikatyön yleisyys voivat yhdessä tuottaa paljon puhuttua dual-burden ilmiötä.

Jennifer Hookin (2006) mukaan ainakin kolmen kansallisen tason piirteen voidaan olettaa vaikuttavan miesten ja naisten väliseen kotityönjakoon. Nämä piirteet ovat työaikalainsäädäntö, työn ja perheen yhteensovittamista tukevat politiikat ja sukupuolten välisen tasa-arvoon liittyvät aloitteet. Työaikojen vähäinen sääntely edesauttaa perinteistä työnjakoa pakottamalla perheen pääasiallisen ansaitsijan, yleensä miehen, tekemään pitkiä työpäiviä. Tällöin miehet ovat paremmassa neuvotteluasemassa ja myös perinteisten sukupuoliroolien ylläpitäminen on suhteellisen helppoa. Sen sijaan työaikoja rajoittava lainsäädäntö lisää käytettävissä olevaa aikaa ja siten edesauttaa työllisten laajempaa osallistumista kotityöhön. Työn ja perheen yhteensovittamisen poliitikoista julkisella lastenhoidolla voi olla kahtalainen vaikutus miesten osallistumiseen. Erityisesti pienille lapsille suunnatut julkisesti rahoitetut lastenhoitopalvelut keventävät naisten lastenhoitovastuuta ja siten edesauttavat ansiotyöhön osallistumista. Toisaalta, vaikka julkiset lastenhoitopalvelut haastavat perinteisen näkemyksen naisten roolista kodin hoitajana, ne saattavat samalla edesauttaa miesten vähäistä osallistumista lastenhoitoon ja vahvistaa perinteistä sukupuolten välistä työnjakoa korostavia asenteita. Pääosin naisten käyttämät vanhempainvapaajärjestelyt voivat vahvistaa sukupuolten erikoistumista ja siten edesauttaa perinteisten sukupuoliroolien mukaista työnjakoa. Sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvistä aloitteista erityisesti miehille suunnatut vanhempainvapaajärjestelyt sen sijaan haastavat perinteiset käsitykset sukupuolten välisestä työnjaosta ja edesauttavat kotityön tasaisempaa jakoa perheissä.

Kotityön määrä on miehillä ja naisilla alhaisin maissa, joissa naisten yhteiskunnallinen asema on suhteellisesti parempi. Miesten kotityön määrään vaikuttaa yhteiskunnallisista tekijöistä eniten maan taloudellisen kehityksen aste ja naisilla sukupuolten välisen tasa-arvon aste. Naisten korkean työllisyysasteen on myös havaittu lisäävän miesten osallistumista kotityöhön (Hook 2006). Kotityönjako on tasaisempaa niissä maissa, joissa sukupuolten välinen epätasa-arvo on vähäistä. Sen sijaan korkea taloudellisen kehityksen aste liittyy epätasaiseen kotityönjakoon. (Knudsen & Waerness 2008). Toisissa tutkimuksissa on puolestaan havaittu, että bruttokansantuotteella mitattuna kehittyneimmässä maissa naiset käyttävät muita maita vähemmän aikaa kotityöhön ja miehet enemmän (Gershuny 2000). Myös työn ja perheen

yhteensovittamisen edistämiseen tähtäävillä sosiaalipoliittisilla järjestelyillä on havaittu olevan kotityönjakoa tasaava vaikutus (Fuwa & Cohen 2007). Kaikissa näissä tutkimuksissa kotityönjaon asteeseen vaikuttavat kuitenkin kaikkein vahvimmin yksilö- ja kotitaloustason tekijät kuten sukupuolirooliasenteet, käytettävissä oleva aika ja suhteelliset resurssit.

Institutionaalisilla ja yhteiskuntatason tekijöillä voi olla suoran vaikutuksen lisäksi myös yksilötason tekijöiden vaikutusta muuntava efekti. Institutionaaliset tekijät toimivat tällöin moderaattoreina yksilötason tekijöiden vaikutuksessa kotityönjakoon. Keskeisillä yksilötason selittäjillä eli käytettävissä olevalla ajalla, suhteellisilla resursseilla ja sukupuolirooliasenteilla on havaittu työnjakoa tasaava vaikutus ennen kaikkea tasa-arvoisimmissa yhteiskunnissa (Fuwa 2004; Fuwa & Cohen 2007; Knudsen & Waerness 2008). Institutionaaliset tekijät siten rajaavat yksilöllisten tekijöiden vaikutusta kotityönjakoon. Tällä perusteella olisi odotettavissa, että Suomessa ja muissa pohjoismaissa yksilö- ja perhetason tekijöillä on vahvempi vaikutus kotityön jaon asteeseen kuin vähemmän tasa-arvoisemmissa yhteiskunnissa.

2.3 Yhteiskuntaluokat

Tutkittaessa yhteiskunnallista eriarvoisuutta on tärkeää, että sukupuolta ja yhteiskuntaluokkaa käsitellään samanaikaisesti (Korpi 2000; Fagan 2001; Warren 2003). Yhteiskuntaluokkien välinen epätasa-arvo kytkeytyy työnjakoon taloudellisen toiminnan alueella, kun taas sukupuolten välinen epätasa-arvo juontuu miehen ja naisen työnjaosta palkkatyöhön ja hoiva- ja kotityöhön.

Yhteiskuntaluokan rooli suhteessa sukupuolten väliseen kotityönjakoon on moniulotteinen. Suurimmassa osassa tutkimuksista on havaittu, että yhteiskuntaluokalla on vain vähän tai ei lainkaan vaikutusta kotityönjakoon (Wright ym. 1992, Gregson & Lowe 1993). Näissä tutkimuksissa on kuitenkin käsitelty vain yhteiskuntaluokan suoraa vaikutusta puolisoiden kotityön määrään tai jakoon. Lisäksi useissa näistä tutkimuksista on enemmän tai vähemmän vakavia metodologisia ja aineiston luotettavuuteen liittyviä puutteita. Yhteiskuntaluokan epäsuora vaikutus työajan ominaispiirteiden, tulojen ja asenteiden kautta on myös jäänyt paitsioon, vaikka työolosuhteiden ja kulttuuristen sääntöjen tiedetään vaihtelevan suuresti yhteiskuntaluokkien välillä (Bourdieu 1979, Kohn & Schoolar 1983).

Sosiaalinen kerrostuneisuus eli stratifikaatio viittaa yhteiskunnan jakautumiseen erilaisiin ryhmiin tai kerrostumiin. Modernien yhteiskuntien kerrostuneisuus perustuu pääosin ammattiin, koulutukseen ja omistuksiin. Sosiologiassa tätä jakoa on kuvattu perinteisesti yhteiskuntaluokan käsitteellä. Yhteiskuntaluokkia käsittelevä tutkimus on jakautunut karkeasti ottaen kahteen perinteeseen, marxilaiseen ja weberiläiseen luokkatutkimukseen. Näistä edellisessä painottuvat tuotantosuhteiden eli omistuksen ja vallan rooli, kun taas jälkimmäisessä perinteessä on kiinnitetty huomiota ns. markkinakapasiteettien, kuten ammatin, tulojen ja koulutuksen merkitykseen.

(Melin 1999.) Seuraavassa käsittelen lyhyesti sosiologian keskeisten klassikoiden näkemyksiä yhteiskunnallisesta stratifikaatiosta ja työnjaosta.

2.3.1 Luokkateoriat ja sukupuolten välinen työnjako

Sosiologian klassikoista sosiaalista kerrostuneisuutta tai luokkajakoa ovat käsitelleet kattavimmin Emile Durkheim, Karl Marx ja Max Weber. Vaikka sukupuolten välinen työnjako ei ollut heidän tutkimustensa keskiössä, löytyy siitä viitteitä kaikkien kolmen tuotannosta.

Emile Durkheim (1990) käsitteli yhteiskunnallista kerrostuneisuutta työjaon näkökulmasta. Hänen mukaansa moderneissa, orgaaniseen solidaarisuuteen perustuvissa yhteiskunnissa työnjako on keskeistä yhteiskunnallisen solidaarisuuden ja yhtenäisyyden kannalta. Alkeellisissa yhteiskunnissa on vallalla samankaltaisuuteen perustuva mekaaninen solidaarisuus. Modernien yhteiskuntien kehittyneellä työnjaolla voi olla myös negatiivisia seurauksia, jotka ilmenevät *abnormaalina työnjakona*. Abnormaalit työnjaon muodot hän jakaa *anomiseen* ja *väkinäiseen* työnjakoon. Anominen työnjako viittaa sääntelyn ja sääntöjen puuttumiseen sosiaalisesta järjestyksestä. Tästä seuraavat Durkheimin mukaan sykleittäin esiintyvät talouskriisit sekä työnantajien ja työntekijöiden välinen konflikti. Väkinäinen työnjako puolestaan viittaa tilanteeseen, jossa sosiaalisten funktioiden jakautuminen, jolle solidaarisuus perustuu, ei vastaa ihmisten luonnollisten kykyjen jakautumista. Väkinäinen työnjako edustaa Durkheimilla ankaraa luokkayhteiskunnan mallia, jossa ihmiset on sidottu tehtäviinsä suoranaisella pakolla. Durkheimin mukaan sosiaalisen kerrostuneisuuden tulee normaalissa tilassa ilmentää yksilöiden välistä luonnollista erilaisuutta. Tähän normaaliin, pakottomaan työhön kuuluu lisäksi se, että jokainen saa työstään oikeudenmukaisen palkkion. (Durkheim 1990, 337-343.)

Durkheimin mukaan varhaisissa, mekaaniseen solidaarisuuteen perustuvissa yhteiskunnissa sukupuolten välinen työnjako oli vähäistä. Sivilisaation kehittyessä naiset vetäytyivät julkisista tehtävistä ja omistautuivat yhä lisääntyvässä määrin perheelle, mikä kiihdytti sukupuolten erikoistumista yhä edelleen. Durkheim väittääkin, että hänen aikansa yhteiskunnissa psyykkisen elämän keskeiset funktiot ovat eriytyneet sukupuolen mukaan. Naiset vastasivat affektiivisesta ja miehet intellektuaalisesta funktiosta. Sukupuolten välisen työnjaon liudentumisesta oli kuitenkin havaittavissa joitakin merkkejä. Hän tosin huomauttaa, että jonkin harrasteen tai toiminnan naisvaltaistuessa, miehet tyyppillisesti kaikkoavat siitä. Durkheimin mukaan jonkinasteinen sukupuolten välinen työnjako oli joka tapauksessa välttämätöntä kehittyneissä yhteiskunnissa. Kun modernien yhteiskuntien kehittynyt työnjako on edellytys orgaanisen solidaarisuuden synnylle, on sukupuolten välinen työnjako ehto aviollisen solidaarisuuden synnylle. (emt., 64-67.)

Marxin mukaan kapitalismi on uuden tyyppinen luokkayhteiskunta, jossa väkivaltaan perustunut alistaminen oli korvautunut taloudellisella riistolla. Marx katsoi kapitalismin perustavanlaatuisiksi luokkasuhteeksi pääomasuhteen, jossa teollisuus pääoman haltijat riistävät työläisiltä heidän

palkkatyöllään tuottaman lisäarvon. Hän määritteli kapitalismille tyypilliset yhteiskuntaluokat tuotantosuhteiden kautta. Nämä perusyhteiskuntaluokat ovat tuotantovälineet omistava porvaristo ja palkkatyötä tekevä työväenluokka. Keskiluokkaan Marx ei juuri kiinnittänyt huomiota ja hänen mielestään sen kohtalona oli jauhautua perusyhteiskuntaluokkien välisessä taistelussa. (Melin 1999, 21–22.)

Engelsin (1884/2001) tutkimus perheen ja yksityisomaisuuden synnystä tulkitsee sukupuolten välisen työnjaon perustuvan yksityisomaisuuteen. Hänen mukaan ensimmäinen luokka-antagonismi syntyi sukupuolten välisen työnjaon kehittyessä yksiavioiseksi avioliitoksi ja siten ensimmäinen luokkasorto oli aviomiesten harjoittama vaimojen alistaminen. Sukupuolten välistä työnjakoa esiintyi hänen mukaansa jo ”villeissä” ja ”barbaarisissa” yhteiskunnissa. Näissä pyynti- ja keräilytaloudesta elävissä yhteisöissä miehet vastasivat pääosin metsästämisestä, naiset ruuan laitosta ja keräilystä. Maanviljelyn ja karjatalouden kehittyminen tuotti suuren määrän ylijäämää, josta pian kehittyi yksityisomaisuus. Miehistä tuli tämän yksityisomaisuuden haltioita ja heidän intressissään oli taata tämän omaisuuden siirtymien jälkipolville, tämä puolestaan johti yksiavioisen avioliiton syntyyn ja miehen ylivaltaan perheessä. Engelsillä luokkajaon ja sukupuolten välisen työnjaon välillä on homologinen suhde: nainen on perheen työläinen ja mies porvari. (Engels 2001.) Vastaava luokkajaon ja sukupuolten välisen työnjaon rinnastaminen esiintyi myös Durkheimilla.

Max Weber määritteli yhteiskuntaluokan luokka-aseman käsitteen avulla. Luokka-asema tarkoittaa mahdollisuutta tavaroiden hankintaan, elintason saavuttamiseen ja sisäisten tyydytysten löytämiseen markkinoita hyväksi käyttäen. Yhteiskuntaluokat määrittyvät tällöin samassa luokka-asemassa olevaksi ihmisryhmäksi. Yhteiskunnan luokkajaon perustana on siten tulonhankinnassa käyttökelpoisten tavaroiden ja kvalifikaatioiden hallintavalta. Weber erottaa toisistaan neljä yhteiskuntaluokkaa: 1) työväestö, 2) pikkuporvaristo, 3) omaisuudeton sivistyneistö ja 4) omaisuuden ja/tai sivistystason perusteella etuoikeutetut luokat. (Blom 1987, 130–131.) Weber ei tarkastellut yhteiskunnallisia jakoja vain taloudellisten suhteiden alueella, vaan otti huomioon myös sellaiset jaot, jotka eivät määräydy suoraan markkinaperusteisesti. Näissä yhteyksissä hän puhui statusryhmistä, erotukseksi yhteiskuntaluokista (Melin 1999). Luokka-asema käsittää suhteet, jotka muodostuvat markkinatilanteissa ja tyypillisesti määrittävät yksityiskohtaiset työ- ja varallisuussuhteet. Status puolestaan liittyy kulttuurisesti määriteltyihin kategorioihin eli sosiaalisesti vakiintuneisiin kulttuurisen arvostuksen malleihin. (Scott 1996; Fraser 2000.)

Marxin ja Engelsin tapaan Weber katsoi, että naisilla oli alkukantaisissa yhteisöissä huomattavasti valtaa, mutta tämä valta oli keskittynyt kodin piiriin. Alkukantaisissa yhteisöissä sukupuolten välinen työnjako oli selvää: naiset vastasivat lasten hoidosta ja kodin ylläpidosta, miehet metsästämisestä ja sodan käynnistä. Weberin katsoi Marxin ja Engelsin tapaan miesten hallitsevan aseman perheenpäänä liittyvän yksiavioisen avioliiton kehittymiseen. Naisen

alisteinen asema puolestaan johtui Weberin mukaan miesten fyysisestä ja älyllisestä ylivoimasta. Weberin mukaan sukupuolten välinen työnjako perustuu puhtaasti biologisille eroille, eikä siten ole sosiologisesti kiinnostava tutkimuskohde. (Sydie 1987, 59-64.)

Luokkatutkimuksen kannalta marxilaisen ja weberilaisen suuntauksen välillä voidaan nähdä ainakin kolme yhdistävää tekijää: 1) molemmissa suuntauksissa kukin luokka määritellään suhteessa muihin luokkiin, eikä pelkästään materiaalien elinolojen luokittelun perusteella, 2) molemmissa traditioissa luokan käsite määritellään ihmisen ja talouden väliseksi suhteeksi (Marxilla tuotantosuhteet, Weberillä markkinakapasiteetit) ja 3) molemmissa traditioissa luokalla nähdään olevan yhteys ihmisten käyttäytymiseen, vaikka painotuksissa on eroja. Marxilaisessa traditiossa annetaan enemmän painoa materiaalien intressien rajoittaville voimille, kun taas weberiläisessä traditiossa painotetaan enemmän subjektiivisia tarpeita. (Wright 1997, 30.)

Erot näiden lähestymistapojen välillä ovat paikoitellen varsin häilyviä ja useilla luokkatutkijoilla on lähestymistavassaan vaikutteita sekä Marxin että Weberin tuotannosta. Wrightin (1997, 31-36) mukaan keskeisin Marxilaista ja Weberiläistä luokkatutkimusta erottava piirre ilmenee lähestymistapojen keskeisissä käsitteissä. Kun Marxilaisen analyysin keskiössä on tuotantosuhteet ja kapitalistien työläisiltä *riistämä* lisäarvo, Weberiläisessä traditiossa keskeisessä roolissa on erot markkinasuhteisiin perustuvassa vallassa eli *markkinakapasiteeteissa*. Wrightin mukaan näiden kahden toisistaan eroavan näkökulman väliltä ei ole pakko valita, vaan ne voidaan yhdistää yhdeksi käsitteelliseksi kehikoksi. Tällöin riisto määrittää keskeiset jaot luokkarakenteen sisällä ja erot markkinakapasiteeteissa määrittävät puolestaan keskeiset yhteiskunnalliset kerrostumat luokkien sisällä. Kerrostumat kapitalistien luokan sisällä määrittyvät tällöin eroilla lisäarvon tuotantokyvyssä, kun taas työväenluokan sisäiset kerrostumat määrittyvät markkinakapasiteetteihin sisältyvien erojen tuottamien tulo- ja työolosuhde-erojen kautta.

Weberin luokka-aseman määrittelyssä elämänmahdollisuuksien käsite on myös hyvin lähellä ensisijassa taloustieteilijöiden käyttämää inhimillisen pääoman käsitettä. Elämänmahdollisuuksilla viitataan juuri resursseihin, joita yksilöt voivat käyttää hyvinvoinnin ja muiden haluttujen päämäärien saavuttamiseen (Tählin 2007.)

Luokka-asema käsitetään tässä tutkimuksessa Weberiläisen tradition mukaisesti tyypilliseksi mahdollisuudeksi ulkoisen elinolosuhteiden hankkimiseen ja sisäisen tyydytyksen saavuttamiseen markkinoita hyväksikäyttäen. Tulkinta ei kuitenkaan rajoitu lähtökohtaisesti vain Weberäisiin markkinakapasiteetteihin. Wrightin (2005, 27; 1997, 37) mukaan hänen Marxilaista perinnettä edustava luokitus ja Goldthorpen Weberiläistä perinnettä edustava luokitus ovat hyvin lähellä toisiaan ja niiden tuottamat empiiriset tulokset voidaan käytännössä tulkita molemmista lähestymistavoista lähtien. Siten myös tämän tutkimuksen tuloksia voidaan luokka-aseman osalta haluttaessa tulkita Marxilaisesta luokkateoriasta lähtöisin.

2.3.2 Yhteiskuntaluokat Suomessa

Edellä käydyn yleisen luokka-teoreettisen keskustelun jälkeen on syytä tarkastella, miltä luokkarakenne Suomessa näyttää ja miten se on kehittynyt. Harri Melinin (1999) mukaan Suomen luokkarakenteen kehityksen kannalta keskeistä on modernisoitumisen varsin myöhäinen ajankohta. Säätyläistön valta syrjäytyi kapitalististen yhteiskuntasuhteiden alta vasta 1800-luvun lopussa ja vielä 1900-luvun alussa keskeisimmät yhteiskunnalliset ristiriidat koskivat maanomistusta, ei teollisen työväestön ja yrittäjien välistä kuilua. Varsinainen modernisoituminen alkoi Suomessa vasta 1960-luvulla. Tästä murroksesta alkaen Suomi palkkatyöläistyi noin 15 vuoden sisällä, kun Ruotsissa sama prosessi oli kestänyt noin sata vuotta. Ruotsissa modernisoitumisen tuoma työnjaon muutos ilmeni pääosin sukupolvittaisena liikkuvuutena maataloudesta teollisuuteen ja siitä edelleen palveluihin. Suomessa muutos ilmeni yhden sukupolven muuttamisena maalta kaupunkeihin ja pientiloilta suoraan palveluelinkeinoihin ja osin myös teollisuuteen. Samaan ajankohtaan sijoittui myös naisten lisääntynyt palkkatyöhön osallistuminen. Suomalainen yhteiskunta modernisoitui siten kolmessa vaiheessa. Moderni valtio rakentui 1800-luvulla, kansalaisyhteiskunta syntyi 1900-luvun alussa ja laajamittainen palkkatyöläistyminen tapahtui kansainvälisesti verrattuna varsin myöhään, vasta 1960-luvulla. Teollistumisen ja palveluammattien yleistymisen samanaikaisuuden johdosta Suomea ei ole koskaan voinut pitää varsinaisena teollisuusyhteiskuntana. (Melin 1999.)

Millaisena Suomen luokkarakenne näyttäytyy 2000-luvulla? Keskeisin havainto on, että Suomi on keskiluokkaistunut viimeisten 20 vuoden aikana. Työväenluokan, erityisesti kouluttamattoman työväestön osuus ammatissa toimivasta väestöstä on pudonnut ja samanaikaisesti keskiluokan, erityisesti työnjohtajien ja asiantuntijoiden osuus on kasvanut nopeasti. Johtajien ryhmän sisällä on myös tapahtunut selvää eriytymistä. Huippujohtajien osuus on kasvanut muiden tehtävien kustannuksella. Vaikuttaa siltä, että valta ja vastuu ovat keskittyneet yhä enemmän. Vaikka johtajia on nyt määrällisesti aiempaa enemmän, vain pienellä osalla heistä on merkittävästi valtaa. (Blom & Melin 2002) Luokkarakenteen muutoksista huolimatta naisten ja miesten asemat eroavat selvästi toisistaan. Miehet ovat edelleen naisia selvästi useammin johtotehtävissä ja naiset puolestaan kuuluvat miehiä selvästi useammin työväenluokkaan. Tosin myös työväenluokan sisällä on havaittavissa selvä jakolinja sukupuolen mukaan, miehet kuuluvat naisia useammin ammattitaitoisiin työläisiin ja naiset yli kaksi kertaa miehiä useammin ammattitaidottomiin työläisiin.

Käyttämällä John Goldthorpen luokittelua (ks. luku 3.4.5) Suomen luokkarakenne ja sen muutos näyttäytyy hieman toisenlaisena (taulukko 1). Selvin ero luokitusten välillä löytyy naisten sijoittumisessa työntekijöihin ja alempiin toimihenkilöihin. Goldthorpen luokituksessa noin 40 prosenttia naisista sijoittuu rutiininomaisiin palvelun ja hallinnon ammatteihin. Työväestön väheneminen näyttää EG - luokituksella huomattavasti

maltinmallisemmalta. Miesten osalta luokitusten välillä ei ole suuria eroja. (Moisio 2005; Erola 2010b.) Wright ei erota luokituksessaan manuaalista työtä henkisestä työstä, toisin kuin Goldthorpe. Joka tapauksessa molemmilla luokituksilla havaitaan sama muutos eli keskiluokkien selvä kasvu viimeisten vuosikymmenten aikana. Niin ikään molempien luokitusten perusteella voidaan havaita Suomen työmarkkinoille leimalliset ominaispiirteet eli vahvasti sukupuolittunut ammattirakenne ja tuotannon korkea osuus miesten työllistäjänä (Julkunen & Nätti 1999).

TAULUKKO 1 Suomen luokkarakenne (EG) sukupuolittain vuosina 1970–2000 (%)

EG- luokka ¹	1970		1980		1990		2000	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
I	7	2	9	3	11	4	12	5
II	15	10	18	12	21	15	23	22
IIIa	<1	8	1	9	<1	11	1	14
IIIb	4	28	3	31	3	31	4	27
IVab	7	4	6	3	10	5	10	6
IVc	16	17	10	9	8	8	6	5
V-VI	25	7	27	6	25	5	23	5
VIIa	22	24	23	23	19	19	20	15
VIIb	4	<1	3	3	3	2	1	1
Yht.	100	100	100	100	100	100	100	100

Lähde: Erola 2010b

¹ I = ylempät professiot, II = alemmat professiot, IIIa = toimistotyöntekijät, IIIb = asiakaspalvelutyöntekijät, IVab = yrittäjät, IVc = maanviljelijät, V-VI = ammattitaitoiset työntekijät, VIIa = ammattitaidottomat työntekijät, VIIb = maataloustyöntekijät.

Sosiaalinen liikkuvuus on yksi keskeisimmistä ja perinteisimmistä luokkatutkimuksen osa-alueista. Sitä on tutkittu osana yhteiskunnallisen työnjaon muutosta, josta esimerkkinä on edellä käsitelty suomalaisen yhteiskunnan suuri murros 1960-luvulla. Sosiaalisen liikkuvuuden tutkimus on keskittynyt kahteen liikkuvuuden ulottuvuuteen: sukupolvien väliseen liikkuvuuteen ja uraliikkuvuuteen. Sukupolvien välinen liikkuvuus viittaa tilanteeseen, jossa pääasiallisen huoltajan luokka-asema on toinen kuin hänen työikäisen lapsensa luokka-asema. Uraliikkuvuus viittaa puolestaan saman henkilön työuraan sisältyviin ammattien, ammattiasemien ja luokka-asemin muutoksiin. Suomessa sukupolvittainen sosiaalinen liikkuvuus on ollut varsin suurta 1960-luvulta alkaen verrattuna muihin eurooppalaisiin yhteiskuntiin. Tämä kansainvälisesti korkea liikkuvuuden aste johtuu pitkälti edellä mainitusta suomalaisen yhteiskunnan suuresta murroksesta. Sosiaalinen liikkuvuus on vähentynyt selvästi 2000-luvulle tultaessa ja sosiaalisen kohoamisen väylät ovat kaventuneet. Tutkimusten mukaan vaikuttaa siltä, että Suomeen on rakentumassa uusi liikkuvuusmalli. Tälle uudelle liikkuvuusmallille on ominaista sosiaalisen sulkeutumisen voimistuminen. Keskiluokkaan rekrytoidutaan aikaisempaa useammin keskiluokasta ja

työväenluokkaisten lasten sosiaalisen kohoamisen mahdollisuudet ovat selvästi kaventuneet. (Melin 1999; Blom & Melin 2002) Sukupolvittainen sosiaalinen liikkuvuus on yleisempää naisilla, mutta myös liikkuvuuden muoto on erilaista miehillä ja naisilla. Työväestöstä tulevat naiset siirtyvät useimmiten rutiininomaisiin palvelun- ja hallinnon ammatteihin, kun taas toimihenkilöperheistä tulevat päätyvät yleensä alempiin professio-ammattiteihin. Miehet puolestaan liikkuvat useimmiten lähelle vanhempiensa sosiaaliluokkaa, esimerkiksi ammattitaidottomasta työväestöstä ammattitaitoiseen työväestöön. (Moisio 2005)

Sosiaalista liikkuvuutta Suomessa tutkineet Jani Erola ja Pasi Moisio (2007) havaitsivat luokka-aseman periytymistä ja sosiaalisen liikkuvuuden esteitä kolmen sukupolven tasolla. Ylempien toimihenkilöiden ja maanviljelijöiden lasten lapset pysyivät muita ryhmiä useammin samassa luokka-asemassa kuin isovanhempansa. Toisaalta isovanhempien alhainen luokka-asema toimi lastenlasten sosiaalisen kohoamisen esteenä. Keskeinen tulos kuitenkin oli, että lastenlasten luokka-asema on pääosin riippumaton isovanhempien luokka-asemasta, kun vanhempien luokka-asema on huomioitu.

2.3.3 Yhteiskuntaluokka kotityönjaon selittäjänä

Miksi ja millä tavoin puolisoitten luokka-asema vaikuttaa kotityönjakoon? Erik Olin Wrightin (1997, 283–287) mukaan voidaan esittää neljä osittain vastakkaisista hypoteesia yhteiskuntaluokan vaikutuksesta sukupuolten väliseen kotityönjakoon:

- 1) *Työväenluokkainen tasa-arvoisuus ja pikkuporvarillinen epätasa-arvoisuus:* Mitä työväenluokkaisempi kotitalous on, sitä tasaisemmin kotityö on jakautunut miehen ja naisen välillä. Kotitalouksissa, joissa tuotantovälineiden omistus on keskeisessä roolissa, on kotityönjako sukupuolten välillä epätasaisin. Kotityönjaon pitäisi olla tasaisinta homogeenisissa työväenluokkaisissa perheissä ja epätasaisinta homogeenisissa pikkuporvarillisissa kotitalouksissa.
- 2) *Luokkakulttuurit:* Työväenluokkaiset miehet tekevät keskimäärin vähemmän kotityötä kuin keskiluokkaan kuuluvat miehet. Homogeenisissa työväenluokkaisissa perheissä kotityönjaon pitäisi olla kaikkein epätasaisinta, kun taas homogeenisissa keskiluokkaisissa perheissä kaikkein tasaisinta.
- 3) *Neuvottelu-valta:* Jos nainen on etuoikeutetummassa luokka-asemassa kuin mies, on naisella suhteellisesti enemmän neuvotteluvallaa ja mies todennäköisesti tekee enemmän kotityötä. Siten keskiluokkaisen naisen ja työväenluokkaisen miehen muodostamissa kotitalouksissa kotityönjaon pitäisi olla tasaisinta.
- 4) *Sukupuoliautonomia:* Yhteiskuntaluokalla ei ole suurta vaikutusta kotityön jakautumiseen miehen ja naisen välillä.

Ensimmäinen hypoteesi juontaa juurensa Engelsin (2001/1884) tutkimuksiin sukupuolten välisestä työnjaosta. Engelsin mukaan miehen ylivalta perheessä juontuu yksityisomaisuuden kontrollista ja tämä ylivalta häviää omaisuutta vailla olevista työväenluokkaisista perheistä. Hänen mukaansa kaiken omaisuuden puuttuminen poistaa myös tarpeen turvata omaisuus ja varmistaa sen periytyminen, joita hän pitää keskeisinä syinä monogamian ja miehen ylivallan kehittymisessä. Lisäksi naisten lisääntynyt osallistuminen teolliseen työhön tekee hänestä perheen toimeentulon kannalta yhtä tärkeän kuin mies.

Toinen hypoteesi puolestaan liittyy suoraan työn luonteeseen ja työolosuhteisiin. Fyysisen kestävyuden ja miesten keskinäisen solidaarisuuden arvostus manuaalisessa työssä on nähty muodostavan materiaalsen perustan työväenluokan miesten korostuneen maskuliiniselle identiteetille. Lisäksi on oletettu, että keskiluokkaisille työtehtäville tyypillinen kognitiivinen monimutkaisuus rohkaisee avoimempiin ja joustavimpiin sukupuolirooliaasenteisiin. Tämä hypoteesi viittaa asenteiden kautta välittyvään epäsuoraan luokka-aseman vaikutukseen, mitä käsitellään tarkemmin luvussa 2.4.

Kolmas hypoteesi on varsin lähellä valtaresurssiteorian näkökulmaa. Tämän hypoteesin mukaan puolisoiden luokka-asema vaikuttaa kahdella tapaa vallan jakautumiseen kotitaloudessa. Ensinnäkin, kummankin puolison kotitalouteen tuomat resurssit vaikuttavat heidän neuvotteluvallastaan. Tällöin erot luokka-asemassa miehen ja naisen välillä muuntuvat eroiksi kotitalouden sisäisessä neuvotteluvallassa. Mitä taloudellisesti riippuvaisempi nainen on miehestään, sitä heikompi hänen neuvotteluasemansa on kotitalouden sisällä ja sitä epätasaisemmin kotityö on puolisoiden kesken jaettu. Toiseksi, materiaalsien resurssien lisäksi myös puolisoiden välillä eroilla statuksessa voi olla vaikutusta neuvotteluvallastaan. Mitä alempi naisen status on suhteessa mieheen, sitä heikompi hänen neuvotteluvallansa kotitaloudessa on. Täten voidaan olettaa, että mitä etuoikeutetummassa asemassa nainen on suhteessa mieheen, sitä tasaisemmin kotityöt on jaettu puolisoiden kesken. Tämän hypoteesin mukaisesti luokka-asemaa on myös käytetty tutkimuksissa yhtenä resurssien ilmentymänä (ks. Baxter 1997; Bond & Sales 2001).

Neljäs hypoteesi puolestaan juontaa feministien väitteestä, että sukupuolisuhteet ovat kapitalistisissa yhteiskunnissa muista kausaalista prosesseista enemmän tai vähemmän riippumattomia. Tällöin sukupuoli nähdään sosiaalisesti tuotettuna eikä pelkästään biologisia eroja heijastelevana. Vaikka sukupuolen ja yhteiskuntaluokan välillä voi esiintyä vahvaa riippuvuutta, sukupuolisuhteet eivät ole pelkästään yhteiskuntaluokan tai muiden tekijöiden funktioita vaan ne ovat ainakin jossain määrin autonomisia. Tämän pohjalta voidaan johtaa hypoteesi, että sukupuolten välinen kotityön jako on ensisijassa riippuvainen sukupuolisuhteista ja sukupuolikamppailuista.

Suomalaisen luokkatutkimuksen piirissä (Luokkaprojekti 1984, 314–315) on havaittu, että lastenhoito oli tasaisimmin jakautunut työväenluokkaisissa perheissä. Tutkijat päättelivät, että asenteilla ei ole niin suuri merkitys kuin on oletettu verrattuna työajan asettamiin ulkoisiin ehtoihin. Ajankäyttöaineistoilla

on myös havaittu, että miehen kotityöosuus on korkein silloin, kun mies on vuorotyössä ja nainen säännöllisessä päivätyössä (Niemi & Pääkkönen 2002, 33–41). Muissa tutkimuksissa on myös havaittu vuorotyön vaikutus kotityönjakoon (Suhonen & Salmi 2004). Vuorotyö on eritoten miehillä tyypillistä nimenomaan teollisuuden työntekijäammateissa toimivilla eli perinteiseen työväenluokkaan kuuluvilla.

Ruotsia ja USA:ta vertailevassa tutkimuksessaan Wright ja ym. (1992) havaitsivat, että yhteiskuntaluokalla ei ollut vaikutusta miehen osallistumiseen kotityöhön kahden ansaitsijan perheissä. Tässä tutkimuksessa oli kuitenkin useita ongelmia, minkä johdosta tuloksia ei voida pitää kovin luotettavina. Ensinnäkin kyseisessä tutkimuksessa käytetty aineisto perustuu vastaajien antamaan omaan arvioon puolisoiden välisestä kotitöiden jaosta (prosentteina). Toiseksi aineiston koko oli niin pieni, että jo se asetti huomattavia rajoituksia analyysitason tarkkuudelle. Kolmanneksi, kotityöhön luettiin kuuluvaksi vain kotitaloustyöt, jotka ovat perinteisesti naisten vastuulla. Sen sijaan perinteisesti miehen vastuulla olevia kodin huoltotöitä ei sisällytetty tähän määritelmään.

Baxter (1997) puolestaan löysi selviä yhteiskuntaluokan vaikutuksia kotityönjakoon, vaikka käytti samaa aineistoa kuin Wright. Hän havaitsi, että työnantajiin ja porvaristoon kuuluvat miehet tekevät vähemmän kotityötä kuin työväenluokkaan kuuluvat miehet. Tämä havainto on linjassa edellä mainitun suomalaisen luokkatutkimusten tulosten kanssa (ks. Luokkaprojekti 1984, 314–315).

Bond ja Sales (2001) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että sekä miehen että naisen korkea luokka-asema lisäsi kotityönjaon tasaisuutta. Huomionarvoista on, että tämä vaikutus havaittiin kun suhteelliset valtaresurssit, työtunnit ja sukupuolirooliasenteet oli vakioitu. Luokka-aseman vaikutus syntyi puhtaasti puolison aseman kautta. Mitä korkeammassa asemassa mies oli, sitä vähemmän nainen käytti aikaa kotityöhön, kun taas naisen korkea luokka-asema lisäsi miehen kotityöpanosta. Molemmat vaikutukset olivat kuitenkin varsin heikkoja.

Warren (2003) päätyi omassa brittiläisiä perheitä koskeneessa tutkimuksessaan suosittelemaan, että sukupuolta ja luokka-asemaa tulisi käyttää rinnakkain aikapulan tutkimuksessa. Aikapula määritelmän täytyy hänen mukaansa olla pelkkiä tehtyjä työtunteja laveampi, jotta myös työväenluokalle tyypilliset ajanpuutteen muodot tulisi huomioida. Myös tässä tutkimuksessa käytetään vastaajan omaan arvioon perustuvia kysymyksiä kotityöhön ja ansiotyöhön käytetystä ajasta. Keskeinen havainto oli, että mitä korkeampi luokka-asema naisella oli, sitä tasaisemmin kotityöt oli jaettu. Tulokset ovat siten samansuuntaisia kuin edellä havaitut.

Iwaman (2005) japanilaisten kahden ansaitsijan perheiden työkajoa selvittäneessä tutkimuksessa tukea saivat käytettävissä olevan ajan teoria, sukupuolirooliteoria sekä vaihtoehtoisen työvoiman teoria. Vaihtoehtoisen työvoiman teoria on kehitetty erityisesti japanilaisen yhteiskunnan tarpeisiin, jossa useamman sukupolven perheet ovat selvästi yleisempiä kuin länsimaissa. Vaihtoehtoisen työvoiman teorian mukaan asuminen samassa kotitaloudessa

vanhempien kanssa vähentää miehen kotityöhön käyttämää aikaa. Tällöin vanhemmat paikkaavat miehen pitkistä työpäivistä johtuvaa vähäistä osallistumista kotityöhön. Iwama havaitsi, että yhteiskuntaluokalla on selvä vaikutus puolisoiden väliseen työnjakoon. Asiantuntija ja johtotehtävissä työskentelevien naisten miehet tekivät alemmissa luokka-asemissa olevien naisten miehiä enemmän kotityötä suhteessa vaimon kotityömäärään. Tosin myös tässä tutkimuksessa ongelmaksi nousee aineiston edustavuus ja luotettavuus. Tutkimusaineisto koostuu vain naisista ja kotityön jakoa on mitattu vastaajan omaan arvioon perustuvalla kysymyksellä.

Yhteiskuntaluokan vaikutuksesta kotityöhön on siten useita hypoteeseja ja ristiriitaisia havaintoja. Tässä tutkimuksessa tullaan selvittämään, onko puolisoiden luokka-asemalla yhteys kotityönjakoon suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Suomalaisen yhteiskunnan suhteellisen pienillä luokka-eroilla ja tulonjakoa tasaavilla järjestelyillä voidaan olettaa olevan luokka-aseman merkitystä heikentävä vaikutus. On siten luultavaa, että Suomessa yhteiskuntaluokan vaikutus ei ole yhtä suuri kuin epätasa-arvoisemmissa yhteiskunnissa. Sen sijaan sukupuolten vahva ammatillinen segregatio voi vahvistaa puolisoiden luokka-aseman yhteyttä kotityön jakoon.

2.3.4 Puolisoiden luokka-asema ja yhteiskuntaluokka

Henkilön yhteiskuntaluokan määrittelemisessä on ollut käytännössä kaksi lähestymistapaa: a) luokan määritteleminen yksilön ominaisuuksista lähtien, b) luokan määrittäminen kotitalous tai perhekohtaisesti. Väittely on ollut erityisen voimakasta naisten luokka-aseman määrittelyn osalta. John Goldthorpe (1983, 1984) lähti siitä, että naisen yhteiskuntaluokka on määriteltävissä miehen yhteiskuntaluokan kautta. Hänen mukaan perheen yhteiskuntaluokan määritteleminen molempien puolisoiden luokka-aseman mukaisesti johtaa heterogeenisten luokkaperheiden ryhmän syntyyn. Tämä puolestaan horjuttaa luokka-analyysin koherenssia ja heikentää yhteiskuntaluokan käsitteellistä selitysvoimaa. Koska luokkakonfliktit ilmenevät perheiden välillä, ei niiden sisällä, johtaa perheiden yhtenäisen luokka-aseman torjuminen siihen, että luokkarakenteella ei ole enää systemaattista perustaa luokkakonfliktien selittämisessä.

E. O. Wrightin (1997, 257–260) mukaan luokkarakenne koostuu *suorista* ja *epäsuorista luokka-asemista*. Välilliset luokka-asetat muodostuvat henkilöiden ja tuotannollisten resurssien epäsuorien yhteyksien kautta. Suorat luokka-asetat puolestaan muodostuvat yksilöllisten työn ja tuotannollisten resurssien omistamisen kautta. Esimerkiksi työväenluokkaisen perheen lasten kuuluminen työväenluokkaan määräytyy puhtaasti välillisten luokkasuhteiden, eli vanhempien luokka-aseman, kautta. Samalla tavoin välilliset luokkasuhteet ovat keskeisessä roolissa kotiäitien, opiskelijoiden, työttömien ja eläkeläisten luokkaintressien määrittelyssä. Työllisten osalta on empiirinen kysymys, kuinka suurelta osin henkilön asema luokkarakenteessa riippuu suorasta tai epäsuorasta luokka-asemasta. Tutkiessaan puolisoiden luokka-aseman vaikutusta luokkaidentiteetin määräytymisessä kahden ansaitsijan perheissä,

Wright havaitsi selviä eroja maiden välillä (emt., 266–268). Yhdysvalloissa naisen luokkaidentiteetti oli riippuvainen vain miehen luokka-asemasta, ei hänen omastaan. Ruotsissa puolestaan naisen luokkaidentiteetti oli riippuvainen sekä omasta että puolison luokka-asemasta. Miesten osalta kummassakaan maassa puolison luokka-aseamalla ei ollut vaikutusta heidän luokkaidentiteettiinsä. Suomalaisessa kontekstissa on siten syytä huomioida molempien puolisoitten luokka-asema, onhan Suomi kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti selvästi lähempänä Ruotsia kuin Yhdysvaltoja.

John Scottin (1996) mukaan erimielisyys yhteiskuntaluokkaan kuulumisen määrittelyssä johtuu yhteiskuntaluokan ja luokka-aseman käsitteiden sekoittamisesta. *Luokka-asemat* muodostuvat yksilöllisiin elämänmahdollisuuksiin (life chances) vaikuttavista eroista omaisuuteen ja markkinasuhteisiin perustuvassa vallassa. *Yhteiskuntaluokat* ovat puolestaan todellisia demografisia kerrostumia, jotka syntyvät kun taloudelliset mekanismit saavuttavat laajimman asteensa ja luokka-asemat ryhmittyvät yhtenäisiksi sosiaalisiksi kerrostumiksi. Yhteiskuntaluokat määräytyvät aina kotitalous- tai perhekohtaisesti, kun taas luokka-asemat ovat jo määritelmällisesti yksilöllisiä. (Scott 1996, 45–46, 210–211.)

Tässä tutkimuksessa painottuvat molempien puolisoitten suorat luokka-asemat, sillä tarkastelun kohteena ovat kahden ansaitsijan perheet. Siten myös perheen yhteiskuntaluokka määrittyy molempien puolisoitten luokka-asemien kautta. Kahden ansaitsijan luokkaperheet voidaan jakaa karkeasti kahteen tyyppiin: varsinaisiin luokkaperheisiin ja epäsymmetrisiin luokkaperheisiin (Luokkaprojekti 1984, 176). Varsinaisissa luokkaperheissä molemmat puoliset omaavat saman luokka-aseman, kun taas epäsymmetrisissä luokkaperheissä puolisoitten luokka-asemat eroavat toisistaan. Kahden työntekijän tai johtajan muodostama perhe kuuluu siten varsinaisiin luokkaperheisiin, kun taas työntekijän ja johtajan muodostama epäsymmetrisiin luokkaperheisiin. Uudemmassa tutkimuskirjallisuudessa käytetään näistä perheistä käsitteitä homogeeninen ja heterogeeninen luokkaperhe (Wright 1997, 223–280). Heterogeenisten luokkaperheiden rajojen määrittelystä ei vallitse kuitenkaan selvää yksimielisyyttä. Tyypillisesti raja vedetään manuaalista työtä ja henkistä työtä tekevien välille. Tosin osa tutkijoista on ehdottanut rajan vetämistä manuaalista työtä tekevän ja ylemmän tason henkistä työtä tekevien eli professionaalien välille, eritoten jos tarkoituksena on tutkia perheitä joissa nainen on korkeammassa asemassa kuin mies (McRae 1986, 5-16). Wrightin (1997, 223–280) mukaan heterogeeniset luokkaperheet voidaan edelleen jakaa kahteen tyyppiin puolisoitten luokka-asemien erojen suuruuden mukaan. Marginaalisesti heterogeenisissa luokkaperheissä puoliset kuuluvat läheisiin luokka-asemiin eli ero puolisoitten asemassa on pieni. Heterogeenisissa luokkaperheissä puolisoitten luokka-asemat sen sijaan eroavat toisistaan selvästi. Lisäksi heterogeeniset luokkaperheet voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, onko nainen vai mies puolisoaan etuoikeutetummassa asemassa.

Kansainvälisten ja kansallisten tutkimusten perusteella homogeeniset tai marginaalisesti heterogeeniset luokkaperheet ovat kaikkein yleisimpiä kahden

ansaitsijan luokkaperheistä. Heterogeenisista luokkaperheistä tyypillisimpiä ovat puolestaan ne pariskunnat, joissa miehen luokka-asema on etuoikeutetumpi kuin naisella. Sellaiset perheet, joissa nainen on korkeammassa asemassa kuin mies ovat selvästi harvinaisempia. Kaikkein yleisimpiä naisen etuoikeutetun aseman perheet ovat Skandinaviassa. (Luokkaprojekti 1984, 180; McRae 1986, 17; Wright 1997, 225-227) Wright havaitsi lisäksi omassa tutkimuksessaan, että palkansaajien ja yrittäjien välinen raja oli kaikista jyrkin puolisoitten luokka-aseman suhteen. Palkansaajan ja työntekijän muodostamat perheet olivat siten kaikkein harvinaisimpia heterogeenisista luokkaperheistä. (Wright 1997, 227-228.)

2.4 Kotityönjaon selitysmallit ja yhteiskuntaluokka

Seuraavassa käydään läpi luokka-aseman kytkeytymistä kotityönjakoa selittäviin teorioihin. Työajan pituus, ajoitus ja autonomia ovat hyvin pitkälle riippuvaisia henkilön ammattiasemasta, mikä puolestaan on yksi luokka-aseman keskeisimmistä tunnuspiirteistä. Ammatillisen hierarkian huipulla tehdään pitkiä työpäiviä normaalin päivätyön raameissa, kun taas alemmissa asemissa olevilla työpäivät ovat lyhyitä ja työtä tehdään epäsosiaalisina aikoina (Fagan 2001; Warren 2003; Jacobs & Gerson 2004). Edellä mainittu koskee myös tuloja, koulutusta ja ammatillista arvostusta. Mitä korkeammalla ammatillisesta hierarkiassa ollaan, sitä korkeammat ovat tulot. Tulot, koulutus ja ammatillinen arvostus tai tarkemmin ottaen puolisoitten väliset erot näissä ovat puolestaan valtaresurssiteorian mukaan kotityönjaon selittäjiä. Nämä samat tekijät ovat keskeisiä henkilön luokka-aseman määräytymisessä. Yhteiskuntaluokalla voi olla myös välillinen eli epäsuora vaikutus kotityönjakoon asenteiden välityksellä. Sukupuolirooliteorian mukaisesti asenteet määräävät käyttäytymisen ja siten traditionaaliset arvot omaavat henkilöt myös käyttäytyvät arjessa näiden sääntöjen mukaisesti. Seuraavissa luvuissa näitä kysymyksiä käsitellään yksityiskohtaisemmin.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on vain harvoin huomioitu luokka-aseman mahdollista kytköstä kotityönjaon selitysmalleihin. Osassa tutkimuksista samassa mallissa on käytetty vastaajan oman ja puolison luokka-aseman lisäksi valtaresurssien, työajan ja sukupuoliroolien mittareita, mutta yhdessäkään niistä ei ole mallinnettu luokka-aseman epäsuoraa vaikutusta. Tässä tutkimuksessa nämä aikaisemman tutkimuksen puutteet pyritään korjaamaan. Ensinnäkin, tässä tutkimuksessa tutkitaan onko omalla ja puolison luokka-asemalla kahden ansaitsijan perheissä epäsuoraa vaikutusta työnjakoon. Aikaisempien tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että luokka-asemalla on heikko suora vaikutus työnjakoon, kun eri selitysmalleja vastaavat mittarit lisätään malliin. Sen sijaan on jäänyt tutkimatta, onko luokka-asemalla epäsuoraa vaikutusta. Toiseksi, vain harvassa tutkimuksessa on tutkittu molempien puolisoitten luokka-aseman yhteyttä kotityön jakoon samanaikaisesti. Tässä tutkimuksessa analyyseissä käytetään molempien

puolisoiden luokka-asemaa. Lisäksi tutkitaan, miten erilaiset puolisoitten luokka-asteiden kombinaatiot eli yhdistelmät mahdollisesti vaikuttavat työnjakoon.

2.4.1 Luokka-aste ja valtaresurssit

Keskeisiin valtaresursseihin on määritelty kuuluvan tulot, koulutus ja ammatillinen status (Brines 1993; 1994; Bittman ym. 2003). Kaikkien näiden resurssien tiedetään olevan vahvasti kytköksissä luokka-asteeseen. Mitä etuoikeutetummasta asteesta on kyse, sitä korkeampaa koulutustaso yleensä on ja sitä suuremmat tulot. Näistä koulutus on ensisijassa reitti luokka-asteeseen, kun taas tulot ja varallisuus ovat luokka-asteen seurauksia. Suurimmalla osalla väestöstä tulot ovat suoraan riippuvaisia nykyisestä tai aikaisemmasta ammatista. Ammatin perusteella mitattu luokka-aste on siten lähtökohtaisesti yksi tuloerojen syistä. (Erola 2010a; Naumanen & Silvennoinen 2010.)

Tämän jakolinjan mukaisesti sosioekonomisten ryhmien tai luokka-asteiden välillä on havaittu selviä eroja tulotasossa. Suurituloisin desiili koostuu pääosin ylemmistä toimihenkilöistä, eikä heitä juuri tavata pienituloisten piiristä. Alempia toimihenkilöitä ja yrittäjiä (pois lukien maanviljelijät) löytyy ylimmästä desiilistä selvästi vähemmän kuin ylempiä toimihenkilöitä, mutta työntekijöitä enemmän. (Uusitalo 2002.) Työtilanteen osalta suurimmat erot luokkien välillä havaitaan juuri tuloissa ja autonomian tasossa (Blom & Melin 2002). Ylemmät toimihenkilöt ansaitsevat lähes kaksi kertaa enemmän kuin alemmat toimihenkilöt ja työntekijät (Melin 1999). Yhteiskuntaluokkien väliset tuloerot ovat muuttuneet viimeisten 30 vuoden aikana. Luokkien väliset tuloerot ovat kasvaneet 1990-luvulta lähtien, kun ylempi professioluokka on muuttunut entistä etuoikeutetummaksi suhteessa muihin. Sen sijaan yrittäjyys ei vaikuta olevan selvä reitti hyviin tuloihin. (Erola 2010a). Ammatillinen tai luokka-asteen mukainen homogamia edelleen kärjistää yhteiskuntaluokkien välisiä tulo- ja varallisuuseroja. Johtajien ja akateemisesti koulutettujen perheet ovat hyvin toimeentulevia vaikka toinen puolisoista olisi työtön, kun taas maanviljelijäperheissä tulot ovat pienet muihin luokkaperheisiin verrattuna (Jähi 1999). Luokka-asteiden väliset tuloerot kytkeytyvät myös sukupuoleen. Asteesta riippumatta miehet ansaitsevat naisia enemmän eron ollessa pienin työntekijöiden välillä (Blom & Melin 2002).

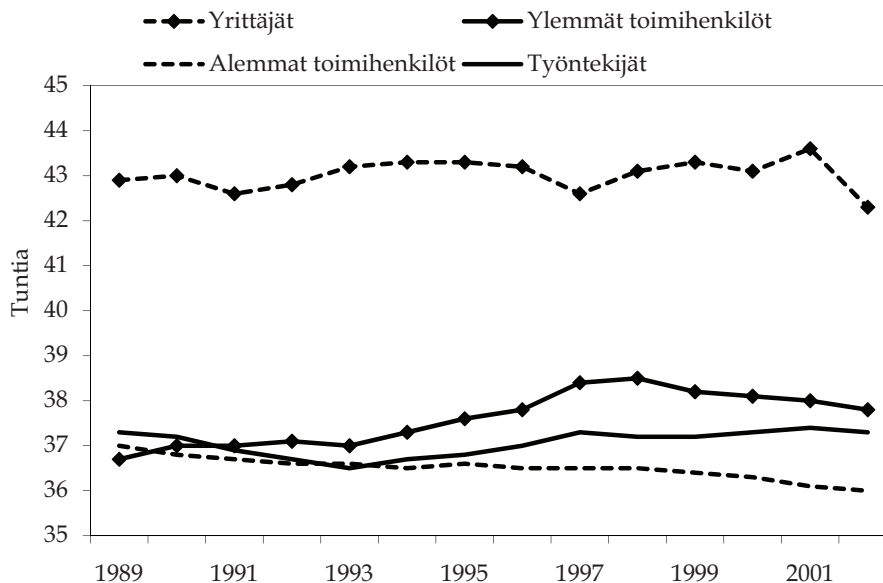
Ryhmien väliset erot koulutustasossa ja statuksessa noudattavat tulojen osalta havaittua kaavaa. Ylemmistä toimihenkilöistä yli puolet on suorittanut korkeakoulututkinnon, kun alemmille toimihenkilöille sekä työntekijöille tyypillisintä on opistotason ja ammattikoulutason tutkinnot. Johtotehtävissä toimii ylemmistä toimihenkilöistä yli puolet, vastaava osuus on alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijöillä alle kolmannes. (Melin 1999.)

Luokka-asteen voidaan myös ajatella muodostavan keskeisimmän mittarin puolisoitten suhteellisille valtaresursseille. Yksi edellä mainituista hypoteeseista luokka-asteen vaikutukselle kotityönjakoon perustui juuri oletukselle, että luokka-aste vaikuttaa merkittävästi puolisoitten välisiin eroihin valtaresursseissa (luku 2.3.3). Henkilön luokka-aste tyypillisesti

määritellään juuri koulutuksen, ammatin ja tulojen perusteella. Tällöin puolisoiden väliset erot luokka-asemassa heijastavat myös suhteellisten valtaresurssien jakautumista puolisoiden kesken.

2.4.2 Luokka-asema ja työajan ulottuvuudet

Laman jälkeen suomalaisten viikkotyöajat ovat eriytyneet vahvasti sosioekonomisen aseman mukaan (kuvio 4). Palkansaajista pisintä työviikkoa tekevät ylempät ja lyhintä alemmat toimihenkilöt. Viikkotyöaika on pisin nimenomaan johtotehtävissä toimivilla, joiden työaika on pidentynyt eniten 1990-luvulla. Vastuullinen työ ja esimiestehtävät ovat alkaneet venyttää työpäivää. Alempien toimihenkilöiden viikkotyöaika on lyhentynyt tasaisesti koko 1990-luvun ajan. (Hulkko & Luomala 2003, 16–21.) Yrittäjät puolestaan työskentelevät selvästi palkansaajia enemmän, heidän viikkotyöaikansa on lähes 10 tuntia enemmän kuin palkansaajilla keskimäärin (37h). Myös yrittäjien viikkorytmi eroaa palkansaajista, erityisesti tämä koskee maatalousyrittäjiä. Maatalousyrittäjät tekevät arkisin lyhyempää työaika kuin muut yrittäjät ja palkansaajat, mutta lauantaisin ja sunnuntaisin he tekevät muita enemmän työtä. Maatalousyrittäjillä vuosityöaika on pisin, he työskentelevät vuodessa keskimäärin lähes 2200 tuntia. Muiden yrittäjien keskimääräinen vuosityöaika on noin 2100 tuntia, mikä on 400 tuntia enemmän kuin palkansaajilla keskimäärin. (Niemi 2003, 81–83.)

Lähde: Hulkko 2003, Liitetaulukko 1

KUVIO 4 Yrittäjien ja palkansaajien viikkotyöaika 1989–2002

Myös työn ajoitus on vahvasti riippuvainen ammatillisesta asemasta ja toimialasta. Vuorotyötä tehdään paljon sosiaali- ja terveysalalla sekä kaupan alalla. Yleisimmät vuorotyön muodot ovat kaksivuorotyö ilman yövuoroja ja keskeytymätön kolmivuorotyö, jossa aamu, ilta- ja yövuorot jatkuvat myös viikonloppuisin. Edellinen on tyypillistä kaupan alalla, kun taas jälkimmäinen on tyypillistä sairaaloissa ja teollisuudessa (Hulkko 2003). Normaali päivätyö on tyypillisintä ylemmillä toimihenkilöillä ja harvinaisempaa työntekijöiden joukossa. Vuonna 2003 ylemmistä toimihenkilöistä lähes 90 prosenttia oli normaalissa päivätyössä, kun vastaavat luvut olivat alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijöillä 64 ja 58 prosenttia. Vastaavasti vuorotyö oli selvästi yleisempää alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijöillä. (Lehto & Sutela 2004, 68.)

Työaika-autonomia ja työaikajoustot ovat vahvasti keskittyneet ammattiryhmittäin. Kansainvälisesti on havaittu, että työtuntien määrään ja ajoitukseen liittyvä autonomia on suurinta johtotehtävissä ja asiantuntijoina toimivilla ylemmillä toimihenkilöillä (Fagan 2001). Sama ilmiö on havaittavissa Suomessa: työaikajoustot ovat yleisimpiä ylemmillä toimihenkilömiehillä ja harvinaisimpia työntekijänaisilla. Mitä ylempänä organisaation hierarkiassa ollaan, sitä yleisemmin viikoittaista työaika voidaan säädellä. Työaikajoustot kasautuvat samoille henkilöille. Eniten niitä on pitkää työviikkoa tekevillä miehillä ja vähiten lyhyttä työviikkoa tekevillä miehillä ja naisilla. Miehillä työaikajoustot ovat naisia yleisempiä sosioekonomisesta asemasta tai työaikamuodosta riippumatta. Työaikajoustot ovat kaikkein harvinaisimpia yhtäältä ilta- ja yötyötä ja toisaalta vuoro- ja periodityötä tekevillä. (Sutela 2003, 64-66; Aitta 2006.) Lisäksi joustavien työaikamallien sisällä on selvää eriytymistä ammattiaseman mukaan. Joustaviin työaikaratkaisuihin sisältyvä mahdollisuus tehdä miinustunteja eli työajan lainaaminen on sitä yleisempää mitä korkeammassa asemassa henkilöstörakenteessa ollaan (Antila 2005, 54-59). Mitä korkeampi ammatillinen tai sosioekonominen asema, sitä enemmän on vaikutusmahdollisuuksia työhön ja työaikaan. Työajan joustot voidaan luokitella karkeasti sen mukaan, ovatko ne ensisijassa työnantaja- vai työntekijälähtöisiä. Työnantajälähtöisiin joustoihin lukeutuvat epätyypilliset työajat kuten vuorotyö, viikonlopputyö ja yötyö. Pääosin työntekijälähtöisiin joustoihin puolestaan kuuluvat joustavat työaikamuodot kuten liukuva työaika. (Chung, Kerkhofs & Ester 2007.)

Puolisoiden työaika-autonomiaan ja -muotoon liittyvä työaikojen synkronisuus on myös selvästi riippuvainen ammatillisesta asemasta. Mitä korkeampi sosioekonominen tai ammatillinen asema puolisoilla on, sitä enemmän heidän työaikataulunsa ovat synkroniassa (Presser 1984; 1987; Lesnard 2005).

Työajan ulottuvuuksista työn tahti on saanut paljon huomiota viimeaikoina. Palkansaajista ylemmät toimihenkilöt, heistä eritoten naiset kokevat eniten kiirettä työssään (Aitta 2006; Lehto 2006). Kiire ja siihen liittyvät haitat ovat 2000-luvulla kasautuneet terveydenhoitoalan töihin ja naisilla edellisen lisäksi sosiaalialan ja opetusalan töihin, kun vielä 1970-luvulla eniten kiirettä koettiin teollisessa työssä (Lehto & Sutela 2004, 42). Miesten kiire

tyypillisesti johtuu työelämän tehokkuusvaatimuksista ja kilpailun kiristymisestä. Naisilla kiire liittyy työpaikan henkilöstön riittämättömyyteen, mikä on yhteydessä hyvinvointipalvelujen rahoitusongelmiin. Tutkimuksia, jotka selvittäisivät kiirettä tuottavien prosessien eroa miesten ja naisten töissä ei vielä juurikaan ole saatavilla. (Järnefelt 2002, 19–23.)

Työn paikan suhteen on havaittavissa selviä eroja ammattiryhmien tai sosioekonomisten asemien välillä. Kotona työskentely on kaikkein yleisintä ylemmillä toimihenkilöillä, eritoten johtavassa asemassa olevilla ja harvinaisinta työntekijöiden piirissä. Mitä korkeampi asema, sitä yleisempää kotona työskentely on. (Lehto & Sutela 2004, 71; Antila 2005, 25; Uhmavaara ym. 2005, 30; Nätti & Väisänen & Anttila 2006.) Myös työmatkat ovat sitä yleisempiä mitä korkeammassa ammatillisessa tai sosioekonomisessa asemassa ollaan (Uhmavaara ym. 2005; 31–37). Tosin miesten ja naisten välillä on eroja henkilöstöryhmittäin. Kotona työskentely on ylemmillä toimihenkilönaisilla miehiä yleisempää kuin taas työmatkoilla työskentely on miehillä yleisempää. (emt.)

Tutkittaessa työajan eri ulottuvuuksien yhteyttä kotityön jakoon on analyyseissä otettava huomioon näiden ulottuvuuksien vahva kiinnittyminen luokka-asemaan sekä sukupuoleen. Kuten edellä nähtiin, vaihtelevat työpäivän pituus, ajoitus ja työaikoihin liittyvä autonomian aste varsin suuresti ammattien mukaan. Ammatti puolestaan on henkilön luokka-aseman määräytymisessä keskeisessä roolissa.

2.4.3 Luokka-asema ja sukupuolirooliasenteet

Wrightin (1997, 283–287) edellä esittämistä hypoteeseista luokkakulttuurien selitys perustuu luokka-aseman asenteiden kautta välittyvään epäsuoraan vaikutukseen (ks. luku 2.3.3). Työn luonteen eroavuus manuaalisessa ja henkisessä työssä tuottaa asenteellisia eroja eri luokka-asemissa olevien välille. Hypoteesin mukaan työväenluokassa vallitsee perinteinen asennoituminen sukupuolten rooleihin, kun taas keskiluokassa roolit ovat joustavampia ja suhtautuminen niihin tasa-arvoisempaa. Seuraavassa pyritään muodostamaan kuva asenteiden ja luokka-aseman välisestä suhteesta tukeutumalla aikaisempiin tutkimustuloksiin.

Useissa tutkimuksissa on havaittu systemaattisia eroja yhteiskuntaluokkien välillä sukupuolirooleihin ja perheeseen liittyvissä asenteissa. Korkeammassa sosioekonomisissa asemassa olevien henkilöiden on havaittu olevan sukupuolirooliasenteiltaan tasa-arvoisempia kuin alemman sosioekonomisen aseman omaavat henkilöt (Ervasti 2000; McRae 2003; Crompton 2006, 53–57).

Cromptonin (2006, 53–57) mukaan yksi selitys tälle havainnolle voi olla ammattien väliset erot työn palkitsevuudessa. Ylemissä sosioekonomisissa asemassa olevien työ on henkisesti antoisempaa kuin alemmissa asemassa olevilla. Tällöin vähemmän palkitsevan työn omaavat suuntautuvat enemmän perheeseen itsetunnon tai sosiaalisen arvostuksen hankkimisessa. Toisaalta on myös ehdotettu, että nämä asenne-erot johtuvat yhteiskuntaluokkien välisistä

eroista sosialisatiossa. Myös mahdollisuuksien eriarvoisuuteen pohjautuvien rationalisointien on ajateltu selittävän eroja asenteissa.

Asenteelliset erot yhteiskuntaluokkien välillä heijastuvat myös todelliseen käyttäytymiseen. Britanniassa työväestöön kuuluvat naiset ovat johtajia ja asiantuntijoita selvästi useammin kotona, kun kotitaloudessa oli alle kouluikäinen lapsi. Mitä korkeammassa asemassa nainen on, sitä epätodennäköisemmin hän jää kotiin hoitamaan lapsia. Lisäksi yhteiskuntaluokalla oli vaikutusta työn luonteeseen työllisillä naisilla. Kokoaikatyö oli selvästi yleisintä johtajilla ja asiantuntijoilla ja harvinaisinta ammattitaidottomilla työntekijöillä. Sama ilmiö toistuu, mitä korkeampi asema, sitä todennäköisemmin ollaan kokoaikatyössä. Nämä havainnot kertovat ns. "money rich, time poor" ja "time rich, money poor" polarisaatioita kotitalouksien välillä. Kotitaloudet eriytyvät käytettävissä olevan ajan ja taloudellisten resurssien suhteen kahteen ryhmään, niihin joilla on rahaa mutta ei aikaa ja niihin joilla on aikaa mutta ei rahaa. (Crompton 2006, 45-47.)

Myös McRae (2003) havaitsi omassa brittiläisiä naisia koskevassa pitkittäistutkimuksessaan, että sukupuolirooliasenteet olivat yhteydessä naisten todelliseen työmarkkinakäyttäytymiseen. Mitä tasa-arvoisemmat asenteet naisella oli, sitä todennäköisemmin hän palasi ansiotyöhön ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen. Erot asenteissa ja työmarkkinahistoriassa eivät kuitenkaan olleet kovin suuria. Lisäksi havaittiin, että miehen asenteilla oli vaikutusta naisen työhistoriaan.

Asenteiden ja käyttäytymisen välinen suhde on varsin hankala kysymys, eikä siihen ole selkeää vastausta. Sama koskee rakenteiden ja yksilöllisten valintojen roolia käyttäytymisen selittämisessä. Jälkimmäistä jakolinjaa voidaan työnjaon ja naisten työuran osalta havainnollistaa Catherin Hakim ja Rosemary Cromptonin näkökulmia vertailemalla.

Hakim (1998; 2000; 2002) esittää, että naisten työmarkkinoita koskevat valinnat juontavat ensisijassa heidän preferensseistään. Crompton (2006) puolestaan painottaa sosiaalisten ja taloudellisten rakenteiden merkitystä valintamahdollisuuksia rajaavina tekijöinä. Hakim erottaa kolme naisryhmää, jotka eroavat toisistaan suhtautumisessa työhön ja perheeseen. Koti- tai perhekeskeisillä (home/family centred) naisilla perhe on keskeisimmässä roolissa heidän elämässään ja valinnoissaan. Työkeskeisillä (work centred) naisilla työ ja työura ovat ensisijaisena prioriteettina elämässä. Adaptiiviset (adaptives/drifters) naiset vaihtavat preferenssejään työn ja perheen välillä eri elämäntilanteiden mukaan. Koska naisissa on miehiä enemmän kotikeskeiset arvot omaavia, aiheuttaa tämä miesten ja naisten välillä havaitut erot työurassa. Miehiin verrattuna suurempi osa naisista esimerkiksi valitsee osa-aikatyön, jotta he voisivat huolehtia paremmin kodista ja perheestä.

Crompton (2006) sen sijaan tähdentää, että sekä valinnat että yksilön valintamahdollisuuksia rajoittavat rakenteelliset tekijät vaikuttavat naisten työmarkkina- ja perhetilanteeseen. Pääpaino kuitenkin annetaan käyttäytymistä ja valintoja rajoittaville tekijöille kuten yhteiskuntaluokalle, alueellisille eroille, sosiaalipoliittiselle kontekstille ja kulttuurisille odotuksille. McRae (2003)

mukaan naisilla ei ole rajoittamattomat mahdollisuudet valita työ- ja perheuraansa, vaan naisten väliset erot työurissa selittyvät ensisijassa eroilla valintamahdollisuuksia rajaavissa tekijöissä. Näitä rajoittavia tekijöitä ovat mm. lasten hoidon saatavuus ja hyväksyttävyyys, työn vaatimukset ym. Toiset ovat siis vapaampia valitsemaan kuin toiset.

Hakim (2007) on myöhemmin vastannut esitettyyn kritiikkiin tähdentämällä että hänen teoriansa pätee vain yhteiskunnissa, joissa yksilöiden valintamahdollisuudet ovat suuret. Rakenteiden merkitystä painottavaan kritiikkiin Hakim vastaa muistuttamalla, että vaikka rakenteelliset tekijät rajaavat yksilöiden mahdollisuuksia valita, jää yksilöille näiden rajojen sisällä paljon valintamahdollisuuksia. Hakim myös painottaa, että yhteisölliset normit ja henkilökohtaiset preferenssit tulee erottaa toisistaan teoreettisesti ja empiirisesti. Yhteisölliset normit ovat ei-kausalisia asenteita. Ne ovat osa sosiaalista ympäristöä, mutta eivät ennusta yksilöllistä käyttäytymistä. Sen sijaan henkilökohtaiset preferenssit ovat kausalisia asenteita, jotka muokkaavat vahvasti käyttäytymistä. Rakenteellisten rajoitteiden puuttuessa preferensseistä voi tulla keskeisin käyttäytymisen määrittäjä.

Asenteiden ja luokka-aseman väliseen suhteen kausalisuus ei ole yksiselitteistä. Rationaalisen toiminnan näkökulmasta sukupuolirooliasenteet edeltävät uraan ja perheeseen liittyviä valintoja, kun taas kognitiivisen uudelleentulkinnan näkökulmasta ihmiset sopeuttavat asenteensa muuttuviin perhe- ja työtilanteisiin (Corrigan & Konrad 2007). Asenteet voidaan siten tulkita yhtäläillä luokka-aseman syynä tai seurauksena. Himmelweit ja Sigala (2003) havaitsivat pitkittäistutkimuksessaan, että ansiotyössä käyvät äidit, joiden mielestä lapsi kärsii äidin työssäkäynnistä, muuttivat todennäköisemmin asennoitumistaan kuin työmarkkinatilannettaan. Tulokset ovat linjassa Leon Festingerin (1957) kognitiivisen dissonanssin teorian kanssa. Teorian mukaan käyttäytymisen ja asenteiden välisen ristiriidan aiheuttaman dissonanssin helpottamiseksi ihmiset muuttavat joko asenteitaan tai käyttäytymistään. Vastaavia tuloksia saivat Berrington ja kumppanit (2008) omassa tutkimuksessaan. Heidän tulosten mukaan sukupuolirooliasenteet eivät ole pysyviä ja niiden muutos on tärkeä prosessi elämänsä aikana. Sukupuolirooliasenteet muuttuivat todennäköisemmin työmarkkinatilanteen johdosta kuin päinvastoin. Corrigan ja Konrad (2007) puolestaan havaitsivat omassa pitkittäistutkimuksessaan, että sukupuolirooliasenteiden ja työtuntien välillä oli vastavuoroinen vaikutussuhde. Nuoruusajan sukupuolirooliasenteet ennustivat naisten myöhempiä työtuntien määrää, mutta vastavuoroisesti myös nuoruusajan työtuntien määrä ennusti naisten asenteita myöhemmin elämässä. Kan (2007) havaitsi omassa brittiläiseen pitkittäisaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan, että naisten sukupuoliroolien ja työmarkkinoille osallistumisen välillä on vastavuoroinen vaikutus. Tutkimuksessa havaittiin, että asenteilla on suurempi vaikutus työmarkkinatilanteeseen kuin päinvastoin, mutta työkokemuksen karttuessa työmarkkinatilanteella on puolestaan suurempi vaikutus asenteisiin. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että asenteet muokkaavat käyttäytymistä ja päinvastoin. Lisäksi vaikuttaa siltä, että

sukupuolirooliasenteet ovat yhteydessä työmarkkinatilanteeseen ja ansiotyöhön vain naisilla. Asenteet juontavat juurensa ainakin osittain varhaisesta sosialisatiosta. Äitien asenteiden on havaittu vaikuttavan tyttärien sukupuolirooleja koskeviin asenteisiin, mutta tyttären omalla sosioekonomisella asemalla on suurempi vaikutus asenteiden muutokseen. Sukupuolirooliasenteisiin vaikuttavat vanhempien ja vertaisryhmän asenteet sekä omat kokemukset ja yleinen yhteiskunnallinen ilmapiiri (Moen ym. 1997).

Mitä nämä havainnot tarkoittavat yhteiskuntaluokan ja sukupuolirooliasenteiden välisen suhteen kausaalisuuden osalta? Ensinnäkin, on syytä pitää mielessä, että mikään esitetystä tutkimuksesta ei käsitellyt suoraan luokka-aseman ja asenteiden välistä ajallista riippuvuutta. Työtuntien määrä tai ansiotyössä käynti heijastelevat työmarkkina-asemaa, mutta eivät kerro vielä mitään yhteiskuntaluokasta. Tulokset kuitenkin antavat viitteitä siitä, millainen luokka-aseman ja asenteiden välinen suhde voisi olla. Yksinkertaisin johtopäätös esitettyjen tulosten perusteella on, että asenteiden ja luokka-aseman välillä vallitsee vastavuoroinen suhde. Ensinnäkin, tasa-arvoisuutta korostavat asenteet omaavat naiset pyrkivät hankkiutumaan korkeampaan koulutukseen ja sitä kautta korkeampaan ammatilliseen asemaan kuin perinteiset asenteet omaavat naiset. Toiseksi, korkea ammatillinen asema todennäköisesti edelleen vahvistaa naisten sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuutta. Miesten osalta asenteiden ja luokka-aseman välillä ei välttämättä ole riippuvuutta, tai tämä riippuvuus on naisia heikompaa. Koska kaikki tutkimuksessa käytetyt aineistot ovat poikkileikkaustutkimuksia, ei asenteiden ja luokka-aseman välisen suhteen vastavuoroisuutta voida tässä mallintaa. Koska yksi keskeisistä luokka-aseman ja kotityön välistä suhdetta koskevista hypoteeseista olettaa luokka-aseman vaikuttavan asenteiden kautta epäsuorasti kotityönjakoon, käsitellään tässä tutkimuksessa sukupuolirooliasenteita luokka-aseman seurauksena eikä syynä. Vastaavaa asetelmaa on käytetty myös aiemmissa tutkimuksissa (Hardesty & Bokemeier 1989).

3 TUTKIMUKSEN ASETELMA

3.1 Tutkimustehtävät

Tässä tutkimuksessa tehtävänä on tarkastella sukupuolten välistä kotityönjakoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Tutkimuskirjallisuudessa sukupuolten välistä kotityönjakoa on selitetty ensisijassa kolmella selitysmallilla: suhteellisilla valtaresursseilla, sukupuoliasenteilla ja käytettävissä olevalla ajalla.

Ensimmäisenä tutkimustehtävänä on tarkastella kotityönjaon teorioihin nojautuen työajan, sukupuolirooliasenteiden ja suhteellisten valtaresurssien vaikutusta sukupuolten väliseen kotityönjakoon. Tehtävänä on tällöin tutkia, selittävätkö nämä teorit kotityönjakoa suomalaisissa kahden ansaitsijan kotitalouksissa. Ensimmäisenä alakysymyksenä on tutkia mikä näistä malleista selittää parhaiten kotityönjakoa suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Maissa joissa sukupuolten välinen eriarvoisuus on suhteellisen vähäistä, yksilö- ja perhetason tekijöillä on suurempi vaikutus kotityönjakoon. Tällä perusteella on syytä olettaa, että Suomessa asenteilla, resursseilla ja käytettävissä olevalla ajalla on suurempi vaikutus kotityönjakoon kuin epätasa-arvoisemmissa yhteiskunnissa (ks. luku 2.2.7) Toisena alakysymyksenä on tutkia, onko työtuntien ja valtaresurssien yhteys kotityönjakoon riippuvainen sukupuolirooliasenteista. Oletuksena on, että perinteiset asenteet omaavilla työtuntien ja valtaresurssien yhteys kotityön jakoon on heikompi tai olematon verrattuna tasa-arvoiset asenteet omaaviin (ks. luku 2.2.3). Kolmantena alakysymyksenä selvitetään, vaikuttavatko muut työajan ulottuvuudet (ajoitus, tahti, paikka, autonomia) kotityönjakoon.

Toisena tutkimustehtävänä on selvittää, vaikuttaako puolisoitten luokka-asema kotityönjakoon ja jos vaikuttaa, onko toisen puolison luokka-asemalla suurempi vaikutus kuin toisen. Lisäksi selvitetään, vaihteleeke kotityönjaon aste puolisoitten luokka-asemien erilaisten kombinaatioiden mukaan. Tällöin tarkastellaan minkälaiset luokka-asemien kombinaatiot tuottavat yhtäältä tasaisimman ja toisaalta epätasaisimman kotityönjaon sukupuolten välille.

Kolmanneksi tarkastellaan, onko puolisojen luokka-asetalla ansiotyön, sukupuolirooliasenteiden tai suhteellisten valtaresurssien kautta välittyvää epäsuoraa vaikutusta kotityönjakoon. Epäsuorien vaikutusten lisäksi tutkitaan, onko puolisojen luokka-asetalla suoraa vaikutusta kotityönjakoon kun työajan, sukupuolirooliasenteiden ja suhteellisten valtaresurssien vaikutus on vakioitu. Analyysia ohjaavana hypoteesina on, että ansiotyötunnit, sukupuoliroolit ja suhteelliset valtaresurssit ovat riippuvaisia luokka-asetasta. Nämä tekijät toimivat siten välittävänä tekijöinä luokka-asetan vaikutuksessa kotityönjakoon. Tutkimustehtävät ovat:

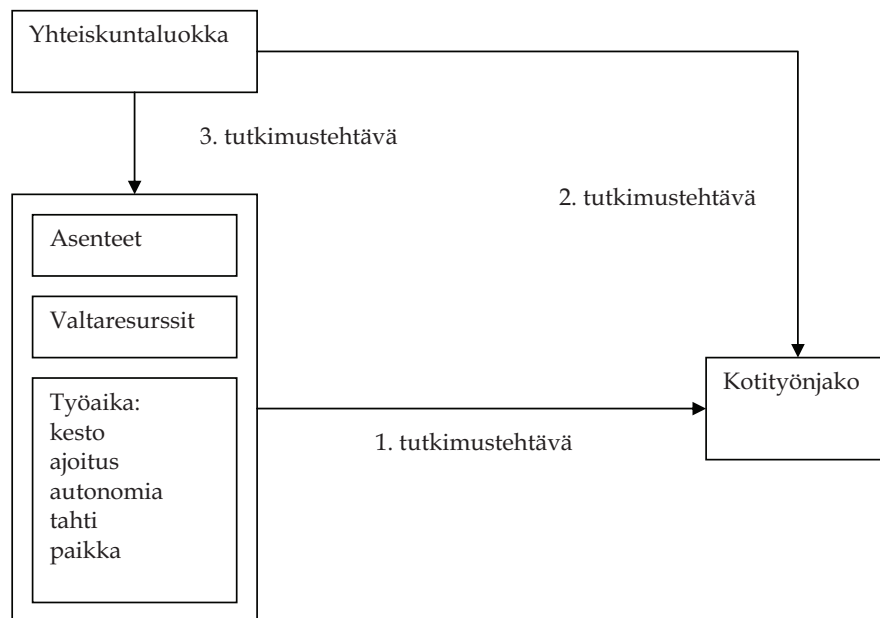
- i. Selittävätkö työaika, sukupuolirooliasenteet ja suhteelliset valtaresurssit sukupuolten välistä kotityönjakoa kahden ansaitsijan perheissä?
 - a. Mikä edellä mainituista tekijöistä selittää parhaiten kotityönjakoa?
 - b. Onko valtaresurssien tai työtuntien vaikutus kotityönjakoon riippuvainen sukupuolirooliasenteiden perinteisyydestä?
 - c. Selittävätkö muut työajan ulottuvuudet (ajoitus, tahti, paikka, autonomia) kotityönjakoa?
- ii. Selittääkö luokka-asetalla sukupuolten välistä kotityönjakoa?
 - a. Jos selittää, kumman luokka-asetalla on suurempi vaikutus?
 - b. Vaikuttavatko puolisojen luokka-asettien erilaiset kombinaatiot kotityönjakoon?
- iii. Onko puolisojen luokka-asetalla epäsuoraa vaikutusta kotityönjakoon työajan, asenteiden tai suhteellisten valtaresurssien välityksellä?

Suomessa on viime vuosina tutkittu suhteellisen vähän sukupuolten välistä kotityönjakoa (poikkeuksena Takala 2005; Raijas & Varjonen 2007; Miettinen 2008), varsinkin kahden ansaitsijan perheiden osalta. Tältä osin tarvitsemme lisää tietoa ilmiöstä. Tämä tutkimus tuottaa uutta tietoa kotityönjaosta ainakin kolmella osa-alueella. Ensinnäkin, tässä tutkimuksessa käytetään samanaikaisesti useampaa aineistoa kotityönjaon tutkimiseen. Useiden aineistojen käyttö rinnakkain antaa kuvan aineistojen välisistä eroista tuloksissa ja niiden antamien tulosten luotettavuudessa. Toiseksi, aiemmissa suomalaisissa tutkimuksissa ei ole selvitetty keskeisten selittävien tekijöiden eli valtaresurssien, työajan ja sukupuolirooliasenteiden välistä yhdysvaikutusta kotityönjakoon. Kolmanneksi, tutkimuksissa ei ole vielä selvitetty kattavasti yhteiskuntaluokan vaikutusta kotityönjakoon ja tätä vaikutusta mahdollisesti välittäviä tai muuntavia tekijöitä.

Tutkimuksessa käytetään kolmea aineistoa kattavamman kuvan saamiseksi ilmiöstä. Koska kussakin aineistossa on rajoitteensa, voidaan useampaa aineistoa käyttämällä lisätä tulosten luotettavuutta. Käytetyt aineistot esitellään seikkaperäisesti luvussa 3.3. Aineistoja käytetään tutkimuskysymyksiin vastaamisessa soveltuvilta osin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseen käytetään kaikkia kolmea aineistoa.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamisessa käytetään Tilastokeskuksen vuoden 2000 ajankäyttöaineistoa (TUS). Kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaamisessa käytetään ensisijaisesti ajankäyttöaineistoa ja toissijaisesti ISSP 2002 aineistoa.

Tutkimuksessa käytettävät analyysimenetelmät esitellään tarkemmin seuraavassa luvussa. Ensimmäisen tutkimusongelman osalta analyysimenetelmänä käytetään lineaarista regressioanalyysia ja vaikutusmekanismin osalta rakenneyhtälömallia. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamisessa käytetään varianssianalyysia ja vaikutusmekanismin osalta rakenneyhtälömallia. Kolmatta tutkimusongelmaa selvitetään polkuanalyysilla. Analyyseissa käytetään pääosin SPSS 15.0 ohjelmistoa, minkä lisäksi kolmannen tutkimuskysymyksen sekä vaikutusmekanismien tutkimiseen käytetään Lisrel 8.7 ohjelmistoa. Kuviossa 5. on havainnollistettu tutkimuksen asetelma.

KUVIO 5 Tutkimuksen asetelma ja tutkimustehtävät

3.2 Pariskunta tutkimuskohteena

Tutkittaessa kotityönjakoa puolisoitten välillä määrittyy tutkimuksen analyysitasoksi jo lähtökohtaisesti pariskunta. Tällaista kahden henkilön muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan dyadiksi (dyad) eli kahdenkeskiseksi suhteeksi. Kahdenkeskisen suhteen jäsenet ovat keskenään samankaltaisempia kuin muut yksilöt. Dyadin jäsenet ovat jo määritelmällisesti riippuvaisia toisistaan, jolloin perinteisten tilastollisten menetelmien oletus havaintojen

riippumattomuudesta ei täyty. Tämä riippuvuus voi syntyä neljällä tavalla: 1) dyadin jäsenet ovat olleet tutkittavan ilmiön suhteen samankaltaisia jo ennen kahdenkeskisen suhteen muodostumista (compositional effect), 2) yhden jäsenen jotkin ominaisuudet tai käytös vaikuttavat toisen jäsenen tutkittavana olevaan ominaisuuteen (partner effect), 3) molempien jäsenten tutkittavana oleva ominaisuus vaikuttaa suoraan ja vastavuoroisesti toisen jäsenen samaan ominaisuuteen (mutual influence) tai 4) molempiin jäseniin vaikuttaa sama ulkoinen tekijä (common faith). Pariskuntien välillä ilmenevä samankaltaisuus on tulosta monesta samankaltaistavasta prosessista. Valikoivan parinmuodostuksen (assortative mating) johdosta jo valmiiksi samankaltaiset ihmiset muodostuvat keskenään pariskuntia. Myös molempien tai vain toisen puolison ominaisuudet voivat vaikuttaa toiseen puolisoon parisuhteen kuluessa. Lisäksi molemmat puoliset voivat "altistaa" tekijälle, joka lisää heidän samankaltaisuuttaan. (Kenny & Kashy & Cook 2006; 1-5.)

Puolisoiden kotityötuntien välinen riippuvuus voi siten syntyä neljällä eri tavalla tai kaikkien näiden yhteisvaikutuksena. Riippuvuus eli korrelaatio voi aiheutua siitä, että puoliset olivat jo ennen parisuhteen muodostumista samankaltaisia kotityöhön käyttämänsä ajan suhteen. Tämä voi johtua esimerkiksi samanlaisista siisteysnormeista. Kun parisuhde on muodostunut, on puolisoilla taipumus muuttua ajan kulussa yhä samankaltaisemmiksi. Esimerkiksi yhden puolison ansiotyöhön käyttämä aika tai asenteet voivat vaikuttaa toisen puolison kotityön määrään. Tämä prosessi voi myös olla riippuvainen puolison sukupuolesta, esim. miehen ansiotyötunnit tai asenteet ovat yhteydessä naisen kotityöhön mutta ei päinvastoin. Toisaalta, toisen puolison kotityön tekeminen voi vaikuttaa suoraan toisen puolison kotityöhön esim. velvoittamalla myös toista osallistumaan. Lopuksi, molempien puolisoitten kotityön tekemiseen voi vaikuttaa jokin ulkopuolinen tekijä mikä aiheuttaa samankaltaisuutta. Tällaisia tekijöitä voivat olla esim. ilmasto, asuinalue, käyttäytymistä kokevat normit jne.

Analyyysien kannalta on oleellista, voidaanko kahdenkeskisen suhteen jäsenet erottaa toisistaan jonkin ominaisuuden suhteen. Erotettavuus määrää analyysin luonteen ja mitä analyysimenetelmiä voidaan tutkimuksessa soveltaa. Jäsenten ollessa erotettavissa toisistaan (distinguishable), on aineiston tilastollinen analyysi suhteellisen helppoa. Tällöin suositeltava menetelmä on rakenneyhtälömallit. Mikäli dyadin jäsenet eivät ole erotettavissa toisistaan (indistinguishable) sopiva analyysimenetelmä on monitasomallit. (Kenny & Kashy & Cook 2006, 6-24.)

Kahdenkeskisen suhteiden osalta muuttujat jaotellaan kolmeen tasoon. Dyadien välisten (between-dyads) muuttujien saamat arvot vaihtelevat dyadien välillä, mutta saman dyadin jäsenillä on identtinen arvo (esim. kotitalouden lasten määrä). Dyadien sisäisten (within-dyads) muuttujien arvot sen sijaan vaihtelevat dyadin jäsenten kesken, mutta dyadien väliset keskimääräiset tasot eivät (esim. tulo-osuus). Mikäli jäsenet ovat erotettavissa toisistaan, ovat nämä erottavat tekijät aina dyadin sisäisen tason muuttujia. Sekamuuttujien (mixed) arvot puolestaan vaihtelevat sekä dyadien että saman dyadin jäsenten välillä

(esim. työtunnit). Suurin osa selitettävistä muuttujista kuuluu jälkimäiseen kategoriaan. (Kenny & Kashy & Cook 2006, 7-9.)

Koska tässä tutkimuksessa tarkastellaan heteroseksuaalisessa parisuhteessa elävien pariskuntien kotityönjakoa, ovat puoliset erotettavissa toisistaan sukupuolen perusteella. Sukupuolen puolestaan tiedetään olevan kotityön tekemiseen keskeisesti vaikuttava tekijä. Kaikki tutkimuksessa käytettävät aineistot on muutettu mahdollisuuksien mukaan muotoon, jossa havaintoyksikkönä ovat pariskunta ja puolisoitten tiedot ovat muuttujina sukupuolen mukaan eriteltynä. Tällaista aineiston rakennetta pidetään yksilötason aineistoa parempana dyadien analysointiin. Tällöin kaikki dyadin sisäisen tason- ja sekamuuttujat on eroteltu sukupuolen mukaan. Miksi analyysijärjestystä ei suoriteta erikseen miehille ja naisille? Tällainen strategia omaa useita haittapuolia. Tällöin ensinnäkin oletetaan lähtökohtaisesti, että sukupuolten välillä on eroja ilman että tämän eron olemassaoloa testataan. Toiseksi, tällainen menettelytapa heikentää tilastollisten testien tehokkuutta. (Kenny & Kashy & Cook 2006, 11-18, 47) Lisäksi ISSP ja ESS -aineistojen osalta muunnoksen pitäisi myös vähentää sosiaalisen suotavuuden vääristymää kotityön arvioinnissa. Vastaajilla on havaittu taipumus yliarvioida omaa ja aliarvioida puolison kotityöhön käyttämää aikaa. Muunnoksessa vastaajan kotityötunnit muutetaan miehen kotityötunneiksi ja puolison kotityötunnit naisen kotityötunneiksi, kun vastaaja on mies. Jos vastaaja on nainen, menetellään päinvastoin. Tällöin oman panoksen yliarvioinnin ja puolison panoksen aliarvioinnin pitäisi kumota toisensa. Toisaalta, muunnos ei poista sukupuoleen sinällään liittyvää vääristymää arvioissa. Mikäli esim. naiset systemaattisesti aliarvioivat miehen kotityöhön käyttämää aikaa, korjaantuu vääristymä tällä muokkauksella vain siinä tapauksessa, että miehet yliarvioivat omaa kotityön määrää suurin piirtein saman verran.

Ajankäyttöaineiston osalta aineiston muuttaminen pariskuntatasolle on helppoa eikä siihen liity ongelmia, koska käytettävissä on täydelliset tiedot molemmilta puolisoilta. Tällöin havaintoyksikkönä ovat tutkimuspäivät kunkin pariskunnan osalta ja muuttujat on eritelty sukupuolittain. Sen sijaan ISSP ja ESS -aineistoissa tietojen puutteellisuus ja luotettavuus aiheuttaa ongelmia aineiston muuntamisessa.

Ensinnäkin, molemmissa kyselyaineistossa osa tiedoista saadaan vain vastaajalta. Tällaisia muuttujia ovat sukupuolirooliasenteet, työn tahti sekä työn autonomia ESS -aineistossa. Tämän johdosta puolisoitten asenteiden tai kiirekokemusten yhtenevyyttä ja niiden vaikutusta kotityönjakoon ei voida tutkia. Analyysit on siten suoritettava näiden tekijöiden osalta yksilötasolla eli erikseen miehille ja naisille. Koska puolisoitten on havaittu omaavan samankaltaiset asenteet koskien sukupuolten rooleja (Feng & Baker 1994; Breen & Cooke 2005; Tammelin 2009), on osassa tutkimuksista vastaajan asenteiden katsottu mittaavan myös puolison asenteita (esim. Voicu ym. 2009). Tämä on kuitenkin vahva oletus, jonka paikkansapitävyys on kyseenalaista. Tässä tutkimuksessa sukupuolirooliasenteiden vaikutusta kotityönjakoon tutkitaan erikseen miehillä ja naisilla, jolloin oletusta asenteiden samankaltaisuudesta ei

tarvitse tehdä. Poikkeuksena on resurssien, asenteiden ja käytettävissä olevan ajan suhteellisen selitysvoiman vertailu, jossa analyysit suoritetaan ensin pariskuntatasolla ja tämän jälkeen erikseen miehille ja naisille.

Toiseksi, ISSP -aineistossa ei ole tietoa puolison sukupuolesta. Tämä puute vaikuttaa vakavalta, sillä tutkimuksen kohdejoukkona ovat heteroseksuaaliset kahden ansaitsijan perheet. Käytännössä tämä puute ei ole kovin ongelmallinen. ESS -aineistossa kaikista kahden ansaitsijan perheissä asuvista (n=609) vain yksi vastaaja (0,2 %) eli kahden samaa sukupuolta olevan perheessä. Saman tilanteen voi olettaa valitsevan myös ISSP -aineistossa. On hyvin todennäköistä, että mikäli ISSP -aineisto sisältää homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviä, on heidän lukumääränsä väistämättä niin alhainen, ettei sillä ole vaikutusta tuloksiin.

3.3 Aineistot

3.3.1 Ajankäyttöaineisto 1999–2000 (TUS)

Tämän tutkimuksen keskeisimpänä aineistona on Tilastokeskuksen vuosina 1999–2000 keräämän ajankäyttöaineiston puolisoaineisto. Aineisto on edustava otos suomalaisista kotitalouksista ja käsittää yksityiskohtaiset ajankäyttöpäiväkirjat 10 561 päivältä ja 5332 henkilöltä yli 3000 kotitaloudesta. Kaikki kotitalouden yli 10-vuotiaat jäsenet haastateltiin ja he täyttivät ajankäyttöpäiväkirjan yhdeltä arkipäivältä ja yhdeltä viikonlopun päivältä. Ajankäyttöaineiston puolisoaineisto sisältää avio- ja avoliitossa elävien puolisoitten päiväkirjat, joista vähintään yksi on pidetty samana päivänä. Näin puolisoitten ajankäyttöä voidaan verrata toisiinsa. Aineistossa on 1593 pariskuntaa ja heiltä 3157 yhteistä tutkimuspäivää. Vastaajat kirjoittivat päiväkirjaan omin sanoin 10 minuutin tarkkuudella, mitä he tekivät pääasiassa ja mahdollisesti samanaikaisesti. Nämä toiminnot luokiteltiin edelleen 185 ajankäyttöluokkaan. Tämän lisäksi päiväkirjaan merkittiin yhdessäolo kotitalouden jäsenten ja muiden tuttavien kanssa. Toimintopaikka määriteltiin koodauksen yhteydessä. Päiväkirjan palautti 56 prosenttia kotitalouksista ja 52 prosenttia henkilöistä. Ajankäyttöaineiston otanta-asetelmana oli kaksivaiheinen ja yksiasteinen ryväs- eli klusteriotos, missä kotitaloudet toimivat rypäinä ja yksilöt ensimmäisen asteen otantayksikköinä. Otanta-asetelmasta johtuen havaintoaineisto on sisäkorreloitunutta eli kotitalouden jäsenet ja kunkin henkilön kaksi tutkimuspäivää ovat homogeenisempia ajankäytön suhteen kuin koko aineisto. Otoksen rakenne tulee ottaa huomioon testisuureita laskettaessa eli keskivirheet tulee laskea otanta-asetelma huomioiden. (Niemi & Pääkkönen 2001; Hulkko 2003; Väisänen 2005.)

Koska tässä tutkimuksessa analysoitavana on yksilön sijaan pariskunta, tehtiin aineistolle joitakin tarpeellisia muutoksia. Ensinnäkin, muutamissa kotitalouksissa havaittiin useampia pariskuntia. Tällöin kullekin pariskunnalle annettiin oma kotitalousnumero. Toiseksi, edellisen jälkeen aineisto muutettiin

pariskuntatasolle, jolloin havaintoyksiköksi saatiin pariskunta ja muuttajat erikseen miehille ja naisille (ks. luku 3.2). Tämä mahdollisti puolisoiden osalta täyden informaation käyttämisen analyyseissa. Jatkossa ajankäyttöaineistosta käytetään taulukoissa ja kuvioissa lyhennettä TUS (Time Use Study). Aineiston analyysi rajoittuu pariskuntiin, joissa molemmat puoliset ovat ansiotyössä (n=1544). Vaikutusmekanismien analyyseissa rajausta tarkennetaan edelleen tutkimuspäiviin, jolloin molemmat puoliset ovat olleet ansiotyössä (n=706) sekä arkipäiviin, jolloin molemmat puoliset ovat olleet ansiotyössä (n=667).

3.3.2 International Social Survey Programme 2002 (ISSP)

International Social Survey Programme (ISSP) on maailmanlaajuinen yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka perustuu kansainvälisesti integroituun vuosittaiseen aineistonkeruuseen osallistujamaissa. Ohjelma on eri tutkimustahojen keskinäinen ja omarahoitteinen yhteenliittymä. ISSP:n aineistonkeruu alkoi vuonna 1985, ja Suomi liittyi mukaan vuonna 2000.

ISSP:n vuoden 2002 kyselyn Perhe ja muuttuvat sukupuoliroolit III teemoina olivat perhe, työ ja kotityöt. Vastaajia pyydettiin arvioimaan useita väittämiä, jotka käsittelivät työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista ja naisten ja miesten rooleja perheessä ja työelämässä. Väittämillä kartoitettiin vastaajan asenteita mm. naisten työssäkäyntiä, kotitalouden työnjakoa, avioliittoa, avioeroa, äitiyslomaa ja lasten päivähoitoa kohtaan. Kotitöiden jakoon liittyvät kysymykset osoitettiin avo- tai avioliitossa oleville. Heiltä tiedusteltiin kuka huolehtii perheen raha-asioista ja kuka perheessä hoitaa pyykinpesun, pienet korjaustyöt, ruokaostokset, sairastuneista perheenjäsenistä huolehtimisen, siivoamisen ja ruoan laittamisen. Edelleen kysyttiin kuinka monta tuntia viikossa vastaaja ja hänen puolisonsa käyttävät kotitöihin, kuinka oikeudenmukaisena he pitävät kotityönjakoa ja kuinka usein perheessä on erimielisyyttä kotitöiden jakamisesta. Lisäksi kysyttiin kuka yleensä päättää lasten kasvatuksesta, viikonlopun viettämisestä tai kodin suurista hankinnoista.

Tutkimuksen otanta-asetelmana oli systemaattinen otanta väestökisteristä (yli 18 vuotiaat) ja keruumenetelmänä kirjekysely strukturoidulla kyselylomakkeella. Otoskoko oli 2498, joista suomenkielisiä 2360 ja ruotsinkielisiä 138. Lomakkeita palautettiin yhteensä 1353 eli vastausprosentiksi saatiin 54 %. Aineisto hankittiin yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (www.fsd.uta.fi). Aineiston analyysi rajoittuu yhdessä asuviin pariskuntiin, joissa molemmat puoliset ovat ansiotyössä (n=481).

3.3.3 European Social Survey 2004 (ESS)

European Social Survey (ESS) on Euroopan tiedesäätiön (ESF) aloitteesta syntynyt kansainvälinen tutkimusohjelma, jonka tavoitteena on haastattelututkimuksen avulla kartoittaa yhteiskunnalliseen kehitykseen liittyvää arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen muutosta. Hankkeessa kerätään vertailukelpoista tutkimusaineistoa yli 20 Euroopan maasta. Tutkimusaiheet vaihtelevat poliittisesta osallistumisesta tiedotusvälineiden seuraamiseen sekä

poliittisiin ja sosiaalsiin asenteisiin. ESS:n aineistonkeruu toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2002/2003, minkä jälkeen aineistoa on kerätty vuosina 2004/2005 ja 2006/2007. Suomi on ollut mukana alusta lähtien. ESS:n menetelmälliset tavoitteet ovat poikkeuksellisen korkeat. Vertailukelpoisuuden toteutumista ohjaa keskitetysti kansainvälinen koordinoitiryhmä. Eri maiden aineistojen vertailukelpoisuus varmistetaan yhteisillä säännöillä, joista tärkeimmät koskevat otantaa, haastattelulomakkeen kääntämistä, kenttätyötä sekä lopullisen aineiston muokkaamista arkistoinnin ja jatkokäytön edellyttämään muotoon. Kaikissa osallistujamaissa käytetään vain yksinkertaisia satunnaisotoksia ja kenttätyö perustuu käyntihaastatteluihin.

Hankkeen aineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja kahdesta tai useammasta vaihtuvasta moduulista. Samanlaisina toistettavat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää ja ulossulkemista, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä. ESS:n vuonna 2004 kerätyn toisen kierroksen tutkimuksen vaihtuvien osioiden aiheena olivat terveys, lääkkeiden ja luontaistuotteiden käyttö, hoitoon hakeutuminen, lääkärisäkäynti, potilas-lääkärisuhde, taloudellinen moraalit, tuottajan ja kuluttajan välinen luottamus ja vuorovaikutus, eri elämäntilanteiden yhteensovittaminen, kotitöiden jakaminen, perhe, työ ja hyvinvointi.

Tutkimuksen otanta-asetelmana oli yksiasteinen systemaattinen alkiotason todennäköisyysotanta. Otokseen poimittiin Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta 2900 Suomessa asuvaa 15 vuotta täyttäneitä henkilöä. Keruumenetelmänä oli käyntikysely (tietokoneavusteinen kysely CAPI) ja kirjekysely. Kohdehenkilöille lähetettiin etukäteen kirje ja tutkimuksesta kertova esite ja heihin otettiin yhteyttä puhelimitse. Suppeampi aineisto kerättiin nk. perävaunulomakkeilla. Ylipeittoon kuuluivat kuolleet sekä kenttätyöjakson ajan laitoksissa tai ulkomailla asuneet, netto-otos oli 2857. Käyntikyselyn osalta vastausprosentti oli 71 % ja perävaunukyselyn 85 %. Perusjoukko lajiteltiin asuinpaikan, sukupuolen ja iän suhteen. Jokaiseen eittävattuun kohdehenkilöön otettiin yhteyttä vähintään neljä kertaa ennen kuin tapaus luokiteltiin puuttuvaksi. Aineisto hankittiin yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (www.fsd.uta.fi). Aineiston analyysi rajoittuu yhdessä asuviin pariskuntiin, joissa molemmat puoliset ovat ansiotyössä (n=609).

3.3.4 Aineistojen vertailua

Sukupuolten välistä kotityönjakoa voidaan tutkia luotettavimmin käyttämällä ajankäyttöpäiväkirjalla kerättyä aineistoa, jossa ajankäyttötiedot on kerätty molemmilta puolisoilta ja samoina päivinä. Arvionvaraiset vastaukset eri toimintoihin käytetystä ajasta (esim. ISSP) ovat alttiita arviointivirheille. Kysyttäessä kuinka paljon aikaa ihmiset ovat käyttäneet johonkin tiettyyn toimintoon, omaan arvioon perustuvat vastaukset tuottavat huomattavia yliarvioita. Erityisen selvästi tämä vääristymä koskee päivittäisiä,

rutiininomaisia tehtäviä kuten kotitaloustyötä. On havaittu, että vastaajan omaan arvioon nojaavilla kysymyksillä kerätyt tiedot kotityön määrästä tuottavat usein 25–50 prosenttia korkeampia estimaatteja kuin ajankäyttöpäiväkirjalla kerätyt. Toiseksi nämä vääristymät ovat selvästi riippuvaisia sukupuolesta ja väestöryhmästä. Toimintojen sosiaalinen suotavuus voi johtaa naiset liioittelemaan kotitöihin käyttämäänsä aikaa. Vastaajat lisäksi yliarvioivat omaa ja aliarvioivat puolisonsa osuutta niiden kotitöiden kohdalla, jotka kuuluvat perinteisesti omaan sukupuolirooliin. Arvionvaraisiin vastauksiin aiheuttaa virhettä myös se, että vastaajat saattavat ymmärtää kysytyn toiminnon toisistaan poikkeavalla tavalla. (Niemi 1984; 1993; Press & Townsley 1998; Coltrane 2000; Raijas & Varjonen 2007) Lisäksi on havaittu, että sekä miehet että naiset helposti yliarvioivat naisen kotityöhön käyttämää aikaa, mutta naiset arvioivat miehen kotityöhön käyttämän ajan suhteellisen tarkasti (Lee & Waite 2005). On myös havaittu, että arvionvaraisiin vastauksiin sisältyvä vääristymä riippuu miehillä asenteista, mitä traditionalisemmat sukupuolirooliasenteet sitä enemmän itse tehtyä kotityön määrää liioiteltiin (Kan 2008a). Myös kyselylomakkeen täyttäminen yhdessä puolison kanssa lisää taipumusta liioitella kotityönjaon tasaisuutta, eritoten naisilla (Lammi-Taskula 2007, 87–91). Edellä mainitut vääristymät puolisoitten kotityöhön käytetyn ajan arvioinnissa johtavat siihen, että miehelle ja naiselle syntyy erilainen käsitys kunkin puolison kotityöhön käyttämän ajan suuruudesta ja siten kotityönjaon tasaisuudesta. Tämä ero kokemuksissa kotityön jaosta voi aiheuttaa konflikteja parisuhteeseen, riippumatta puolisoitten todellisesta kotityöhön käyttämästä ajasta. Myös ansiotyön osalta omaan arvioon perustuvien kysymysten on havaittu antavan enemmän tai vähemmän vääristyneitä tuloksia. (Niemi 1993, Gershuny & Robinson 1994.) Ajankäyttöaineistot ovat siten kaikkein luotettavin tapa mitata kotityön tekemistä ja sen jakautumista sukupuolten kesken. Miksi tässä tutkimuksessa käytetään aineistoja, joissa kotityön tekemistä on mitattu epäluotettavaksi tiedetyillä tavoilla?

Useamman aineiston käytöllä pyritään tässä tutkimuksessa antamaan käsiteltävästä ilmiöstä eli sukupuolten välisestä työnjaosta mahdollisimman luotettava kuva. Mikäli yhdellä aineistolla saadut tulokset vastaavat toisella aineistolla saatuja, voidaan tuloksia pitää jo varsin luotettavina. Mikäli tulokset eroavat eri aineistojen välillä on keruumenetelmillä tai käytetyillä mittareilla vaikutus tuloksiin. Tällöin voidaan arvioida eri aineistojen luotettavuutta vertaamalla saatuja tuloksia aikaisemmissa tutkimuksissa saatuihin.

Toisena ja käytännöllisenä syynä useamman aineiston käyttöön on aineistojen puutteellisuus. Ajankäyttöaineistossa ei ole kysytty lainkaan sukupuolten rooleihin tai työnjakoon liittyviä asenneväittämiä. Tämän johdosta ajankäyttöaineistolla ei voida tutkia sukupuolirooliasenteiden vaikutusta sukupuolten väliseen työnjakoon eikä siten vertailla myöskään teoreettisten mallien selitysvoimaa. Sen sijaan ansiotyö ja suhteelliset valtaresurssit ovat hyvin edustettuina ajankäyttöaineistossa. Tämän ajankäyttöaineiston puutteen

johdosta sukupuoliroolien vaikutusta työnjakoon täytyy tutkia muita aineistoja käyttäen.

Sukupuolirooliasenteiden mittaamisen osalta aineistojen välillä on varsin suuria eroja. ISSP:ssa on useita kysymyksiä, jotka käsittelevät miehen ja naisen rooleja kotitaloudessa. Sen sijaan ESS:ssa näitä kysymyksiä on vain kolme. Valtaresurssien mittaamisen osalta aineistot ovat varsin samankaltaisia. ISSP:ssa tiedustellaan kotitalouden yhteenlaskettuja ja vastaajan omia kuukausituloja, ESS:ssa puolestaan kuinka suuren osan kotitalouden yhteenlasketuista tuloista vastaaja itse hankkii. Molemmissa aineistoissa kysytään sekä vastaajan että puolison ammatti ja koulutustaso. Käytettävissä olevan ajan teorian testaamisen kannalta ESS:ssa on enemmän työaikaan liittyviä kysymyksiä. Molemmissa aineistoissa kysytään vastaajan ja puolison ansiotyötunteja ja vastaajan työn kiireisyyttä, mutta ESS:ssa tiedustellaan lisäksi vastaajan ja puolison työhön liittyviä vaikutusmahdollisuuksia, ilta- ja yötyön tekemistä sekä viikonloppuisin työskentelemistä. Luokka-aseman mittaamisen osalta ESS -aineisto tarjoaa kaikki tarpeelliset tiedot EG -luokka-aseman muodostamiseen. ISSP:ssa puolison ammattiasemaa tai alaisten määrä ei tiedetä, minkä johdosta EG - luokituksen kaikki kriteerit eivät täyty. Ajankäyttöaineiston osalta tietoa alaisten määrästä ei ole käytettävissä, mitä kompensoidaan käyttämällä hyväksi Tilastokeskuksen ammattiluokituksen tarjoamaa lisäinformaatiota.

3.4 Käsitteiden operationalisointi

3.4.1 Kotityö ja kotityönjako

Tässä tutkimuksessa sukupuolten välistä kotityönjakoa lähestytään ajankäytöllisestä näkökulmasta. Keskeisenä tehtävänä on tutkia miten kotityön tekeminen on jakautunut sukupuolten välillä kahden ansaitsijan perheissä. Kuten edellä mainittiin, tässä tutkimuksessa kotityöhön ei lasketa kuuluvaksi lasten hoitoa sen muusta kotityöstä poikkeavan luonteen vuoksi (ks. luku 2.1).

Nämä rajaukset asettavat kotityönjaon mittaamiselle tiettyjä ehtoja. Useissa tutkimuksissa käytetty tapa mitata sukupuolten välistä kotityönjakoa vastaajan omalla arviolla siitä, kumpi puolisoista ensisijassa vastaa tietyistä kotitöistä, ei sovellu tähän tutkimukseen (ks. esim. Fuwa 2004; Breen & Cooke 2005; Crompton ym. 2005; Halleröd 2005; Crompton 2006; Lewin-Epstein & Stier & Braun 2006; Crompton & Lyonette 2007; Raijas & Varjonen 2007). Tällaiselle mittarilla ei voida tutkia puolisoitten suhteellista aikapanosta kotitöihin, ainoastaan kotitöiden eriytymisen astetta. Luotettavan kotityönjaon mittarin tulee perustua molempien puolisoitten kotityöhön käyttämään aikaan. Mittarin ei myöskään pidä sisältää lasten hoitoon käytettyä aikaa. Lisäksi mittarin pitäisi mitata molempien puolisoitten kotityöhön käyttämää aikaa mahdollisimman luotettavasti. Miehen osuus puolisoitten yhteensä tekemästä kotityöstä mittaa selkeimmin suhteellisen aikapanoksen jakautumista

sukupuolten kesken ja sitä käytetään selitettävänä muuttujana tutkittaessa miten kotityönjaon teoriat ja puolisoiden luokka-asema selittävät kotityönjakoa.¹ Vastaavasti tutkittaessa eri tekijöiden vaikutusmekanismia kotityönjakoon käytetään selitettävänä muuttujina miehen ja naisen kotityön määrää. Vaikutusmekanismin tarkastelu on keskeistä, jotta tiedämme miten ja miksi jokin tekijä vaikuttaa kotityönjaon tasaisuuteen. Minkä tahansa tekijän vaikutus kotityöosuuteen voi syntyä periaatteessa kahdella tavalla: se vaikuttaa joko toisen tai molempien puolisoiden kotityön määrään (Wright ym. 1992). Esimerkiksi suhteellisten valtaresurssien oletettu vaikutus kotityöosuuteen voi syntyä joko siten, että naisen tulo-osuuden kasvaessa a) mies lisää ja nainen vähentää kotityöhön käyttämäänsä aikaa, b) nainen vähentää kotityöhön käyttämäänsä aikaa, tai c) mies lisää kotityöhön käyttämäänsä aikaa. Vastaava strategiaa on käytetty myös muissa tutkimuksissa (Sullivan 2000; Bond & Sales 2001; Anxo & Carlin 2004).

Kotityönjakoa voidaan tutkia kaikkein luotettavimmin ajankäyttöaineistolla, jossa molemmilta puolisoilta on päiväkirjatiedot kotityöhön käytetystä ajasta 10 minuutin tarkkuudella. Tällöin on helppoa laskea miehen tai naisen suhteellisen osuus kotityön aikapanoksesta². ISSP -kyselyssä kotityönjakoa on tutkittu kolmella eri tavalla. Koska tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteen on sukupuolten aikapanoksen suhteellinen jakautuminen kotityössä, käytetään ISSP:n osalta vastaajan arviota siitä, kuinka monta tuntia viikossa hän ja hänen puolisonsa käyttävät aikaa kotitöihin pois lukien lastenhoito ja harrastukset. Myös näiden muuttujien pohjalta on helppo muodostaa suhteellisen aikapanoksen mittari, mutta tämän mittarin luotettavuus on keruutavasta johtuen edellistä heikompi (ks. luku 3.3.4). ESS-aineistossa kotityön tekemistä on mitattu pyytämällä vastaajia arvioimaan kuinka monta tuntia kotitalouden jäsenet käyttävät yhteensä kotitöihin tavallisena arkipäivänä ja viikonloppuna. Lisäksi vastaajalta tiedusteltiin, kuinka suuren osan tästä ajasta hän ja hänen puolisonsa tekevät kotityötä. Aiemmissa tutkimuksissa on ESS -aineistosta muodostettu puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan estimaatteja käyttäen hyväksi kotityön kokonaismäärää ja puolisoiden osuutta siitä (Voicu & Voicu & Strapcova 2009; Bühlmann & Elcheroth & Tettamanti 2010). Kunkin puolison suhteellisen

1 ISSP- ja ESS - aineistoissa sukupuolirooliasenteiden sekä työn tahdin vaikutuksen analyysit suoritetaan erikseen miehille ja naisille, jolloin selitettävänä muuttujana käytetään vastaajan osuutta puolisoiden yhteensä tekemästä kotityöstä.

2 Ajankäyttöaineistoissa kotitöihin lasketaan ruuan valmistaminen, leipominen ja säilöminen, astianpesu, siivous, pyykinpesu ja silitys, vaatteiden valmistaminen ja huolto, lämmitys ja vesihuolto, korjaus- ja rakennustyöt, pihan ja eläinten hoito, kulkuneuvojen korjaus ja huolto, perheenjäsenen auttaminen, toisen kotitalouden auttaminen, ostokset ja asiointi sekä palvelut ja virastot. ISSP:n kysymyksen muotoilussa ei eritellä mitä tehtäviä lasketaan kuuluvan kotitöihin, mutta edeltävissä kysymyksissä kotitöihin laskettiin pyykinpesu, kodin pienet korjaustyöt, sairastuneista perheenjäsenistä huolehtiminen, ruokaostokset, siivoaminen ja ruuan laittaminen. ESS-aineistossa kotitöihin luettiin kaikki kotiin liittyvät työt pois lukien lastenhoito, vapaa-ajan toiminta sekä vanhusten ja sairaiden hoito. Esimerkkinä kotitöistä mainittiin ostoksilla käynti, ruuanlaitto, siivous ja peseminen, vaatteiden kunnossapito sekä kiinteistön- ja irtaimiston ylläpito ja hoito.

osuuden kategorialle annetaan sitä vastaava kerroin: ei lainkaan = 0, korkeintaan neljännes = 0.125, neljännes - puolet = 0.375, puolet - kolme neljäsosaa = 0.625, yli kolme neljäsosaa = 0.875 ja kaikki = 1. Kotityön määrä saadaan molemmille puolisoille sekä arkipäivänä että viikonloppuna kertomalla kotitalouden jäsenten yhtensä kotityöhön käyttämä aika puolisoiden suhteellisella osuudella siitä. Tämän jälkeen molempien puolisoiden tekemät kotityötunnit arkipäivänä kerrottiin viidellä ja tähän lisättiin kotityöosuus viikonloppuna. Lopuksi vielä laskettiin miehen suhteellinen osuus puolisoiden yhteensä kotityöhön käyttämästä ajasta viikossa. Tällä tavoin saadaan luotua viikkotason estimaatit kotityöosuudesta ja puolisoiden kotityötunneista, jotka ovat samalla aikajänteellä kuin ansiotyötunnit ja verrattavissa ISSP:n vastaaviin tuloksiin. Vastaavia mittareita on käytetty myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Baxter 1997). Vastaajan omaa tai puolison osuutta kotitaloudessa yhteensä tehdystä kotityöstä ei voida sellaisenaan käyttää suhteellisen aikapanoksen mittarina, sillä puolisoiden lisäksi esimerkiksi lapset ja isovanhemmat ovat voineet osallistua kotityöhön tai perheellä voi olla palkattua kotityöapua.

3.4.2 Suhteelliset valtaresurssit

Tuloja on pidetty ongelmattomimpana valtaresurssien mittarina (Brines 1993; 1994; Bittman ym. 2003). Myös tässä tutkimuksessa tuloja käytetään puolisoiden valtaresurssien mittarina ja suhteelliset valtaresurssit määritellään miehen tulojen suhteelliseksi osuudeksi puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Tällainen mittari kertoo, kuinka suuri suhteellinen ero sukupuolten välillä on tuloissa. Toinen vaihtoehto olisi käyttää puolisoiden tulojen erotusta, mutta tällöin puolisoiden tulotaso vaikuttaisi mittariin. Esimerkiksi perheessä A puolisoiden välisten tulojen erotus voi olla 10 000 ja perheessä B 2000 euroa, mutta puolisoiden tulojen suhde voi olla sama. Tällöin olisi väärin väittää, että jälkimmäisessä tapauksessa valtaresurssit olisivat tasaisemmin jakautuneet puolisoiden kesken kuin edellisessä tapauksessa. Kyseessä on nimenomaan suhteelliset valtaresurssit, jolloin niitä mittaavan muuttujan täytyy olla luonteeltaan suhteellinen. Ajankäyttöaineiston osalta mittari on kaikkein luotettavin, sillä se pohjautuu rekisteritietoihin molempien puolisoiden valtionveronalaisista tuloista. ESS:ssa ja ISSP:ssa mittarit ovat vastaajan arvioita omista tuloista suhteessa kotitalouden kokonaistuloihin. Vastaavia mittareita on käytetty aiemmissa tutkimuksissa varsin usein (Coverman 1985; Wright ym. 1992; Baxter 1997; Bianchi ym. 2000; Bond & Sales 2001; Anxo & Carlin 2004; Iwama 2005). Taulukossa 2 on esitetty puolisoiden suhteellisten valtaresurssien mittarit kussakin aineistossa.

ESS -aineiston alkuperäistä mittaria joudutaan muokkaamaan, jotta eri aineistojen perusteella saadut tulokset olisivat vertailtavissa keskenään. Muunnoksessa kullekin suhteellisen tulo-osuuden kategorialle määritellään sitä vastaava prosenttiosuus. Nämä prosenttiosuudet ovat: ei ollenkaan = 0, hyvin pienen osan = 16.7, alle puolet = 33.3, noin puolet = 50, yli puolet = 66.7, hyvin suuren osan = 83.3 ja kaikki = 100. Muunnokset nojaavat oletukseen, että kunkin vastauskategorian etäisyys toisistaan on sama eli muuttujan skaala on

välimatka-asteikollinen. Muunnosten jälkeen kaikkien kolmen aineiston suhteellisten valtaresurssien mittarit ovat vertailukelpoisia keskenään.

TAULUKKO 2 Suhteellisten valtaresurssien mittarit

Aineisto	Kysymys / mittari	Vastausvaihtoehdot
ISSP	Vastaajan keskimääräisten kuukausitulojen (brutto) osuus (%) kotitalouden yhteenlasketuista kuukausituloista (brutto)	
ESS	Kuinka suuren osan kotitaloutenne tuloista (netto) hankitte itse?	1=en ollenkaan 2=hyvin pienen osan 3=vähemmän kuin puolet 4=noin puolet 5=yli puolet 6=hyvin suuren osan 7=kaikki
TUS	Miehen tulojen osuus (%) puolisoiden yhteenlasketuista tuloista (rekisteritiedot)	

3.4.3 Työajan ulottuvuudet

Käytettävissä olevan ajan teorian operationalisoinnissa keskeisessä roolissa ovat molempien puolisojen ansiotyötuntien määrä. Aiemmissä tutkimuksissa on käytettävissä olevan ajan mittarina käytetty pääasiassa joko molempien tai toisen puolison ansiotyötunteja (Coverman 1985; Baxter 1997; Bianchi ym. 2000; Greenstein 2000; Bond & Sales 2001). Tässä tutkimuksessa käytettävissä olevan ajan teoria operationalisoidaan kahdella tavalla. Tutkittaessa käytettävissä olevan ajan teorian selitysvoimaa käytetään mittarina miehen ansiotyötuntien suhteellista osuutta (%) molempien puolisojen yhteenlasketuista ansiotyötunneista. Tällainen muuttuja on selkein mittari sille, kummalla puolisoilla on enemmän ansiotyöstä vapaata aikaa ja kuinka suuri tämä ero puolisojen välillä on. Tutkittaessa yhteyden vaikutusmekanismia, käytetään mittareina molempien puolisojen ansiotyötunteja. Tällöin voidaan tutkia, vaikuttaako puolisojen työtuntien määrä omaan tai puolison kotityön määrään.

Työtuntien määrän lisäksi myös muiden työajan ulottuvuuksien on oletettu olevan yhteydessä kotityönjakoon. Näitä ovat puolisojen työaikamuoto (Presser 1994; 2003), työaikojen samanaikaisuus (Nock & Kingston 1988), kotona työskentely ja työaikojen joustavuus (Noonan ym. 2007). Edellisten lisäksi myös työajan kiireisyyden voidaan ajatella vaikuttavan kotityönjakoon. On loogista olettaa, että mitä kiireisempi tahti ansiotyössä on ollut, sitä vähemmän voimavaroja on jäljellä kotityön tekemiseen.

TAULUKKO 3 Työajan ulottuvuuksien mittarit

Työajan ulottuvuus	Aineisto TUS	ISSP	ESS
Pituus	Päiväkirjatieto työtuntien määrästä molemmilta puolisoilta	Oma ja puolison säännöllinen viikoittainen työtuntien määrä	Kuinka monta tuntia viikossa vastaaja ja puoliso tekevät töitä, ylityö mukaan lukien
Ajoitus	Päiväkirjatieto epäsosiaalisina aikoina (ennen klo 8 ja klo 16 jälkeen) tehtyjen työtuntien määrästä Puolisoiden työaikataulujen samanaikaisuus ¹	-	Kuinka usein omaan ja puolison työhön liittyy ilta- tai yötyötä (klo 18 jälkeen) ²
Tahti	-	Väittämä: Töissä on usein niin paljon tekemistä, että en tahdo saada kaikkea tehdyksi ³	Väittämä: Vaikuttaa siltä, että minulla ei ole koskaan tarpeeksi aikaa, jotta saisin töissä kaiken tehtyä ^{3,4}
Autonomia	Voivatko puoliset vaikuttaa töihin tulo- ja lähtöaikoihin vähintään puolella tunnilla ⁴	-	Voiko päättää, mihin aikaan aloittaa ja lopettaa työnteon ⁴
Paikka	Päiväkirjatieto kotona tehtyjen ansiotyötuntien määrästä	-	-

¹ Samanaikaisesti tehtyjen työtuntien suhde sen puolison työtunteihin jolla on lyhempi työpäivä

² Vastausvaihtoehdot: 1= ei koskaan - 7=joka päivä

³ Vastausvaihtoehdot: 1=täysin eri mieltä - 5=täysin samaa mieltä

⁴ Kysytty vain palkansaajilta

Mikään tässä tutkimuksessa käytettävistä aineistoista ei sisällä tietoa kaikista työajan ulottuvuuksista molemmilta puolisoilta (taulukko 3). ³ Työajan

3 Työn tahtia lukuun ottamatta työajan eri ulottuvuuksia on mitattu kattavammin ajankäyttöaineistossa. Työaika-autonomian osalta ongelmana on, että ajankäyttöaineistossa tämä tieto on vain palkansaajilta. ISSP - aineistossa käytettävissä on vain tiedot puolisoitten työtunneista ja vastaajan työn tahdistä. ESS - aineistosta puolestaan puuttuu tieto työn paikasta. Lisäksi ESS:ssä molemmilta puolisoilta on tiedot vain työtuntien määrästä ja ajoituksesta, työn tahtia ja autonomiaa koskevat tiedot saadaan vain vastaajalta.

ulottuvuuksien mittaaminen on suhteellisen suoraviivaista työtuntien ajoitusta ja tahtia lukuun ottamatta. Työajan pituutta mitataan työtuntien määrällä viikossa (ISSP ja ESS) tai vuorokaudessa (TUS), työaika-autonomia puolestaan mahdollisuudella vaikuttaa töihin tulo- ja lähtöaikoihin (TUS ja ESS) ja työn paikkaa kotona tehtyjen työtuntien määrällä (TUS). Työajan ajoituksen osalta on useita vaihtoehtoja riippuen siitä, minkälainen lähestymistapa analyysissa otetaan. Työn tahdin osalta taas ei ole olemassa objektiivista mittaria, joten kiirettä joudutaan mittaamaan erilaisilla väittämillä työmäärästä suhteessa aikaan.

Työajan ajoittumisen mittaamisessa keskeisessä roolissa on synkronian käsite (ks. luku 2.1.2). Synkronia viittaa henkilön työaikataulujen yhteensopivuuteen perheen ja ystävien sekä yhteiskunnan yleisten aikarytmien kanssa. Työaikojen synkronia käsittää siten kaksi ulottuvuutta, joille molemmille tarvitaan omat mittarit. Nämä mittarit ovat epäsosiaaliset työajat ja työaikojen samanaikaisuus. Molemmat muuttujat mittaavat työajan synkroniaa, mutta eri tasoilla. Epäsosiaalisten työaikojen avulla tarkastellaan henkilön työaikojen synkroniaa yleisten aikarytmien kanssa, kun taas puolisoitten työaikojen samanaikaisuudella mitataan kotitalouden sisäistä synkroniaa työaikatauluissa. Epäsosiaalisten eli yhteiskunnallisten aikarytmien vastaisesti sijoittuvien työaikojen oletetaan vaikuttavan haitallisesti päivittäisten askareiden kuten kotityön suorittamiseen. Puolisoiden työaikojen samanaikaisuuden tai sen puutteen on puolestaan havaittu lisäävän miesten osallistumista kotityöhön.

Epäsosiaalisiksi työajoiksi määritellään normaalin työajan eli klo 8 - 16 ulkopuolella tehdyt työtunnit (ks. Boulin 1998; Julkunen & Nätti 1999; Fagan 2001). Ajankäyttöaineistossa epäsosiaalisten työaikojen mittareina käytetään puolisoitten epäsosiaalisina aikoina eli normaalin työajan ulkopuolella tehtyjen työtuntien määrää. Tällainen muuttuja on kaikkein selkein mittari sille, kuinka pitkälti henkilön työaika sijoittuu epäsosiaaliin aikoihin. ESS -aineistossa epäsosiaalisia työaikoja mitataan väittämillä, joissa tiedustellaan kuinka usein vastaajan ja hänen puolisonsa työhön liittyy ilta- tai yötyötä eli työskentelyä kello 18 jälkeen.

Puolisoiden työaikojen samanaikaisuuden mittaaminen on mahdollista vain ajankäyttöaineistossa, koska se edellyttää tarkkaa tietoa puolisoitten työtuntien ajoituksesta. Puolisoiden työaikataulujen samanaikaisuutta eli synkroniaa on usein mitattu usealla eri mittarilla samanaikaisesti: perheen kokonaistyöajalla, perheen työpäivän pituudella ja yhteensopimattomuuden määrällä. Perheen kokonaistyöajalla tarkoitetaan puolisoitten yhteenlaskettujen työtuntien määrä. Perheen työpäivän pituudella puolestaan aikaa jolloin vähintään toinen puolisoista on töissä. Aikataulujen yhteensopimattomuuden määrällä tarkoitetaan aikaa, jolloin vain toinen puolisoista on töissä. (Kingston & Nock 1984, 1987). Näiden erillisten mittareiden pohjalta voidaan muodostaa myös työaikojen suhteellisen päällekkäisyyden mittari laskemalla puolisoitten samanaikaisesti tekemien työtuntien osuus ajasta, jolloin vähintään toinen puoliso oli töissä. Tällaisessa mittarissa on kuitenkin ongelmansa. Pelkkä ero

puolisoiden työpäivän pituudessa eli työtuntien määrässä ilmenee aikataulujen epäsynchronisuutena, vaikka heidän työtuntien aloittamisen ja lopettamisen keskipiste olisi sama. Puolisoiden työaikataulujen epäsynchronia voi johtua kahdesta tekijästä: rakenteellisista eroista ja ei-rakenteellisista eroista. Rakenteellinen epäsynchronia johtuu eroista puolisoitten työpäivien pituudessa, kun taas ei-rakenteellinen eli todellinen epäsynchronia johtuu eroista puolisoitten työaikatauluissa. Rakenteellisista eroista ts. eroista työtuntien määrässä riippumaton synchronian mittari saadaan laskemalla samanaikaisesti tehtyjen työtuntien osuus lyhyempää työpäivää tekevän puolison työtunneista. (Chenu & Robinson 2002; Lesnardt 2004) Tällainen mittari on robusti työpäivien pituudesta johtuville eroille ja mittaa puhtaasti puolisoitten työaikataulujen samanaikaisuutta.

Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että työajan synchronian eri ulottuvuuksien mittarit ovat kytköksissä toisiinsa. Erityisesti puolisoitten työaikojen samanaikaisuus on suoraan riippuvainen puolisoitten työaikojen ajoituksesta. Kun työaikojen synchronia on vähäistä, täytyy puolisoitten työskennellä eri vuorokauden aikoina. Tämä puolestaan edellyttää, että ainakin toinen puolisoista työskentelee epäsoviaisina kellonaikoina. Sen sijaan puolisoitten työaikojen korkea samanaikaisuuden aste ei riipu siitä mihin aikaan vuorokaudesta työtunnit tehdään, kunhan molemmat puoliso työskentelevät samaan aikaan.

Ajankäyttöaineiston osalta työajan ulottuvuuksia olisi voitu mitata myös eri tavoin kuin tässä on tehty. Työn ajoituksen osalta olisi voitu käyttää haastattelulomakkeen tietoa puolisoitten työaikamuodosta päiväkirjatiedon sijaan. Niin ikään työn paikan osalta olisi voitu käyttää haastattelutietoa kotona työskentelystä päiväkirjan toimintopaikkatiedon sijaan. Nämä haastattelutietoon perustuvat mittarit ovat kuitenkin ongelmallisia. Ensinnäkin, työaikamuoto on kysytty vain palkansaajilta. Toiseksi, lomaketiedoista ei selviä onko vuorotyötä tekevä henkilö ollut tutkimuspäivänä aamu vai iltavuorossa. Kolmanneksi, haastattelutieto kotona tehdystä ansioyöstä on karkea eikä kerro onko henkilö tehnyt töitä kotona tutkimuspäivänä. Ajankäyttöpäiväkirjaan perustuvat mittarit työtuntien ajoituksesta ja paikasta sisältävät siten relevantimpaa ja tarkempaa tietoa työtunneista tutkimuspäivänä kuin haastattelutiedot.

3.4.4 Sukupuolirooliasenteet

Sukupuolirooleihin liittyviä asenteita on mitattu eri tutkimuksissa hyvin vaihtelevasti. Pääosassa tutkimuksista on käytetty useista väittämistä muodostettua summamuuttujaa (esim. Greenstein 2000; Knudsen & Waerness 2001; Presser 2003, 87; Crompton & Lyonette 2005; Stickney & Konrad 2007; Kan 2008b). Osassa tutkimuksista on puolestaan muodostettu erilaisten väittämien pohjalta sukupuolirooliasenteiden eri osa- ulottuvuuksia mittaavia summamuuttujia (Bianchi ym. 2000; Crompton 2006, 173; Wall 2007). Näiden lisäksi on osassa tutkimuksista käytetty yksittäistä väittämää mittaamaan sukupuolirooliasenteita (Iwama 2005; Crompton 2006, 145) tai on

samanaikaisesti käytetty useita eri mittareita samasta ilmiöstä (McRae 2003; Crompton 2006, 54; Noonan ym. 2007).

Tässä tutkimuksessa käytetään kahta eri kyselyaineistoa sukupuolirooliasenteiden vaikutuksen tutkimiseen. Tällöin analyysien vertailtavuuden kannalta keskeisessä roolissa on mittareiden samankaltaisuus. ESS ja ISSP -aineistot kuitenkin eroavat toisistaan niiden sisältämien sukupuolten rooleja koskevien asenneväittämien suhteen. Jälkimmäisessä aineistossa on laaja kirjo eri asenneulottuvuuksia mittaavia väittämiä, kun taas edellisessä mittaristo on hyvin suppea. Tulosten vertailtavuutta rajoittaa erityisesti se, että samoja väittämiä ei esiinny molemmissa aineistoissa. Samaa aihealuetta käsitteleviä väittämiä sen sijaan löytyy. Koska ESS -aineistossa väittämien määrä on suppeampi, lähdetään mittareita rakentamaan sen pohjalta.⁴

TAULUKKO 4 Sukupuolirooliasenteiden väittämien jakaumat ESS aineistossa (%)

	Täysin samaa mieltä	Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väitteistä?				Yht.	N
		Samaa mieltä	En ole samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä		
Naisen pitäisi olla perheensä vuoksi valmis vähentämään ansiotyössä käyntiään	2	15	26	41	15	100	610
Kun työpaikoista on pulaa, miehillä pitäisi olla suurempi oikeus työhön kuin naisilla	1	5	14	43	37	100	610

ESS -aineistossa on vain kolme väittämää, joiden voidaan katsoa mittaavan sukupuolten rooleihin suhtautumista. Väittämistä ensimmäinen liittyy asennoitumiseen naisten työssäkäyntiin (Treas & Widmer 2000). Toinen väittämä liittyy mieselättäjämalliin asennoitumiseen. Kolmas väittämä liittyy puolestaan suhtautumiseen kotitöiden ja lastenhoidon jaon tasapuolisuuteen. Kolmas väittämä on näistä ongelmallisin. Vastaaja voi tulkita kysymyksen monella tapaa, minkä johdosta suurin osa vastaajista on todennäköisesti väittämän kanssa samaa mieltä (De Henau 2007). Tämän johdosta sukupuolirooliasenteiden mittariin sisällytetään vain kaksi ensimmäistä

4 Molemmissa aineistoissa vastaamasta kieltäytyneet määriteltiin puuttuviksi tiedoiksi. Kysymysten ja vastausvaihtoehtojen luonteen vuoksi "En osaa sanoa" -vastanneet yhdistettiin luokkaan "En samaa, enkä eri mieltä". Muuttujien asteikot käännettiin ennen summamuuttujien luomista samansuuntaisiksi siten, että suuret arvot kertovat tasa-arvoisista ja pienet perinteisistä asenteista. Muodostetut summamuuttujat ovat keskiarvosummamuuttujia joiden tulkinta on palautettavissa alkuperäisten väittämien asteikolle.

väittämää. Väittämien jakaumat on esitetty taulukossa 4. Väittämistä muodostetun summamuuttujan reliabiliteetti on alhainen ($\alpha = 0.58$). Vastaavaa mittaria on käytetty myös aikaisemmissa ESS:n perustuvissa kotityönjakoa selvittäneissä tutkimuksissa (ks. De Hanau 2007), mutta myös laajempaa mittaristoa on käytetty (vrt. Polavieja 2008). Koska summamuuttujan reliabiliteetti on alhainen, suoritetaan sukupuolirooliasenteiden vaikutusta käsittelevät analyysit myös molemmilla väittämillä erikseen. Mikäli yksittäisillä väittämillä saadut tulokset eroavat summamuuttujalla saaduista, raportoidaan erot tekstissä.

TAULUKKO 5 Sukupuolirooliasenteiden väittämien jakaumat ISSP aineistossa (%)

	Täysin samaa mieltä	Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väitteistä?			Täysin eri mieltä	Yht.	N
		Samaa mieltä	En ole samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä			
Työssä käyvä äiti pystyy luomaan lapsiinsa aivan yhtä lämpimän ja turvallisen suhteen kuin äiti, joka ei käy työssä	26	40	11	17	5	100	483
Alle kouluikäinen lapsi todennäköisesti kärsii, jos hänen äitinsä käy työssä	5	19	18	42	16	100	481
Kaiken kaikkiaan perhe-elämä kärsii, kun naisella on kokopäivätyö	3	13	14	40	29	100	481
Naisten työssäkäynti on kyllä hyväksyttävää, mutta tosiasiallisesti useimmat heistä haluavat kodin ja lapsia	7	35	24	22	10	100	480
Miehen tehtävä on ansaita rahaa; naisen tehtävä on huolehtia kodista ja perheestä	1	5	17	49	28	100	483

Seuraavaksi ISSP -aineistosta valitaan sukupuolten rooleja koskevia väittämiä, jotka mahdollisimman pitkälle vastaisivat ESS -aineiston väittämiä. Tätä aineistoa on käytetty varsin laajasti tutkimuksissa ja sukupuolirooliasenteita mitattu hyvin monella tapaa. Edellä mainituista tutkimuksista Wall:n (2007), Cromptonin (2006), Cromptonin ja Lyenettin (2005) ja Noonan ym. (2007) tutkimuksissa on käytetty ISSP 2002 -aineistoa. Aineistosta löytyy useita väittämiä sekä naisten työssäkäyntiin että mieselättäjämalliin asennoitumisesta

(ks. De Henau 2007). Kun molempia ulottuvuuksia mittaavat väittämät yhdistetään, saadaan sisällöllisesti samanlainen mittari sukupuolirooliasenteille kuin ESS -aineistossa. Yksi mieselättäjämalliin asennoitumisen väittämä jätettiin pois, koska se korreloi hyvin heikosti muiden väittämien kanssa. Heikko korrelaatio viittaa siihen, että kyseinen väittämä ei mittaa samaa ulottuvuutta kuin muut väittämät. Sukupuolirooliasenteiden mittarin muodostavien väittämien jakaumat on esitetty taulukossa 5. Muodostetun keskiarvosummamuuttujan reliabiliteetti oli hyvä ($\alpha = 0.76$), joten sitä voidaan pitää luotettavan mittarina sukupuolirooliasenteille.

3.4.5 Luokka-asema

Tässä tutkimuksessa puolisoiden luokka-aseman mittarina käytetään Erikson-Goldthorpe (EG) luokitusta, jota pidetään yhtenä käyttökelpoisimmista luokka-aseman mittareista ja sitä sovelletaan tutkimuksissa laajasti (Erikson & Goldthorpe 1992; Goldthorpe 2000). EG luokitus on nykyisin Euroopassa standardi sukupolvien välisen sosiaalisen liikkuvuuden tutkimuksessa (Breen 2004). Tämä luokitus perustuu henkilön työ- ja markkinatilanteeseen. Varhaisemmassa versiossa Goldthorpe ryhmitteli ammatit työmarkkina-asemaa kuvaavien kriteerin avulla. Näitä olivat: a) yleinen asema työmarkkinoilla, b) asema omassa tuotantoyksikössä ja c) työsuhteen laatu. Työmarkkina-aseman piirteiden perusteella muodostuu kolme pääyhteiskuntaluokkaa: 1) työvoimaa ostavat työnantajat, 2) yksityisyrittäjät, jotka eivät osta tai myy työvoimaa ja 3) työvoimaansa myyvät työntekijät. Työntekijät voidaan lisäksi jakaa eri ryhmiin sen mukaan, tekevätkö he ruumiillista vai henkistä työtä ja onko heillä työnantajan kanssa työsuhde vai palvelussuhde. Palvelussuhteen tunnuspiirteenä on se, että työntekijä ei ole suoran sääntelyn alaisena ja omaa suuren vapauden työtehtävien suorittamisessa. Työsuhde puolestaan perustuu yksikertaiseen vaihtosuhteeseen, jossa palkka maksetaan suhteessa työpanokseen. (Erikson & Goldthorpe 1992, 35-47). Tuoreimmassa määrittelyssä Goldthorpe korostaa työmarkkinasuhteiden merkitystä ammattien ryhmittelyssä. Ryhmittelyn taustalla on nelikenttä, jossa yhtenä ulottuvuutena on työn valvonnan vaikeus ja toisena ammattitaitojen spesifisyys. Luokitus muodostuu ammattiaseman (palkansaaja, yksityisyrittäjä, työnantaja), valvonnan vaikeuden ja ammattitaitojen spesifisyyden perusteella (Goldthorpe 2000). Tämä nelikenttä on esitetty taulukossa 6.

TAULUKKO 6 Goldthorpen nelikenttä työmarkkinasuhteista

		Työn valvonnan vaikeus	
		Suurta	Vähäistä
Ammattitaitojen spesifisyys	Suurta	Palvelussuhde (+/+) Johtajat ja erityisasiantuntijat	Kahtalainen (-/+) Ruumiillisen työn johtajat ja alemmat teknikot
	Vähäistä	Kahtalainen (+/-) Rutiininomaisen hallinnollisen ja toimistotyön tekijät	Työsuhde (-/-) Ruumiillisen työn tekijät

Lähde: Goldthorpe 2000: 223

EG luokka-asema operationalisoitiin käyttämällä Leifulsrudin ym. (2005) päivittämää Ganzeboomin ja Treimanin (1996; 2003) alun perin kehittämää SPSS-syntaksia EG luokka-aseman muodostamiseen kansainvälisen ammattiluokituksen (ISCO-88) ja muiden työn piirteiden perusteella.⁵ Taulukossa 7 on esitetty EG luokitus eri tarkkuusasteilla (Erikson & Goldthorpe 1992, 38–39). Luokitukselta on lisäksi olemassa karkeampi kolmen luokan versio, jossa valkokaulustyöntekijät ja pikkuporvaristo yhdistetään ei-manuaalista työtä tekevien luokaksi sekä ammattitaitoiset ja ammattitaidottomat työntekijät työväenluokaksi. Tässä tutkimuksessa luokitusta käytetään seitsemän ja neljä luokan tasolla. Luokituksen supistamisessa karkeammalle tasolle käytetään kuitenkin alkuperäisestä hieman poikkeavaa tapaa. Alkuperäisen luokituksen supistamisen tarkoitus on taata riittävät havaintomäärät kussakin luokassa. Suomen ammattirakenteen huomioiden ylempiä ja alempia professioita ei ole tarpeen yhdistää. Sen sijaan maanviljelijät ja maataloustyöntekijät joudutaan yhdistämään omaan luokkaansa tapausten vähäisen määrän johdosta. Tässä tutkimuksessa käytetty EG-luokitus on yhdistelmä kyseisen luokituksen eri tarkkuustasoista, säilyttäen alkuperäisen luokituksen tulkinnan.

⁵ Ajankäyttöaineiston osalta käytetään Tilastokeskuksen vuoden 1997 ammattiluokitusta, joka perustuu Eurotatin ISCO-88(COM) ammattiluokitukseen. Ammattiluokitus 1997 on ISCO-88 luokitusta tarkempi, sitä voidaan käyttää 5-numerotasolla ISCO-88:n 4-numerotason sijaan. Koska vuoden 1999–2000 ajankäyttöaineistossa ei ole tietoa vastaajan esimiesasemasta tai alaisten määrästä, käytettiin 5-numerotason ammattiluokitustietoa korjaamaan tätä puutetta aineistossa. Tämän johdosta ajankäyttöaineiston yhteydessä käytetty EG luokitus poikkeaa joiltakin osin muissa aineistoissa samalla tavoin muodostetuista luokituksista, joissa on käytettävissä tarkemmat esimiesasemaan liittyvät tiedot. ISSP - aineistossa puolison tiedoista puuttuu ammattiasemaa, esimiesasemaa ja alaisten määrää koskevat tiedot, minkä johdosta luokituksen tarkkuus kärsii.

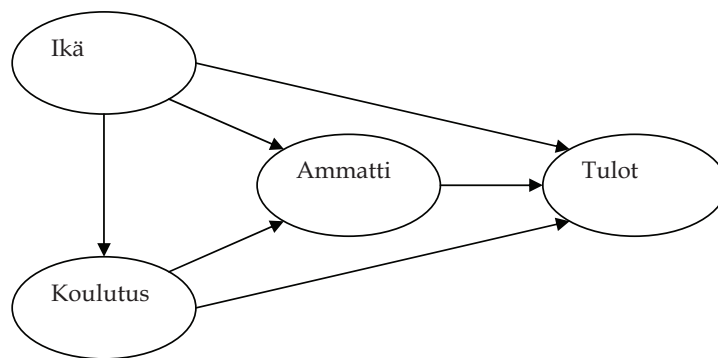
TAULUKKO 7 EG-luokitus eri tarkkuustasoilla

Täysi versio (11 luokkaa)	Seitsemän luokan versio	Viiden luokan versio
I. Ylemmät professioammatit, korkeissa hallinnollisissa viroissa olevat, suuryritysten johtajat, suuromistajat		
II. Alemmat professioammatit, korkea-asteen teknikot, alemmissa hallinnollisissa ammateissa olevat, pienten yritysten johtajat, työnjohtajat ei-suorittavissa tehtävissä	I+II. Professioammatit (ylemmät ja alemmat toimihenkilöt)	I-III. Valkokaulustyöntekijät
IIIa. Ylemmän asteen rutiininomaista, ei-ruumiillista työtä tekevät (hallinto ja kauppa)	III. Rutiininomaista, ei-ruumiillista työtä tekevät (toimistotyöntekijät)	
IIIb. Alemman asteen rutiininomaista, ei-ruumiillista työtä tekevät (myynti ja palvelu)		
IVa. Yksityisyrittäjät ja pienomistajat joilla työntekijöitä IVb. Yksityisyrittäjät ja pienomistajat joilla ei työntekijöitä	IVa+b. Yrittäjät ja pienomistajat	IVa+b. Pikkuporvaristo
IVc. Maanviljelijät	IVc. Maanviljelijät	IVc+VIIb. Maanviljelijät ja maatyöläiset
V. Alemman asteen teknikot ja työnjohtajat (suorittava työ)	V+VI. Ammattitaitoiset työntekijät	V+VI. Ammattitaitoiset työntekijät
VI. Ammattitaitoiset työntekijät (suorittava työ)		
VIIa. Ammattitaidottomat ja alhaisen koulutustason omaavat työntekijät (suorittava työ)	VIIa. Ammattitaidottomat työntekijät	VIIa. Ammattitaidottomat työntekijät
VIIb. Maatyöläiset	VIIb. Maatyöläiset	-

Selittävässä analyysissä käytetään EG -luokituksen lisäksi Ganzeboomin ja kumppaneiden (1992) kehittämää kansainvälisen sosioekonomisen aseman indeksiä (ISEI, International Socio-Economic Index of Occupational Status).⁶ ISEI-indeksi on suunniteltu mittaamaan ammattiin liittyviä ominaisuuksia, joiden välityksellä koulutus muuntuu tuloiksi. Indeksissä ammatit skaalataan

6 ISEI -indeksi muodostetaan suoraan ISCO-88:sta käyttämällä Ganzeboomin ja Treimanin (2003) muunnostyökaluja. Mittari saa arvoja välillä 16–90, jossa suuret arvot tarkoittavat korkeaa ja pienet alhaista ammatillista asemaa. Alhaisen pistemäärän ammatteihin kuuluvat mm. siivoojat, keittiöapulaiset ja varastotyöntekijät. Korkean pistemäärän ammatteja ovat puolestaan mm. lakimiehet ja lääkärit. Indeksia varten ajankäyttöaineistossa tilastokeskuksen ammattiluokitus koodattiin 4-numerotasolle, jolloin se vastaa ISCO-88 luokitusta. ISSP - aineistossa ammattitieto on käytettävissä vain 3-numerotasolla.

optimaalisesti siten, että koulutuksen epäsuora vaikutus ansioihin maksimoidaan ja suora vaikutus minimoidaan, ammatin ja iän vaikutus huomioiden (kuvio 6). Tämä lähestymistapa pohjautuu Blaun ja Duncanin (1967) alun perin kehittämään aseman saavuttamisen malliin (status attainment model). ISEI - indeksi vastaa Weberiläistä näkemystä yhteiskunnallisesta kerrostuneisuudesta, joka pohjautuu eroihin markkinakapasiteetissa. ISEI - indeksiä käytetään tutkittaessa puolisoiden luokka-aseman vaikutusmekanismia kotityönjakoon ja luokka-aseman epäsuoraa vaikutusta kotityön jakoon (APIM - malli). ISEI - mittaria käytetään näissä tapauksissa, koska luokiteltujen muuttujien kuten EG -luokituksen käyttäminen polkuanalyysissä aiheuttaa ongelmia. Luokitellut muuttujat tulisi tällöin koodata sarjaksi dummy -muuttujia, joiden käyttö analyysissä on kömpelöä. Lisäksi toimija- ja kumppanivaikutusten analysointi APIM - mallilla muuttuisi hyvin monimutkaiseksi. ISEI - indeksissä kuten muissa jatkuvissa sosioekonomisen aseman mittareissa on yksi selvä vajavaisuus verrattuna EG - luokitukseen. Jatkuvassa skaalassa kuten ISEI:ssä ei voida erottaa palkansaaajia yrittäjistä ja maanviljelijöistä. Palkansaaajien ja yrittäjien välillä on kuitenkin selviä eroja esim. työn autonomiassa ja työtuntien määrässä, minkä voi olettaa heijastuvan myös kotityöhön (ks. luku 2.4.2). Jotta tätä informaatiota ei menetetä, käytetään polkumalleissa puolisoiden ISEI - indeksien lisäksi molempien ammattiasemaa kuvaava dummy-muuttuja (0 = palkansaaaja, 1 = yrittäjä tai maanviljelijä). Tällä tavoin voidaan samanaikaisesti analysoida palkansaaajien ja yrittäjien välisiä sekä näiden ryhmien sisäisiä eroja.

Lähde: Ganzeboom ym. 1992

KUVIO 6 ISEI - indeksin taustalla oleva aseman saavuttamisen malli

Tässä yhteydessä on syytä käsitellä luokka-aseman mittaamiseen liittyvää kysymystä ilmiön ja käytettävän mittarin luonteesta. Keskeinen jakolinja kulkee siinä, katsotaanko sosiaalisen stratifikaation muodostavan selvärajaisia yhteiskuntaluokkia vai asemien hierarkkisen järjestyksen. Edelliseen näkemykseen liittyy oletus rajallisesta luokkien määrästä, niiden epäjatkuvasta luonteesta sekä erottelun moniulotteisuudesta. Jälkimmäisessä näkökulmassa "luokkien" määrä on rajoittamaton ja ne muodostavat yhden

hierarkkisesti järjestyneen ulottuvuuden. Luokitusten etuna on pidetty sitä, että niiden avulla kyetään ottamaan huomioon yhteiskunnallisten jakojen moniulotteisuus. Ammattien hierarkiaan perustuvat skaalat ovat puolestaan luokituksia tehokkaampia, koska niissä luokka-asemien väliset erot tiivistetään yhteen ulottuvuuteen. Käytännössä monet tutkimukset sijoittuvat luokka-aseman mittaamisen osalta johonkin näiden ääripäiden välimaastoon ja lopputulokset usein muistuttavat toisiaan. Esimerkiksi hierarkkisessa lähestymistavassa lähtökohtana voi olla joukko sisäisesti homogeenisia ammattiryhmiä, jotka asetetaan järjestykseen valittujen ominaisuuksien (koulutus, tulot jne.) keskimääräisten tasojen perusteella. Toisaalta, yhteiskuntaluokkien näkökulmassa lähtökohtana on ennalta määritellyt luokat, mutta nämä luokat saatetaan järjestää hierarkkisesti niiden ulkoisten ominaisuuksien kuten statuksen suhteen. (Erikson & Goldthorpe 1992, 28-35; Ganzeboom ym. 1992; Hauser & Warren 1997.).

Tässä tutkimuksessa käytetyistä mittareista EG - luokitus kuuluu ensin mainittuun ja ISEI - indeksi jälkimmäiseen kategoriaan. Ajankäyttöaineistoon perustuvissa polkuanalyseissa käytetään ISEI:n lisäksi henkilön ammattiasemaan mittaavaa muuttujaa, jolloin asetelma edustaa jotain edellisten väliltä.⁷ Ammatit muodostavat tällöin hierarkkisen järjestyksen, mutta ulottuvuuksia on kaksi yhden sijasta. Tällä tavoin eri mittareiden perusteella saadut tulokset ovat ainakin jossain määrin verrattavissa toisiinsa. Huomionarvoista on, että EG luokituksen voi katsoa muodostavan hierarkian, jos tarkastelu rajataan vain palkansaajiin. Tällöin ylemmät professionaalit edustavat korkeinta ja ammattitaidottomat työntekijät alinta ammatillista asemaa. EG - luokitusta ja ISEI - indeksiä voidaan pitää pitkälti toisiaan vastaavina ja valinta niiden välillä on ensisijassa metodologinen (Ganzeboom & Treiman 1996; 2003). EG - luokitus ja ISEI -mittari sopivat tämän tutkimuksen tarkoitukseen parhaiten, koska ammatilla on keskeinen rooli niiden muodostamisessa.⁸ Tutkimuksen keskiössä on hypoteesi puolisojen luokka-aseman vaikutuksesta sukupuolten väliseen kotityönjakoon suoraan ja epäsuorasti työajan ulottuvuuksien, asenteiden ja valtaresurssien välityksellä. Eritoten työajan ulottuvuudet ovat vahvasti kytköksissä juuri ammattiin.

Sekä ISEI - indeksi että EG - luokitus mittaavat henkilön luokka-asemaa, eivät statusta. Vaikka henkilön status ja luokka-asema voidaan molemmat operationalisoida ammattien pohjalta ja niiden on havaittu korreloivan keskenään, on statuksen ja luokka-aseman välillä kuitenkin selvä käsitteellinen ja empiirinen ero. Empiirisesti tarkastellen luokka-asema on vahvasti kytköksissä taloudellisiin elinmahdollisuuksiin kuten pitkäaikaistyöttömyyteen

⁷ Koska ISSP -aineistossa ei ole tietoa puolison ammattiasemasta, käytetään luokka-aseman vaikutusmekanismin analyysissä tämän aineiston osalta vain puolisojen ISEI -indeksiä.

⁸ Koulutusta, ammattia tai tuloja mittaavaa muuttujaa ei voida käyttää samassa mallissa ISEI - indeksin kanssa. Koulutus, ammatti ja tulot ovat keskeiset ominaisuudet joiden perusteella ISEI - indeksi muodostetaan. Tämä aiheuttaisi vakavia multikollinearisuutta ongelmia. Sama koskee myös EG - luokituksen käyttämistä samassa mallissa ammatin kanssa.

ja ansiotuloihin, status on puolestaan vahvemmin yhteydessä elämäntyyliin. (Chan & Goldthorpe 2004; 2007.)

EG luokitus edustaa ammattien ryhmittelyn (employment aggregate) lähestymistapaa luokka-aseman operationaalisessa määrittelyssä. Tässä lähestymistavassa luokka-aseman keskiössä ovat ammatit ja niiden luokittelu. Ammattia on pidetty moderneissa yhteiskunnissa parhaimpana yksittäisenä indikaattorina materiaalien etujen, sosiaalisen arvostuksen ja elinmahdollisuuksien tasolle suurimmalle osaa väestöstä. Tällä lähestymistavalla on kuitenkin rajoituksensa. Ensinnäkin, vain osa väestöstä on taloudellisesti aktiivista. Tämän tutkimuksen kannalta tämä ei ole ongelma, sillä kohdejoukkona ovat kahden ansaitsijan kotitaloudet. Toiseksi, ammatit ja ammattirakenne sisältävät luokka-aseman lisäksi myös statukseen liittyviä piirteitä. Tässä tutkimuksessa luokka-asemalla ajatellaan olevan suoran vaikutuksen lisäksi työajan, resurssien ja asenteiden kautta välittyvää epäsuoraa vaikutusta. Työajan ja resurssien osalta status ei pääse häiritsemään analyysiä. Sen sijaan luokka-aseman suora ja asenteiden kautta välittyvä epäsuora vaikutus voi riippua enemmän henkilön statusasemasta. Kolmanneksi, ammattinimike ei kerro mitään henkilön varallisuudesta tai omistuksista. Tätä puutetta voidaan paikata ottamalla analyyseihin mukaan luokka-aseman lisäksi mittareita varallisuudesta tai tuloista, kuten tässä tehdään. Neljäs ongelma liittyy ammattien pohjalta tehtyjen luokitusten kykyyn tai kyvyttömyyteen kuvata luokkasuhteita teoreettisessa mielessä. Ammattipohjaiset luokka-asemien määritykset toimivat edellisistä rajoituksista huolimatta varsin hyvinä, joskin karkeina indikaattoreina mm. elämäntyylistä ja siihen liittyvistä asenteista. (Crompton 2008, 50–70.)

Ammattien ryhmittely ei ole ainoa tapa yhteiskuntaluokkien tai luokka-asemien määrittämiseen empiirisessä tutkimuksessa. Huomattavin vaihtoehtoinen lähestymistapa yhteiskuntaluokkien tutkimukseen ja määrittämiseen juontaa juurensa Pierre Bourdieun tutkimuksista. Toisin kuin Marxilta ja Weberiltä vaikutteensa saanut luokkatutkimus Bourdieu ei erottele taloudellisten ja kulttuuristen tekijöiden roolia luokkien määrittämisessä. Weberiläistä terminologiaa käyttäen Bourdieu ei erota käsitteellisesti toisistaan luokka-asemaa ja statusta. Hänen lähestymistapaansa on pidetty hyvin yleisenä. Bourdieulla luokkien määrittäminen tapahtuu tuotannon sijaan yleisten sosiaalisten suhteiden kautta. Hänen mukaansa on olemassa useampia pääoman lajeja, jotka ovat enemmän tai vähemmän vaihdettavissa toisiinsa. Näitä ovat taloudellinen (materiaaliset resurssit, varallisuus, tulot jne.), kulttuurinen (kulttuurinen tieto, tutkinnot), sosiaalinen (ystävyyssuhteet, verkostot) ja symbolinen (kunnioitus, maine) pääoma. Näistä tärkeimpinä Bourdieu piti taloudellista ja kulttuurista pääomaa. Erilaiset yhdistelmät pääoman eri lajeja tuottavat *habituksen*. Habitus on dispositioiden järjestelmä joka sisältää hankitut ajatusmallit, käyttäytymisen ja maun. Näitä toimijat käyttävät taistelussaan asemista sosiaalisessa tilassa tai kentillä. Bourdieu esimerkiksi erottaa hallitsevan luokan sisällä porvariston ja intellektuellit toisistaan juuri erilaisten päämakombinaatioiden kautta. Porvaristolla on

paljon taloudellista ja suhteellisen vähän kulttuurista pääomaa, kun taas intellektuelleilla on paljon kulttuurista mutta suhteellisen vähän taloudellista pääomaa. (Crompton 2008, 99–103.)

3.4.6 Kuvailevat tunnusluvut

Tässä tutkimuksessa käytetään kolmea eri aineistoa, jotka eroavat toisistaan keruuajankohdaltaan, keruumenetelmältään ja otannaltaan (ks. luku 3.3). Kuten jo edellä havaittiin, ajankäyttöaineisto eroaa selvästi kahdesta muusta aineistosta keruutapansa puolesta. Mutta myös kahden kyselyaineiston välillä on eroja. Tämän johdosta on syytä ensin tarkastella näiden kolmen aineiston mahdollisia eroavuuksia kohdejoukon rakenteessa ja mittareiden tasossa. Taulukossa 8 on esitetty keskeisten taustatekijöiden jakaumat kussakin aineistossa.

TAULUKKO 8 Taustatekijöiden jakaumat

	TUS 2000	ISSP 2002 ¹	ESS 2004
Miehen ikä keskimäärin	43	45	44
Naisen ikä keskimäärin	42	40	43
Miehen koulutus (%)			
• ei ammatillista koulutusta	25	12	18
• keskiaste	40	30	43
• korkea-aste	35	57	38
• Yhteensä	100	100	100
Naisen koulutus (%)			
• ei ammatillista koulutusta	19	14	13
• keskiasteen koulutus	37	36	37
• korkea-aste	33	50	50
• Yhteensä	100	100	100
Perheessä alle 7 vuotiaita lapsia (%)			
• Kyllä	22	17	22
• Ei	78	83	78
• Yhteensä	100	100	100
Kotitalouden mediaanitulot (e/kk)	3836 (brutto)	4000 (brutto)	3000–5000 (netto)
Kotitalouden mediaanikoko (jäseniä)	3	3	3
N	1544	481	629

¹ vain vastaajan ikä tiedossa

Ikäjakaumaltaan aineistot ovat varsin samankaltaisia, miesten ja naisten keski-
iät ovat kaikissa lähellä toisiaan. Vain ISSP:ssa miehet ovat keskimäärin viisi

vuotta naisia vanhempia. Myös koulutuksen osalta ilmenee eroja aineistojen välillä, ensisijassa miehillä. Ajankäyttöaineistossa on ESS ja ISSP -aineistoja enemmän ammatillista koulutusta vailla olevia, erityisesti miehiä. Vastaavasti ISSP ja ESS -aineistoissa on enemmän korkea-asteen koulutuksen käyneitä. Perheen koostumuksen osalta aineistojen välillä on vain pieniä eroja, ISSP:ssa kahden ansaitsijan perheissä on muita aineistoja harvemmin pieniä lapsia. Kotitalouden koon ja mediaanitulojen osalta aineistojen välillä ei ole eroja.

Seuraavaksi vertaillaan tutkimusasetelman kannalta keskeisten muuttujien tasoja. Tunnuslukujen perusteella voidaan arvioida muuttujiin mahdollisesti liittyviä ongelmia ja tehdään tarvittavia korjaustoimenpiteitä. Koska kaikkien muuttujien tasot eivät ole vertailtavissa aineistojen kesken, keskitytään seuraavassa vain vertailukelpoiisiin mittareihin. Ajankäyttöaineiston osalta esitetään viikkotason keskiarvot, jotka saadaan kertomalla päivätason keskiarvo seitsemällä. Tämä mahdollistaa aineistojen vertailun ansiotyön ja kotityön osalta.

Aineistot antavat varsin samanlaisen kuvan työnjaon tasosta kahden ansaitsijan perheissä (taulukko 9). Kaikissa aineistoissa miesten kotityöosuus on alle 40 prosenttia ja ansiotyöosuus yli 50 prosenttia. Kahden ansaitsijan perheissä naiset tekevät siten keskimäärin yli 60 prosenttia puolisoiden yhteensä tekemästä kotityöstä ja alle 50 prosenttia ansiotyöstä. Sen sijaan kotityön määrän estimaateissa on selviä eroja. Molemmat kyseläinestot (ISSP ja ESS) antavat täsmälleen samat estimaatit miesten ja naisten kotityön määrälle, mutta ajankäyttöaineiston estimaatit ovat selvästi suuremmat. Ajankäyttöaineistosta lasketut viikkotason työtunnit ja kotityötunnit ovat ns. synteettisiä viikkoja, joiden tiedot koostuvat eri henkilöiden eri päivinä pitämistä päiväkirjoista. Nämä synteettiset viikkoestimaatit ovat siten väestöryhmiä eikä yksilöitä kuvaavia tietoja (Robinson & Bostrom 1994). Tämä voi keruutavan lisäksi olla yksi syy aineistojen välisiin eroihin ansiotyön ja kotityön määrien estimaateissa. Lisäksi ajankäyttöaineiston analyyseissa on mukana sellaisia päiviä, jolloin toinen tai kumpikaan puoliso ei ole ollut ansiotyössä. Myös tämä vaikuttaa keskiarvoihin. Kaikissa aineistoissa kotityötuntien jakauma on odotusten mukaisesti erittäin vino, minkä johdosta keskiarvo ei ole paras luku kuvaamaan jakaumaa.

Ansiotyötuntien määrässä vaikuttaa olevan päinvastainen tilanne kuin kotityön osalta. Molemmassa kyselyaineistoissa ansiotyön määrä on hieman suurempi kuin ajankäyttöaineistossa, eritoten naisilla. Myös kahden kyselyn välillä on pieniä eroja. ESS:ssa ansiotyön määrä on molemmilla puolisoilla hieman korkeampi kuin ISSP:ssa, mikä voi kertoa reaalisesta muutoksesta tai aineistoon liittyvästä valikoitumisesta. Kun ottaa huomioon keruuajankohtien välisen aikaeron lyhyden, vaikuttaa aineiston valikoituminen todennäköisemmältä selitykseltä.

TAULUKKO 9 Keskeisten mittareiden tunnusluvut

	TUS 2000	ISSP 2002	ESS 2004
Miehen kotityöosuus (%)	36 (1537)	34 (435)	34 (617)
Miehen kotityötunnit viikossa	15 (1544)	6 (442)	6 (619)
Naisen kotityötunnit viikossa	24 (1544)	11 (455)	11 (618)
Miehen ansiotyöosuus (%)	58 (1189)	52 (417)	53 (611)
Miehen ansiotyötunnit viikossa	41 (1544)	41 (433)	44 (618)
Naisen ansiotyötunnit viikossa	32 (1544)	37 (431)	39 (622)
Miehen tulo-osuus (%)	57 (1486)	62 (478)	59 (626)
Sukupuolirooliasenteet ¹ (mies / nainen)	-	3.4 / 3.7 (481)	3.7 / 3.9 (629)

Keskiarvot ja suluisissa havaintomäärät

¹ 1=traditionaaliset - 5=egalitaariset

Kun ansiotyöhön ja kotityöhön käytetty aika lasketaan yhteen, saadaan ns. kokonaistyöaika. Verrattaessa kokonaistyöaikaa eri aineistoissa, havaitaan että kaikissa aineistoissa miesten ja naisten kokonaistyöaika on täysin tai lähes sama. Aineistojen välillä on kuitenkin eroja kokonaistyöajan tasossa. Kun ajankäyttöaineistosta laskettu kokonaistyöaika on molemmilla sukupuolilla 56 tuntia, on se ESS:ssa 50 tuntia ja ISSP:ssa miehillä 47 ja naisilla 48 tuntia viikossa. Ajankäyttöaineiston muita korkeampi kokonaistyöaika selittynee erosta keruutavassa ja jo edellä mainitusta viikkoestimaattien synteettisestä luonteesta. ESS:ssa kokonaistyöaika on hieman korkeampi kuin ISSP:ssa, mikä johtuu jo edellä havaitusta erosta ansiotyön määrässä.

Tulo-osuuden suhteen tulokset ovat kaikissa aineistoissa yhtenäisiä, miehet ansaitsevat enemmän kuin puolisonsa. Sukupuolirooliasenteiden osalta vertailu on mahdollista vain ISSP:n ja ESS:n välillä. Molemmissa aineistossa mittareiden keskiarvo on sekä miehillä että naisilla yli asteikon keskipisteen (3) eli sukupuolten rooleja koskevat asenteet ovat keskimäärin egalitaarisia. Aineistot eroavat siinä, että ESS:ssa vastaajat ovat asenteiltaan egalitaarisempia kuin ISSP:ssa. Tästä ei kuitenkaan voida vetää johtopäätöksiä asenteiden muutoksesta, sillä sukupuolirooliasenteiden mittarit koostuvat näissä aineistoissa erilaisista väittämistä. Lisäksi on varsin todennäköistä, että keruutavasta (henkilökohtainen haastattelu) johtuen sosiaalisen suotavuuden paine on vääristänyt vastauksia enemmän ESS -aineistossa.

3.5 Menetelmät

3.5.1 Ajankäyttöaineiston erityiskysymykset

Ajankäyttöaineiston otanta-asetelmasta johtuen kotitalouden jäsenten päiväkirjat ovat sisäkorreloituneita ja sama koskee myös kunkin henkilön kahta päiväkirjaa. Tämän johdosta analyysissä tulee käyttää ohjelmistoa, joka kykenee ottamaan huomioon monimutkaisen otanta-asetelman. Mikäli analyysit suoritetaan ilman otanta-asetelman huomioimista, saadut keskivirheet ovat liian pieniä, mikä johtaa estimaattien ja tulosten harhaisuuteen (Landis et al. 1982; Pahkinen & Lehtonen 2004; Väisänen 2005). Tässä tutkimuksessa tutkimusyksikkönä on pariskunta, jolloin sisäkorreloituneisuutta voi esiintyä vain tutkimuspäivien välillä. Kotitalouden jäsenten, tässä tapauksessa puolisoitten, välinen korrelaatio otetaan APIM-mallissa automaattisesti huomioon. Kahden tutkimuspäivän välinen riippuvuus huomioidaan tutkittaessa kotityönjaon teorioiden selityskykyä käyttämällä PASW 18.0 Complex samples- pakettia. Paketti käyttää aineistoon sisältyviä otanta-asetelman indikaattoreita (painokerroin, ositeindikaattori ja ryväindikaattori) laskiessaan asetelmaperusteiset keskivirheet ja luottamusvälit. Rakenneyhtälömalleja soveltavissa APIM -analyysissä tarkastelu rajataan vain arkipäiviin, jolloin kahden tutkimuspäivän välisen korrelaation ongelmaa ei ole.

Edellisten lisäksi analyysissä on huomioitava myös muita ajankäyttöaineiston erityisluonteesta johtuvia tekijöitä. Varsinkin yhden päivän ajankäyttöpäiväkirjoilla kerätyissä aineistoissa esiintyy paljon puuttuvia tietoja eli nolla havaintoja harvinaisten toimintojen osalta. Nämä puuttuvat tiedot aiheuttavat sen, että esimerkiksi kotityöhön käytetyn ajan osalta aineisto sisältää paljon nolla-arvoja ja monien menetelmien edellyttämä jakauman normaalisuus ei täyty. Lisäksi osa näistä nollihavainnoista on aitoja ja osa epäaitoja. Aitojen nollien ollessa kyseessä henkilö ei koskaan tee kotitöitä. Epäaitojen nollien tapauksessa henkilö ei tutkimuspäivänä tehnyt lainkaan kotityötä, mutta muutoin osallistuu kotityöhön. (Gershuny 2000, 161; Ruuskanen 2004, 34; Gauthier & Gershuny & Fisher 2006.)

Jakauman vinoudesta johtuvaa ongelmaa on pyritty ratkaisemaan useilla keinoilla. Yksi ehdotetuista keinosta on käyttää ns. kaksivaiheista mallia (two-part model). Kaksivaiheisessa mallissa suoritetaan ensin logistinen tai probit -malli, jolla tutkitaan mitkä tekijät ennustavat sitä onko henkilö yleensäkin osallistunut toimintoon tutkimuspäivänä. Tämän jälkeen suoritetaan erillinen malli toimintoon osallistuneille, jossa tarkastellaan mitkä tekijät ennustavat kyseiseen toimintoon käytettyä aikaa. (Gauthier & Gershuny & Fisher 2006) Kotityön osalta suoritettaisiin ensin logistinen tai probit- regressio, jolla tutkitaan mitkä tekijät ennustavat sitä, että vastaaja on yleensäkin tehnyt kotityötä tutkimuspäivänä. Tämän jälkeen suoritettaisiin poisson, gamma tai negatiivinen binomiaalinen - regressio, jolla tutkitaan mitkä tekijät vaikuttavat kotityön määrään. Tobit-mallia on myös suositeltu yhtenä ratkaisuna edellä

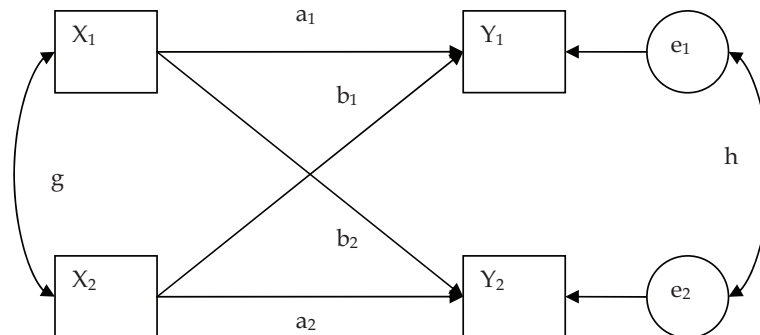
mainittuihin ongelmiin (Gauthier & Gershuny & Fisher 2006). Tobit-mallin käyttö ei ole kuitenkaan ongelmatonta, sillä siinä oletetaan nolla havaintojen johtuvan oletetun latentin muuttujan negatiivisista arvoista. Edellä mainittujen epäaitojen nollien tapauksessa kyseinen ehto ei pidä paikkaansa. Samoin Tobit-mallissa oletetaan, että samat muuttujat selittävät sekä toimintoon osallistumista että osallistumisaikaa. Simulaatioissa on havaittu, että tavanomainen lineaarinen regressiomalli tuottaa tällaisissa tilanteissa vähemmän harhaisia estimaatteja kuin Tobit-malli tai kaksivaiheinen malli. (Stewart 2009). Tavallinen lineaarinen malli vaikuttaa olevan robusti vaikka aineisto sisältäisi paljon nollahavaintoja.

3.5.2 Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (APIM)

Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (Actor-Partner Interdependence Model) kuvaa kahdenkeskisen suhteen jäsenten ominaisuuksien ($X:t$) vaikutusta selitettävään ilmiöön ($Y:t$). Tämän mallin avulla kyetään mallintamaan sekä dyadi- että yksilötason ilmiötä ottamalla dyadi analyysin yksiköksi. Toimijan ja kumppanin riippuvuusmallissa huomioidaan se, että pariskunnan jäsenet ovat yksilöitä jotka kuuluvat samaan perheeseen. Mikäli toinen näistä tasoista (yksilö tai pariskunta) jätetään huomiotta, menetetään tärkeää informaatiota ja saadaan harhaisia tuloksia. (Cook & Kenny 2005; Olsen & Kenny 2006.)

Kuviossa 7 on esitetty graafisesti toimijan ja kumppanin riippuvuusmallin periaate. Toimijan ja kumppanin riippuvuusmallissa vaikutukset erotetaan kahteen ryhmään: toimijavaikutukseen (actor effect) ja kumppanivaikutukseen (partner effect). Toimijavaikutus kertoo miten henkilön omat ominaisuudet vaikuttavat hänen selitettävän muuttujan tasoon (a_1 ja a_2) ja kumppanivaikutus puolestaan kertoo kuinka kumppanin ominaisuudet vaikuttavat tähän tasoon (b_1 ja b_2). Näiden lisäksi mallissa on mukana selittävien tekijöiden (g) väliset ja selitettävien muuttujien jäännösten (h) väliset korrelaatiot. Selittävien tekijöiden välinen korrelaatio kertoo puolisoiden samankaltaisuuden asteesta eli riippuvuudesta selittävässä tekijöissä. Jäännösten korrelaatio puolestaan kertoo selitettävässä muuttujassa havaitusta riippuvuudesta puolisoiden välillä, jota malli ei kykene selittämään. (Cook & Kenny 2005; Olsen & Kenny 2006, Kenny & Kashy & Hook 2006.)

Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli tarjoaa selkeän analyysia ohjaavan kehikon tutkimukselle. Koska malli on kehitetty juuri kahden henkilön keskinäisten riippuvuuksien huomioimiseen analyysissa, sopii se mainiosti kotityönjaon tutkimiseen. Tässä tapauksessa (heteroseksuaaliset pariskunnat) puoliset ovat erotettavissa toisistaan sukupuolen perusteella, jolloin sopivin analyysimenetelmä on rakenneyhtälömallit (Olsen & Kenny 2006). Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa mm. Klumb, Hoppmann ja Staats (2006) ovat soveltaneet toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia tutkiessaan kotityönjaon vaikutusta puolisoiden parisuhdetyytyväisyyteen kahden ansaitsijan perheissä.

Lähde: Cook & Kenny 2005; Olsen & Kenny 2006

KUVIO 7 Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (APIM).

Rakenneyhtälömallit (SEM) tarjoavat useita etuja suhteessa perinteisiin regressiomenetelmiin toimijan ja kumppanin riippuvuusmallin estimoinnissa. Ensinnäkin, rakenneyhtälömallien avulla voidaan estimoida sekä toimija- että kumppanivaikutukset samanaikaisesti. Toiseksi, rakenneyhtälömalleissa toimijan ja kumppanin selittävien ominaisuuksien ja selitettävien muuttujien jäännöstermien väliset korrelaatiot voidaan mallintaa. Rakenneyhtälömalleilla voidaan aineistoon sovittaa kuvion 7 mukainen malli sellaisenaan. Lisäksi rakenneyhtälömalleja käyttämällä voidaan testata tilastollisesti parametrien suuruutta, mikä ei ole mahdollista tavanomaisissa regressiomenetelmissä. Samoin mittausvirheiden mallintaminen ja niiden vaikutuksen korjaaminen latenttien muuttujien avulla on mahdollista vain rakenneyhtälömalleja käyttämällä. Rakenneyhtälömalleilla voidaan lisäksi mallintaa kausaalisia polkuja muuttujien välillä eli suorittaa polkuanalyyseja. Myös selittävien muuttujien keskiarvot ja varianssit sekä selitettävien muuttujien vakiotermi voidaan estimoida. (Cook & Kenny 2005; Olsen & Kenny 2006.)

Rakenneyhtälömallien käyttöön liittyy kuitenkin oletuksia, joista poikkeaminen vaati erityistoimenpiteitä. Tässä käytettävissä aineistoissa kotityötuntien jakauma on vahvasti vino ja ansiotyötuntien huipukas molemmilla sukupuolilla. Tämä aiheuttaa ongelmia rakenneyhtälömalleissa tavallisesti käytetyn suurimman uskottavuuden (ML) menetelmän osalta. Suurimman uskottavuuden menetelmän sijaan voidaan estimoinnissa käyttää jakaumien vinoudelle vähemmän herkkää menetelmää kuten WLS (Weighted Least Squares). Tämä menetelmä edellyttää suurempaa havaintojen määrää kuin ML. Havaintojen määrän ollessa suhteellisen pieni, kuten tässä, vaihtoehtoinen tapa on käyttää RML -menetelmää (Robust Maximum Likelihood) ja asymptoottista kovarianssimatriisia korjaamaan jakaumien epänormaalisuudesta aiheutuvaa estimointivirhettä. Tällöin mallin yhteensopivuuden mittana aineiston kanssa käytetään korjattua χ^2 -arvoa (Chi-

Square Corrected for Non-Normality), joka huomioi jakaumien epänormaalisuuden (Jöreskog & Sörbom 2004.)

Mallien sopivuutta aineistoon arvioidaan käyttämällä sopivuusindeksejä. Edellä mainittu korjattu χ^2 -testi mallin yhteensopivuudesta on näistä tärkein ja tulkinta yksinkertaisin: pienet eli tilastollisesti merkitsevät p-arvot kertovat mallin huonosta yhteensopivuudesta aineiston kanssa. Kahden sisäkkäisen mallin välisen muutoksen merkitsevyyttä tutkitaan puolestaan χ^2 -peräkkäistestillä. Suurella otoskoolla χ^2 -testillä on kuitenkin taipumus hylätä malli liian herkästi, joten sen rinnalla on syytä käyttää muita yhteensopivuusindeksejä. RMSEA -indeksi (root mean square error of approximation) mittaa estimoidun ja täydellisesti aineistoon sopivan mallin välistä eroa. Alle 0.06 RMSEA arvot kertovat aineistoon hyvin sopivasta mallista, arvot välillä 0.06 ja 0.08 kertovat kohtalaisesta mallista kun taas yli 0.10 arvot kertovat huonosti sopivasta mallista. (Byrne 2001, 79-88; Tabachnick & Fidel 2007, 715-720.)

Tässä tutkimuksessa APIM-mallia käytetään tutkittaessa puolisojen ominaisuuksien vaikutusmekanismeja puolisojen kotityön määrään. Tutkittaessa asenteiden, miehen suhteellisten valtaresurssien ja käytettävissä olevan ajan vaikutusta kotityönjaon tasaisuuteen voidaan käyttää tavallisia tilastollisia menetelmiä kuten lineaarista regressioanalyysiä, koska analyysi tapahtuu pariskunnan tasolla. Tutkittaessa näiden tekijöiden vaikutusmekanismeja puolisojen kotityön määrään, muuttuu analyysi yksilöiden väliselle tasolle. Tällöin tavalliset menetelmät eivät enää riitä vaan on siirryttävä käyttämään APIM-mallia. Näissä malleissa toimijavaikutukset kuvaavat miehen ja naisen ominaisuuksien yhteyttä kummankin itse tekemään kotityön määrään. Kumppanivaikutus puolestaan kertoo miehen ominaisuuksien vaikutuksen naisen kotityön määrään, kun naisen vastaavat ominaisuudet on vakioitu ja päinvastoin. Jäännöstermien välinen korrelaatio kertoo miehen ja naisen kotityötuntien riippuvuudesta, mikä ei selity mallissa olevilla tekijöillä. Selittäjien välinen korrelaatio puolestaan kertoo miehen ja naisen ominaisuuksien samankaltaisuudesta tai erilaisuudesta, kertoimen etumerkistä riippuen. Lisäksi mallissa testataan ovatko mahdolliset toimija- ja kumppanivaikutukset yhtä voimakkaita miehillä ja naisilla. Samoin tutkitaan, korreloivatko miehen ja naisen kotityöhön käyttämä aika keskenään ja minkä suuntaisesti.

Puolisoiden kotityötuntien riippuvuus voi olla joko negatiivista tai positiivista.⁹ Negatiivinen riippuvuus syntyy silloin, kun toisen puolison

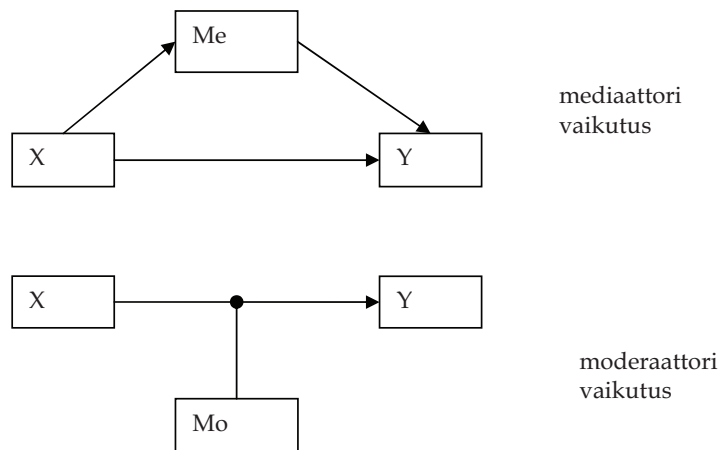
9 Riippuvuutta voidaan tutkia laskemalla miehen ja naisen kotityötuntien välinen korrelaatio. Koska muuttujien jakaumat ovat vinoja, käytetään analyysissä Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa. Järjestyskorrelaation laskeminen ei edellytä muuttujien jakauman normaalisuutta, toisin kuin tavallinen Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin. Korrelaation laskemisessa tulisi huomioida kahden muuttujan suhteeseen mahdollisesti vaikuttavat tekijät. Näiden selittävien tekijöiden vaikutuksen vakioimiseksi havaintojen riippumattomuutta arvioitaessa on syytä käyttää osittaiskorrelaatiota. Osittaiskorrelaatioissa kahden muuttujan välinen korrelaatio lasketaan siten, että tästä yhteydestä poistetaan vakioitavien muuttujien vaikutus. (Kenny ym. 2006, 27-31)

kotityöhön käyttämän ajan kasvaessa toisen puolison käyttämä aika vähenee. Tällainen tilanne on helposti ajateltavissa, mitä enemmän kotityötä toinen puolisoista tekee sitä vähemmän toisen tehtäväksi jää. Negatiivinen riippuvuus syntyy usein juuri työnjaon tai kompensaation vaikutuksesta (Kenny ym. 2006, 29). Positiivinen riippuvuus syntyy puolestaan silloin, kun toisen puolison kotityöhön käyttämän ajan muuttuessa myös toisen puolison kotityöhön käyttämän aika muuttuu samansuuntaisesti. Tällaisesta tilanteesta on kyse kun puolisoitten siisteysnormit ovat samankaltaiset tai kun perheessä käytetään palkattua tai muuta kotityöapua. Mitä tiukemmat siisteysnormit puolisoilla omaavat, sitä enemmän aikaa molemmat käyttävät kotitöihin ja päinvastoin. Ulkopuolinen apu kotityössä puolestaan vähentää puolisoitten tehtäväksi jäävän kotityön määrää. Positiivinen korrelaatio voi myös johtua puolisoitten preferenssien samankaltaisuudesta, joka voi liittyä valikoivaan parinmuodostukseen. Jos molemmat puolisoilla preferoivat ansiotyötä kodin siisteyden sijaan tai päinvastoin, korreloivat puolisoitten kotityötunnit positiivisesti (Deding & Lausten 2006). Negatiivinen korrelaatio puolisoitten kotityötuntien välillä siten olisi yhdenmukainen työnjaon erikoistumisen hypoteesin kanssa kun taas positiivinen korrelaatio viittaisi vastavuoroisuuden tärkeyteen (Parkman 2004).

3.5.3 Mediaatio ja moderaatio -analyysi

Tässä tutkimuksessa tärkeässä roolissa ovat välittävät ja muuntavat vaikutukset. Välittävä tekijä eli *mediaattori* välittää selittävän ja selitettävän tekijän välistä yhteyttä (kuvio 8). Mediaatio selittää miksi ja miten jonkin tekijän vaikutus toiseen tekijään syntyy. Yksinkertaisessa mediaatiossa selittävä muuttuja vaikuttaa mediaattoriin, joka puolestaan vaikuttaa selitettävään muuttujaan ($X \rightarrow M \rightarrow Y$). Mediaattorivaikutusta kutsutaan myös epäsuoraksi vaikutukseksi. Välittävä tekijä tai mediaattori toimii sekä selitettävänä että selittävänä muuttujana. Baron ja Kennyn (1986) klassisen määriteltämän mukaan muuttuja M on mediaattori jos (1) X selittää Y:n vaihtelua, (2) X selittää M:n vaihtelua, (3) M selittää Y:n vaihtelua, kun X:n vaikutus on vakioitu ja (4) X:n vaikutus Y:n katoaa kun M:n vaikutus on vakioitu. Tuorempi tutkimus on havainnut, että mediaattorivaikutuksen toteamiseen riittävät kohtien kaksi ja kolme ehtojen toteutuminen (Kenny ym. 1998). Ensimmäisen kohdan poisjättämistä on perusteltu sillä, että jos X:n suora vaikutus ($X \rightarrow Y$) on erisuuntainen kuin epäsuora vaikutus ($X \rightarrow M \rightarrow Y$), X ei välttämättä korreloi Y:n kanssa vakioimattomassa tilanteessa, koska päinvastaiset vaikutukset kumoavat toisensa. Tällöin mediaattori toimii selittävän ja selitettävän tekijän välisen yhteyden tukahduttajana ja puhutaan epäjohtonmukaisesta mediaatiosta (inconsistent mediation). Neljännen kohdan osalta on puolestaan tärkeää jakaa mediaattorivaikutukset osittaiseen (X:n vaikutus heikkenee M:n vakioimisen jälkeen) ja täydelliseen mediaatioon (X:n vaikutus häviää kokonaan M:n vakioimisen jälkeen). Mediaattorivaikutusta voidaan testata lineaarisella regressioanalyysillä suorittamalla kolme erillistä ajoa: a) X-muuttujalla selitetään M-muuttujaa, b) M-muuttujalla selitetään Y-muuttujaa ja c) X- ja M-

muuttujilla selitetään Y-muuttujaa. Koska X:n ja M:n on korreloitava keskenään, aiheuttaa tämä multikollineaarisuutta viimeisessä mallissa. Multikollineaarisuudesta johtuen on tärkeää kiinnittää kyseisen mallin analyyseissa huomio kertoimien suuruuteen niiden tilastollisen merkitsevyyden sijaan, sillä multikollineaarisuus heikentää tilastollisten testien tehoa. (Baron & Kenny 1986; MacKinnon ym. 2007; Wu & Zumbo 2008.)

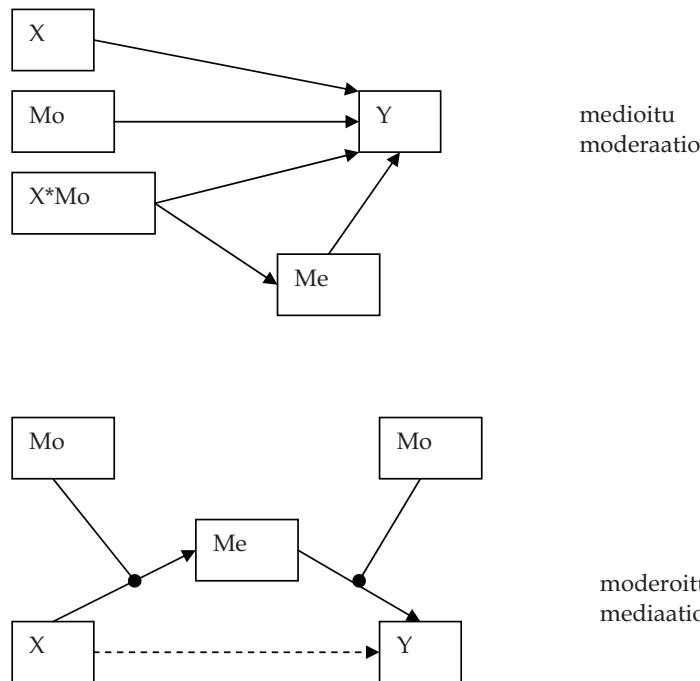

KUVIO 8 Mediaattori- ja moderaattorivaikutukset

Muuntava tekijä eli *moderaattori* puolestaan muuntaa muuttujien välistä yhteyttä eli kertoo, millä ehdoilla tai missä tilanteissa näiden välinen yhteys syntyy. Kyseessä on mekanismi, jossa kolmas tekijä muuttaa selittävän ja selitettävän muuttujan välistä yhteyden voimakkuutta tai suuntaa. Moderaattorivaikutus on yksinkertaisesti yhdysvaikutus, jossa muuttujien vaikutussuhteille on määritelty kausaalinen suunta. Kun mediaattori seuraa kausaalisisessa järjestyksessä selittävää tekijää, on moderaattori samalla tasolla kuin selittävä tekijä. Moderaattori on siten aina selittävä tekijä, toisin kuin mediaattori. Tosin moderaattorin (Mo) rooli selittäjänä on toissijainen suhteessa pääasialliseen selittävään (X) tekijään. Lisäksi moderaattorin tulisi olla luonteeltaan suhteellisen pysyväluontoinen ominaisuus kuten luonteenpiirre, sukupuoli, persoonallisuustyyppe tai vanhempien koulutus. Koeasetelmista puhuttaessa moderaattorin tulisi esiintyä ennen selittävän muuttujan manipulointia. Ideaalitilanteessa moderaattori ei korreloi selittävän eikä selitettävän muuttujan kanssa. Huomionarvoista on, että kaikki moderaattorivaikutukset ovat yhdysvaikutuksia, mutta kaikki yhdysvaikutukset eivät ole moderaatioita. Mikäli muuttujien X ja M välillä havaitaan tilastollisesti merkitsevä yhdysvaikutus suhteessa Y:n, on kyseessä moderaattorivaikutus. (Baron & Kenny 1986; Wu & Zumbo 2008.)

Moderatorin ja mediaattorin vaikutusten tutkiminen on kahden muuttujan välisen yhteyden vaikuttavien kolmansien tekijöiden tutkimista eli elaboraatiota. Moderatorin vaikutus vastaa täsmennystyyppistä ja mediaattorin tulkintatyyppistä elaboraatiota. Mediaattoreina ja moderatorina toimivien kolmansien tekijöiden avulla pyritään samaan tarkempi kuva selittäjän ja selitettävän välisestä suhteesta. Keskeistä mediaattori ja moderatorin vaikutuksen kannalta on, että tekijöiden kausaalille järjestykselle on olemassa pätevä teoreettinen perustelu. Tällöin myös poikkileikkausaineistojen pohjalta voidaan yrittää tehdä kausaalisia johtopäätöksiä tekijöiden välisistä suhteista. Kuitenkin parhaimmat edellytykset kausaalisten johtopäätösten tekemiselle antavat kontrolloituun koeasetelmaan perustuvat aineistot. (Wu & Zumbo 2008.)

Mediaattori- ja moderatorivaikutusten lisäksi on olemassa myös tilanteita, joissa nämä yhdistyvät toisiinsa eri tavoin. Medioidussa moderatorissa selittävän muuttujan kolmannen muuttujan kautta kulkeva epäsuora vaikutus riippuu neljännen muuttujan tasosta. Malli on perusteiltaan moderatorin muuntavaa vaikutusta tutkiva ja välittävällä tekijällä eli mediaattorilla on vain toissijainen rooli. Medioidun moderatorin ehtona on, että selittävän tekijän ja muuntavan tekijän välillä on jo havaittu interaktio suhteessa selitettävään muuttujaan. Vasta tämän jälkeen voidaan malliin lisätä välittävä tekijä selittämään moderatorin vaikutusta. Moderoidussa mediaatiossa puolestaan kolmannen muuttujan X:n ja Y:n välistä yhteyttä muuntava vaikutus selitettävään muuttujaan välittyy neljännen muuttujan, mediaattorin, kautta. Tämä malli on perusteiltaan mediaatiovaikutusta tutkiva ja moderatorin rooli on toissijainen epäsuoran vaikutuksen selittämisessä. Moderoitu mediaatiomalli luonnollisesti edellyttää, että yksinkertaisen mediaation pitää olla jo voimassa. Sekä moderoidun mediaation että medioidun moderatorin mallit sisältävät siten vähintään neljän muuttujaa: a) selittävä muuttuja X, b) selitettävä muuttuja Y, c) mediaattori Me ja d) moderatori Mo. (Wu & Zumbo 2008.) Kuviossa 9 on esitetty yksinkertaiset esimerkit molemmista moderatorin ja mediaation yhdistelmistä.

KUVIO 9 Medioitu moderaatio- ja moderoitu mediaatiovaikutus

Tässä tutkimuksessa kolmas tutkimuskysymys liittyy mediaattorivaikutusten analysointiin ja ensimmäinen moderaattorivaikutukseen. Kolmanteen tutkimuskysymykseen vastataan tutkimalla toimivatko sukupuolirooliasenteet, työaika ja valtaresurssit välittävinä tekijöinä eli mediaattoreina luokka-aseman ja kotityön välisessä suhteessa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen alakysymyksessä tehtävänä on selvittää, onko ansiotyötuntien ja valtaresurssien vaikutus kotityönjakoon riippuvainen sukupuolirooliasenteiden perinteisyydestä. Tällöin oletuksena on, että asenteiden perinteisyys heikentää aika- ja valtaresurssien vaikutusta kotityönjakoon. Asenteiden oletetaan toimivan resurssien ja työtuntien vaikutusta muuntavan eli moderoivana tekijänä.

3.5.4 Ansiotyön ja kotityön välisen suhteen kausaalisuus

Käytettävissä olevan ajan teorian keskeisenä väitteenä on, että se puolisoista jolla on enemmän ansiotyöstä vapaata aikaa, tekee enemmän kotityötä. Uuden kotitaloustieteen tehokkuuden maksimoimisen mallin mukaisesti puoliset valitsevat rationaalisesti, kumman heistä on syytä erikoistua ansiotyöhön ja kumman kotityöhön. Tämä erikoistumisen tai työnjaon tarve johtuu yksinkertaisesti siitä, että erikoistumisella kotitalouden kokonaistehokkuus kasvaa. Tästä lähestymistavasta katsottuna sekä kotityöhön että ansiotyöhön käytetty aika on tulosta samasta prosessista, eikä niiden välillä ole kausaalista suhdetta. Teoriassa ansiotyön ja kotityön välinen suhde on dynaaminen eli

molemmat vaikuttavat toisiinsa. Tällöin kotityön selittäminen ansiotyöllä johtaisi endogeenisuus-ongelmaan (Jenkins & O'Leary 1995).

Tähän ensisijassa poikkileikkausaineistoja koskevaan ongelmaan on haettu ratkaisua käyttämällä simultaanisia polkumalleja (esim. Kalleberg & Rosenfeld 1990; Western & Baxter 2001). Simultaanisissa eli ei-rekursiivissa polkumalleissa kahden tekijän sallitaan vaikuttaa toisiinsa vastavuoroisesti. Soveltamalla simultaanisia malleja voidaan ansiotyön antaa vaikuttaa kotityöhön ja kotityön vaikuttaa ansiotyöhön, kuten teoria olettaa. Mitä enemmän osallistuu ansiotyöhön, sitä vähemmän osallistuu kotityöhön ja kääntäen: mitä enemmän osallistuu kotityöhön, sitä vähemmän osallistuu ansiotyöhön. Simultaaninen malli koostuu siten kahdesta yhtälöstä, jossa toisessa selitettävänä on kotityö ja toisessa ansiotyö, jotka estimoidaan samanaikaisesti.

Simultaanisissa malleissa on kuitenkin ongelmansa (Wong & Law 1999). Osa tutkijoista ei hyväksy lainkaan näiden mallien käyttöä poikkileikkausaineistoissa, viitaten ensisijassa aikatekijän puuttumiseen. Poikkileikkausaineistoon perustuvissa simultaanisissa malleissa oletetaan että vastavuoroinen vaikutus tapahtuu välittömästi. Tämä oletus ei useinkaan ole järkevä. Simultaanisten mallien katsotaan soveltuvan poikkileikkausaineistojen analysointiin vain silloin, kun tekijöiden välinen vastavuoroinen vaikutus tapahtuu hyvin lyhyellä aikavälillä. Tällainen tilanne on esim. huonetovereiden mielialan vastavuoroisessa vaikutuksessa. Sen sijaan ansiotyöhön ja kotityöhön erikoistumisen prosessi on kestoltaan selvästi pidempiaikainen. Lisäksi henkilöiden päätökset ajan allokaatiosta ansiotyön ja kotityön välillä todennäköisesti tapahtuvat vain tiettyinä elämänhistorian keskeisinä ajankohtina (Kalleberg & Rosenfeld 1990). Näiden havaintojen perusteella simultaanisia polkumalleja ei ole syytä käyttää poikkileikkausaineistoissa ansiotyön ja kotityön välisen suhteen analysoinnissa.

Ansiotyön ja kotityön välillä voidaan myös esittää vallitsevan kausaalinen suhde. Tämä perustuu siihen, että kotityö on luonteeltaan selvästi joustavampaa kuin ansiotyö. Yksilön mahdollisuudet vaikuttaa ansiotyöhön ovat selvästi rajallisemmat. Yleensä työnantaja on määrittänyt etukäteen, kuinka monta tuntia työtä työntekijän on tehtävä palkkaa vastaan. Työntekijän ja työnantajan välinen työsopimus määrää kuinka monta tuntia ansiotyötä palkansaajan on tehtävä, jolloin työajan muuttaminen edellyttää käytännössä työsopimuksen muuttamista. Tämä ei puolestaan onnistu ilman molempien osapuolien suostumusta. Sen sijaan kotityön määrää ei ole sidottu osapuolia velvoittavalla sopimuksella. (Schor 1992; Peters 1999) Työnjakoa koskevassa päätöksenteossa ensisijaista on päätös ajan investoimisesta ansiotyöhön. Tätä päätöstä ohjaa ansiotyöstä saatava palkka. Ensin tehdään päätös ansiotyöhön osallistumisesta ja vasta tämän jälkeen jäljelle jäänyt aika voidaan käyttää kotityön tekemiseen (Spitze 1986; Robinson & Godbey 1999, 103; Birch & Le & Miller 2009). Nämä ansiotyön ja kotityön väliset erot nousevat erityisen selväksi kun kotityöhön ei sisällytetä lasten hoitoa, kuten tässä on asian laita. Tällöin voidaan perustellusti esittää, että mikäli ansiotyöhön ja kotityöhön käytetyn

ajan välillä on yhteys, on vaikutus nimenomaan ansiotyöstä kotityöhön, eikä päinvastoin. Tämä kausaalisen vaikutuksen suunta on todettu myös pitkittäisaineistoihin perustuvissa empiirisissä tutkimuksissa (Gershuny & Bittman & Brice 2005).

3.6 Yhteenveto

Taulukossa 10 on esitetty tiivistetysti tutkimustehtävät ja niiden vastaamisen käytetyt aineistot, mittarit ja menetelmät. Selitettävänä muuttujana on (miehen) osuus kotityöstä, mitä voidaan pitää parhaana mittarina puolisojen välisen kotityönjaon tasaisuudelle. Kotityöosuuden lisäksi selitettävänä muuttujana toimivat kummankin puolison kotityöhön käyttämä aika, kun tutkitaan selittävien muuttujien vaikutusmekanismia kotityönjakoon.

Selittävinä muuttujina käytetään ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastaamiseen ISSP ja ESS aineistoissa sukupuolirooliasenteita, vastaajan suhteellista osuutta puolisojen yhteenlasketuista ansiotyötunneista ja vastaajan tuloja suhteessa puolisoon. Näitä tuloksia verrataan ajankäyttöaineistolla saatuihin tuloksiin, jossa selittävinä muuttujina toimivat osuus puolisojen yhteenlasketuista ansiotyötunneista ja tuloista. Lisäksi ajankäyttöaineistossa käytetään molempien puolisojen ansiotyötunteja ja tulodesiiliä tutkittaessa ansiotyöosuuden vaikutusmekanismia kotityöosuuteen.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseen käytetään ajankäyttöaineistoa. Selitettävänä muuttujana on suhteellinen osuus kotityöstä ja mekanismin selvittämisessä molempien puolisojen kotityön määrä. Selittävinä muuttujana käytetään puolisojen luokka-asemaa käyttäen Erikson-Goldthorpe (EG) luokitusta ja ISEI - indeksiä (ks. luku 3.4.5).

Kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaamiseen ajankäyttöaineistoa sekä ISSP 2002 ja ESS 2004 aineistoja. Selitettävänä muuttujana toimii puolisojen kotityöhön käyttämä aika. Selittävät muuttujat ryhmitellään kausaaliseen järjestykseen eli luodaan polkumalli, jossa luokka-asema vaikuttaa kotityöhön epäsuorasti asenteiden, työajan ja valtaresurssien kautta.

TAULUKKO 10 Tutkimuskysymykset, aineistot, mittarit ja menetelmät

Tutkimustehtävä	Aineisto	Mittarit/ muuttujat	Menetelmät
	TUS 1999-2000	1) Työaika - puolisoiden työtuntien määrä ja osuus - epäsosiaaliset työajat - työaikojen synkronia - kotona työskentely - työaika-autonomia 2) Valtaresurssit - osuus yhteenlasketuista tuloista 3) Kotityönjako - puolisoiden kotityötuntien määrä ja osuus	
1) Selittävätkö työaika, sukupuoliroolit ja valtaresurssit kotityön jakoa?	ISSP 2002	1) Sukupuolirooliasenteet 2) Työaika - puolisoiden työtuntien määrä ja osuus - työn tahti 3) valtaresurssit - osuus kotitalouden tuloista 4) Kotityönjako - puolisoiden kotityötuntien määrä ja osuus	Lineaarinen regressioanalyysi ja LISREL -malli (APIM)
	ESS 2004	1) Sukupuolirooliasenteet 2) Työaika - puolisoiden työtuntien määrä ja osuus - epäsosiaaliset työajat - työaika-autonomia - työn tahti 3) valtaresurssit - osuus kotitalouden tuloista 4) Kotityönjako - osuus perheen kotityömäärästä	
2) Selittääkö luokka-asema puolisoiden välistä kotityön jakoa?	TUS 1999-2000	1) Luokka-asema - EG luokka-asema - ISEI -indeksi 2) Kotityönjako - puolisoiden kotityötuntien määrä ja osuus	Varianssianalyysi ja LISREL -malli (APIM)
3) Onko luokka- asemalla epäsuoraa vaikutusta kotityön jakoon?	TUS 1999-2000	ks. tutkimustehtävät 1 ja 2	
	ISSP 2002	ks. tutkimustehtävät 1 ja 2	LISREL - malli (APIM)
	ESS 2004	ks. tutkimustehtävät 1 ja 2	

4 KOTITYÖ KAHDEN ANSAITSIJAN PERHEISSÄ

Tässä luvussa tarkastellaan ajankäyttöaineiston avulla miesten ja naisten kotityöhön käyttämää aikaa yleisellä tasolla. Ennen kuin siirrytään tutkimaan kotityön tekemiseen ja jakamiseen vaikuttavia tekijöitä, on syytä tarkastella kotityön luonnetta ja sukupuolten välisiä eroja siinä. Millaisena kotityö näyttäytyy kahden ansaitsijan perheissä? Ensin tarkastellaan sukupuolten välisiä eroja kotityön eri tyyppeihin käytetyssä ajassa. Tämän jälkeen tutkitaan onko naisten kotityö miehiä intensiivisempää ja pirstaleisempää, kuten on väitetty.

4.1 Miesten ja naisten kotityöt

Taulukossa 11 on esitetty miesten ja naisten eri kotityön tyyppeihin käyttämän ajan keskiarvot ajankäytön toimintoluokituksen kahdella eri tarkkuustasolla. Molemmilla sukupuolilla eniten aikaa vieviin kotitöihin lukeutuvat ruuan valmistaminen, siivous ja ostokset. Näiden lisäksi miehillä suhteellisen paljon aikaa vievät korjaus- ja rakennustyöt, kun taas naisilla pyykinpesu. Kotityön tyyppien sukupuolen mukainen jako näyttäytyy varsin selvänä. Naiset käyttävät miehiin verrattuna yli 12 kertaa enemmän aikaa pyykinpesuun ja silittämiseen, noin yhdeksän kertaa enemmän vaatehuoltoon ja leipomiseen sekä vähintään kolme kertaa enemmän astianpesuun, siivoukseen ja ruuan valmistamiseen. Miehet puolestaan käyttävät naisiin verrattuna lähes 15 kertaa enemmän aikaa kulkuneuvojen korjaamiseen ja huoltamiseen, vajaa viisi kertaa enemmän korjaus- ja rakennustöihin sekä yli kolme kertaa enemmän lämmitys ja vesihuoltoon. Tiivistäen, naiset käyttävät miehiä enemmän aikaa kotitaloustöihin ja miehet huoltotöihin. Sukupuolten välillä vallitsee edelleen selvä työnjako kotitöiden sisällä myös kahden ansaitsijan perheissä. Kaikkein epätasaisimmin jaetut kotityöt ovat kuitenkin pyykinpesua lukuun ottamatta sellaisia kotityön tyyppejä, joihin käytetään suhteellisen vähän aikaa.

TAULUKKO 11 Miesten ja naisten erityyppisiin kotitöihin käyttämä aika

Kotityön lajit		Minuuttia vuorokaudessa			
		Mies		Nainen	
		Ka.	Kv.	Ka.	Kv.
Kotitaloustyö	Ruuan valmistaminen	16	0.7	44	1.2
	Leipominen, säilöminen	1	0.2	7	0.7
	Astianpesu	3	0.3	13	0.5
	Siivous	15	1.0	41	1.6
	Pyykinpesu, silitys	2	0.2	20	0.8
	Vaatteiden valmistaminen	0	0.0	2	0.4
	Vaatehuolto	0	0.0	1	0.2
	Lämmitys ja vesihuolto	9	0.8	2	0.3
Huoltotyö	Korjaus- ja rakennustyöt	16	1.7	3	0.9
	Pihan ja eläinten hoito	12	1.1	14	1.1
	Kulkuneuvojen korjaus ja huolto	8	0.9	1	0.1
Muu kotityö	Perheenjäsenen auttaminen	0	0.2	1	0.2
	Toisen kotitalouden auttaminen	7	1.4	6	0.9
	Muu kotityö	4	0.5	5	0.5
Ostokset ja asiointi	Ostokset	18	0.9	24	1.0
	Palvelut, virastot tms.	3	0.5	5	0.6
	Erittelemätön asiointi	0	0.1	1	0.2
Matkat	Ostoksiin ja asiointiin liittyvät matkat	10	0.8	13	0.7
	Kotitöihin liittyvät matkat	6	0.5	4	0.5
Yhteensä		131		207	
N = 1544					

Keskiarvot ja keskivirheet

Miesten ja naisten välistä eroavaisuutta ajankäytössä voidaan myös kuvata soveltamalla Duncanin ja Duncanin (1955) alun perin ammatillisen segregaatoin tutkimiseen tarkoitettua erilaisuusindeksiä (index of dissimilarity). Erilaisuusindeksi kertoo kuinka paljon aikaa miesten tai naisten olisi kohdennettava uudelleen eri toimintoihin, jotta heidän kokonaisajankäyttönsä olisi yhdenmukaista (Birch & Le & Miller 2009, 9-11). Kun indeksiä sovelletaan johonkin yksittäiseen toimintoon kuten kotityöhön, eivät ryhmien perustasot ole enää verrattavissa keskenään. Tutkittaessa miesten ja naisten eroa kokonaisajankäytössä ryhmien ajankäyttö on yhteismitallista, sillä riippumatta henkilön sukupuolesta hänellä on käytettävissään 24 tuntia vuorokaudessa. Sen sijaan tutkittaessa miesten ja naisten välistä eroa eri kotityön tyyppisiin käytetyssä ajassa on käytettävä ajan sijaan kunkin kotityön tyyppin osuutta kotityöhön kokonaisuudessaan käytetystä ajasta.¹⁰ Tämä indeksi kertoo kuinka

¹⁰ Tällöin erilaisuusindeksi saa muodon: $TD = 1/2 \sum_{i=1}^n |T_{im}/T_m - T_{in}/T_n|$, missä T_{im} on miehen ja T_{in} naisen käyttämä aika kotityön tyyppiin i , vastaavasti T_m ja T_n ovat miehen ja naisen kotityöhön kokonaisuudessaan käyttämä aika. Indeksien arvo lasketaan kullekin pariskunnan tutkimuspäivistä käyttämällä ajankäytön luokitusta 82 luokan tasolla, jolloin kotityöhön lukeutuvia toimintoja tulee 19 kappaletta.

suuren osan eri kotityön tyyppeihin käyttämästä ajasta miesten tai naisten olisi kohdennettava uudelleen, jotta sukupuolten kotityöhön käyttämän ajan profiilit olisivat yhtenevät. Indeksien arvo 0 tarkoittaa, että sukupuolten välillä ei ole lainkaan eroa ajan kohdentamisessa kotityön tyyppien välillä. Vastaavasti arvo 1 tarkoittaa, että sukupuolet eroavat toisistaan täydellisesti kotityön tyyppeihin kohdennetun ajan suhteen. Indeksi vastaa tulkinnoiltaan ja ominaisuuksiltaan alkuperäistä erilaisuusindeksiä. Erilaisuusindeksi ei kerro kuinka suuri ero miesten ja naisten välillä on kotityöhön käytetyssä ajassa, vaan se kertoo puolisoitten välillä vallitsevasta työnjaon tai erikoistumisen asteesta kotityön sisällä. Indeksien keskiarvoksi saadaan kahden ansaitsijan perheissä 0.67, mikä tarkoittaa että miesten tai naisten pitäisi kohdentaa uudelleen keskimäärin lähes 70 prosenttia eri kotityön tyyppeihin käytetystä ajasta, jotta puolisoitten kotityön profiili olisi yhdenmukainen. Nämä tulokset kertovat vahvasta sukupuolen mukaisesta työnjaosta kotityön sisällä kahden ansaitsijan perheissä. Sukupuolten väliset erot työtilanteessa ja tuloissa ovat kahden ansaitsijan perheissä keskimääräistä pienemmät, mutta tämä ei hämää kotityön sisällä kulkevaa jakolinjaa miesten ja naisten kotitöihin.

Onko tämä kotityön sisäinen jako miesten ja naisten töihin yhteydessä kotityön kokonaispanoksen jakautumiseen? Miehen osuus kotityöhön kaikkiaan käytetystä ajasta ei korreloi erilaisuusindeksin arvon kanssa ($r = -0.05$). Tosin tämä on odotettavissa, sillä kotityöosuuden ja erilaisuusindeksin välisen yhteyden ei pitäisi olla lineaarinen vaan paraabelin omainen. Oletuksena on, että mitä tasapuolisemmin puoliset osallistuvat eri kotityön lajeihin, sitä tasaisemmin koko kotityöpanos jakautuu miehen ja naisen välillä. Tällöin erilaisuusindeksin arvon pitäisi olla alhaisin kun puoliset käyttävät yhtä paljon aikaa kotityöhön. Kun jommankumman sukupuolen osuus kotityöstä on suurempi tai pienempi kuin 50 prosenttia erilaisuusindeksin arvon pitäisi kasvaa.¹¹ Oletusten mukaisesti kotityöosuuden yhteys kotityön erikoistumisen asteeseen muistuttaa ylöspäin aukeavaa paraabelia. Erikoistumisen aste kasvaa sitä mukaa kun mies tai nainen tekee enemmän kotityötä suhteessa puolisoonsa. Tämän mallin selitysaste on kuitenkin suhteellisen alhainen ($R^2 = 0.08$). Mitä tasaisemmin kotityöpanos jakautuu miehen ja naisen kesken, sitä pienempää puolisoitten välinen erikoistumisen aste kotityössä on. Alhainen selitysaste kuitenkin tarkoittaa sitä, että kyseessä on vain suhteellisen heikko yhteys eikä missään tapauksessa deterministinen suhde.

Mitkä kotityön tyypit ovat niitä, joiden osalta tämä kokonaisero miesten ja naisten kotityöhön käyttämässä ajasta syntyy? Kun miesten ja naisten eri kotityön tyyppeihin käyttämää aikaa tarkastellaan miesten kotityön kokonaisuuden suhteen, voidaan arvioida mikä tai mitkä kotityön muodot ovat keskeisessä roolissa tasaisen työnjaon osalta. Analyysia varten miehen

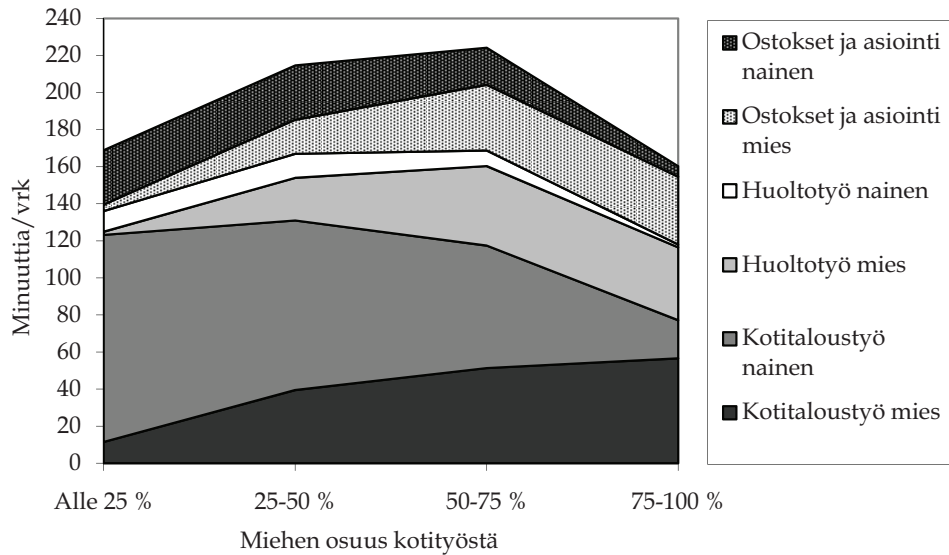
¹¹ Jotta yhteyden käyräviivaisuutta voitiin tutkia, sijoitettiin miehen kotityöosuuden ja erilaisuusindeksin arvojen muodostamaan sirontakuviioon toisen asteen käyrä. Kertoimien tulkinnan helpottamiseksi miehen kotityöosuudesta käytettiin nollasta yhteen skaalattua versiota. Toisen asteen yhtälöksi saadaan: $y = 0.86 - 1.09x + 1.23x^2$, missä selittäjänä on miehen osuus kotityöstä ja selitettävänä erilaisuusindeksin arvo. Kaikki termit ovat tilastollisesti merkitseviä.

kotityöosuus luokiteltiin kvartiileihin. Voimakkaimmin kotityön jaon asteeseen on yhteydessä miesten kotitaloustyöhön ($Eta = 0.43$), ostoksiin ja asiointiin ($Eta = 0.41$) sekä huoltotöihin ($Eta = 0.34$) käyttämä aika. Myös naisten kotitaloustyöhön ($Eta = 0.33$) käyttämä aika on vahvasti yhteydessä miesten kotityöosuuteen. Kuviossa 10 esitetään miesten ja naisten kotitaloustyöhön, huoltotyöhön ja ostoksiin sekä asiointiin käyttämä aika miesten kotityöosuuden kvartiilien suhteen. Miesten huoltotyöhön käyttämä aika on 15 ja ostoksiin sekä asiointiin kymmenen kertaa suurempi, kun siirrytään perheistä, joissa mies tekee hyvin vähän kotityötä perheisiin, joissa mies tekee lähes kaiken kotityön. Miesten kotitaloustyöhön käyttämä aika lähes nelinkertaistuu samassa siirtymässä. Katsottaessa asiaa toisin päin naisten ostoksiin ja asiointiin, huoltotyöhön ja kotitaloustyöhön käyttämä aika yli kuusinkertaistuu siirryttäessä perheistä joissa mies tekee suurimman osan kotityöstä perheisiin joissa nainen tekee suurimman osan kotityöstä.

Kun ryhmäeroja tutkitaan tarkemmin, havaitaan, että miehen kotitaloustyöhön, huoltotyöhön sekä ostoksiin ja asiointiin käyttämässä ajassa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää kasvua vain kolmen ensimmäisen ryhmän välillä.¹² Siirryttäessä suhteellisen tasaisesta kotityönjaosta (50–75%) ryhmään, jossa mies tekee naista selvästi enemmän kotityötä (75–100%), ei miehen kotitaloustyöhön, huoltotyöhön tai ostoksiin ja asiointiin käyttämä aika enää kasva. Naisilla kotitaloustyön määrä laskee tilastollisesti merkitsevästi jokaisessa siirtymässä. Ostoksiin ja asiointiin käytetty aika vähenee naisilla merkitsevästi kaikissa muissa siirtymissä paitsi miehen hyvin alhaisen (alle 25 %) ja suhteellisen tasaisen (25–50%) osallistumisen välillä. Huoltotöiden osalta muutokset ovat naisilla pienempiä ja vähemmän johdonmukaisia.

Mitä nämä havainnot kokonaisuudessaan tarkoittavat? Siirtymä miehen alhaisesta osallistumisesta suhteellisen tasaiseen kotityönjakoon liittyy selvimmin miehen kotityöpanoksen kasvuun. Sen sijaan siirtymä suhteellisen tasaisesta kotityönjaosta miehen naista suurempaan panokseen on yhteydessä naisen kotityön määrän selvään laskuun, ei miehen panoksen kasvuun. Erityisen selvästi kotityönjaon tasaisuus näyttää liittyvän puolisoiden kotitaloustyöhön käyttämään aikaan. Tasainen kotityönjako näyttää edellyttävän miehen lisääntyneitä osallistumista eritoten perinteisesti naisille tyypillisiin kotitaloustöihin. Sen sijaan miehen pääasiallinen vastuu perheen kotityöpanoksesta ei synny pelkästään miehen kotityön määrän kasvulla, vaan edellyttää myös naisen kotityöpanoksen pienenemistä. Lisäksi havaitaan, että perheissä joissa kotityö on hyvin epätasaisesti jakautunut, puolisoiden yhteenlaskettujen kotityötuntien määrä on alhaisempi kuin tasaisemman kotityönjaon perheissä. Tasainen kotityöjako on siten yhteydessä suhteellisen korkeaan perheen kokonaiskotityöpanokseen.

¹² Analyysit suoritettiin otanta-asetelman huomioivalla lineaarisella mallilla (CSGLM)

KUVIO 10 Miehen kotityöosuus ja kotityön tyyppeihin käytetty aika sukupuolittain

4.2 Kotityön intensiteetti

Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin kotityön luonnetta. Keskeisenä tehtävänä on arvioida väitettä, jonka mukaan naisten tekemä kotityö on luonteeltaan tiivistähtisempää kuin miesten. Naisten kotityön tiivistähtisyyden on katsottu johtuvan ansiotyöhön osallistumisen yleistymisestä ja työn vaatimusten lisääntymisestä, mitkä ovat vähentäneet kotityölle jäävää aikaa. Kun kotityön tekemiseen on yhä vähemmän aikaa, on kotityön intensiteettiä nostettava, jotta kotityöt saadaan tehtyä. Kotityön intensiteetin lisääntymisen on katsottu näkyvän tehtävien samanaikaisen suorittamisen yleistymisenä. Tämän väitteen todenperäisyyttä voidaan tutkia ajankäyttöaineiston avulla. Käyttämällä tarkinta toimintoluokitusta voidaan aineistosta laskea onko henkilö tehnyt kahta kotityöhön lukeutuvaa tehtävää samanaikaisesti tutkimuspäivänä (Gershuny & Sullivan 1998). Kotityön tiivistähtisyyttä voidaan myös mitata soveltamalla Bittmanin ja Wajcmanin (2000) kehittämää mittaustapaa ajankäytön pirstaleisuudesta. Kotityön pirstaleisuutta mitataan kahdella muuttujalla, joista toinen mittaa pisimmän kotityöepisodin kestoa ja toinen kotityöepisodien määrää. Mitä lyhyempiä kestoiltaan kotityöepi-sodit ovat ja mitä enemmän näitä episodeja on, sitä pirstaleisempää kotityö on luonteeltaan. Koska nämä mittarit ovat herkkiä kotityönmäärässä esiintyvälle eroille, käytetään niiden lisäksi muuttujaa, joka mittaa keskeytymättömien kotityöepisodien keskimääräistä pituutta.

TAULUKKO 12 Kotityön intensiteetin mittareiden tunnusluvut

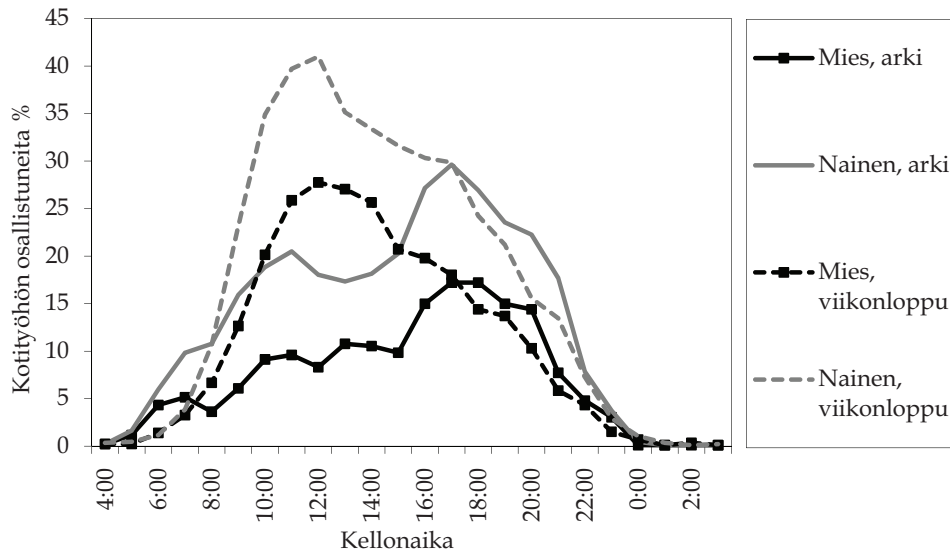
N = 1486	Mies	Nainen
Tutkimuspäivänä kahta kotityön tyyppiä samanaikaisesti tehneiden osuus (%)	5.9 (0.8)	14.5 (1.1)
Pisimmän keskeytymättömän kotityöjakson pituus (min.)	164 (2.0)	186 (0.8)
Erillisten koityöepisodioiden määrä	4 (0.1)	8 (0.1)
Kotityöepisodioiden keskimääräinen pituus (min.)	37 (1.3)	27 (0.5)

Keskiarvot ja suluisissa keskiarvot

Naisilla on miehiin nähden lähes kaksi ja puoli kertaa suurempi todennäköisyys kotityön samanaikaiseen tai päällekkäiseen tekemiseen (taulukko 12). Miehistä vain kuusi prosenttia oli tehnyt tutkimuspäivänä kahta erityyppistä kotityötä samaan kellonaikaan, kun naisilla tämä osuus on yli 14 prosenttia. Eri kotityönlajien samanaikainen tekeminen on kuitenkin molemmilla sukupuolilla harvinaista. Kotityöhön käytetystä ajasta päällekkäisten toimintojen osuus on naisilla vain 1,5 ja miehillä 0,8 prosenttia. Kotityön pirstaleisuuden osalta havaitaan, että pisin yhtäjaksoinen kotityöepisoodi kesti miehillä keskimäärin 164 ja naisilla 186 minuuttia. Mutta kun tarkastellaan episodioiden lukumäärää ja keskimääräistä pituutta, havaitaan että naisilla on miehiä enemmän kotityön episodeja ja nämä episodit ovat keskimääräiseltä pituudeltaan lyhyempiä. Tulosten perusteella kahden työllisen perheissä kotityötä tehdään pääosin yksi tehtävä kerrallaan ja "monisuorittaminen" on harvinainen ilmiö. Naisilla monisuorittaminen on kuitenkin miehiä yleisempää. Kotityön pirstaleisuuden analyysi tukee tätä havaintoa. Naisten kotityöhön käyttämä aika on kahden ansaitsijan perheissä pirstaleisempaa kuin miehillä. Väitteet, että naisten kotityö on tiivistähtisempää kuin miehillä, näyttävät pitävän paikkansa myös suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä.

4.3 Kotityön ajoitus

Lopuksi on syytä vielä tarkastella kotityön ajoitusta kahden ansaitsijan perheissä. Ovatko naisten tekemät kotityöt luonteeltaan sellaisia, että niitä tehdään eri kellonaikoina kuin miesten tekemät kotityöt? Entä kuinka suuria eroja viikonpäivien välillä on kotityön ajoituksessa ja riippuuko tämä sukupuolesta? Koska viikonpäivällä tiedetään olevan vaikutus kotityön määrään, on syytä olettaa että sillä voi olla vaikutuksensa myös kotityön ajoitukseen (Niemi & Pääkkönen 2001). Viikonpäivä tulee siten ottaa huomioon tarkasteltaessa miesten ja naisten mahdollista eroa kotityön ajoituksessa.

KUVIO 11 Kotityön ajoittuminen viikonpäivän ja sukupuolen mukaan

Kuviossa 11 on esitetty sukupuolittain kotityöhön osallistuneiden osuus 24 tunnin aikajänteellä arkipäivinä ja viikonloppuna.¹³ Kotityötä tehdään lähes yksinomaan aamulla kello kuudesta iltaan kello kymmeneen, muina aikoina kotityön tekeminen on hyvin harvinaista. Kotityön ajoittuminen vaihtelee selvästi viikonpäivän mukaan. Sukupuolten välillä ei ole eroa kotityön ajoituksessa, vain osallistumisasteessa. Miehet osallistuvat naisia harvemmin kotityöhön niin arkena kuin viikonloppuna. Aamulla kello kahdeksaan asti viikonpäivien väliset erot kotityöhön osallistumisessa ovat pieniä, mutta tämän jälkeen ero kasvaa ja saavuttaa huippunsa puolen päivän tienoilla. Puolen päivän jälkeen ero taas kaventuu ja kello viiteen mennessä iltapäivällä viikonpäivien välillä ei ole juurikaan eroa kotityön tekemisessä. Kaiken kaikkiaan kotityö jakautuu arkisin tasaisemmin vuorokauden eri aikoihin. Kotityöhön osallistuminen kasvaa arkisin suhteellisen loivasti iltapäivää kohti, jonka jälkeen se laskee jyrkästi kello viiden jälkeen. Viikonloppuisin sen sijaan kotityön tekemien aloitetaan aamulla hieman myöhemmin, mutta osallistumisaste kasvaa hyvin jyrkästi. Arkisin suurin osa kotityöstä ajoittuu siten normaalin työajan jälkeiseen aikaan korkeimman osallistumisasteen ollessa molemmilla sukupuolilla kello viiden aikoihin iltapäivällä (naiset 30 %, miehet 17 %). Sen sijaan viikonloppuisin kotityön tekemisen huippu ajoittuu puolen päivän tienoille eli selvästi arkea aikaisempaan. Viikonloppuisin yli 40 prosenttia naisista ja lähes 30 prosenttia miehistä oli osallistunut kotityöhön

¹³ Tässä käytetään karkeaa jakoa arkipäiviin ja viikonloppuun, koska yhtäältä kaikki arkipäivät ja toisaalta lauantai ja sunnuntai olivat hyvin samankaltaisia kotityön ajoituksen suhteen.

keskipäivällä. Havaitut muutokset kotityön ajoittumisessa viikonpäivän mukaan viittaavat selvästi ansiotyössä käynnin vaikutukseen. Sukupuolten välillä ei kuitenkaan havaita eroja kotityön ajoituksessa kahden ansaitsijan perheissä.

5 TYÖNJAON TEORIAM JA KOTITYÖNJAOKO

Seuraavassa tutkitaan miten hyvin kotityönjaon selitysmallien mukaiset valtaresurssit, käytettävissä oleva aika ja sukupuolirooliasenteet selittävät sukupuolten välistä kotityönjakoa suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Tehtävänä on selvittää, millä näistä tekijöistä on suurin selitysvoima suhteessa kotityönjakoon. Lisäksi tarkastellaan muuntavatko asenteet käytettävissä olevan ajan sekä suhteellisten valtaresurssien vaikutusta kotityönjakoon. Oletuksena on, että käytettävissä olevalla ajalla ja valtaresursseilla on voimakkaampi vaikutus kotityön jakoon silloin kun sukupuolirooliasenteet ovat tasa-arvoisuutta korostavia. Naisilla perinteiset asenteet yhdistettynä pitkiin työpäiviin voivat myös tuottaa ns. kaksoistaakka ilmiötä (Bittman & Wajcman 2000; Gershuny & Bittman & Brice 2005).

Analyyseissa käytetään kaikkia kolmea aineistoa. Osajoukkona ovat kahden ansaitsijan pariskunnat (ISSP n=484, ESS n=610). Koska ajankäyttöaineistossa on edustettuna kaikki vuoden päivät lomat mukaan lukien, rajataan tarkastelu päiväkirjapäiviin, jolloin molemmat puoliset ovat olleet ansiotyössä (n=706). Tämä lisärajaus on ajankäyttöaineiston osalta tarpeen, sillä muutoin ansiotyöosuuden ja työtuntien nolla-havaintojen määrä nousee hyvin suureksi. Puuttuvien tietojen johdosta havaintojen määrä voi olla analyyseissa edellä esitettyjä lukuja alhaisempi.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on kotityönjaon mittarina käytetty pääosin joko puolisoitten kotityöhön käyttämää aikaa tai suhteellista osuutta yhteenlasketusta kotityöpanoksesta. Tässä tutkimuksessa käytetään molempia mittareita mahdollisimman kattavan kuvan saamiseksi ja tulosten vertailtavuuden lisäämiseksi. Ensin tutkitaan kotityönjaon teoreettisten selitysten mukaisesti sukupuolirooliasenteiden, tulo-osuuden ja ansiotyöosuuden yhteyttä kotityöosuuteen, joka mittaa kotityönjaon tasaisuutta. Analyysimenetelmänä käytetään lineaarista regressioanalyysia. Tämän jälkeen tutkitaan näiden tekijöiden vaikutusmekanismia kotityönjakoon tarkastelemalla niiden yhteyttä miehen ja naisen kotityön määrään. Analyysissa käytetään toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM). Vaikutusmekanismin

tarkastelu on keskeistä, jotta tiedämme miten ja miksi jokin tekijä vaikuttaa kotityönjakoon.

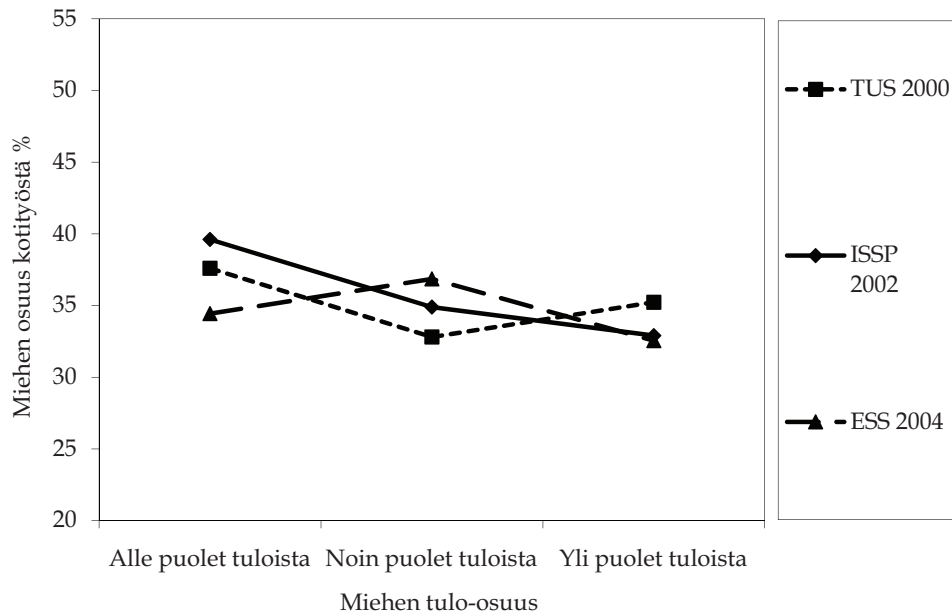
5.1 Resurssit, työaika ja asenteet kotityönjaon selittäjinä

Ensimmäisenä tehtävänä on tarkastella, ovatko tulo-osuus, ansiotyöosuus ja sukupuolirooliasenteet yhteydessä kotityönjaon asteeseen. Analyysimenetelmänä käytetään varianssianalyysia.¹⁴ Selittävinä tekijöinä käytetään luokiteltuja versioita ansiotyöosuudesta, tulo-osuudesta ja sukupuolirooliasenteista. Tällä tavoin voidaan tarkastella onko näiden selittäjien yhteys kotityöosuuteen lineaarinen. Mikäli jonkin tekijän yhteys kotityöosuuteen on epälineaarinen, tulee tämä ottaa huomioon jatkoanalyyseissa.¹⁵ Koska aineistot ovat muunnettu pariskuntatasolle, analyyseja ei tarvitse suorittaa molemmille sukupuolille erikseen. Kotityöosuus, tulo-osuus ja ansiotyöosuus on määritelty suhteessa mieheen. Muuttujat olisi voitu määritellä yhtä hyvin suhteessa naiseen. Se kumman sukupuolen suhteen määritykset on tehty, ei vaikuta tuloksiin. Jos miehen osuus kotityöstä on 40 %, tarkoittaa tämä samalla että nainen tekee 60 % prosenttia kotityöstä (ks. luku 3.2). Liitteestä 2 löytyvät yksityiskohtaiset tiedot mallien estimaateista ja tunnusluvuihin.

Miehen tulo-osuus, jota käytetään suhteellisten valtaresurssien mittarina, on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotityöosuuteen vain ESS ja ISSP -aineistoissa (kuviot 12). Yhteyden voimakkuus vaihtelee vain vähän aineistojen välillä. ISSP:ssa ($R^2=0.02$, $p<0.027$) selitysaste on suurempi kuin ESS:ssa ($R^2=0.01$, $p=0.033$), mutta ero on pieni. Molemmista aineistoista yhteys on heikko ja selitysaste jää alle viiteen prosenttiin. Miehen osuus kotityöstä on molemmissa aineistoissa alhaisimmalla tasolla silloin, kun hänen tulonsa ovat suuremmat kuin naisella. Sama koskee naisen tulo-osuutta ja kotityöosuutta käänteisesti. Tämä havainto on yhtenevä valtaresurssiteorian oletusten kanssa (ks. luku 2.2.1). Huomionarvoista on, että miesten keskimääräinen osuus kotityöstä pysyy kaikissa ryhmissä ja aineistoissa alle 50 prosentin eli kaikissa tapauksissa naiset tekevät miestä enemmän kotityötä. Puolisoiden ansaitessa saman verran on miehen osuus kotityöpanoksesta noin 35 prosenttia.

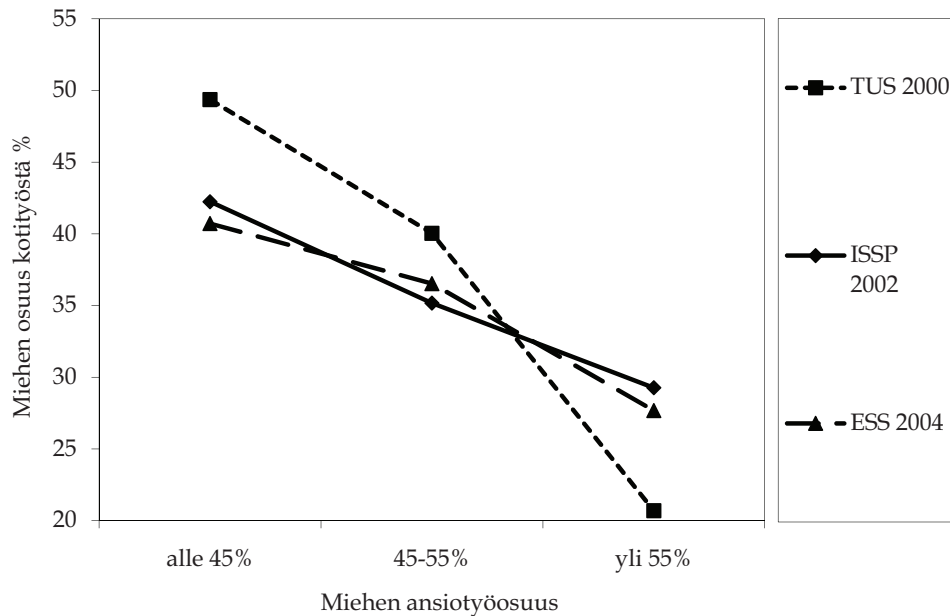
¹⁴ Ajankäyttöaineiston osalta käytetään otanta-asetelman huomioivaa lineaarista mallia (CSGLM).

¹⁵ Ajankäyttöaineistossa ja ISSP -aineistoissa tulo-osuus on koodattu seuraavasti: alle puolet (alle 45 %), puolet (45–55 %) ja yli puolet (yli 55 %).

KUVIO 12 Miehen tulo-osuuden yhteys miehen kotityöosuuteen

Kuvion perusteella tulo-osuuden yhteys kotityöosuuteen vaikuttaa jossain määrin käyräviivaiselta kaikissa aineistoissa, tosin eritavoin. ISSP:ssa voimakkain muutos miehen kotityöosuudessa näyttää ilmenevän silloin, kun siirrytään tilanteesta jossa mies ansaitsee alle puolet tuloista tilanteeseen, jossa molemmat ansaitsevat suurin piirtein saman verran. Tämä lineaarisuudesta poikkeaminen ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevää. ESS:ssa sen sijaan miehen osuus kotityöstä näyttää muuttuvan vasta kun mies ansaitsee naista enemmän. Molemmissa aineistoissa epälineaarisuus näyttää syntyvän siitä, että naisilla yhteys on hieman käyräviivainen. Miehillä tulo-osuudella ei vaikuttanut olevan lainkaan yhteyttä kotityöosuuteen ESS-aineistossa. Vastaajan sukupuolella ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta tulo-osuuden kanssa ESS-aineistossa. Sen sijaan ISSP -aineistossa sukupuolen ja miehen tulo-osuuden välillä on tilastollisesti merkitsevä yhdysvaikutus. Tämä yhdysvaikutus johtuu siitä, että miehen tulo-osuudella on yhteys miehen kotityöosuuteen vain miehillä. Vastaajan sukupuolen mukaiset erot tuloksissa viittaavat jonkinasteiseen sukupuolesta riippuvaan vääristymään aineistoissa. Otos voi olla sukupuolen suhteen valikoitunut, miehet ja naiset tai heidän perheensä eroavat toisistaan joidenkin ominaisuuksien suhteen. Toisaalta, sukupuolten välillä voi olla myös eroja sosiaalisen suotavuuden aiheuttamissa vääristymissä. (ks. luku 3.3.4)

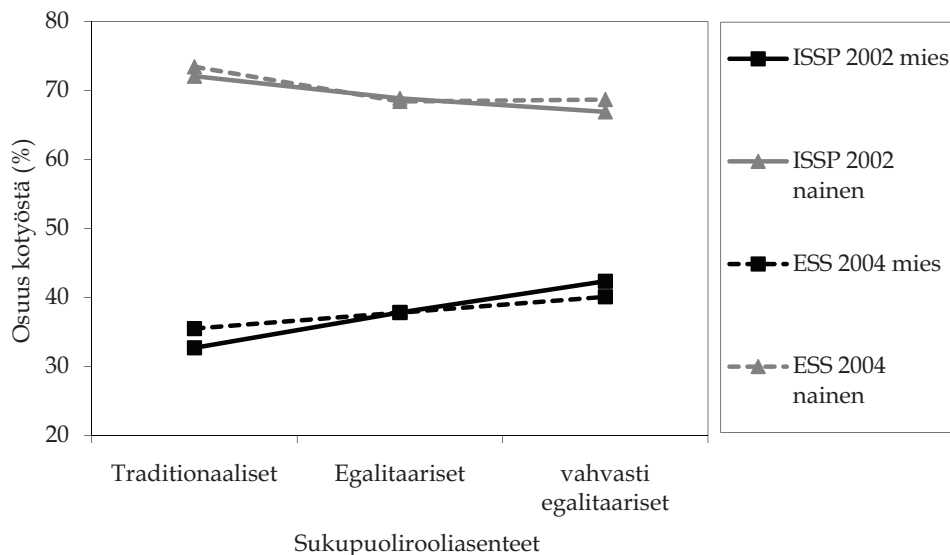

KUVIO 13 Miehen ansiotyöosuuden yhteys miehen kotityöosuuteen

Miehen ansiotyöosuus, joka mittaa puolisoiden eroja käytettävissä olevassa ajassa, on kaikissa aineistoissa tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotityöosuuteen (kuvio 13). Erot vaikutuksen voimakkuudessa aineistojen välillä ovat selviä. Ansiotyöosuuden selitysvoima on suurin ajankäyttöaineistossa ($R^2=0.17$, $p<0.001$), ISSP:ssa ($R^2=0.05$, $p<0.001$) ja ESS:ssa ($R^2=0.05$, $p<0.001$) selvästi alempi. Merkille pantavaa on ansiotyöosuuden huomattavasti muita aineistoja voimakkaampi selitysvoima ajankäyttöaineistossa. Kaikissa aineistoissa yhteys on samanlainen: mitä enemmän ansiotyötä mies tekee suhteessa naiseen, sitä vähemmän kotityötä hän tekee suhteessa naiseen. Sama koskee käänteisesti naista. Nämä havainnot ovat yhteneviä käytettävissä olevan ajan teorian oletusten kanssa (ks. luku 2.2.2). Ajankäyttöaineistossa miehen osuus kotityöstä nousee 50 prosenttiin, kun nainen tekee miestä enemmän ansiotyötä ja laskee noin 20 prosenttiin päinvastaisessa tilanteessa. ESS ja ISSP -aineistoissa muutos on pienempi, n. 40 prosentista 31 prosenttiin. Kun molemmilla puolisoilla on tarkalleen yhtä pitkät työpäivät tekee mies ajankäyttöaineistossa kotityöstä reilut 40 prosenttia, ISSP ja ESS -aineistoissa 34 ja 35 prosenttia. Ajankäyttöaineiston tulokset eroavat siten muista aineistoista. Tämä tulosten ero viittaa siihen, että vastaajan omaan arvioon perustuvat estimaatit ansiotyön ja erityisesti kotityön määrästä antavat mitä ilmeisimmin harhaisia tuloksia (ks. luku 3.3.4).

ESS ja ISSP -aineistoissa ansiotyöosuuden yhteys kotityöosuuteen on selvästi lineaarinen, joten tämä ei tuota ongelmia jatkoanalyysia ajatellen. Kummassakaan aineistossa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta

vastaajan sukupuolen ja miehen ansiotyöosuuden välillä. Ajankäyttöaineistossa esiintyy tilastollisesti merkitsevä poikkeama linearisuudesta ($\text{Eta}^2\text{-R}^2=0.009$, $p=0.006$), mutta poikkeama on heikko verrattuna lineaariseen komponenttiin. Koska poikkeama linearisuudesta on vähäistä, ei muuttujalle tehdä muutoksia.

KUVIO 14 Sukupuolirooliasenteiden yhteys kotityöosuuteen sukupuolittain

Koska sukupuolirooliasenteiden vaikutus kotityöosuuteen pitäisi olla miehillä ja naisilla päinvastainen, suoritetaan analyysit erikseen sukupuolittain. Oletusten vastaisesti sukupuolirooliasenteet ovat vain heikosti yhteydessä kotityöosuuteen (kuvio 14). ESS -aineistossa sukupuolirooliasenteet eivät ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotityöosuuteen kummallakaan sukupuolella. Tulokset muuttuvat hieman, jos analyyseissa käytetään alkuperäisiä väittämiä summamuuttujan sijaan (ks. luku 3.4.4). Toinen väittämistä¹⁶ on miehillä tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotityöosuuteen ($R^2=0.02$, $p=0.03$). Yhteys on lineaarinen ja oletusten mukainen, mitä enemmän mies on väittämän kanssa eri mieltä, sitä suuremman osan kotityöstä hän tekee. ISSP:ssa yhteys on tilastollisesti merkitsevä vain miehillä ($R^2=0.05$, $p=0.04$). Tämä yhteys on selvästi lineaarinen. Mitä tasa-arvoisemmat asenteet miehet omaavat, sitä suuremman osan kotityöstä he tekevät. Huomionarvoista on, että myös vahvasti tasa-arvoiset asenteet omaavilla miehillä osuus kotityöstä on keskimäärin vain hieman yli 40 prosenttia. Kaiken kaikkiaan tulokset antavat vain heikkoa tukea sukupuolirooliasenteiden merkitystä kotityönjaossa korostavalle hypoteesille. Asenteiden tasa-arvoisuus tai perinteisyys ei vaikuta

¹⁶ Väittämiä: "Kun työpaikoista on pulaa, miehillä pitäisi olla suurempi oikeus työhön kuin naisilla"

olevan tärkeässä roolissa kotityönjaon määräytymisessä kahden ansaitsijan perheissä.

5.1.1 Resurssien, työajan ja asenteiden suhteellinen selitysvoima

Edellisten analyysien perusteella kaikki kolme kotityönjaon selitysmallia saivat osittaista tukea ainakin jonkin aineiston osalta. Seuraavaksi on syytä tarkastella, miten muiden tekijöiden vakioiminen vaikuttaa tuloksiin. Ansiotyöosuus ja tulo-osuus todennäköisesti korreloivat keskenään, miehen ansaitessa naista enemmän hän todennäköisesti myös tekee pidempää työpäivää. Lisäksi sukupuolirooliasenteet voivat olla yhtäläillä kytköksissä ansiotyöosuuteen ja tulo-osuuteen. Jotta tekijöiden suhteellista selitysvoimaa voidaan verrata, on niiden keskinäinen riippuvuus huomioitava analyysissa. Malleissa vakioidaan myös vastaajan ikä ja lasten olemassaolo perheessä. Sekä lasten olemassaolon että puolisoien iän on havaittu aikaisemmissa tutkimuksissa olevan yhteydessä kotityönjaon tasaisuuteen (Niemi & Pääkkönen 2001, 26–28; Takala 2005a; Niemi 2009).

Taulukossa 13 on esitetty regressioanalyysin tulokset kaikkien kolmen aineiston osalta.¹⁷ Aineistojen välillä on selviä eroja mallin selityssasteessa ja eri tekijöiden selitysvoimassa. Ajankäyttöaineistossa selityssaste (17 %) on yli kaksi kertaa suurempi kuin ISSP:ssa ja ESS:ssa (6 %), vaikka mallissa ei ole mukana sukupuolirooliasenteiden mittaria. Tätä selitysosuutta voidaan pitää jo varsin hyvänä. Lisäksi selityssaste nojaa puhtaasti miehen ansiotyöosuuteen, muut tekijät eivät ole yhteydessä kotityöosuuteen. Pelkällä miehen suhteellisella osuudella ansiotyöstä voidaan siten selittää peräti viidennes kotityöosuuden vaihtelusta. Myös ESS ja ISSP -aineistoissa ansiotyöosuus on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotityöosuuteen. ESS -aineistossa ansiotyöosuus on iän lisäksi ainoa miehen kotityöosuuteen vaikuttava tekijä.¹⁸ Kaikissa aineistoissa yhteys on samanlainen, mitä enemmän tekee ansiotyötä suhteessa puolisoon, sitä vähemmän tekee kotityötä suhteessa puolisoon. Tämä tulos antaa selvää tukea aikaresurssien merkitystä korostavalle näkökulmalle. Käytettävissä oleva aika ei kuitenkaan riitä selittämään miesten ja naisten välistä eroa kotityössä. Ajankäyttöaineiston perusteella miehen ansiotyöosuuden pitäisi olla keskimäärin alle 33 prosenttia, muut tekijät vakioituna, jotta puoliset käyttäisivät yhtä paljon aikaa kotityöhön. Muista aineistoista poiketen ISSP:ssa sekä aikaresurssien että sukupuolirooliasenteiden merkitystä korostavat selitysmallit saavat tukea analyyseista. Sukupuolirooliasenteiden yhteys säilyy samana kuin edellä, mitä tasa-

¹⁷ Yksittäisen muuttujan suhteellista selitysvoimaa voidaan regressioanalyysissa arvioida osittaiskorrelaatiokertoimien neliön avulla (squared semipartial correlation). Osittaiskorrelaation neliö eli osittais selityssaste kertoo, kuinka suuren osan selitettävän muuttujan vaihtelusta kukin mallissa oleva muuttuja selittää, kun muiden muuttujien vaikutus on poistettu. (Tabachnick & Fidell 2007, 144–146) Regressioanalyysin oletukset jakauman normaalisuudesta, multikollineaarisuuden puuttumisesta ja homoskedastisuudesta olivat voimassa kaikissa aineistoissa.

¹⁸ Yksittäisten väittämien käyttäminen sukupuolirooliasenteiden mittarina ei vaikuta ESS-aineistolla saatuihin tuloksiin (ks. luku 3.4.4).

arvoisemmat asenteet puoliset omaavat sitä enemmän mies suhteellisesti osallistuu kotityöhön. ESS -aineistossa sukupuolirooliasenteilla ei ole yhteyttä kotityönjakoon.

TAULUKKO 13 Lineaarinen regressioanalyysi sukupuolirooliasenteiden, miehen ansiotyöosuuden ja tulo-osuuden vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen

Selittäjät	TUS 1999-2000 ¹		ISSP 2002		ESS 2004	
	B	sr ²	B	sr ²	B	sr ²
Miehen ansiotyöosuus	-1.03***	0.17	-0.34**	0.02	-0.57***	0.04
Miehen tulo-osuus	0.02	-	-0.08	-	0.02	-
Sukupuolirooliasenteet ²	-	-	2.28*	0.01	0.65	-
Ikä ³	0.07	-	-0.14	-	-0.18*	0.01
Alle 18v lapsia	-1.33	-	-0.68	-	1.64	-
R ²	0.17		0.06		0.06	
N	662		351		600	
Vakio	85.02		54.65		68.06	

B = regressiokertoimet, sr²= osittaiselityssasteet

¹ tarkastelu rajattu päiviin jolloin molemmat puoliset ovat olleet ansiotyössä

² 1=traditionaaliset, 5=egalitaariset

³ ISSP:ssa vastaajan ikä, TUS:ssa ja ESS:ssa puolisoitten keski-ikä

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

Analyysien perusteella laajinta tukea saa käytettävissä olevan ajan teoria. Käytettävissä olevan ajan teorian mukaan se puolisoista, jolla on enemmän ansiotyöstä vapaata aikaa, tekee enemmän kotityötä. Lisäksi sukupuolirooliasenteita korostava teoria saa tukea ISSP -aineistossa. Mikään aineisto ei sen sijaan tue selitystä valtaresurssien vaikutuksesta kotityönjakoon. Tulosten eroavuus aineistojen välillä nostaa esiin epäilyn käytettyjen mittareiden luotettavuudesta ja sukupuolispesifistä vastausvirheestä. Osin syynä voi olla yksinkertaisesti muistivirhe, mutta toisaalta sosiaalinen suotavuus ja taipumus arvioida omaa ja eritoten naisen kotityöpanosta puolison panosta korkeammaksi lienevät keskeisinä syinä tulosten eroavuuteen. Koska ajankäyttöaineiston mittarit kotityöstä, ansiotyöstä ja tuloista ovat kaikkein luotettavimmat, voidaan sen tuloksia käyttää referenssinä muiden aineistojen luotettavuudesta. Sukupuolirooliasenteiden osalta ISSP:n mittaria voidaan pitää luotettavampana ja validimpänä kuin ESS:n mittaria (ks. luku 3.4.4). Molempien kyselyaineistojen tulokset eroavat jossain määrin ajankäyttöaineiston tuloksista. Työtuntien vaikutus kotityönjakoon on kaikissa aineistoissa samansuuntainen, mutta kahdessa kyselyaineistossa selvästi heikompi kuin ajankäyttöaineistossa. Tämä viittaa siihen, että sosiaalisella suotavuudella, muistivirheillä tai arvioinnin vaikeudella on tuloksia vääristävä vaikutus näissä aineistoissa. Koska ajankäyttöaineistossa viikonpäivällä epäiltiin olevan vaikutus tuloksiin, suoritettiin analyysit vielä erikseen

pelkästään arkipäiville, jolloin myös otanta-asetelmaan sisältyvä tutkimuspäivien sisäkorreloituneisuus poistui. Tulokset eivät eronneet edellä esitetyistä.

Koska ISSP ja ESS -aineistoissa vastaajan sukupuoli voi vaikuttaa arvioon puolison kotityöpanoksesta, suoritettiin vielä analyysit, joissa tarkasteltiin vastaajan sukupuolen ja selitysmallien mittareiden yhdysvaikutusta kotityönjakoon.¹⁹ Vastaajan sukupuolen ja miehen tulo-osuuden välillä havaitaan suuntaa antava yhdysvaikutus ($F(1, 343)=3.50, p=0.06$) ISSP-aineistossa. ESS -aineistossa havaitaan vastaajan sukupuolen ja miehen ansiotyöosuuden välillä tilastollisesti merkitsevä yhdysvaikutus ($F(1, 569)=4.60, p=0.03$). Yhdysvaikutus tarkoittaa sitä, että miesten ja naisten välillä on eroa siinä, miten heidän perheessään miehen tulo-osuus tai ansiotyöosuus vaikuttaa hänen osuuteensa kotityöstä. Tämän eron tutkimiseksi taulukossa 13 esitetyt analyysit suoritettiin vielä erikseen miehille ja naisille.

TAULUKKO 14 Lineaarinen regressioanalyysi sukupuolirooliasenteiden, ansiotyöosuuden ja tulo-osuuden vaikutuksesta kotityöosuuteen sukupuolittain

Selittäjät	ISSP 2002		ESS 2004	
	Mies B	Nainen B	Mies B	Nainen B
Ansiotyöosuus	-0.28	-0.24	-0.43**	-0.88***
Tulo-osuus	-0.24*	0.01	0.01	-0.04
Sukupuolirooliasenteet ¹	2.97*	-2.51	0.48	-1.35
Ikä ²	-0.24*	0.11	-0.37**	0.03
Alle 18v lapsia	0.28	2.10	0.47	-1.06
R ²	0.15	0.04	0.06	0.10
N	170	181	302	298
Vakio	64.84	83.20	72.64	116.83

B = regressiokertoimet

¹ 1=traditionaaliset, 5=egalitaariset

² ISSP:ssa vastaajan ikä, ESS:ssa puolisoitten keski-ikä

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Tulosten perusteella ISSP:ssa havaittu yhdysvaikutus vastaajan sukupuolen ja tulo-osuuden välillä johtuu siitä, että tulo-osuus on yhteydessä kotityöosuuteen vain miehillä (taulukko 14). ESS:n osalta yhdysvaikutus puolestaan johtuu siitä, että ansiotyöosuuden yhteys kotityöosuuteen on naisilla kaksi kertaa voimakkaampi kuin miehillä. Lisäksi havaitaan, että ISSP -aineistossa sukupuolirooliasenteilla ja ESS -aineistossa vastaajan iällä on tilastollisesti merkitsevä vaikutus kotityöosuuteen vain miehillä. Jos ESS -aineistossa

¹⁹ Analyysit suoritettiin kovarianssianalyysillä, joka sopii regressioanalyysia paremmin luokitellun muuttujan ja jatkuvan muuttujan välisen interaktion analysointiin (Tabachnick & Fidell 2007, 213).

käytetään summamuuttujan sijasta yksittäisiä asenneväittämiä sukupuolirooliasteiden mittarina, havaitaan miehillä toisella väittämistä²⁰ tilastollisesti merkitsevä yhteys kotityöosuuteen ($B=2.65$, $p=0.04$). Molemmissa aineistoissa ainoastaan miesten asenteilla on vaikutus kotityönjaon tasaisuuteen. Tulosten eroavuus vastaajan sukupuolen mukaan osoittaa selvästi että vain yhden puolison arvioon perustuvat aineistot tuottavat hyvin epävarmoja ja epäluotettavia tuloksia. Eritoten tämä ilmenee siinä, että vastaajan sukupuolella on selvä vaikutus tuloksiin vaikka aineisto olisi muutettu pariskuntatasolle.

5.1.2 Asenteet muuntavana tekijänä

Ansiotyöosuus käytettävissä olevien aikaresurssien mittana näyttää selittävän parhaiten kotityönjakoa kahden ansaitsijan perheissä. Mutta vaikuttavatko sukupuolirooliasenteet tämän yhteyden voimakkuuteen eli muuntavatko asenteet ansiotyöosuuden yhteyttä? Samoin voidaan kysyä muuntavatko sukupuolirooliasenteet tulo-osuuden yhteyttä. Voidaan olettaa, että puolisoiden välillä tapahtuvat muutokset ansiotyön tai tulojen määrässä ja osuudessa vaikuttavat vahvemmin kotityönjakoon niissä perheissä, joissa sukupuolirooliasenteiden perinteisyys ei estä tätä muutosta. Tulo-osuuden ja sukupuolirooliasenteiden yhdysvaikutusta tutkimalla testataan samalla, onko suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä havaittavissa kompensatiovaikutusta kotityönjaossa. Mikäli suhteelliset valtaresurssit vaikuttavat kotityönjaon tasaisuuteen vain tasa-arvoiset asenteet omaavilla miehillä ja naisilla, viittaa tulosi kompensatiokäyttäytymiseen (luku 2.2.3). Analyysit suoritetaan ESS ja ISSP -aineistoilla.²¹

Analyysimenetelmänä käytetään lineaarista regressioanalyysia ja selittävät muuttujat (sukupuolirooliasenteet, ansiotyöosuus ja tulo-osuus) keskitettiin, jotta vältetään yhdysvaikutustermien lisäämisestä aiheutuvalla multikollineaarisuudelta.²² Vastaajan ikää ja lasten olemassaoloa koskevat muuttujat lisättiin malliin vakioiviksi tekijöiksi. Analyysin logiikka on sama kuin hierarkkisessa (sequential) regressioanalyysissä. Ensimmäisessä mallissa on mukana keskistetyt versiot alkuperäisistä selittäjistä sekä vakioitavat tekijät. Tämän mallin tulokset ovat vakioitermiä lukuun ottamatta täsmälleen samat kuin taulukossa 14. Toiseen ja kolmanteen malliin lisätään vuorollaan tulo-osuuden ja asenteiden sekä ansiotyöosuuden ja asenteiden yhdysvaikutustermit. Näissä malleissa testataan, kuinka paljon näiden termien lisääminen nostaa mallin selitysastetta ja onko lisäys tilastollisesti merkitsevä. Analyysit suoritetaan erikseen miehille ja naisille.

²⁰ Väittämä: "Kun työpaikoista on pulaa, miehillä pitäisi olla suurempi oikeus työhön kuin naisilla"

²¹ Yhdysvaikutuksen ilmeneminen voidaan tulkita kolmannen muuttujan muuntavaksi vaikutukseksi kahden muuttujan välisessä yhteydessä.

²² Keskitämisessä (centering) kunkin havaintoyksikön muuttujan arvosta vähennetään koko aineiston keskiarvo, jolloin keskitetyn muuttujan keskiarvoksi tulee nolla. Keskitettyjen muuttujien pohjalta luotujen yhdysvaikutustermien korrelaatio alkuperäisten muuttujien kanssa on alhainen, mikä vähentää multikollineaarisuuden riskiä. (Tabachnick & Fidell 2007, 157–159)

Analyysien perusteella sukupuolirooliasenteet eivät muunna ansiotyöosuuden ja tulo-osuuden vaikutusta kotityöosuuteen kummassakaan aineistossa.²³ Tulokset ovat selvät ja yhdenmukaiset: toisin kuin oletettiin, aikaresurssien ja valtaresurssien vaikutus kotityönjakoon on samanlainen riippumatta siitä, ovatko sukupuolirooliasenteet perinteiset vai tasa-arvoiset. Asenteiden traditionaalisuus ei siten rajoita aikaresurssissa tai valtaresurssissa tapahtuvien muutosten vaikutusta kotityönjakoon. Tämä tulos myös osoittaa, että suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä ei turvauduta perinteisen kotityönjaon malliin silloin, kun sukupuolten roolit poikkeavat perinteisestä mies-elättäjämallista.

5.1.3 Työtuntien vaikutusmekanismi

Edellä havaittiin, että kilpailevista selitysmalleista käytettävissä olevan ajan teoria sai kaikkein selvintä tukea analyyseista. Suhteellinen ansiotyöosuus, joka toimii puolisoiden käytettävissä olevan ajan operationaalisena vastineena selitti kotityönjakoa kaikissa käytetyissä aineistoissa. Suhteellisten aikaresurssien vaikutus kotityönjakoon voi kuitenkin johtua useista mekanismeista. Ensinnäkin, ansiotyöhön osallistuminen voi vaikuttaa vain kunkin omaan kotityön määrään. Toiseksi, tämä vaikutus voi esiintyä vain toisella sukupuolella. Kolmanneksi, puolisoiden ansiotyöhön osallistuminen voi vaikuttaa sekä kunkin omaan että puolison kotityön määrään. Neljänneksi, puoliso-vaikutus voi esiintyä vain toisella sukupuolella. Kaikki edellä mainitut mekanismit voivat synnyttää täsmälleen samanlaisen tuloksen ansiotyöosuuden vaikutuksesta kotityöosuuteen. Tämän johdosta on tärkeää tutkia ansiotyön ja kotityön välistä suhdetta molempien puolisoiden ominaisuudet huomioiden. Analyyseissa käytetään ajankäyttöaineistoa, koska sen avulla ansiotyötuntien ja kotityötuntien välistä suhdetta voidaan tutkia kaikkein luotettavimmin (ks. luku 3.3.4).

Mallissa on mukana työtuntien lisäksi vakioivina tekijöinä kummankin puolison tulot, puolisoiden keski-ikä sekä lasten olemassaolo kotitaloudessa. Vakioimisen lisäksi puolisoiden tuloilla on tärkeämpi rooli mallissa. Osa tutkijoista on esittänyt, että suhteellisten resurssien sijaan kotityönjaon kannalta keskeisempää saattaa olla puolisoiden ja eritoten naisten resurssien taso (Gupta & Ash 2008). Tulotason mittarina käytetään ajankäyttöaineiston yksilöaineiston perusteella kaikille työllisille laskettua tulodesiiliä.²⁴ Tarkastelu rajattiin aluksi tutkimuspäiviin, jolloin molemmat puoliset olivat ansiotyössä. Koska on

²³ ISSP - aineistossa interaktiitermien lisääminen nostaa mallin selitysstetta miehillä yhden ($p=0.397$) ja naisilla kaksi ($p=0.133$) prosenttia. ESS aineistossa tilanne on samanlainen, mallin selitysstaste nousee miehillä ($p=0.348$) ja naisilla ($p=0.391$) vain yhden prosenttiin. Mikään selitysstasteen lisäyksistä ei ole tilastollisesti merkitsevä. Yksittäisten väittämien käyttäminen sukupuolirooliaseteiden mittarina ei vaikuta ESS -aineistolla saatuihin tuloksiin (ks. luku 3.4.4).

²⁴ Tulodesiili lasketaan järjestämällä työlliset henkilöt jonoon pienituloisimmasta suurituloisimpaan ja jakamalla ne 10 yhtä suureen ryhmään. Tällä tavoin kertoimien tulkinta on yksinkertaisempaa ja tulosten vertaileminen eri aikoina tehtyihin tutkimuksiin helpompaa.

luultavaa, että yhteyksien luonne on erilainen viikonpäivästä riippuen, tulisi analyysit suorittaa erikseen arkipäiville ja viikonloppulle. Viikonloppua koskevien havaintojen määrä on aineistossa kuitenkin liian pieni (n=39) analysoitavaksi erikseen, minkä johdosta analyysi rajataan koskemaan pelkästään arkipäiviä (n=667). Arkipäivinä, jolloin puoliset yleensä käyvät ansiotyössä, myös paine ajankäyttöä koskevien kompromissien tekemiseen on suurempi kuin viikonloppuna (Esping-Andersen 2009, 45). Kun analyysit rajataan vain arkipäiviin, poistuu samalla otanta-asetelmasta johtuva päiväkirjapäivien välinen sisäkorrelaatio, koska nyt kultakin pariskunnalta analyysissa on mukana vain yksi tutkimuspäivä (ks. luku 3.3.1). Puuttuvien tietojen johdosta lopulliseksi havaintojen määräksi saatiin 630 tapausta.

Analyysissa sovelletaan toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM) käyttäen LISREL - ohjelmaa. Toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli soveltuu ansiotyön ja kotityön välisen suhteen analysointiin erinomaisesti, sillä siinä kyetään estimoimaan sekä toimija- että kumppanivaikutukset. Toimijavaikutus viittaa tilanteeseen, jossa toisen tai molempien työtunnit vaikuttavat heidän omaan kotityön määrään. Kumppanivaikutus puolestaan viittaa tilanteeseen, jossa toisen tai molemman puolison ansiotyö vaikuttavat toisen puolison kotityöhön (ks. luku 3.5.2).

Ensimmäiseksi aineistoon sovitettiin saturoitu eli täysi malli. Malli selittää miehen kotityötuntien vaihtelusta 20 ja naisten 29 prosenttia, mitä voidaan pitää hyvänä. Työtuntien molemmat toimijavaikutukset ovat negatiivisia ja tilastollisesti merkitseviä. Molemmat kumppanivaikutukset ovat puolestaan positiivisia, mutta ainoastaan miehen työtuntien kumppanivaikutus on juuri ja juuri tilastollisesti merkitsevä. Miehen työtuntien puoliso vaikutus on selvästi heikompi kuin kumpikaan toimijavaikutuksista. Tulosten osalta yksikään toimija- tai kumppanivaikutuksista ei ole tilastollisesti merkitsevä. Lasten olemassaololla on sen sijaan tilastollisesti merkitsevä yhteys molempien puolisoitten kotityöhön. Perheissä, joissa on alle 18 vuotiaita lapsia, sekä naiset että miehet käyttävät enemmän aikaa kotityöhön kuin lapsettomissa perheissä. Puolisoiden keski-ikä on niin ikään tilastollisesti merkitsevä yhteys molempien puolisoitten kotityön määrään. Molemmilla puolisoilla yhteys on samanlainen: mitä iäkkäämpiä puoliset keskimäärin ovat, sitä enemmän he tekevät kotityötä.

Seuraavaksi mallista poistetaan sekä miehen että naisen tulotasoa mittaavat muuttujat, koska niillä ei ollut vaikutusta kummankaan puolison kotityöhön käyttämään aikaan. Uudelleen estimoidussa mallissa muut paitsi miehen työtuntien puoliso vaikutus pysyvät samoina. Jo alun perin heikko miehen työtuntien puoliso vaikutus menettää nyt tilastollisen merkitsevyytensä. Koska puolisoitten työtuntien määrä vaikuttaa vain heidän omiin kotityötunteihinsa, poistetaan työtuntien kumppanivaikutukset mallista. Muokattu malli sopii aineistoon hyvin (taulukko 15). Tulos ei oleellisesti muutu edellisestä mallista. Miehen ja naisen kotityöhön käyttämää aikaa selittävät siten samat tekijät, mutta yhteyksien voimakkuus vaihtelee sukupuolen mukaan. Kaikilla mallissa olevilla tekijöillä vaikuttaa olevan voimakkaampi

vaikutus naisen kotityöhön käyttämään aikaan, joten seuraavaksi on syytä tutkia, ovatko nämä erot vaikutusten voimakkuudessa tilastollisesti merkitseviä. Koska naisilla vakiotermin näyttää olevan suurempi kuin miehillä, testaan tämän eron merkitsevyyttä ensin. Malli, jossa miesten ja naisten vakiotermit on asetettu samoiksi, ei enää sovi χ^2 -testin perusteella aineistoon. χ^2 -peräkkäistestin mukaan vakiotermien samaksi oletettava malli on selvästi edellistä huonompi, jolloin ensimmäinen malli jää voimaan. Naisten vakiotermin on siten korkeampi kuin miehillä. Tässä yhteydessä vakiotermin suora tulkinta ei ole mielekäästä, sillä esim. puolisoitten keski-ikä asetaminen nolaksi ei ole tulkinnallisesti järkevää.

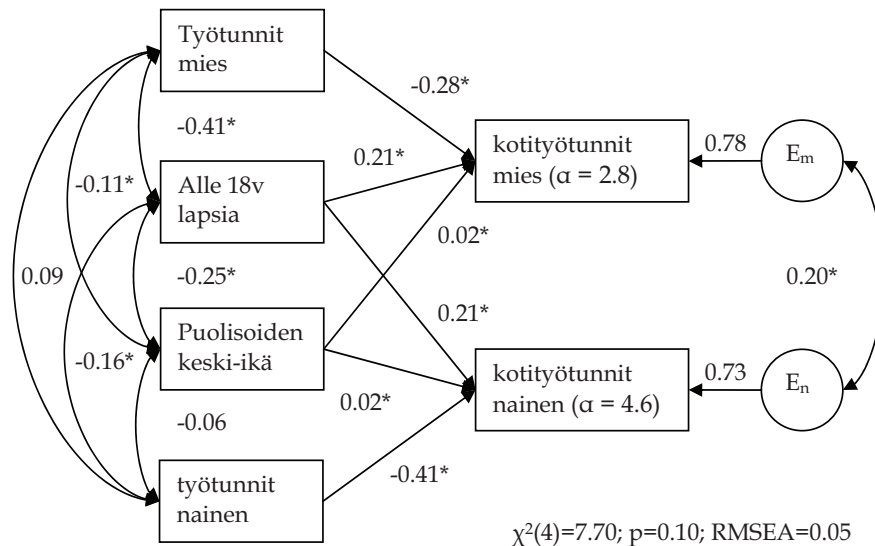
TAULUKKO 15 Työtuntien APIM-mallien yhteensopivuustestit

Malli	χ^2 (df)	p-arvo	RMSEA
Vain toimijavaikutukset	4.03(2)	0.13	0.05
Vakiotermit samat	9.41(3)	0.02	0.07
Toimijavaikutukset samat	8.92(3)	0.03	0.08
Lasten vaikutus sama	4.73(3)	0.19	0.04
Keski-ikä ja lasten vaikutus sama	7.70(4)	0.10	0.05

Edellä havaittiin, että työtuntien toimijavaikutus oli naisilla miehiä voimakkaampi. Seuraavaksi testataan, onko tämä kertoimien ero tilastollisesti merkitsevä. Tällöin miehen ja naisen työtuntien toimijavaikutukset asetetaan samoiksi ja katsotaan sopiiko malli edellistä paremmin aineistoon. Toimijavaikutusten samaksi asettamisen jälkeen malli ei sovi aineistoon ja χ^2 -peräkkäistestin perusteella se on huonompi kuin edellinen malli. Edellinen aineistoon sopiva malli jää siten voimaan. Lopuksi vielä tutkitaan, onko lasten olemassaolon ja puolisoitten keski-ikä vaikutus kotityöhön riippuvainen sukupuolesta (taulukko 15). Malli, joka olettaa lasten vaikuttavan molempien puolisoitten kotityöhön yhtä voimakkaasti, sopii hyvin aineistoon ja on χ^2 -peräkkäistestin perusteella vähintään yhtä hyvä kuin voimassaoleva malli. Lasten olemassaolo vaikuttaa siten yhtä voimakkaasti molempien puolisoitten kotityöhön käyttämään aikaan. Lopuksi puolisoitten keski-ikä vaikutus kotityön tekoon asetetaan samaksi miehillä ja naisilla. Tämä malli sopii aineistoon ja on χ^2 -peräkkäistestin perusteella yhtä hyvä kuin edellinen malli. Puolisoitten ikä vaikuttaa siten yhtä voimakkaasti miesten ja naisten kotityöhön käyttämään aikaan.

Lopullinen malli ja sen kertoimet (korrelaatiot ja regressiokertoimet) on esitetty kuviossa 15. Edellä jo havaittiin, että työtuntien toimijavaikutus on naisilla voimakkaampi kuin miehillä. Jokainen työtunti vähentää kotityöhön käytettyä aikaa naisilla noin 25 ja miehillä noin 17 minuutilla. Koska yhteys on naisilla voimakkaampi, sukupuolen voidaan sanoa toimivan muuntavana tekijänä ansiotyötuntien ja kotityötuntien välisessä suhteessa. Sen sijaan lasten olemassaolo ja puolisoitten keski-ikä vaikuttaa samalla tavoin sekä miesten että naisten kotityöhön. Lapsiperheissä molemmat vanhemmat käyttävät keskimäärin 13 minuuttia enemmän aikaa kotityöhön kuin lapsettomissa

perheissä. Vastaavasti puolisoiden keskimääräisen iän kasvaessa molempien kotityötunnit lisääntyvät minuutilla per ikävuosi.

B- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

KUVIO 15 APIM- malli työtuntien vaikutusmekanismista

Mallista havaitaan, että puolisoiden kotityötuntien virhetermien välillä on tilastollisesti merkitsevä positiivinen korrelaatio. Myös puolisoiden työtuntien välinen korrelaatio on positiivinen, mutta se jää heikoksi. Perheissä joissa yksi puoliso tekee paljon kotityötä, myös toinen puoliso käyttää suhteellisen paljon aikaa kotityöhön ja päinvastoin. Puolisot ovat siten samankaltaisia kotityöhön käyttämänsä ajan suhteen. Korrelaatiota laskettaessa kaikki mallissa olevat selittäjät on vakioitu, joten yhteys ei selity puolisoiden samankaltaisuudella käytettävissä olevassa ajassa tai lasten ja iän vaikutuksella. Suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä ei siten ole havaittavissa kotityön osalta työnjakovaikutusta, jolloin mitä enemmän toinen käyttää aikaa kotityöhön sitä vähemmän toiselle jää tehtävää (ks. Kenny & Kashy & Cook 2006, 29).

Tässä saadut tulokset valaisevat ansiotyön ja kotityön välistä suhdetta kahden ansaitsijan perheissä monella tapaa. Ensinnäkin, tulos vahvistaa jo aikaisemmissa tutkimuksissa (Brines 1993; Takala 2005a; Miettinen 2008) tehtyä havaintoa että puolison työtunnit eivät vaikuta toisen puolison kotityön määrään. Miesten ja naisten kotityöhön käyttämä aika on riippuvainen kunkin omista, ei puolison, ansiotyötunneista. Toiseksi, tulosten mukaan puolisoiden ansio- ja kotityöhön käyttämä aika korreloi keskenään, mikä kertoo puolisoiden samankaltaisuudesta ajankäytössä. Tämä havainto ei tue näkemystä, jonka mukaan perheissä on kiinteä määrä kodin töitä jaettavaksi puolisoiden kesken tai että puolisot erikoistuisivat yhtäältä ansiotyöhön ja toisaalta kotityöhön.

Tällöin puolisoiden yhteenlaskettu kotityön määrä olisi suhteellisen vakio ja puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan välillä olisi negatiivinen korrelaatio. Sen sijaan tulos viittaa kotitalouden sisäisiin samankaltaistaviin prosesseihin. Toisissa perheissä yksinkertaisesti tehdään enemmän kotityötä kuin toisissa. Osa kotitöistä kuten ostoksilla käynti tehdään usein yhdessä puolison kanssa. Myös elinympäristöön kuten asuinmuotoon liittyvillä samankaltaistavilla tekijöillä voi olla vaikutuksensa osaan kotityön lajeista, erityisesti kodin huoltotöihin. Toisaalta, puoliset ovat voineet olla samankaltaisia esim. siisteyshormien osalta jo ennen parisuhteen solmimista. Kolmanneksi, tulokset osoittavat että pelkän työssä käynnin lisäksi myös ansiotyötuntien määrällä on selvä yhteys kotityön tekemiseen (Brines 1993; Parkman 2004; Erickson 2005; Takala 2005a; Miettinen 2008). Itse asiassa on varsin loogista olettaa, että aiemmissa tutkimuksissa havaittu ansiotyössä käymisen vaikutus syntyy yksinkertaisesti tehtyjen työtuntien kautta eli kotityöhön jäävän ajan vähenemisenä. Mitä enemmän aikaa käyttää ansiotyöhön, sitä vähemmän aikaa jää kotityölle. Neljänneksi, analyyseissa havaittiin, että työtuntien lisääntyminen vähentää naisilla kotityön määrään voimakkaammin kuin miehillä. Tämä havainto on vastoin käytettävissä olevan ajan teorian oletusta. Teorian mukaan kotityön määrä riippuu ansiotyöstä vapaasta ajasta samalla tavoin sukupuolesta riippumatta. Tämä ei selvästikään pidä paikkaansa suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä.

5.1.4 Sukupuolirooliasenteiden vaikutusmekanismi

Edellisessä luvussa tutkittiin ajankäyttöaineistoa hyödyntäen puolisoiden käytettävissä olevan ajan eli ansiotyötuntien vaikutusmekanismia kotityönjakoon. Käytettävissä olevan ajan teoria oli ainoa selitysmalleista, joka sai tukea kaikista kolmesta aineistosta. Myös sukupuolirooliasenteiden havaittiin vaikuttavan kotityönjaon tasaisuuteen. Tasa-arvoiset asenteet omaavissa perheissä miehen osuus kotityöstä oli suurempi kuin perinteisiä rooleja kannattavissa perheissä (ks. luku 5.1.1). Seuraavaksi vuorossa on sukupuolirooliasenteiden vaikutusmekanismin selvittäminen. Asenteiden tasa-arvoisuus tai perinteisyys voi vaikuttaa yhtä hyvin molempien tai vain toisen puolison kotityön määrään. Johtuuko havaittu vaikutus siitä, että tasa-arvoisuutta korostavat asenteet omaavat miehet tekevät enemmän vai heidän puolisonsa vähemmän kotityötä? Koska asenteilla havaittiin olevan selvä vaikutus kotityönjakoon vain ISSP -aineistossa, suoritetaan mekanismin analyysi tällä aineistolla. Analyysimenetelmänä käytetään toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM).

Ensimmäisenä tehtävänä on selvittää, onko malli sama miehillä ja naisilla. Mallien eroavuuden suuntaan viittaa havainto, että asenteiden vaikutus oli tilastollisesti merkitsevä vain miehillä (luku 5.1.1). Yhteensopivuudesta mukaan miesten ja naisten mallien yhtenevyyden oletettava malli ei sovi aineistoon ($\chi^2(6)=38.30$; $p<0.01$; $RMSEA=0.15$). Analyysit on siten suoritettava erikseen miehille ja naisille. Koska molempien sukupuolten osalta mallit ovat saturoituja, yhteensopivuuden mittoja ei voida käyttää. Miehillä asenteet vaikuttavat

tilastollisesti merkitsevästi vain puolison (Beta = -0.17) ja naisilla omiin kotityötunteihin (Beta = -0.21). Sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuus tai perinteisyys vaikuttaa siten vain naisen kotityöhön käyttämään aikaan. Perheissä joissa asenteet ovat tasa-arvoisuutta korostavia, nainen käyttää vähemmän aikaa kotityöhön kuin perinteiset asenteet omaavissa perheissä. Kummankin sukupuolen osalta mallien selitysasteet ovat kuitenkin heikkoja. Miehen asenteilla voidaan selittää naisen kotityötuntien vaihtelusta vain kolme ja naisten omilla asteilla neljä prosenttia. Sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuus ei siten selitä kotityön tekemistä kovin hyvin kahden ansaitsijan perheissä. Molemmilla sukupuolilla puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan korrelaatio on positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, tosin miehillä ($r = 0.60$) se on selvästi voimakkaampi kuin naisilla ($r = 0.34$). Tämä kertoo siitä, että vain yhden puolison arvionvaraisiin vastauksiin perustuvissa aineistoissa on voimakasta harhaa kotityön estimaateissa. Sukupuolten välinen ero korrelaatioissa tarkoittaa, että miehet arvioivat oman ja puolison kotityöhön käyttämän ajan selvästi samankaltaisemmaksi kuin naiset. Johtuuko tämä havaittu eroavuus jommankumman sukupuolen toista suuremmista vaikeuksista arvioida puolison kotityöpanosta vai kenties sosiaalisen suotavuuden aiheuttamasta vääristymästä jää myöhempien tutkimusten selvitettäväksi.

5.2 Työajan ulottuvuudet kotityönjaon selittäjinä

Edellä havaittiin, että aikaresurssit eli ansiotyöhön käytetty aika oli keskeisin kotityönjaon selittäjä. Tehtyjen työtuntien määrä on kuitenkin vain yksi työajan piirteistä. Työajan voidaan katsoa koostuvan viidestä ulottuvuudesta: kestosta, ajoituksesta, tahdista, autonomiasta ja paikasta (ks. luku 2.2.5). Kesto viittaa tehtyjen työtuntien määrään esim. päivässä tai viikossa. Ajoitus puolestaan kertoo mihin vuorokauden aikaan työtunnit tehdään. Työajan tahti viittaa siihen, kuinka kiireisellä tahdilla työtä tehdään. Työaika-autonomia kertoo kuinka paljon vaikutusmahdollisuuksia omaan työaikaan omataan. Työn paikka puolestaan viittaa siihen, missä työtunnit tehdään. Kaikki työajan ulottuvuudet ovat enemmän tai vähemmän kytköksissä toisiinsa. Seuraavaksi ansiotyön roolia sukupuolten välisen kotityönjaon selittäjän tarkennetaan lisäämällä tarkasteluun työtuntien lisäksi edellä mainitut neljä muuta työajan ulottuvuutta. Voi hyvin olla, että näiden työajan ulottuvuuksien keskinäisen riippuvuuden johdosta pelkkien työtuntien vaikutus on todellisuudessa heikko tai olematon, kun muut ulottuvuudet huomioidaan analyysissä. Toisaalta tilanne voi myös olla päinvastainen, jolloin muiden työajan ulottuvuuksien vaikutus syntyy ensisijassa työtuntien määrän välityksellä.

Työajan keston mittaamiseen käytetään tehtyjen työtuntien määrää tutkimuspäivänä ja miehen osuutta niistä. Ansiotyöosuutta käytetään tutkittaessa työajan ulottuvuuksien vaikutusta miehen kotityöosuuteen ja puolisoiden ansiotyötuntien määrää tutkittaessa työajan ulottuvuuksien

vaikutusmekanismia puolisoiden kotityötunteihin.²⁵ Työn ajoittumisen mittaamisessa käytetään kahta eri mittaria, puolisoiden työaikataulujen samanaikaisuutta ja epäsosiaalisina työaikoina työskentelyä (ks. luku 2.1.2). Koska nämä mittarit ovat jo määritelmällisesti yhteydessä toisiinsa, ei niitä käytetä samoissa analyyseissa. Työaikojen päällekkäisyyttä käytetään tutkittaessa työajan eri ulottuvuuksien yhteyttä miehen kotityöosuuteen ja puolisoiden työaikojen epäsosiaalisuutta tutkittaessa työajan ulottuvuuksien vaikutusmekanismia puolisoiden kotityön määrään. Työn paikkaa mitataan ajankäyttöaineistossa kotona tehtyjen työtuntien määrällä.

Seuraavassa tarkastellaan, miten puolisoiden työajan eri ulottuvuudet ovat yhteydessä kotityönjakoon kahden ansaitsijan perheissä. Analyyseissa käytetään pääasiassa ajankäyttöaineistoa ja työn tahdin tutkimisessa ESS ja ISSP -aineistoja. Tarkastelu rajataan kahden ansaitsijan perheisiin ja ajankäyttöaineiston osalta arkityöpäiviin. Ajankäyttöaineistossa työaikaan liittyviä vaikutusmahdollisuuksia on tiedusteltu vain palkansaajilta, mikä rajaa tarkastelun autonomian osalta kahden palkansaajan perheisiin ja työpäiviin (n=507). Työn tahdin tarkastelu rajautuu ESS -aineiston osalta palkansaajiin, koska työn tahtia mittaava väittäjä on kysytty vain palkansaajilta (miehet n=222, naiset n=275). ISSP -aineistossa työn tahtia on kysytty kaikilta työllisiltä, joten analyysi on rajattu kahden ansaitsijan perheisiin (n=481).

TAULUKKO 16 Ansiotyön ulottuvuuksien korrelaatiot miehen kotityöosuuden kanssa

Työajan ulottuvuudet	Palkansaajat (n=505)	Työlliset (n=701)
Miehen ansiotyöosuus	-0.41***	-0.38***
Työaikojen synkronia	-0.06	-0.11**
Miehen epäsosiaaliset työajat	-0.16***	-0.20***
Naisen epäsosiaaliset työajat	0.04	0.01
Miehen kotona työskentely	0.03	-0.12**
Naisen kotona työskentely	0.10*	-0.09*
Miehen työaika-autonomia	-0.02	-
Naisen työaika-autonomia	0.05	-

Ajankäyttöaineisto, työpäivät

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

Ensin tutkitaan korrelaatioiden avulla työajan eri ulottuvuuksien yhteyttä kotityönjakoon. Tämän jälkeen suoritetaan jatkoanalyysit regressioanalyysillä, jolloin työtuntien määrän vaikutus saadaan vakioitua. Taulukossa 16 on esitetty puolisoiden työajan ulottuvuuksien korrelaatiot miehen kotityöosuuden kanssa ajankäyttöaineistossa. Miehen kotityöosuuteen on selvästi voimakkaimmin yhteydessä ansiotyöosuus. Tämä jo aiemmin havaittu tulos ei kuitenkaan ollut

²⁵ Työajan ulottuvuuksien vaikutusta miehen kotityöosuuteen tutkittaessa olisi voitu käyttää puolisoiden työtuntien määrä miehen ansiotyöosuuden sijaan. Ansiotyötunnit kuitenkin korreloivat vahvasti muiden työajan ulottuvuuksien mittareiden kanssa ja siten lisäävät multikollinearisuuden riskiä. Tulokset ovat samat käytetyistä mittareista riippumatta.

ensisijaisena mielenkiintona. Mielenkiintoisempaa on tarkastella ovatko työtuntien määrän lisäksi muut työajan ulottuvuudet yhteydessä kotityönjakoon. Työajan muista ulottuvuuksista työaikataulujen synkronia, miehen työaikojen epäsosiaalisuus ja molempien kotona työskentely on yhteydessä miehen kotityöosuuteen. Työaikojen samanaikaisuus ja miehen kotona työskentely eivät kuitenkaan ole yhteydessä kotityönjakoon palkansaajaperheissä. Mitä enemmän puolisoitten työajat sijoittuvat samaan aikaan, sitä vähemmän mies osallistuu kotityöhön suhteessa naiseen. Kääntäen tämä tarkoittaa sitä, että mitä vähemmän puolisoitten työaikataulut sijoittuvat samaan kellonaikaan, sitä enemmän mies tekee kotityötä suhteessa naiseen. Tulos on oletusten ja aikaisempien tulosten mukainen. Sen sijaan miehen epäsosiaalisten työaikojen yhteys kotityöosuuteen on negatiivinen eli oletusten vastainen. Havainto voi selittyä työtuntien kokonaismäärän vaikutuksen heijastumisella epäsosiaaliin työaikoihin. Naisen kotona työskentelyn osalta yhteys vaihtelee kaikilla työllisillä ja palkansaajilla. Kun palkansaajaperheissä naisen kotona työskentely lisää naisen osuutta kotityöstä, on yhteys päinvastainen kaikki työlliset kattavassa aineistossa. Sen sijaan kummankaan puolison työaika-autonomia ei ole yhteydessä kotityönjaon asteeseen. Nämä tulokset ovat kuitenkin vasta alustavia, koska työtuntien määrää on vielä huomioitu.

Seuraavaksi suoritetaan regressioanalyysi puolisoitten työajan ulottuvuuksien vaikutuksesta kotityönjakoon. Erityisen tärkeää on tutkia, mitä tapahtuu muiden työajan ulottuvuuksien yhteydelle, kun työtuntien vaikutus vakioidaan. On täysin mahdollista, että vakioimisen jälkeen esim. kotona työskentely tai työaikojen synkronia ei ole lainkaan yhteydessä kotityönjakoon, vaan kyseessä on työpäivän pituuden vaikutus. Työajan eri ulottuvuuksien mittarit korreloivat keskenään selvästi, mutta eivät niin voimakkaasti että se aiheuttaisi multikollinearisuutta. Analyysit suoritetaan erikseen palkansaajaperheille ja kaikille kahden ansaitsijan perheille. Molemmissa osaryhmissä on kaksi mallia, joista yhdessä työn ajoitusta mitataan työaikojen synkronialla ja toisessa puolisoitten työaikojen epäsosiaalisuudella.

Puolisoitten työaikojen samanaikaisuus sekä epäsosiaaliset työajat menettävät kaikissa malleissa merkityksensä miehen kotityöosuuden selittäjänä, kun muut työajan ulottuvuudet on vakioitu (taulukko 17). Edellä havaittu korrelaatio johtui yksinkertaisesti siitä, että perheissä joissa puolisoitten työaikojen samanaikaisuus on suurta, myös miehen osuus työtunneista on suuri. Tulos ei muutu, vaikka mallissa käytettäisiin työaikojen synkronian sijaan puolisoitten epäsosiaalisia työaikoja mittaavia muuttujia. Näyttää siltä, että työtuntien ajoituksella ei ole lainkaan vaikutusta kotityön jaon asteeseen kahden ansaitsijan perheissä. Samoin naisen kotona työskentely menettää vaikutuksensa kotityönjakoon kaikissa malleissa. Myös tämä yhteys johtui työajan pituuden vaikutuksen heijastumisesta. Työajan muiden ulottuvuuksien vakioiminen nostaa kuitenkin naisen työaika-autonomian vaikutuksen tilastollisesti merkitseväksi, mutta vain palkansaajien ensimmäisessä mallissa. Naiset jotka voivat vaikuttaa töihin tulo- ja lähtöaikoihinsa tekevät reilu viisi

prosenttia enemmän kotityötä suhteessa puolisoonsa kuin muut naiset. Tämä yhteys on kuitenkin heikko, joten siihen tulee suhtautua varauksella. Vaikuttaa siltä, että ainoa kotityönjakoa selittävä työajan piirre on työtuntien määrä.

TAULUKKO 17 Regressioanalyysi puolisojen työajan ulottuvuuksien vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen

Ansiotyön ulottuvuudet	Palkansaajat		Kaikki työlliset	
	Malli 1 B	Malli 2 B	Malli 1 B	Malli 2 B
Miehen ansiotyöosuus	-1.37***	-1.25***	-1.20***	-0.99***
Työaikojen synkronia	-0.06	-	-0.05	-
Miehen työtuntien epäsosiaalisuus	-	-0.22	-	-0.64
Naisen työtuntien epäsosiaalisuus	-	-0.43	-	-0.31
Miehen kotona työskentely	1.50	1.85	0.07	0.21
Naisen kotona työskentely	1.19	0.76	-0.65	-0.72
Miehen työaika-autonomia	1.46	0.56	-	-
Naisen työaika-autonomia	5.11*	4.31	-	-
Vakiotermit	108.5	100.4	102.5	89.6
R ²	0.19	0.18	0.20	0.16
N	444	446	659	662

Ajankäyttöaineisto, arkityöpäivät

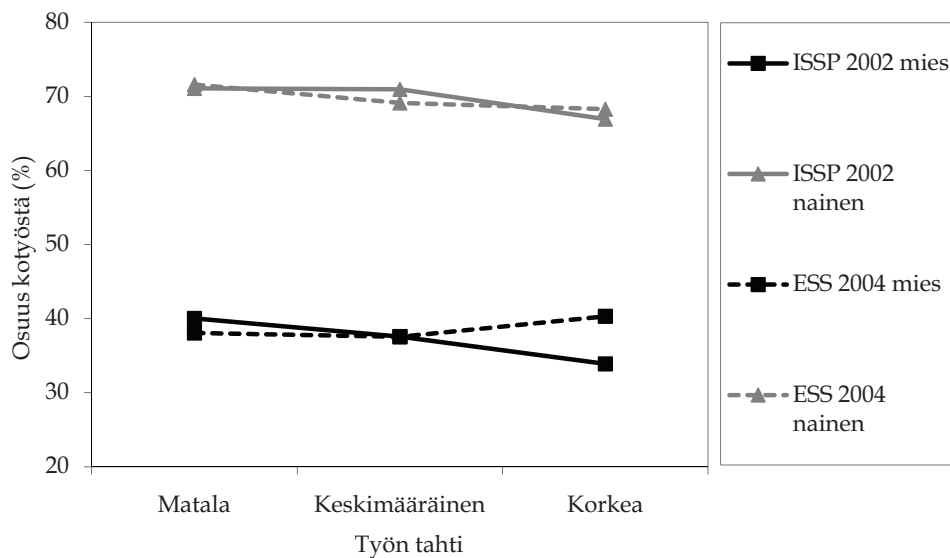
B = regressiokertoimet

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

Analyysit suoritettiin vielä työajan päällekkäisyyden osalta käyttäen Harriet Presserin (2003) ehdottamaa mallia. Presserin mallissa puolisojen työaikojen päällekkäisyyttä tai limittäisyyttä mitataan samanaikaisesti kolmella eri muuttujalla: työtuntien määrällä kun a) molemmat puoliset ovat ansiotyössä (samaa kellon aikaan), b) vain nainen on ansiotyössä ja c) vain mies on ansiotyössä. Mallin selitysaste on 21 prosenttia ja vakiotermit 41.0. Tulosten perusteella miehen osuus kotityöstä kasvaa ($\beta = 3.8^{***}$) mitä pidempään vain nainen on töissä ja vähenee ($\beta = -4.0^{***}$) mitä pidempään vain mies on töissä. Molemmat vaikutukset ovat yhtä voimakkaita, toisin kuin Presserin analyysissä. Jokainen lisätunti jonka vain mies tai nainen on töissä vähentää hänen osuuttaan kotityöstä neljällä prosentilla. Tämä viittaisi siihen, että mitä pidempään toinen puoliso on kotona toisen ollessa töissä, sitä enemmän hän tekee kotityötä suhteessa puolisoonsa. Tulos ei kuitenkaan kerro työtuntien ajoituksen vaikutuksesta, sillä havainto voi johtua yksinkertaisesti siitä, että toisella puolisoilla on pidempi työpäivä kuin toisella.

ESS ja ISSP -aineistojen osalta kiinnostuksen kohteena on työn tahdin yhteys kotityönjakoon. Tieto työn tahdistä saadaan molemmissa aineistoissa vain vastaajalta ja ESS -aineistossa vain palkansaajilta (ks. luku 3.4.3). Työn tahdin voidaan olettaa vaikuttavan kotityönjakoon samansuuntaisesti vastaajan sukupuolesta riippumatta. Työn tahdin kiristymisen oletetaan vähentävän suhteellista kotityöpanosta henkilön sukupuolestaan riippumatta. Tarkastelu

aloitetaan tutkimalla kaksisuuntaisella varianssianalyysillä, eroaako työn tahdin yhteys kotityöosuuteen miehillä ja naisilla, jonka jälkeen edetään jatkoanalyysihin.²⁶ Mikäli sukupuolen ja työn tahdin välillä ei havaita yhdysvaikutusta, voidaan analyysit suorittaa ilman sukupuolittaista tarkastelua. Tämä lisää käytettävissä olevaa havaintojen määrää ja siten testien tehokkuutta. Mikäli puolestaan yhdysvaikutus löytyy, analyysit pitää suorittaa erikseen miehille ja naisille.

KUVIO 16 Työn tahdin yhteys kotityöosuuteen sukupuolittain

Kuvion 16 ja tilastollisten testien perusteella vastaajan sukupuolen ja työn tahdin välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta ISSP ($F(1, 420)=0.21$, $p=0.81$) ja ESS -aineistoissa ($F(2, 508)=1.35$, $p=0.26$). Oletus varianssien yhtä suuruudesta on voimassa sekä ISSP ($F=1.15$, $p=0.33$) että ESS -aineistossa ($F=2.06$, $p=0.07$). Työn tahdin yhteys kotityöosuuteen on siten samansuuntainen ja yhtä voimakas molemmilla sukupuolilla. Yhteys on molemmilla sukupuolilla lineaarinen, mutta hyvin heikko.

Seuraavaksi analyysia jatketaan vakioimalla molempien puolisoitten muut työajan ulottuvuudet, jotta voidaan tutkia työn tahdin suora vaikutusta kotityönjakoon. Analyysimenetelmänä käytetään lineaarista regressioanalyysia. Koska sukupuolten välillä voi olla eroja muissa työajan ulottuvuuksissa ja niiden vaikutuksessa kotityönjakoon, suoritetaan analyysit erikseen miehille ja naisille. ISSP -aineistossa voidaan työajan ulottuvuuksista vakioida vain työtuntien määrä, ESS -aineistossa vakioitavina tekijöinä on työtuntien lisäksi työskentely epäsosiaalisina vuorokauden aikoina ja vastaajan työaika-autonomia.

²⁶ Analyysia varten työn tahti luokiteltiin kolmeluokkaiseksi (matala, keskimääräinen, korkea tahti).

Tulosten perusteella (taulukko 18) työn tahti on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotityöosuuteen vain ISSP -aineistossa ja miehillä. Mitä kovempi työn tahti miehellä on, sitä vähemmän hän osallistuu kotityöhön suhteessa puolisoonsa. Naisilla vaikutus on samansuuntainen, mutta ei merkitsevä. Havaittu yhteys on heikko, työn tahdin lisääminen malliin nostaa selitysastetta vain yhden prosentin. ESS -aineistossa kertoimet ovat hyvin heikkoja eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Analyysit suoritettiin vielä ESS -aineistossa vain puolisoitten työtunnit vakioiden, mutta työn tahdin kertoimet eivät muuttuneet merkittävästi. Molemmissa aineistoissa muiden työajan ulottuvuuksien yhteys kotityöosuuteen on samankaltainen. Mitä pidemmät työpäivät, sitä vähemmän suhteellisesti osallistuu kotityöhön. Puolison työpäivän pituudella on puolestaan päinvastainen vaikutus. Yhteydet ovat samansuuntaisia molemmilla sukupuolilla. Molempien aineistojen osalta havaitaan, että vastaajan sukupuoli vaikuttaa merkittävästi yhteyksien luonteeseen ja voimakkuuteen. Nämä erot ovat päinvastaisia ISSP ja ESS -aineistoissa. Mallien selitysasteet ovat korkeimmat ISSP -aineiston miehillä ja ESS -aineiston naisilla.

TAULUKKO 18 Regressioanalyysi työajan ulottuvuuksien vaikutuksesta kotityöosuuteen sukupuolittain

Selittäjät	ISSP		ESS ¹	
	Mies B	Nainen B	Mies B	Nainen B
Ansiotyötunnit	-0.40**	-0.12	-0.30*	0.11
Puolison ansiotyötunnit	0.46**	0.22	-0.06	0.52***
Työaikojen epäsosiaalisuus	-	-	-0.44	-1.33*
Puolison työaikojen epäsosiaalisuus	-	-	-0.15	1.30*
Työaika-autonomia	-	-	0.72	-2.60**
Työn tahti	-2.31*	-1.11	0.85	-0.69
Vakiotermi	43.4	67.8	51.6	49.5
R ²	0.11	0.03	0.03	0.16
N	180	199	238	278

B = regressiokertoimet

*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05

¹ Vain palkansaajat

Näiden kahden aineiston välinen ero tuloksissa herättää useita kysymyksiä. Johtuvatko erot siitä, että toisessa aineistossa tarkastelussa on mukana kaikki työlliset ja toisessa vain palkansaajat? Tätä voidaan testata ISSP- aineistolla suorittamalla analyysit pelkästään palkansaajille ja vertaamalla tuloksia edellisiin. Tarkastelun rajaaminen palkansaajiin ei muuta työn tahdin vaikutusta. Aineistojen väliset erot tuloksissa voivat myös johtua eroista kotityön tekemisen ja jakamisen mittaamisessa, kuten edellä on mainittu (ks. luku 3.4.1). Samoin tulosten eroavuus voi johtua aineistojen välisistä eroista otoksen rakenteesta (ks. luku 3.3). Mikäli kyse on aineiston keruuseen liittyvistä

eroista, on myös kysyttävä kumpi aineistoista antaa totuudenmukaisemman kuvan? Kuten edellä on havaittu, molempien aineistojen tulokset kotityönjaon selitysmallien osalta ovat pääosin samanlaisia kuin ajankäyttöaineiston pohjalta saadut (luku 5.1.1). Ansiotyöosuuden vaikutus oli ESS -aineistossa lähempänä ajankäyttöaineiston tulosta, mutta toisaalta sukupuolirooliasenteiden mittari ei vaikuta tässä aineistossa luotettavalta. Ero tuloksissa voi johtua monesta syystä. Ensinnäkin, toisen aineiston kotityönjaon estimaatit voivat olla harhaisempia kuin toisessa. Harhan suuruuden arvioiminen on kuitenkin hyvin vaikeaa, sillä molemmissa aineistoissa kotityön ja sen jaon estimaatit ovat hyvin lähellä toisiaan. Toiseksi, erot aineiston keruutavassa voivat tuottaa eron havaituissa vaikutuksissa. Käyntikyselyllä kerätty ESS -aineisto on mitä ilmeisimmin postikyselyllä kerättyä ISSP -aineistoa alttiimpi sosiaalisen suotavuuden vääristymälle ainakin sukupuolirooleja koskevien väittämien osalta. Koskeeko tämä vääristymä myös työn kiireisyyden arvioita on toinen kysymys.

Entä puskuroivatko työaikaan liittyvät vaikutusmahdollisuudet työn tahdin vaikutusta kotityönjakoon? Oletuksena on, että korkea työaika-autonomia suojelee kiristyneen työtahdin vaikutukselta. Tällöin työn tahdin vaikutus pitäisi olla voimakkaampi alhaisen autonomian henkilöillä ja vastaavasti heikompi hyvät vaikutusmahdollisuudet omaavilla. Tämän suojaavan vaikutuksen tutkimisen osalta ongelmana on se, molemmat mittarit löytyvät vain ESS -aineistosta. Tässä aineistossa ei puolestaan havaittu, että työn tahti vaikuttaisi kotityönjakoon. Tämä yhteyden puuttuminen tosin voi johtua juuri autonomian muuntavasta vaikutuksesta eli työn tiivistähtisyydellä voi olla vaikutus kotityönjakoon vain alhaisen autonomian omaavilla. Työhön liittyvien vaikutusmahdollisuuksien muuntavaa vaikutusta työtahdin ja kotityönjaon välisessä suhteessa tutkitaan hierarkkisella regressioanalyysillä, jossa työn tahdista ja vaikutusmahdollisuuksista käytetään keskitettyjä versioita. Ensimmäisessä mallissa on mukana muut työajan ulottuvuudet sekä keskistetyt versiot työn tahdista ja vaikutusmahdollisuuksista, toisen malliin lisätään työn tahdin ja autonomian yhdysvaikutustermi.²⁷ Ensimmäisen mallin tulokset ovat vakiotermiä lukuun ottamatta samat kuin taulukossa 18. Analyysien perusteella työaika-autonomia ei muunna työn tahdin vaikutusta kotityöosuuteen miehillä ($\Delta R^2 < 0.01$, $p = 0.514$) tai naisilla ($\Delta R^2 = 0.01$, $p = 0.144$). Työaikaan liittyvät vaikutusmahdollisuudet eivät siten puskuroi työn tahdin vaikutusta kotityönjakoon, mutta toisaalta työn tahdilla ei juuri ole vaikutusta kotityönjakoon.

5.2.1 Työtuntien määrän, ajoituksen ja paikan vaikutusmekanismi

Edellä havaittiin, että työtuntien määrä oli ainoa työajan ulottuvuus, jolla oli vaikutusta kotityönjaon tasaisuuteen. Seuraavaksi tarkastelemme, vaikuttavatko työajan eri ulottuvuudet puolisoiden kotityön määrään.

²⁷ Mikäli yhdysvaikutustermin lisääminen nostaa mallin selityssastetta tilastollisesti merkitsevästi, on työn tahdin yhteys kotityöosuuteen erilainen korkean ja alhaisen autonomian omaavilla.

Aineistona käytetään edelleen ajankäyttöaineistoa sen kattavuuden ja luotettavuuden johdosta. Analyysi on rajattu kuten edellä arkityöpäiviin (n=667). Erityisenä mielenkiintona on mahdollisten puoliso vaikutusten (ks. luku 3.5.2) esiintyminen. Analyysikehikkona käytetään toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM) ja analyysiohjelmana LISREL:iä.

Mallissa selitetään puolisoiden kotityöhön käyttämää aikaa molempien työtunneilla, työaikojen epäsosiaalisuudella ja kotona työskentelyllä. Puolisoiden työaika-autonomiaa mittaavat muuttujat jätettiin analyysistä pois, koska tarkastelu olisi rajoittunut pelkästään palkansaajiin. Työaikojen synkronian sijaan analyysissä käytetään molempien puolisoiden työaikojen epäsosiaalisuutta, jotta työn ajoituksen mahdollisia puoliso vaikutuksia voitaisiin tutkia. Mallien yhteensopivuusindeksit on esitetty taulukossa 19 ja selittäjien väliset korrelaatiot liitteessä 3.

TAULUKKO 19 Työajan ulottuvuuksien APIM-mallien yhteensopivuustestit

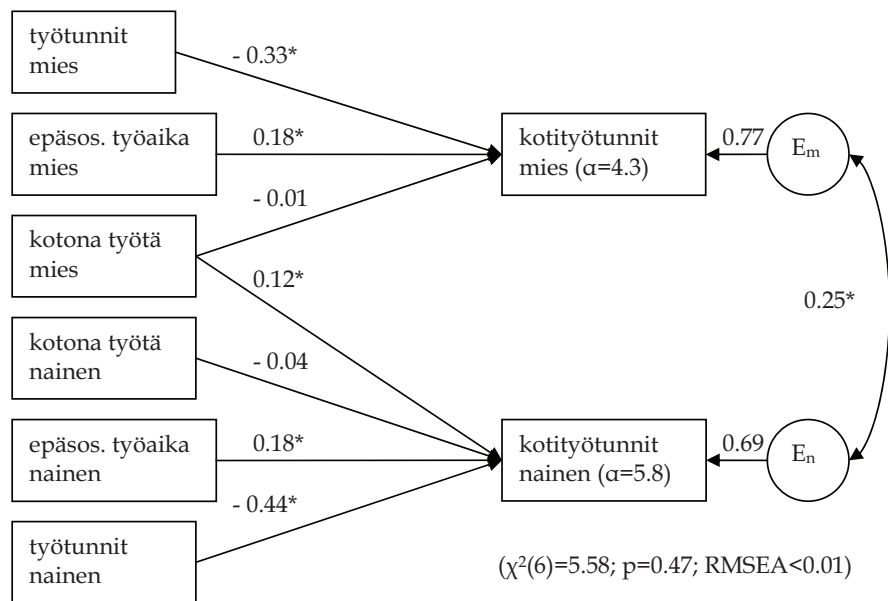
Malli	X ² (df)	p-arvo	RMSEA
Toimijavaikutukset ja miehen kotiansiotyön puoliso vaikutus	4.35(5)	0.50	<0.01
Epäsosiaalisten työaikojen toimijavaikutukset samat	5.58(6)	0.47	<0.01
Vakiotermit samansuuruiset	35.10(7)	<0.01	0.09

Aineistoon sovitetaan ensin saturoitu malli, jossa molempien puolisoiden työajan ulottuvuudet selittävät molempien kotityötä. Tuloksista havaitaan, että molempien puolisoiden työtuntien toimijavaikutukset selittävät kaikkein voimakkaimmin kotityöhön käytettyä aikaa. Kuten aikaisemmissa analyysissä havaittiin, mitä enemmän ansiotyöhön käytetään aikaa, sitä vähemmän kotityötä tehdään. Lisäksi havaitaan, että epäsosiaalisina aikoina työskentelyn toimijavaikutukset ovat molemmilla sukupuolilla tilastollisesti merkitsevät. Mitä enemmän työtä tehdään epäsosiaalisina aikoina, sitä enemmän kotityötä tehdään. Kotona työskentelyn toimijavaikutukset ovat heikkoja eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Miehen kotona työskentelyn osalta havaitaan merkitsevä puoliso vaikutus: mitä enemmän mies tekee ansiotyötä kotona, sitä enemmän nainen tekee kotityötä.

Seuraavaksi mallista poistetaan kaikki ei-merkitsevät puoliso vaikutukset, jolloin malliin jää vain yksi puoliso vaikutus: miehen kotona tehtyjen työtuntien yhteys naisen kotityöhön. Malli sopii hyvin aineistoon (taulukko 19). Tulokset eivät suuresti muutu edellisistä. Molemmilla puolisoilla työtuntien lisääntyminen vähentää kotityötä, naisilla miehiä enemmän. Lisäksi epäsosiaalisina aikoina työskentely lisää molemmilla puolisoilla kotityöhön käytettyä aikaa. Mielenkiintoisin havainto on miehen kotona työskentelyn vaikutus naisen, mutta ei omaan kotityöhön. Tämä vaikutus esiintyy muut selittäjät vakioituna. Sukupuoli toimii siten kotona työskentelyn puoliso vaikutusta muuntavana tekijänä eli vaikutus esiintyy vain miehillä. Mielenkiintoista kuitenkin on, että tämä ilmiö esiintyy vain miehen kotona työskentelyn ja naisen kotityön välillä. Eli toisin kuin voisi olettaa, kummankaan kotona työskentely ei vähennä heidän omaa osallistumistaan

kotityöhön. Tämä viittaa siihen, että taustalla ei voi olla pelkkä käytettävissä olevaan aikaan perustuva rationaalinen prosessi.

Seuraavaksi testataan ovatko epäsosiaalisina aikoina työskentelyn toimijavaikutukset naisilla suurempia kuin miehillä, kuten kertoimista voisi päätellä. Kun epäsosiaalisten työaikojen toimijavaikutukset asetetaan samoiksi miehillä ja naisilla, sopii malli hyvin aineistoon. χ^2 - peräkkäistestin perusteella mallin sopivuus aineiston kanssa on vähintään yhtä hyvä kuin alkuperäisen mallin. Epäsosiaalisten työaikojen omavaikutus on siten samansuuruinen miehillä ja naisilla. Lopuksi vielä testataan onko miesten ja naisten vakiotermit samansuuruisia, sillä naisten termi vaikuttaa selvästi miesten termiä suuremmalta. Tämän rajoitteen jälkeen malli ei enää sovi aineistoon ja χ^2 -peräkkäistestin mukaan malli on edellistä mallia huonompi. Edellinen aineistoon sopiva malli jää siten voimaan. Naisten vakiotermi on miehiä suurempi ja tässä mallissa sille myös on mielekäs tulkinta: kun kumpikaan puolisoista ei tee ansiotyötä tekevät naiset (5h 48min) miehiä (4h 18min) enemmän kotityötä. Lopullinen malli on esitetty kuviossa 17.

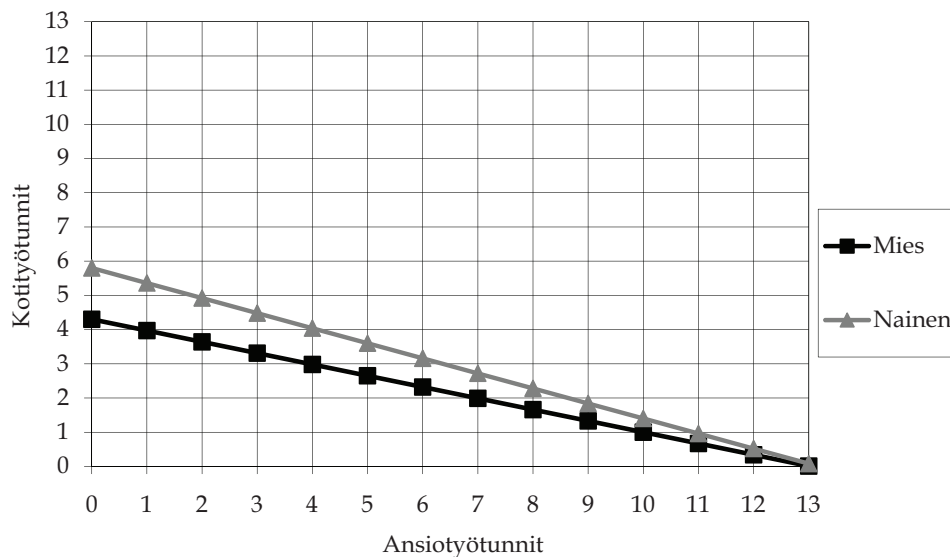
B- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

KUVIO 17 APIM- malli työajan ulottuvuuksien vaikutusmekanismista

Tulosten perusteella sekä miesten että naisten kotityöhön käyttämä aika on riippuvainen omien työtuntien määrästä ja ajoituksesta. Mitä enemmän ansiotyötä tehdään, sitä vähemmän tehdään kotityötä. Normaalityöajan ulkopuolella työskentely puolestaan lisää kotityön määrää. Miehillä jokainen työtunti vähentää kotityötä 20 ja naisilla 26 minuutilla. Jokainen normaalityöajan ulkopuolella tehty työtunti puolestaan lisää kotityötä molemmilla sukupuolilla 11 minuutilla. Lisäksi jokainen miehen kotona tekemä

työtunti lisää naisen kotityötä 7 minuutilla. Molempien puolisojen työajan eri ulottuvuuksien vakioimisen jälkeen puolisojen kotityötuntien korrelaatio on edelleen positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä.

APIM - mallin regressioyhtälöiden perusteella voidaan luoda kuvio, joka esittää ansiotyötuntien vaikutuksen kotityöhön miehillä ja naisilla.²⁸ Kuviosta nähdään, että ansiotyötuntien lisääntyessä miehen ja naisen välinen ero kotityön määrässä supistuu (kuvio 18). Tämä puolestaan johtaa siihen, että miesten ja naisten välinen ero kokonaistyöpanoksessa (kotityö + ansiotyö) supistuu. Esimerkiksi kuusi tuntia vuorokaudessa ansiotyöhön käyttävän naisen kokonaistyöpanokseksi tulee keskimäärin yhdeksän tuntia ja 10 minuuttia, kun miehillä kokonaistyöpanos jää kahdeksaan tuntiin ja 19 minuuttiin. Sen sijaan kymmenen tuntia vuorokaudessa ansiotyöhön käyttävien kokonaistyöpanos on naisilla keskimäärin 11 tuntia 24 minuuttia ja miehillä tasan 11 tuntia. Sukupuolten välinen ero kokonaistyöpanoksessa siten kaventuu 50 minuutista alle puoleen tuntiin. Kuviosta näkyy myös miten ansiotyötuntien lisääntyessä kotityöhön käytetty aika vähenee naisilla voimakkaammin kuin miehillä. Koska naisten kotityön lähtötaso on paljon miehiä korkeampi, ei työtuntien kasvattaminen riitä tasaamaan sukupuolten välistä eroa kotityöpanoksessa. Kaavasta voidaan myös laskea, minkälaiset puolisojen työtuntien yhdistelmät tuottavat tilanteen, jossa molemmat käyttävät keskimäärin yhtä paljon aikaa kotityöhön. Esimerkiksi pariskunnassa, jossa mies käyttää ansiotyöhön neljä tuntia ja nainen reilut kuusi tuntia, molemmat puoliso käyttävät kotityöhön keskimäärin kolme tuntia vuorokaudessa. Samoin perheessä jossa mies tekee ansiotyötä 10 tuntia ja nainen noin 11 tuntia, käyttävät molemmat puoliso keskimäärin tunnin vuorokaudessa kotityöhön.

KUVIO 18 Regressiosuorat ansiotyön vaikutuksesta kotityöhön sukupuolittain

²⁸ Miesten regressioyhtälö on muotoa $y = -0.33x + 4.3$ ja naisten $y = -0.44x + 5.8$

5.2.2 Työn tahdin vaikutusmekanismi

Onko työn tahdilla puoliso vaikutusta ja onko tämä vaikutus riippuvainen vastaajan sukupuolesta? Edellä havaittiin, että työn tahdilla on yhteys kotityönjaon tasaisuuteen vain ISSP -aineistossa, joten vaikutusmekanismin analyysi suoritetaan samalla aineistolla. Kehikkona on edelleen toimijan ja kumppanin riippuvuusmalli (APIM) ja sitä sovelletaan LISREL - ohjelmaa käyttäen. Analyysin ensimmäisenä vaiheena on testata, sopiiko sama malli molemmille sukupuolille, kuten tehtiin sukupuolirooliasenteiden osalta. Mikäli mallit eroavat sukupuolten välillä, on ne estimoitava erikseen miehille ja naisille. Työn tahdin voidaan olettaa vaikuttavan kotityönjakoon samansuuntaisesti vastaajan sukupuolesta riippumatta. Oletuksena on, että mitä kiivaammalla tahdilla ansiotyötä tekee, sitä vähemmän on voimavaroja osallistua kotitöihin. Vaikutuksen voimakkuudessa voi olla eroja sukupuolten välillä, mutta vaikutuksen suunta on sama. Työn tahdin on todennäköisesti yhteydessä tehtyjen työtuntien määrään, joten niiden vaikutus on syytä vakioida mallissa. Lopullisessa mallissa on mukana sekä työn tahdin että työtuntien toimija- ja kumppanivaikutukset. Työtunneilla ei havaittu puoliso vaikutuksia, joten niitä ei estimoida (luku 5.1.3). Vaikutusten samanlaisuutta olettava malli ei sovi aineistoon, joten analyysit on suoritettava erikseen miehille ja naisille (taulukko 20).

TAULUKKO 20 Työn tahdin APIM -mallien yhteensopivuustestit

Malli	X ² (df)	p-arvo	RMSEA
Sama malli miehillä ja naisilla	348.56(12)	<0.01	0.34
Miesten malli	3.03(2)	0.22	0.05
Naisten malli	2.92(2)	0.23	0.04

Sekä naisten että miesten mallit sopivat hyvin aineistoon. Naisilla molemmat työn tahdin kertoimet olivat positiivisia eli mitä kiireisempää naisella on töissä, sitä enemmän hän (Beta = 0.06) ja hänen puolisonsa (Beta = 0.14) käyttävät aikaa kotityöhön. Näistä vain jälkimmäinen kerroin on tilastollisesti merkitsevä. Miehillä puolestaan työn kiireisyys vähensi omaa (Beta = -0.06) ja lisäsi puolison (Beta = 0.05) kotityötä, mutta kumpikaan kertoimista ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Miehen ja naisen kotityöhön käyttämä ajan korrelaatio oli miehillä (r = 0.59) selvästi naisia (r = 0.35) voimakkaampi, kuten jo edellä on havaittu (luku 5.1.4). Selitysaste on molempien puolisoitten kotityötuntien osalta kaikissa malleissa alhainen. Omien kotityötuntien vaihtelusta malli selittää naisilla alle yhden ja miehillä kaksi prosenttia, puolison kotityötunneista naisilla kahdeksan ja miehillä kolme prosenttia. Aineiston rajallisuudesta johtuen tässä ei voida tutkia molempien puolisoitten työn tahdin vaikutusta kotityöhön. Työn tahdin vaikutuksen tarkempi ja luotettavampi analyysi edellyttäisi tarkat tiedot työajan ulottuvuuksista molemmilta puolisoilta. Joka tapauksessa tulokset viittaavat siihen, että työn kiireinen tahti heijastuu puolison kotityöpanokseen, erityisesti naisilla. Työssään kiireisten

naisten miehet reagoivat puolison lisääntyneeseen työpaineeseen lisäämällä omaa kotityöpanostaan. Analyyseissa ei kuitenkaan vakioitu monia väliin tulevia tekijöitä. Korkeissa asemissa olevat naiset ovat todennäköisesti alemmissa asemissa olevia kiireisempiä, jolloin kyseessä olisi luokka-aseman epäsuora vaikutus. Tätä kiireen välittävää vaikutusta tutkitaan seuraavassa luvussa.

6 YHTEISKUNTALUOKKA JA KOTITYÖNJAKO

Edellä on tutkittu miten puolisoiden työaika, resurssit, asenteet sekä työajan eri piirteet vaikuttavat kotityönjakoon kahden ansaitsijan perheissä. Tässä luvussa tarkastelun keskiössä on puolisoiden luokka-asemien vaikutus kotityönjakoon. Ensinnäkin on syytä tarkastella miesten ja naisten luokka-asemaa kahden ansaitsijan perheissä. Kuinka selvästi puolisot ovat samanlaisissa luokka-asemissa eli kuinka vahvaa homogamia luokka-aseman suhteen aineistossa on? Entä mitkä luokka-asemien yhdistelmät ovat yleisempiä kuin toiset? Taulukossa 21 on esitetty miehen ja naisen luokka-asetat kahden ansaitsijan perheissä ajankäyttöaineistossa. Analyysissä ei ole mukana tutkimuspäivätietoja, vain miehen ja naisen luokka-asema kunkin pariskunnan osalta.

Ensimmäinen havainto on, että puolisoiden luokka-asetat ovat selvästi yhteydessä toisiinsa. Standardoitujen jäännösten²⁹ perusteella puolisoiden luokka-asemien riippuvuus syntyy ennen kaikkea maanviljelijöiden vahvasta homogamiasta. Homogamia on myös suhteellisen yleistä ylempien professioiden ja yrittäjien ryhmissä. Miespuolisista maanviljelijöistä kahdella kolmesta myös puoliso on maanviljelijä, naispuolisilla maanviljelijöillä vastaava osuus on lähes yhdeksän kymmenestä. Muilla yrittäjillä vastaavat osuudet ovat selvästi alempia. Miehillä joka viidennellä ja naisilla joka kolmannella myös puoliso on yrittäjä. Ylempissä professioissa työskentelevistä joka neljännellä miehellä ja puolella naisista puoliso omaa saman luokka-aseman. Entä mitkä eri luokka-asemien yhdistelmät ovat kaikkein tyypillisimpiä ja onko sukupuolella vaikutusta tähän? Kahden ansaitsijan perheistä yleisin kahden eri luokka-aseman yhdistelmä on alempiin professioihin kuuluvan naisen ja ylempiin professioihin kuuluvan miehen muodostama perhe. Sen sijaan alempiin professioihin kuuluvan miehen ja ylempiin professioihin kuuluvan naisen perhe on selvästi harvinaisempi. Myös ammattitaidottoman työntekijämiehen ja

²⁹ Itseisarvoltaan yli 1.96 suuruiset standardoidut jäännökset kertovat, missä osassa taulukkoa muuttujien välinen riippuvuus syntyy. Suuret positiiviset (negatiiviset) jäännökset kertovat, että kyseisessä solussa havaitaan enemmän (vähemmän) tapauksia, kuin riippumattomuuden vallitessa pitäisi havaita.

toimisto- tai asiakaspalvelutyöntekijänaisen muodostamat pariskunnat ovat suhteellisen yleisiä. Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät ovat myös ainoa luokka, jossa heterogamia on yleisempää kuin homogamia. Kaiken kaikkiaan kahden työllisen perheissä puoliset ovat tyypillisesti suhteellisen samantasoisessa luokka-asemassa.

TAULUKKO 21 Miehen ja naisen luokka-asemien yhdistelmät (%)

n=812 X ² (36)=579.7, p<0,001 Cramer V=0.34 ³⁰		Naisen luokka-asema EG ^b							Yht.	N
		I	II	III	IVa+b	V+VI	VIIa	IVc+VIIb		
Miehen luokka-asema EG ^b	I	24 (4.3)	40 (2.2)	22 (-1.6)	5 (0.7)	2 (-1.9)	6 (-1.6)	0 (-3.1)	100	116
	II	12 (0.3)	45 (3.0)	31 (0.1)	1 (-1.6)	5 (-0.6)	5 (-2.0)	2 (-2.3)	100	109
	III	14 (0.4)	27 (-0.2)	27 (-0.3)	4 (0.2)	4 (-0.3)	23 (1.6)	0 (-1.3)	100	22
	IVa+b	9 (-0.4)	9 (-2.3)	46 (1.6)	20 (4.9)	9 (0.6)	6 (-1.0)	3 (-1.1)	100	35
	V+VI	4 (-2.2)	28 (-0.3)	36 (1.1)	3 (-0.5)	11 (2.2)	16 (1.6)	2 (-2.3)	100	105
	VIIa	5 (-1.6)	20 (-1.6)	42 (1.9)	1 (-1.2)	7 (0.5)	23 (3.3)	1 (-2.2)	100	81
	IVc+VIIb	4 (-1.6)	7 (-3.0)	9 (-2.9)	2 (-0.8)	5 (-0.2)	5 (-1.3)	67 (15.3)	100	55

Ajankäyttöaineisto

Suluissa standardoidut jäännökset

^b I = ylemmät professiot, II = alemmat professiot, III = toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, IVa+b = yrittäjät, V+VI = ammattitaitoiset työntekijät, VIIa = ammattitaidottomat työntekijät, IVc+VIIb = maanviljelijät.

Luokkaperheet voidaan jakaa kolmeen ryhmään puolisoitten luokka-asemien erojen suhteen: homogeenisiin, marginaalisesti heterogeenisiin ja heterogeenisiin perheisiin (Wright 1997). Puolisoiden luokka-asemat ovat homogeenisissa perheissä samat, marginaalisesti heterogeenisissa perheissä toisiaan lähellä olevat ja heterogeenisissa selvästi erilaiset. Seitsemän luokan versioilla EG - luokituksista saadaan homogeenisissa luokkaperheissä elävien osuudeksi 29 prosenttia kahden ansaitsijan perheistä. Mikäli luokituksista käytetään neljän luokan versiota jossa professiot, manuaaliset työntekijäryhmät sekä yrittäjät ja maanviljelijät on yhdistetty omaksi luokakseen, saadaan homogeenisten luokkaperheiden osuudeksi 44 prosenttia. Homogeenisiä luokkaperheitä näyttää siten olevan tässä aineistossa joka tapauksessa vähemmän kuin aikaisemmissa tutkimuksissa (Wright 1997; Luokkaprojekti

³⁰ Cramerin V on assosiaation mitta, jota voidaan käyttää kahden laatueroasteikollisen muuttujan välisen yhteyden voimakkuuden tutkimiseen ja sen tulkita on verrattavissa korrelaatiokertoimeen.

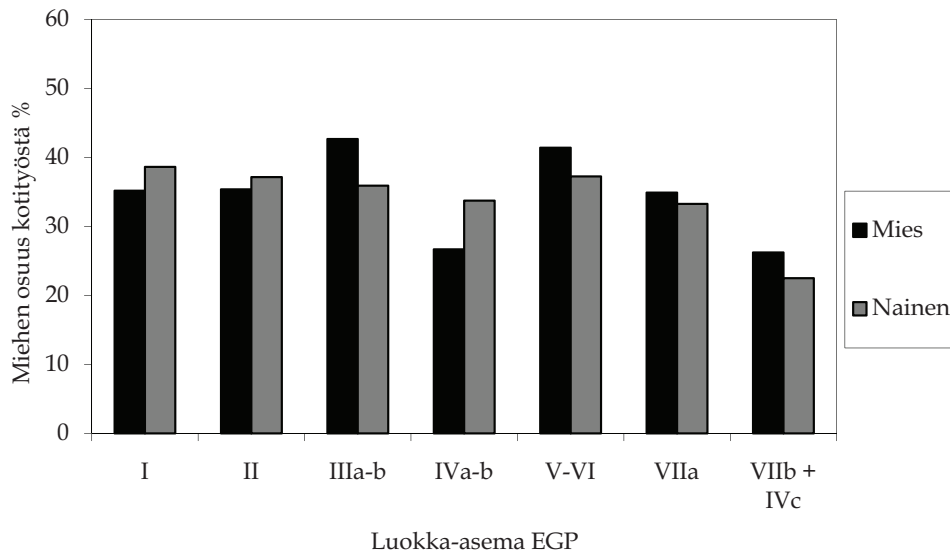
1984). Heterogeenisten luokkaperheiden välillä on myös sisäisiä eroja. Koska erojen arviointi on vaikeaa yrittäjien ja palkansaajien kesken, keskitytään seuraavassa vain palkansaajiin. Marginaalisesti heterogeenisiksi määritellään sellaiset perheet joissa puolisoiden asemat ovat vierekkäisiä, kuten ylempään ja alempaan professioon kuuluvilla. Heterogeenisiksi määritellään ne perheet, joissa puolisoiden etäisyys on edellistä suurempi, kuten ammattitaidottoman työntekijän ja toimisto- tai asiakaspalvelutyöntekijän muodostama perhe. Näillä kriteereillä kahden palkansaajan perheistä homogeenisia luokkaperheitä on 26, marginaalisesti heterogeenisia 40 ja varsinaisia heterogeenisia perheitä 34 prosenttia. Kaksi kolmesta kahden palkansaajan perheestä on sellaisia, joissa puoliso ovat joko samassa tai lähes samassa luokka-asemassa.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että heterogeenisten luokkaperheiden määrä on lisääntynyt. Muutosten tulkinnessa tulee kuitenkin olla varovainen, sillä edellä viitatuissa aikaisemmissä tutkimuksissa on käytetty eri luokitusta kuin tässä tutkimuksessa. Heterogeeniset luokkaperheet, joissa mies ja nainen omaavat selvästi toisistaan poikkeavat luokka-asemat edustavat noin kolmannesta kaikista kahden palkansaajan perheistä. Tämä osuus on joka tapauksessa suhteellisen suuri (vrt. Luokkaprojekti 1984; McRae 1986). Kahdessa vuosikymmenessä on myös tapahtunut selviä muutoksia. Toimihenkilötehtävissä ja erityisesti kahden professioammateissa toimivan perheiden yleistymisen on ollut huomattavaa. Sen sijaan erityisen harvinaisia yhdistelmiä ovat sellaiset perheet, joissa toinen puolisoista on maanviljelijä ja toinen palkansaaja. Samoin on poikkeuksellista, että professio-ammattiteihin kuuluvan puoliso olisi manuaalista työtä tekevä työntekijä.

6.1 Luokka-aseman vaikutus kotityönjakoon

Tässä luvussa tutkitaan onko puolisojen välillä eroja luokka-asemissa yhteyttä kotityön jaon asteeseen ja puolisojen kotityön määrään. Analyysissä käytetään ajankäyttöaineistoa ja kohdejoukkona ovat kahden ansaitsijan perheet (n=1544). Ensin tarkastelemme puolisojen välistä kotityönjakoa suhteellisen kotityöosuuden avulla. Kuviossa 19 on esitetty miehen osuus (%) kotityöstä sekä miehen että naisen luokka-aseman mukaan. Erot luokka-asemien välillä kotityönjaon tasaisuudessa eivät ole kovin suuria. Tämä myös näkyy selitysasteissa, miehen luokka-asema selittää vain 3,5 ja naisen 2,5 prosenttia miehen kotityöosuuden vaihtelusta. Puolisojen luokka-asemalla on siten vain heikko yhteys kotityönjaon tasaisuuteen. Luokka-asemien välillä on kuitenkin havaittavissa joitakin eroja. Molempien sukupuolten osalta maanviljelijöillä kotityönjako on kaikkien epätasaisin, näissä perheissä miehen osuus kotityöstä on selvästi alle 30 prosenttia. Maanviljelijät eroavat tilastollisesti merkitsevästi kaikista muista luokka-asemista paitsi miehillä yrittäjistä. Miehillä yrittäjät eroavat maanviljelijöiden ohella palkansaajista epätasaisemman kotityönjaon suhteen. Naisilla muiden ryhmien välillä ei havaita merkitseviä eroja kotityönjaon tasaisuudessa. Keskeisin jakolinja

kotityönjaon tasaisuudessa vaikuttaa siten kulkevan palkansaajien ja yrittäjien, eritoten maatalousyrittäjien välillä. Nämä tulokset ovat kuitenkin alustavia, eikä niissä ole huomioitu puolison luokka-asemaa tai vakioitu taustatekijöitä.

KUVIO 19 Miehen ja naisen luokka-aseman yhteys kotityönjakoon

I = ylemmät professiot, II = alemmat professiot, III = toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, IVa+b = yrittäjät, V+VI = ammattitaitoiset työntekijät, VIIa = ammattitaidottomat työntekijät, IVc+VIIb = maanviljelijät

Seuraavaksi tarkastellaan, miten puolisojen luokka-asetat yhdessä selittävät kotityönjaon tasaisuutta. Huomioimalla samanaikaisesti molempien puolisojen luokka-asetat saadaan kokonaisvaltaisempi ja todenmukaisempi kuva yhteiskuntaluokan vaikutuksesta kotityönjakoon. Keskeiseksi kysymykseksi nousee puolisojen luokka-asettien erilaisten kombinaatioiden vaikutus kotityönjakoon. Tehtävänä on selvittää, millaisissa asemien yhdistelmissä kotityönjako on yhtäältä tasaisinta ja toisaalta epätasaisinta. Luokka-asettien kombinaatioiden vaikutuksen osalta on ensin selvitettävä onko puolisojen luokka-asettien välillä havaittavissa yhdysvaikutusta. Yhdysvaikutuksen olemassaolo tarkoittaisi sitä, että miehen luokka-asetan vaikutus kotityönjakoon olisi riippuvainen naisen asemasta ja päinvastoin. Yhdysvaikutuksen olemassaoloa ja puolisojen luokka-asettien kombinaatioiden vaikutusta kotityönjakoon tutkitaan kaksisuuntaisella varianssianalyysillä, jossa selittävinä muuttujina ovat molempien puolisojen EG luokka-asetat³¹. Analyysien kannalta ongelmaksi nousee edellä havaittu

³¹ Analyysit suoritetaan SPSS 15.0 Complex Samples paketin GLM mallilla, joka huomioi aineiston ryvästyneen rakenteen (ks. luku 3.3.1)

puolisoiden luokka-asemien samankaltaisuus. Puolisot ovat tyypillisesti samankaltaisissa luokka-asemissa, minkä johdosta jotkin asemien yhdistelmistä ovat erittäin harvinaisia. Tämä aiheuttaa varianssianalyysissä ongelmia, sillä kotityönjaon astetta voidaan verrata luotettavasti vain muutamien luokka-asemien yhdistelmien osalta. Luokka-asemasta joudutaan käyttämään analyysissa karkeampaa neliluokkaista versiota. Karkeammassa luokituksessa yrittäjät (IVa+b) ja maanviljelijät (IVc+VIIb) on yhdistetty omaksi luokakseen, kuten myös kaikki ruumiillista (V+VI+ VIIa) ja ei-ruumiillista työtä (III) tekevät työntekijät. Käyttämällä karkeampaa luokitusta vältytään havaintomäärien putoamiselta liian alhaiseksi luotettavien päätelmien tekemistä ajatellen.

Taulukossa 22 on esitetty miehen kotityöosuuden keskiarvot molempien puolisoitten luokka-asemien suhteen. Palkansaajaperheiden välillä ei ole suurta eroa kotityönjaon tasaisuudessa eri luokka-asemien kombinaatioiden välillä. Homogeeniset luokkaperheet eivät siten vaikuta eroavan suuremmin homogeenisista miehen kotityöosuuden suhteen. Ainostaan työntekijä miehen ja ylempään profession kuuluvan naisen perheissä kotityönjako vaikuttaa muita tasaisemmalta. Tässä suhteellisen harvinaisessa luokkaperheen tyypissä miehen kotityöpanos on lähes puolet puolisoitten kokonaispanoksesta eli molemmat puolisot käyttävät yhtä paljon aikaa kotityöhön. Sen sijaan perheissä joissa jompikumpi puolisoista on yrittäjä tai maanviljelijä, on kotityönjako pääosin epätasaisempaa kuin kahden palkansaajan perheissä. Erityisen epätasaista kotityönjako on kahden yrittäjän tai maanviljelijän perheissä. Seuraavaksi tutkitaan, onko puolisoitten luokka-asemilla yhdysvaikutusta kotityönjakoon, johon edellä tehdyt havainnot viittaavat.

TAULUKKO 22 Miehen kotityöosuus puolisoitten luokka-asemien mukaan

N=1442		Naisen luokka-asema EG			
		Ylemmät professionit	Alemmat professionit	Työntekijät	Yrittäjät ja maanviljelijät
Miehen luokka- asema EG	Ylemmät	35	34	33	14
	professionit	(77)	(105)	(98)	(5)
	Alemmat	37	37	35	29
	professionit	(54)	(117)	(180)	(6)
	Työntekijät	47	40	37	32
		(27)	(121)	(473)	(7)
	Yrittäjät ja	38	38	25	23
	maanviljelijät	(7)	(24)	(59)	(84)

Ajankäyttöaineisto

Keskiarvot ja sulkeissa painotetut havaintomäärät

Varianssianalyysin perusteella puolisoitten luokka-asemilla ei havaita yhdysvaikutusta kotityönjakoon (Wald $F(9, 731) = 1.51, p = 0.14$). Yhden puolison luokka-aseman vaikutus kotityönjakoon ei siten riipu toisen puolison luokka-asemasta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että miehen tai naisen luokka-asema vaikuttaa kotityönjaon tasaisuuteen samalla tavoin riippumatta

siitä, missä asemassa hänen puolisonsa on. Koska yhdysvaikutusta ei havaittu, voidaan analyysia jatkaa miehen ja naisen luokka-aseman päävaikutuksiin. Analyysien perusteella sekä miehen (Wald $F(3, 737) = 4.87, p < 0.01$) että naisen (Wald $F(3, 737) = 3.69, p = 0.01$) luokka-asemilla on tilastollisesti merkitsevät päävaikutukset. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä miehen että naisen luokka-asemalla on vaikutus kotityönjaon tasaisuuteen. Mallin selityssaste on tosin edelleen varsin alhainen (3,2 %), joten luokka-aseman vaikutus kotityönjakoon on suhteellisen heikko. Seuraavaksi tarkastellaan, mitkä eri luokka-asetat eroavat toisistaan kotityönjaon tasaisuuden osalta (taulukko 23). Tämä suoritetaan parivertailuilla, jossa kunkin luokka-aseman keskiarvoa verrataan muiden keskiarvoon³².

TAULUKKO 23 Varianssianalyysi puolisojen luokka-aseman (EG) vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen

N=1442		Keskiarvot (keskivirheet)	Parivertailut (Bonferroni)
Mies (Eta ² =0.012)	A. Ylemmät professiot	31.5 (1.9)	A < C, D < C
	B. Alemmat professiot	34.7 (1.9)	
	C. Työntekijät	37.7 (1.5)	
	D. Yrittäjät ja maanviljelijät	29.1 (2.1)	
Nainen (Eta ² =0.009)	A. Ylemmät professiot	37.5 (2.3)	D < A, D < B
	B. Alemmat professiot	36.4 (1.6)	
	C. Työntekijät	32.6 (1.2)	
	D. Yrittäjät ja maanviljelijät	26.5 (2.9)	

Ajankäyttöaineisto

Tuloksista havaitaan, että miesten ja naisten luokka-asemilla on erilainen, mutta yhtä voimakas vaikutus kotityönjaon tasaisuuteen. Molemmilla sukupuolilla kotityönjako on epätasaisinta yrittäjien ja maanviljelijöiden perheissä, joissa miehen osuus kotityöstä vaihtelee 29:stä 26:n prosenttiin. Tämän jälkeen erot sukupuolten välillä kasvavat. Naisen ollessa joko ylemmässä tai alemmassa professio-ammattissa on kotityönjako kaikkein tasaisinta, mutta ero on tilastollisesti merkitsevä vain yrittäjiin ja maanviljelijöihin. Miehen luokka-aseman osalta kotityönjako on tasaisinta kun mies kuuluu työntekijäammatteihin, ero on kuitenkin merkitsevä vain ylempiin professioihin sekä yrittäjiin ja maanviljelijöihin. Palkansaajien osalta naisen korkea ja miehen matala luokka-asema näyttää siten lisäävän miehen osuutta kotityöstä, kun puolison luokka-asema on vakioitu. Koska yhdysvaikutuksia ei havaittu, ovat tulokset additiivisia eli yhteenlaskettavia. Kotityönjako on siten tasaisinta perheissä, joissa mies on työntekijä ja nainen ylempiin tai alempiin professioihin kuuluva. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että mitä korkeammassa asemassa nainen on suhteessa mieheen, sitä pienemmän osan

³² Parivertailuissa käytetään Bonferroni korjausta, joka korjaa vertailujen aiheuttamaa riskiä havaita väärin perustein tilastollisesti merkitsevä yhteys (virhetyyppi I) jakamalla p-arvot tehtyjen testien määrällä (Nummenmaa 2004, 192–196).

kotitöistä hän tekee. Tällaiset heterogeeniset luokkaperheet, joissa nainen on miestä selvästi korkeammassa luokka-asemassa, ovat harvinaisia, kuten edellä taulukossa 20 havaittiin. Epätasaisinta kotityönjako on puolestaan niissä perheissä, joissa molemmat puoliset ovat yrittäjiä tai maanviljelijöitä. Varsinkin kahden maanviljelijän perheitä on aineistossa jonkin verran, eikä niitä voi pitää harvinaisuuksina. Yhteiskuntaluokalla on siten vaikutuksensa kotityönjaon tasaisuuteen, mutta tämä vaikutus on suhteellisen heikko. Seuraavassa luvussa tutkitaan APIM - mallia soveltaen, miten puolisoitten luokka-asetat vaikuttavat kotityön tekemiseen kahden ansaitsijan perheissä.

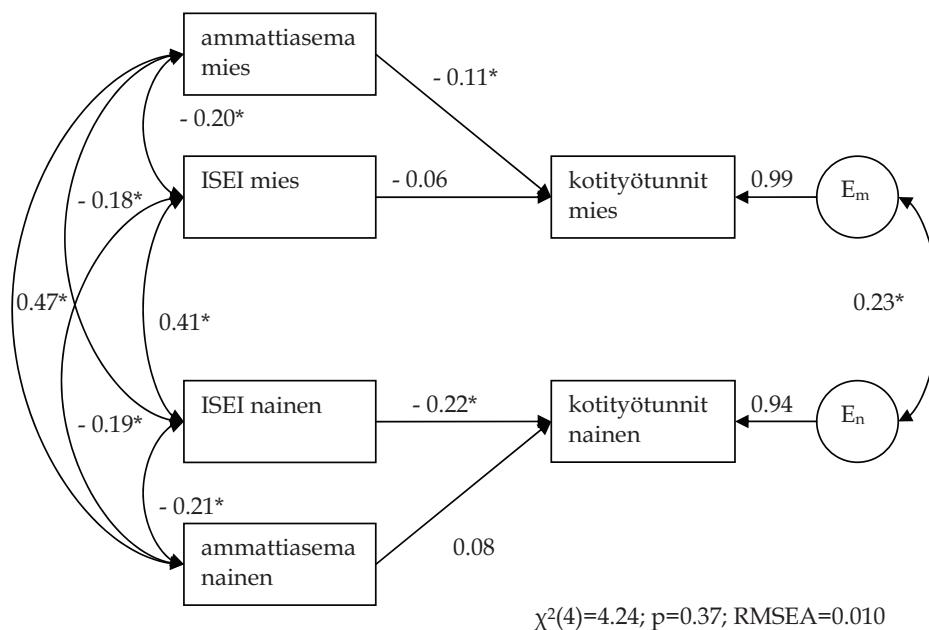
6.1.1 Luokka-aseman vaikutusmekanismi

Edellä havaittiin, että puolisoitten luokka-asemalla on vaikutus kotityönjaon tasaisuuteen kahden ansaitsijan perheissä. Tässä luvussa tätä analyysia syvennetään tutkimalla luokka-aseman vaikutusmekanismia kotityönjakoon. Vaikutusmekanismin tutkimisessa sovelletaan toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM) käyttäen rakenneyhtälömallia. Tehtävänä on selvittää, miten luokka-asemien vaikutus kotityönjaon tasaisuuteen syntyy. Tutkimalla puolisoitten luokka-aseman vaikutusta molempien kotityötunteihin samanaikaisesti voidaan selvittää, vaikuttaako luokka-asema vain henkilön omaan vai myös puolison kotityön määrään. Lisäksi selviää johtuuko edellä havaittu puolisoitten kotityön määrän positiivinen korrelaatio samankaltaisuudesta luokka-asemissa. Puolisoitten luokka-asemien mittarina käytetään edellisistä analyyseistä poiketen kahta muuttujaa, ISEI -indeksiä ja ammattiasemaa (yrittäjä=1, palkansaaja=0) (ks. luku 3.4.5). Analyysi rajataan arkityöpäiviin (n=667).

Tulosten perusteella mikään puolisoivaikutuksista ei ole tilastollisesti merkitsevä eli toisen puolison luokka-asema ei vaikuta toisen kotityön määrään. Toimijavaikutuksista vain naisen sosioekonomisella indeksillä on tilastollisesti merkitsevä vaikutus hänen omaan kotityön määrään. Mitä korkeampi naisen asema on, sitä vähemmän hän käyttää aikaa kotityöhön. Miesten kotityön osalta mikään vaikutus ei yllä tilastollisesti merkitseväksi ja mallin selitysaste jää vain yhteen prosenttiin. Naisten kotityön osalta mallin selitysaste on jonkin verran parempi, noin seitsemän prosenttia, mutta edelleen varsin vaatimaton. Koska mikään kumppanivaikutuksista ei ollut merkitsevä, poistettiin ne mallista ja modifioitu malli estimoitii uudelleen. Mallin estimaatit sekä selittäjien väliset korrelaatiot esitetään kuviossa 20. Pelkästään toimijavaikutukset sisältävä malli sopii aineistoon. Kertoimissa ei tapahdu suuria muutoksia, vain miehen ammattiaseman vaikutus muuttuu tilastollisesti merkitseväksi kumppanivaikutusten poistamisen jälkeen. Yrittäjiin tai maanviljelijöihin lukeutuvat miehet käyttävät vuorokaudessa noin 24 minuuttia vähemmän aikaa kotityöhön kuin palkansaajat. Mallista havaitaan myös, että molemmat luokka-aseman indikaattorit korreloivat positiivisesti puolisoitten välillä ja vieläpä varsin vahvasti. Korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevan puoliso on myös todennäköisesti korkeassa asemassa, samoin puoliset ovat tyypillisesti samassa ammatillisessa asemassa. Tämä tulos vahvistaa edellä tehtyä havaintoa

selvästä homogamiasta luokka-aseman suhteen. Tämä puolisoitten luokka-asemien samankaltaisuus ei kuitenkaan selitä pois kotityöhön käytetyn ajan positiivista korrelaatiota. Kotityöhön käytetyn ajan samankaltaisuus puolisoitten välillä ei siten selity luokka-asemien tai työajan ominaispiirteiden samankaltaisuudella vaan taustalla on jokin toinen mekanismi.

Tulosten perusteella sukupuoli toimii luokka-aseman ja kotityön välistä suhdetta muuntavana tekijänä. Luokka-aseman vaikuttaa kotityöhön käytettyyn aikaan eri tavoin miehillä ja naisilla. Tulokset vahvistavat edellisessä luvussa tehtyä havaintoa luokka-aseman heikosta vaikutuksesta kotityöhön käytettyyn aikaan.

Beta- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

KUVIO 20 APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista

6.2 Luokka-asema ja kotityönjaon selitysmallit

Tässä luvussa tehtävänä on tutkia, välittävätkö ansiotyö tai sukupuolirooliasenteet puolisoitten luokka-aseman vaikutusta kotityönjakoon. Työajan välittävää vaikutusta tutkitaan ajankäyttöaineistolla ja sukupuolirooliasenteiden ISSP -aineistolla. Vain muutamissa aiemmissä tutkimuksissa on otettu huomioon sosiaalisen aseman epäsuora vaikutus kotityönjakoon. Western ja Baxter (2001) sekä Kalleberg ja Rosenfeld (1990) ovat huomioineet ammatin epäsuoran vaikutuksen kotityönjakoon. Westernin ja

Baxterin tutkimuksessa ammatilla ja ammatillisella asemalla havaittiin vaikutus ansiotyötuntien määrään, jolla oli puolestaan vaikutus kotityön jakoon. Ammatilla ja ammatillisella asemalla, jotka ovat luokka-aseman keskeisiä määrittäjiä, oli siten työtuntien kautta välittyvä epäsuora vaikutus kotityönjakoon. Sen sijaan asenteiden kautta välittyvää vaikutusta ei ole tutkittu lainkaan.

Analyysimenetelmänä käytetään toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM). Tässä mallissa molempien puolisoiden ominaisuuksien vaikutus sekä omaan että puolison kotityöhön estimoidaan samanaikaisesti (ks. luku 3.5.2). Malleissa huomioidaan molempien puolisoiden luokka-asema käyttäen kansainvälistä sosioekonomisen aseman indeksiä (ISEI). Lisäksi ajankäyttöaineistossa malliin lisätään muuttujat puolisoiden ammatillisesta asemasta. Ammattiaseman ja luokka-aseman ei oleteta tässä vaikuttavan kotityönjakoon vain epäsuorasti työtuntien kautta, vaan myös niiden suora vaikutus sallitaan. Epäsuora vaikutus voi olla luonteeltaan joko osittaista tai täydellistä, jolloin välittävän tekijän huomioiminen joko heikentää suoraa vaikutusta tai poistaa sen kokonaan (ks. luku 3.5.3).

Kaikki kotityönjaon selitysmallien mukaiset tekijät ovat yhteydessä henkilön luokka-asemaan (ks. luku 2.4). Valtaresurssiteorian mukaan se puoliso, jolla on enemmän resursseja (koulutus, ammatillinen asema, tulot), käyttää näiden resurssien suomaan valtaa vähentääkseen omaa kotityön määräänsä puolisoiden välisissä kotityönjakoa koskevissa neuvotteluissa. Nämä resurssit ovat puolestaan luokka-aseman keskeisiä määrittäjiä. Puolisoiden luokka-asetat voidaan siten tulkita myös valtaresurssien mittareiksi. Kirjallisuuskatsauksen yhteydessä havaittiin, että myös työajan ulottuvuudet ovat vahvasti sidoksissa luokka-asemaan. Luokka-aseman ja sukupuolirooliasenteiden kytkös on niin ikään havaittu useissa tutkimuksissa.

Sukupuolirooliasenteiden, työajan ulottuvuuksien ja tulojen oletettiin välittävän luokka-aseman vaikutusta kotityönjakoon. Aiemmissä analyyseissa kuitenkin havaittiin, että kaikki tekijät eivät olleet yhteydessä kotityönjakoon. Vain käytettävissä olevalla ajalla oli kaikissa kolmessa aineistossa havaittavissa yhdenmukainen ja merkitsevä vaikutus kotityönjakoon. Missään aineistossa ei puolestaan saatu tukea valtaresurssien merkitystä korostaville teorioille. Sukupuolirooliasenteiden osalta tulokset erosivat ESS ja ISSP -aineistojen välillä. Jälkimmäisessä aineistossa sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuus ennusti tasa-arvoisuutta myös kotityönjaossa, mutta ESS -aineistossa asenteilla ei havaittu olevan lainkaan vaikutusta kotityönjaon asteeseen. Näistä tuloksista voidaan vetää se johtopäätös, että käytettävissä oleva aika eli ansiotyö on keskeisin kotityönjaon selittäjä suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Epäsuoraa vaikutusta testataan siten vain ansiotyön ja sukupuolirooliasenteiden osalta, koska vain ne muuttujat joilla on yhteys kotityönjakoon voivat toimia välittävinä tekijöinä luokka-aseman ja kotityön jaon välillä (ks. Baron & Kenny 1996; Wu & Zumbo 2008).

6.2.1 Työajan pituus, ajoitus ja paikka välittävinä tekijöinä

Seuraavaksi tarkastellaan, toimivatko työajan eri ulottuvuudet luokka-aseman vaikutusta välittävinä tekijöinä. Aineistona käytetään Tilastokeskuksen ajankäyttöaineistoa, joka sisältää luotettavimmat ja tarkimmat tiedot suurimmasta osasta työajan ulottuvuuksista. Analyysi on rajattu arkityöpäiviin (n=667). Analyysin ulkopuolelle jätetään työajan ulottuvuuksista puolisoiden työaika-autonomia ja naisen kotona työskentely, koska niiden ei havaittu olevan yhteydessä kotityön tekemiseen (ks. luku 5.2). Malissa on mukana miehen ja naisen sosioekonomisen aseman indeksit (ISEI), ammattiasema, työtunnit, epäsosiaalisina aikoina tehdyt työtunnit sekä miehen kotona tekemät työtunnit. Malliin otetaan mukaan puolisoiden työtuntien määrän ja epäsosiaalisten työaikojen toimijavaikutukset sekä miehen kotona työskentelyn puoliso vaikutus (ks. luku 5.2). Puolisoiden luokka-aseman osalta malliin otetaan mukaan suorat ja epäsuorat vaikutukset. Molempien puolisoiden luokka-aseman oletetaan vaikuttavan vain kunkin omiin työajan ulottuvuuksiin (ks. luku 2.4.2).

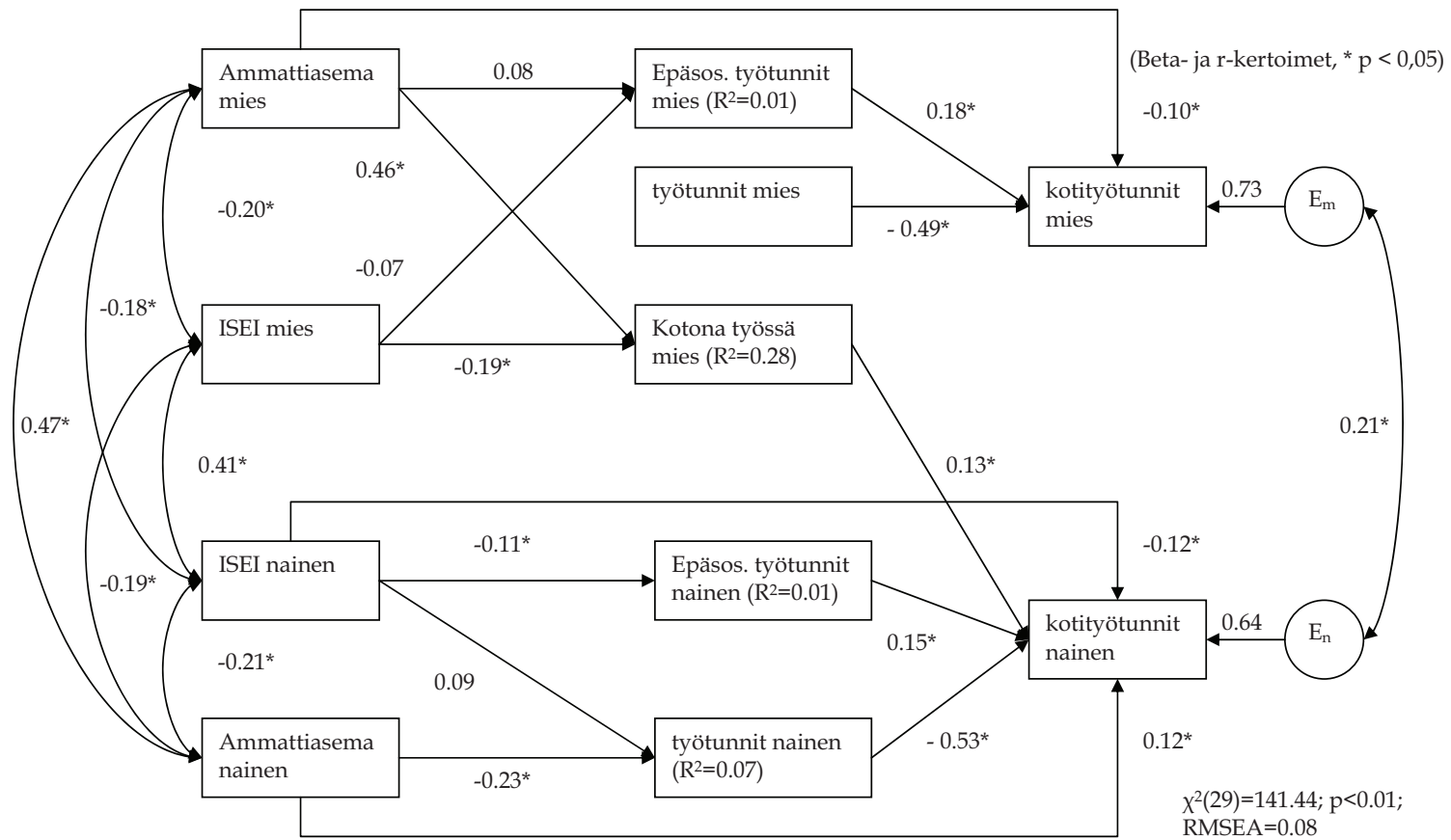
TAULUKKO 24 Luokka-aseman epäsuoran vaikutuksen APIM-mallien yhteensopivuus

Malli	X ² (df)	p-arvo	RMSEA
Toimijavaikutukset, miehen kotiansiotyön puoliso vaikutus, luokka-asemien suorat ja epäsuorat toimijavaikutukset	147.92(29)	<0.01	0.08
Vain tilastollisesti merkitsevät yhteydet	141.44(29)	<0.01	0.08

Estimoitu malli ei sovi yhteen aineiston kanssa (taulukko 24). Mallissa on kuitenkin mukana useita hyvin heikkoja yhteyksiä, mikä voi vaikuttaa yhteensopivuuteen. Seuraavaksi mallista poistettiin kaikki yhteydet, jotka eivät olleet lähellä tilastollista merkitsevyyttä. Muutoksesta huolimatta malli ei edelleenkään sovi hyvin aineistoon. Tämä yhteensopivuuden puute viittaa siihen, että työajan kautta välittyvä luokka-aseman epäsuora vaikutus on heikkoa. Suorista vaikutuksista molempien puolisoiden työtuntien toimijavaikutukset ovat voimakkaita ja tilastollisesti merkitseviä, kuten voitiin edellisten analyysien perusteella odottaa (kuvio 21). Luokka-aseman indikaattoreilla on molemmilla puolisoilla myös suoria vaikutuksia kotityötunteihin, kun työajan kautta välittyvä epäsuora vaikutus on huomioitu. Naisilla sosioekonomisen aseman indeksillä sekä ammattiasemalla ja miehillä ammattiasemalla on suora vaikutus kotityöhön. Naisista alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevat sekä yrittäjät ja maanviljelijät käyttävät muita enemmän aikaa kotitöihin. Miehillä yrittäjät ja maanviljelijät sen sijaan käyttävät palkansaajiin verrattuna vähemmän aikaa kotityöhön.

Mallista havaitaan myös useita tilastollisesti merkitseviä luokka-aseman epäsuoria vaikutuksia. Miehen luokka-asemalla on epäsuora vaikutus naisen kotityön määrään. Miehen luokka-aseman epäsuora vaikutus naisen kotityöhön välittyi miehen kotona työskentelyn kautta. Yrittäjä- ja maanviljelijämiehet

työskentelevät palkansaajia enemmän kotona, mikä puolestaan lisää heidän puolisoidensa kotityöpanosta. Miehen korkea sosioekonominen asema puolestaan vähentää kotona työskentelemisen todennäköisyyttä ja siten vähentää naisen kotityöpanosta. Luokka-aseman indikaattoreilla on miehen omaan kotityöhön samansuuntaiset vaikutukset kuin puolison kotityöhön, mutta nämä yhteydet eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Yrittäjinä ja maanviljelijöinä työskentelevät miehet tekevät palkansaajia enemmän ansiotyötä epäsosiaalisina aikoina, mikä lisää heidän kotityöpanostaan. Tämä epäsosiaalisten työaikojen kautta välittyvä positiivinen vaikutus ei kuitenkaan riitä kompensoimaan ammattiaseman negatiivista suoraa vaikutusta miehen kotityötunteihin. Ammattiaseman kokonaisvaikutus miehen kotityön määrään jää selvästi negatiiviseksi. Kokonaisuudessaan yrittäjä- ja maanviljelijämiehet tekevät 20 minuuttia vähemmän ja heidän puolisonsa 15 minuuttia enemmän kotityötä vuorokaudessa kuin palkansaajat.

KUVIO 21 APIM-malli luokka-aseman vaikutusmekanismista työajan ulottuvuuksien välityksellä

Naisen luokka-asemalla on niin ikään työajan ulottuvuuksien kautta välittyvä epäsuora vaikutus naisen omiin kotityötunteihin. Yrittäjä- ja maanviljelijänaiset käyttävät vähemmän aikaa ansiotyöhön kuin palkansaajat, mikä puolestaan lisää kotityöhön käytettyä aikaa. Työtuntien kautta välittyvä epäsuoravaikutus huomioon ottaen yrittäjä- ja maanviljelijänaiset käyttävät palkansaajiin verrattuna keskimäärin 37 minuuttia enemmän aikaa kotityöhön. Lisäksi naisen sosioekonomisen aseman indeksillä on tilastollisesti merkitsevä epäsuora vaikutus. Mitä korkeammassa asemassa nainen on, sitä enemmän hän käyttää aikaa ansiotyöhön ja sitä vähemmän hän työskentelee epäsosiaalisina aikoina. Työtuntien määrä puolestaan vähentää ja epäsosiaalisina aikoina työskentely lisää naisen kotityöhön käyttämää aikaa. Näistä epäsuorista vaikutuksista ainoastaan epäsosiaalisten työaikojen kautta kulkeva on tilastollisesti merkitsevä. Naisen sosioekonomisen aseman kokonaisvaikutus kotityöhön on negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä. Mitä korkeampi naisen asema on, sitä vähemmän kotityötä hän tekee. Mallilla kyetään ennustamaan miehen ja naisen kotityöhön käyttämästä ajasta 27 ja 36 prosenttia, mitä voidaan pitää korkeana selityssasteena. Luokka-asema ja työajan ulottuvuudet yhdessä ennustavat kotityöpanosta varsin hyvin.³³

Tulosten perusteella työajan ulottuvuudet toimivat välittävinä tekijöinä luokka-aseman ja kotityön välillä. Mediaatio on osittaista, sillä epäsuoran vaikutuksen huomioimisen jälkeen molemmilla sukupuolilla havaitaan luokka-aseman suora vaikutus kotityöhön. Miehillä yrittäjänä tai maanviljelijänä toimiminen vähentää ja naisilla lisää kotityötä vaikka työajan vaikutus on vakioitu. Miehillä tämä vaikutus on työtunneista riippumatonta, mutta naisilla osa siitä välittyy työtuntien kautta. Toisin sanoen, naisyrittäjien palkansaajia suurempi kotityöpanos johtuu osittain siitä, että he käyttävät jälkimmäisiä vähemmän aikaa ansiotyöhön. Miehillä puolestaan tätä vaikutusta ei havaita, vaan yrittäjien ja maanviljelijöiden palkansaajia vähäisempi osallistuminen kotityöhön johtuu pääosin jostain muusta tekijästä kuin työajan piirteistä. Tämä malli edustaa moderoitua mediaatiota, jossa sukupuoli toimii moderaattorina (ks. luku 3.5.3). Työajan kautta kulkeva luokka-aseman epäsuora vaikutus riippuu siten henkilön sukupuolesta, luokka-asemalla on epäsuora vaikutus kotityöhön vain naisilla.

Sukupuolten väliset erot luokka-aseman epäsuorassa vaikutuksessa johtuvat ainakin osittain ammatillisesta segregatiosta. Kun miesten ja naisten luokka-asemia tarkastellaan ammattien mukaan, havaitaan sukupuolten välillä selviä eroja. Naisilla ISEI -arvon perusteella ylimpään viidennekseen kuuluvien tyypillisimmät ammatit ovat luokanopettaja ja sihteeri. Miehillä puolestaan

³³ Työtuntien kautta välittyvää epäsuoraa vaikutusta analysoitiin myös ISSP -aineistolla tulosten varmistamiseksi. Analyysissä miehillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä ja negatiivinen puolison luokka-aseman suora vaikutus puolison kotityötunteihin, mutta ei epäsuoraa vaikutusta. Samoin molempien puolisoitten työtunneilla oli tilastollisesti merkitsevä negatiivinen vaikutus kotityötunteihin. Niin ikään naisilla ei havaittu työtuntien kautta välittyvää luokka-aseman epäsuoraa vaikutusta kummallakaan puolisoilla. Naisilla työtunneilla havaittiin tilastollisesti merkitsevä negatiivinen toimijavaikutus ainoastaan puolison osalta.

korkeimman ISEI -arvon tyypillisimmät ammatit ovat pää- ja toimitusjohtaja sekä myynti- ja markkinointijohtaja. Korkeimmassa sosioekonomisessa asemassa olevien miesten ja naisten ammatit eroavat siten selvästi toisistaan. Erot ammasteissa heijastuvat myös eroihin työnantajasektorissa ja toimialassa. Korkean ISEI -arvon omaavat naiset työskentelevät tyypillisesti kuntasektorilla (47 %), kun taas miesten työnantaja kuuluu tyypillisesti yksityiseen sektoriin (68 %). Sektorijaon mukaisesti korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevien naisten työnantajan yleisin toimiala on koulutus (39 %), miehillä puolestaan liike-elämänpalvelut (30 %). Nämä sukupuolten väliset erot ammasteissa, työnantajasektorissa ja toimialassa ilmenevät myös eroina. Korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevien naisten yleisimmissä ammasteissa (luokanopettajat, sihteerit) työ on tyypillisesti normaalia päivätyötä, miehille yleisemmissä johtajatehtävissä työpäivät sen sijaan venyvät varsin pitkiksi (Työvoimatutkimus 2009). Johtajat harvemmin tekevät vuorotyötä, mutta heidän pitkät työaikansa johtavat siihen, että työ venyy normaalin työajan ulkopuolelle. Tämä selittää sen, miksi vain naisilla korkeassa sosioekonomisessa asemassa (ISEI) oleminen vähentää epäsosiaalisina työaikoina työskentelyä. Yrittäjien tyypillisimmän ammatin osalta sukupuolet eivät eroa toisistaan, sekä miehillä että naisilla (64 %) maanviljelijä on yleisin ammatti yrittäjillä. Maanviljelijäperheissä työnjaon tiedetään olevan kaikkein perinteisintä (Niemi & Pääkkönen 2001, 28–29). Naisten yrittäjäaseman vaikutus ansiotyö- ja kotityötunteihin johtuu maanviljelijöiden sisällyttämisestä tähän ryhmään: maanviljelijänaiset käyttävät muita naisia vähemmän aikaa ansiotyöhön ja enemmän kotityöhön.

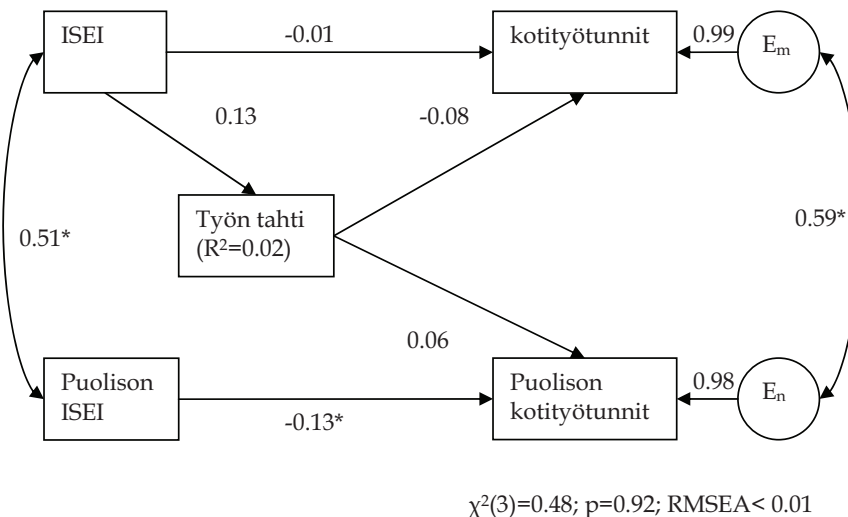
Kaikki tekijät huomioon ottaen puolisoitten koityötuntien välillä havaitaan edelleen positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä korrelaatio eli havaittu korrelaatio ei johdu puolisoitten luokka-asemien tai ansiotyötuntien samankaltaisuudesta.

6.2.2 Työn tahti välittävänä tekijänä

Edellä havaittiin työtuntien määrän, ajoituksen ja paikan välittävän ainakin osittain puolisoitten luokka-aseman vaikutusta kotityönjakoon. Tämän luvun tehtävän on tutkia, voiko luokka-aseman vaikutus kotityöhön välittyä myös työn tahdin kautta. Koska työn tahdilla havaittiin olevan yhteys kotityönjakoon vain ISSP- aineistossa, rajataan tässä analyysi kyseiseen aineistoon (ks. luku 5.2). Työn tahdin vaikutusmekanismien tarkastelun yhteydessä havaittiin, että mallit eroavat sukupuolten välillä, joten estimointi täytyy suorittaa erikseen miehille ja naisille (ks. luku 5.2.2). Koska työn tahti voi johtua vain vastaajan omasta luokka-asemasta, jätetään puolison luokka-aseman yhteys vastaajan työn tahtiin estimoimatta. Molempien puolisoitten luokka-aseman mittarina käytetään ISEI -indeksiä, koska tietoa puolison ammattiasemasta ei ollut

käytettävissä. Kuvioissa 22 ja 23 on esitetty analyysien tulokset vastaajan sukupuolen mukaan.³⁴

Miesten malli sopii hyvin aineistoon, mutta siinä ei havaita luokka-aseman epäsuora vaikutusta kummankaan puolison kotityöhön. Omalla luokka-aseamalla on miehillä positiivinen ja lähellä tilastollisen merkitsevyyden rajaa ($p=0.08$) oleva yhteys työn tahtiin. Mitä korkeammassa asemassa mies on, sitä kiireisemmällä tahdilla hän työskentelee, mutta työn tahdilla ei ole vaikutusta hänen tai hänen puolisonsa kotityöhön käyttämään aikaan. Puolison luokka-aseamalla sen sijaan on suora vaikutus puolison kotityöhön. Mitä korkeammassa asemassa miehen puoliso on, sitä vähemmän aikaa hän käyttää kotitöihin. Mallin selitysasteet ovat hyvin heikkoja, kotityötuntien vaihtelusta sillä saadaan selitettyä puolison osalta kaksi prosenttia ja vastaajan osalta vain yksi prosentti. Kuten aikaisemmissa tähän aineistoon perustuvissa APIM-malleissa, myös tässä havaitaan vahva korrelaatio sekä puolisojen luokka-asemien että kotityöhön käyttämän ajan välillä. Puolisot ovat siten vahvasti samankaltaisia asemaltaan ja kotityöhön käyttämältä ajaltaan.

Beta- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

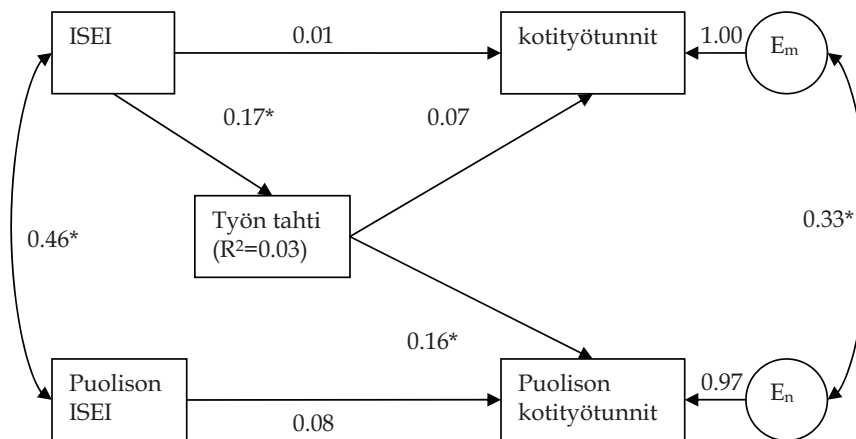
KUVIO 22 APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista työn tahdin välityksellä miehillä

Myös naisilla malli sopii hyvin aineistoon. Naisten mallissa havaitaan lähes tilastollisesti merkitsevä ($p=0.08$) luokka-aseman epäsuora vaikutus puolison kotityöhön. Mitä korkeammassa asemassa nainen on, sitä kiireisemmällä tahdilla hän työskentelee ja sitä enemmän hänen puolisonsa käyttää aikaa kotityöhön. Naisen luokka-aseamalla on siten epäsuora vaikutus miehen kotityöpanokseen työn tahdin välityksellä. Huomionarvoista on, että naisen

³⁴ Puolisoiden työtuntien määrään vakioiminen ei vaikuttanut työn tahdin kautta välittyvään luokka-aseman epäsuoraan vaikutukseen, joten ne jätettiin malleista pois.

luokka-asema selittää työn tahdin vaihtelusta vain kolme prosenttia, joten työn kiireisyyteen vaikuttavat ensisijassa muut tekijät kuin luokka-asema. Joka tapauksessa naisen luokka-aseamalla on positiivinen kokonaisvaikutus miehen kotityöpanokseen ja tämä vaikutus on puhtaasti naisen oman työn tahdin kautta välittyvää. Myös naisten mallissa selitysasteet ovat hyvin alhaisia, kotityötuntien vaihtelusta saadaan selitettyä mallilla parhaimmillaankin vain kolme prosenttia.

Sukupuoli moderoi työn tahdin kautta välittyvää luokka-aseman epäsuoraa vaikutusta kotityöhön. Epäsuora vaikutus havaitaan vain naisilla ja silloinkin ainoastaan puoliso-vaikutuksena. Kiireinen työn tahti heijastuu siten puolison kotityöhön käyttämään aikaan, erityisesti naisilla. Työn kiireinen tahti puolestaan johtuu osittain korkeasta sosioekonomisesta asemasta. Korkeassa asemassa olevilla työn tahti on muita kiivaampi, mihin erityisesti naisten puolisot näyttävät reagoivan lisäämällä omaa kotityöpanostaan. Työn tahdin vakioimisesta riippumatta luokka-aseamalla on suora vaikutus kotityön tekemiseen ainoastaan miesten puolisoilla. Työn tahdin kautta välittyvä luokka-aseman epäsuora vaikutus on joka tapauksessa heikkoa.

$$\chi^2(3)=4.66; p=0.20; RMSEA= 0.04$$

Beta- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

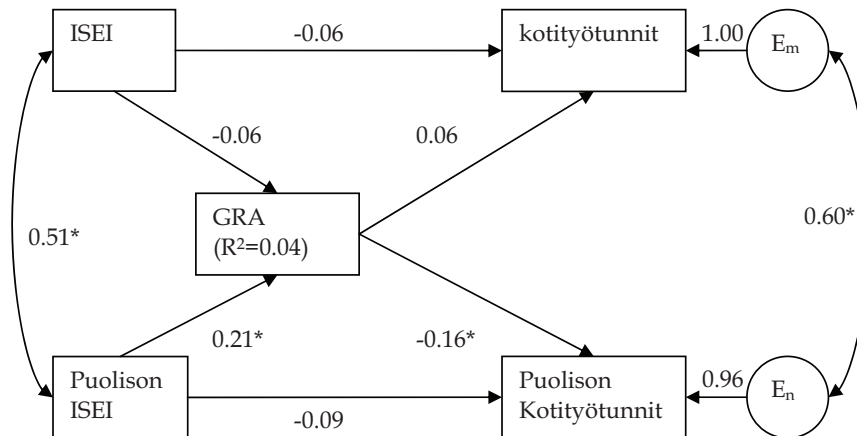
KUVIO 23 APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista työn tahdin välityksellä naisilla

6.2.3 Sukupuolirooliasenteet välittävänä tekijänä

Seuraavassa tutkitaan, onko puolisoitten luokka-aseamalla sukupuolirooliasenteiden kautta välittyvää epäsuoraa vaikutusta kotityöhön. Puolisoitten luokka-aseaman mittarina käytetään ISEI -indeksiä, kuten edellisessä luvussa. Kuten edellä mainittiin, luokka-aseaman ja asenteiden välisen yhteyden kausaalisuuden suunta on epäselvä (ks. luku 2.4.3).

Seuraavissa malleissa esitettyä kausaalisuuden suuntaa onkin syytä pitää hypoteettisena. Koska ISSP -aineistoissa ei ole käytettävissä tietoa vastaajan puolison asenteista ja muut puolisoa koskevat tiedot ovat vastaajan omia arvioita, ensimmäisenä tehtävänä on tutkia eroavatko miesten ja naisten mallit toisistaan. Malliin jätettiin vain toimijavaikutukset, koska edellä havaittiin että (luku 6.1.1) kummankaan puolison luokka-asetella ei ollut puoliso vaikutusta kotityöhön. Sukupuolirooliasenteiden vaikutusmekanismia tutkittaessa havaittiin, että mallit erosivat miehillä ja naisilla (luku 5.1.4). Mallit on siten estimoitava kokonaisuudessaan erikseen vastaajan sukupuolen mukaan.

Miesten mallissa havaitaan lähellä tilastollisen merkitsevyyden rajaa oleva ($p=0.09$) puolison luokka-asetan epäsuora vaikutus puolison kotityöhön (kuvio 24). Mitä korkeammassa asemassa miehen puoliso on, sitä tasa-arvoisemmat sukupuolirooliasenteet miehellä on, mikä puolestaan vähentää puolison kotityöhön käyttämää aikaa. Epäsuoran vaikutuksen mukaisesti havaitaan sukupuolirooliasenteiden suora vaikutus puolison kotityöhön ja puolison luokka-asetan suora vaikutus sukupuolirooliasenteisiin. Puolison luokka-asetan kokonaisvaikutus on negatiivinen ja lähes tilastollisesti merkitsevä ($p=0.06$). Suorat ja epäsuorat vaikutukset huomioon ottaen, mitä korkeammassa asemassa miehen puoliso on, sitä vähemmän kotityötä hän tekee. Naisten mallissa ei havaita tilastollisesti merkitseviä epäsuoria vaikutuksia. Samoin kuin miesten mallissa, sukupuolirooliasenteilla on kuitenkin merkitsevä suora vaikutus naisen omiin kotityötunteihin (kuvio 25). Mitä tasa-arvoisemmat asenteet naisella on, sitä vähemmän hän käyttää aikaa kotityöhön.

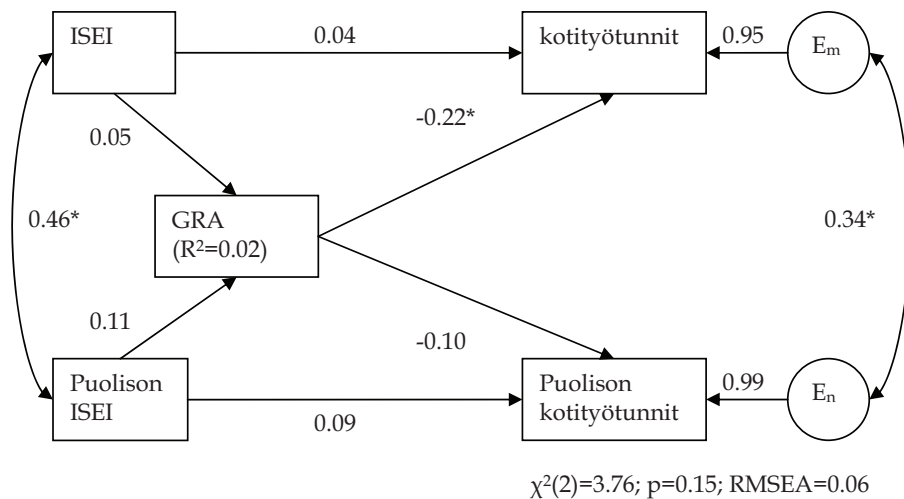

$$\chi^2(2)=0.13; p=0.93; RMSEA=0.00$$

Beta- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

KUVIO 24 APIM- malli luokka-asetan vaikutusmekanismista asenteiden välityksellä miehillä

Molemmat mallit sopivat hyvin aineistoon, mutta selittävät naisen kotityötuntien vaihtelusta korkeintaan viisi ja miesten kotityöstä vain yhden prosentin. Sukupuolirooliasenteilla ja puolisoiden luokka-aseamalla voidaan siten selittää kotityöhön käytettyä aikaa varsin heikosti. Miesten kotityön osalta kaikki vaikutukset ovat heikkoja eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Kummassakaan mallissa vastaajan omalla luokka-aseamalla ei ole lainkaan vaikutusta omiin asenteisiin, mutta miehillä puolisoiden luokka-asema on yhteydessä asenteiden tasa-arvoisuuteen. Havainto voi selittyä sosiaalisella homogamian vaikutuksella, mutta aineiston rajoitteet huomioon ottaen yhtä pätevä selitys on sosiaalisen suotavuuden aiheuttama vääristymä. Molemmissa malleissa sekä puolisoiden luokka-asemien että kotityötuntien välillä havaitaan voimakas positiivinen korrelaatio, mikä kertoo puolisoiden samankaltaisuudesta molemmissa ominaisuuksissa. Erityisesti kotityötuntien korrelaatiot ovat selvästi suurempia kuin ajankäyttöaineistossa, tosin korrelaation voimakkuus riippuu vastaajan sukupuolesta. Miehillä puolisoiden kotityötuntien korrelaatio on lähes kaksi kertaa suurempi kuin naisilla, mikä viittaa selvään vääristymään. Miehet eivät ehkä osaa arvioida luotettavasti puolisonsa kotityöhön käyttämää aikaa tai heillä on naisia suurempi taipumus liioitella työnjaon tasaisuutta. Erot miesten ja naisten välillä kertovat luotettavuus ongelmista ISSP -aineiston kotityönmittareissa ja muistuttavat, että arvionvaraisiin vastauksiin nojaavissa tutkimuksissa sosiaalinen suotavuus aiheuttaa mitä ilmeisimmin merkittävää harhaa estimaatteihin.

Beta- ja r-kertoimet, * $p < 0,05$.

KUVIO 25 APIM- malli luokka-aseman vaikutusmekanismista asenteiden välityksellä naisilla

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin sukupuolten välistä kotityönjakoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä. Kahden ansaitsijan perheissä työn ja perheen vaatimukset ovat kaikkein suurimmat, joten juuri näissä perheissä kotityönjaolla on suurin merkitys arjen viihtyvyyteen (Baxter 1997; Iwama 2005). Kotityönjaon ja työnjaon yleisemmin voidaan katsoa heijastelevan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja eroja inhimillisen pääoman tasossa. Mitä epätasaisempaa työnjako on, sitä epätasaisemmin työmarkkinoilla relevantit resurssit sukupuolten kesken ovat jakautuneet. Palkalliseen ja palkattomaan työhön käytetyn ajan määrä asettaa myös rajat harrastuksiin, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja muuhun vapaa-ajan viettoon jäävälle ajalle. Työnjaon kannalta Suomen erityispiirteenä voidaan pitää naisten ansiotyössä käynnin ja kahden ansaitsijan perheiden yleistymistä kansainvälisesti verrattuna varhain (Melkas 1994). Kahden ansiotyössä ja eritoten kokoaikatyössä käyvän perheiden yleisyyden on katsottu tuottavan lisääntyvää aikapaineen kokemusta suomalaisissa perheissä (Jacobs & Gerson 2004).

Tutkimuksessa selvitettiin miten hyvin valtaresurssit, työaika ja asenteet selittävät kotityönjakoa kahden ansaitsijan perheissä. Lisäksi tutkittiin luokkaseman suoraa ja epäsuoraa vaikutusta kotityönjakoon. Tutkimuksessa yhdistyvät siten yhtäältä ajankäyttötutkimuksen ja toisaalta yhteiskuntaluokkien tutkimuksen perinteet.

Tutkimuksen kohteena olivat miehen ja naisen muodostamat pariskunnat, joissa molemmat puoliset käyvät ansiotyössä. Analyysiyksiköksi määräytyy tällöin lähtökohtaisesti pariskunta, ei yksilö. Tutkimuksessa lähdetään siitä, että työnjakoa tutkittaessa on tarpeen huomioida myös puolisoiden keskinäinen riippuvuus. Yksilön ottaminen analyysin kohteeksi sivuuttaisi täysin puolisoiden keskinäisen riippuvuuden ja sen tosiasian, että nämä kuuluvat samaan perheeseen. Aineistot muutettiin analyysia varten pariskuntatasolle, jossa puolisoiden tiedot ovat muuttujina sukupuolittain. Tutkimuksen analyyseja ohjaavana kehikkona käytetään toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM). APIM- mallissa voidaan samanaikaisesti huomioida yksilölliset ja pariskunnalle yhteiset tekijät, sekä puolisoiden keskinäinen

riippuvuus. APIM -malleilla pyrittiin selvittämään miten ja miksi eri tekijät vaikuttavat kotityönjakoon. Minkä tahansa tekijän vaikutus kotityönjakoon voi syntyä periaatteessa kahdella tavalla: se joko vaikuttaa vain toisen tai molempien puolisoien kotityön määrään (Wright ym. 1992). APIM -mallit estimoitiin rakenneyhtälömalleilla (Lisrel 8.7). Seuraavassa tehdään yhteenveto tutkimuksen keskeisistä tuloksista tutkimuskysymyksittäin ja pohditaan tulosten luotettavuutta.

7.1 Resurssit, käytettävissä oleva aika vai asenteet?

Sukupuolten välistä kotityönjakoa on pyritty selittämään ensisijassa kolmesta näkökulmasta: valtaresursseista, käytettävissä olevasta ajasta ja sukupuolirooliasenteista. Ensimmäisenä tutkimustehtävänä oli selvittää, miten hyvin nämä selittävät sukupuolten välistä kotityönjakoa kahden ansaitsijan perheissä. Resurssiteorioiden mukaan puoliset käyttävät hallussaan olevia valtaresursseja (tulot, koulutus, status) painostuskeinoina ajaessaan omaa etuaan kotityönjakoa koskevilla neuvotteluilla. Se joka omaa vähemmän resursseja, joutuu tekemään suurimman osan kotitöistä. Käytettävissä olevan ajan teorian mukaan yhteisen hyödyn maksimoimiseksi se puolisoista, jolla on käytettävissään enemmän ansiotyöstä vapaata aikaa, tekee suuremman osan kotityöstä. Sukupuolirooliteorian mukaan miesten ja naisten kotityöhön osallistumista määrittävät jo osin lapsuudessa opitut sukupuolittuneet roolit. Perinteiset rooliasenteet painottavat naisten vastuuta kodin töistä ja miehen elatusvastuuta, kun taas tasa-arvoiset asenteet liittyvät sukupuolittuneen työnjaon väljentämiseen. Mitä perinteisemmät asenteet puoliset omaavat, sitä perinteisemmin kotityöt on jaettu sukupuolten kesken ja päinvastoin. (Brines 1993; Shelton & John 1996; Bianchi ym. 2000; Coltrane 2000; Bittman 2003.) Aikaisempien tutkimusten perusteella työajalla, asenteilla ja valtaresursseilla on kotityönjakoa tasaava vaikutus erityisesti tasa-arvoisissa yhteiskunnissa (Fuwa 2004; Fuwa & Cohen 2007; Knudsen & Waerness 2008). Koska Suomea voidaan pitää suhteellisen tasa-arvoisena yhteiskuntana (Korpi 2000; Melkas 2004), oletettiin asenteiden, valtaresurssien ja työajan olevan meillä vahvasti yhteydessä kotityönjakoon myös kahden ansaitsijan perheissä.

Käytettävissä olevan ajan teorian mukaisesti kunkin puolison ansiotyöhön käyttämä aika on keskeisessä roolissa kotityönjaon määräytymisessä. Työaika ei kuitenkaan rajaudu pelkkään tehtyjen työtuntien määrään. Tässä tutkimuksessa työajan katsotaan muodostuvan viidestä ulottuvuudesta. Ensimmäinen on tehtyjen työtuntien määrä, toinen työntuntien ajoittuminen vuorokauden eri aikoihin ja kolmas työaikaan liittyvät vaikutusmahdollisuudet. Edellisten lisäksi voidaan erottaa vielä kaksi muuta ulottuvuutta, nimittäin työn paikka eli missä työtunnit tehdään sekä työn tahti eli kuinka kiivaalla tahdilla työtunnit tehdään. (Fagan 2001; Reichs 2001.) Eritoten epätyypillisten työaikojen on havaittu tasaavan kotityönjakoa (Nock & Kingston 1988; Presser 1994; Wharton 1994; Niemi & Pääkkönen 2002; Presser 2003; Suhonen & Salmi 2004).

Vaikutusmahdollisuudet omien työtuntien määrään ja ajoitukseen antavat mahdollisuuden työajan mukauttamiseen perheen ja muun elämän tarpeiden mukaisesti (Suhonen & Salmi 2004). Kireä työtahti puolestaan heikentää työntekijöiden mahdollisuuksia käyttää hyväksi joustavien työaikajärjestelyjen suomia mahdollisuuksia (Fagan 2001). Kotona työskentely tekee mahdolliseksi kotityöhön käytetyn ajan kasvattamisen esimerkiksi työmatkoista säästyvän ajan johdosta (Suhonen & Salmi 2004).

Tutkimuksen tulokset ovat osittain yhteneviä ja osittain ristiriitaisia aikaisempien tutkimusten kanssa. Tulokset kokonaistyöpanoksen jakautumisesta tasaisesti sukupuolten kesken sekä kotityön sisällä kulkevasta jakolinjasta miesten ja naisten töihin ovat yhteneviä muiden suomalaisten tutkimusten kanssa (Niemi & Pääkkönen 2001; Pääkkönen 2010). Oletusten mukaisesti myös suomalaissa kahden ansaitsijan perheissä naisten kotityötä leimaa miehiä useammin kiivastahtisuus ja pirstaloituminen lyhytkestoisiin episodeihin. Aikaisemmissa tutkimuksissa naisten kotityön intensiivisyyden on katsottu johtuvan ensisijassa ansiotyön vaatimusten lisääntymisestä (Sullivan 1996; Gershuny & Sullivan 1998). Tätä tulkintaa tukee tutkimuksessa saatu havainto, että paljon ansiotyötä tekevät osallistuvat selvästi muita vähemmän kotityöhön. Havainto kotityönjaon tasoittumisesta ensisijassa naisten vähentyneen kotityöpanoksen johdosta on pääosin yhtenevä aiempien tutkimusten kanssa (Bittman 1999; Baxter 2002; Gwozdz & Sousa-Poza 2010).

Kotityönjaon selitysmalleista yhdenmukaisinta tukea sai käytettävissä olevan ajan teoria. Käytettävissä olevan ajan teorian mukaisesti ansiotyössä käynnin on havaittu olevan tärkeä kotityön tekemisen ja jakamisen selittäjä (Coverman 1985; Brines 1994; Pääkkönen & niemi 2002; Bittman ym. 2003; Takala 2005a; Kan 2008b; Miettinen 2008). Sen sijaan harvemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu työssä käyvien ansiotyötuntien merkitystä kotityönjaolle. Aikaisemmissa Suomea koskevilla tutkimuksilla ansiotyötuntien kotityötä vähentävä vaikutus on havaittu molemmilla sukupuolilla, mutta suhteellisen heikkona (Takala 2005a; Miettinen 2008). Sen sijaan kansainvälisissä tutkimuksissa yhteys on ollut voimakas, kuten tässä tutkimuksessa (Brines 1993; Parkman 2004; Erickson 2005). Tulosten eroavuus johtuu todennäköisesti eroista ansiotyöpanoksen mittaamisessa. Takala (2005a) käytti omassa tutkimuksessaan Tilastokeskuksen ajankäyttöaineistoa, mutta työtuntien määrän mittarina säännöllistä viikkotyötuntien määrä eikä tutkimuspäivänä tehtyjen työtuntien määrää. Vaikka säännöllinen viikkotyöaika säilyy samana, voi päivittäinen työaika vaihdella ylitöiden teon tai joustavien työaikajärjestelyjen mukaan. Koska sekä kotityön että ansiotyön määrä vaihtelee enemmän tai vähemmän päivittäin, on keskimääräisellä tai tavanomaisella viikkotyöajalla luonnollisesti heikompi yhteys kotityöhön kuin päivätason työtunneilla. Tässä tutkimuksessa saatu tulos, että yhden puolison ansiotyötunnit eivät vaikuta toisen kotityöpanokseen oli myös yhtenevä aikaisempien tutkimusten kanssa (Brines 1993; Takala 2005a; Miettinen 2008). Havainto kertoo siitä, että puoliset eivät kahden ansaitsijan perheissä kompensoi toisen puolison työtuntien aiheuttamaa kotityövajetta. Havainto,

että ansiotyötuntien lisääntyminen vähentää kotityön tekemistä voimakkaammin naisilla on niin ikään yhdenmukainen aikaisempien kansainvälisten tutkimusten kanssa (Bittman ym. 2003; Baxter 2002; Shelton & John 1993). Sukupuolten välinen ero vaikutuksen voimakkuudessa kertoo siitä, ettei käytettävissä olevan ajan teoria toimi sukupuolineutraalisti kuten on oletettu. Miesten ja naisten välinen ero kotityössä ei selity kokonaan käytettävissä olevalla ajalla, sillä yhtä pitkää työpäivää tekevien perheissä naiset tekevät miehiä enemmän kotityötä. Tosin perheissä, joissa molemmat puoliset tekevät hyvin pitkää työpäivää, sukupuolten välinen ero kokonaistyöpanoksessa on kaikkein pienin ja kotityönjako tasaista.

Oletusten vastaisesti suhteelliset valtaresurssit eivät vaikuttaneet lainkaan kotityönjakoon. Valtaresurssiteoria on saanut eniten empiiristä tukea angloamerikkalaisissa maissa, joissa yhteiskunnallinen konteksti on selvästi erilainen kuin Suomessa. Suomessa, jossa naisten työssä käyntiä on tuettu mm. lastenhoito- ja äitiyslomajärjestelyillä, käytettävissä olevan ajan teoria nousee paljon suurempaan rooliin kuin angloamerikkalaisissa maissa. Suomen suhteellisen antelias perhepolitiikka vaikuttaa todennäköisesti siihen, että meillä puolisoiden tuloeroilla ei ole vaikutusta perheen sisäisiin suhteisiin. Lisäksi pohjoismaisen perhepolitiikan yksi keskeisistä tavoitteista on ollut turvata kummankin puolison mahdollisuus sovittaa yhteen työ- ja perhe-elämän vaatimukset. (Wright 1997, 302-303; Takala 2005a.) Naisten korkea osallistumisaste kokopäivätyöhön ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion sosiaaliturvajärjestelmä lisäävät naisten neuvotteluvaltaa kotityönjaon osalta. Valtaresurssiteorian toimimattomuus suomalaisessa kontekstissa voi johtua naisten ja eritoten äitien ansiotyöhön osallistumisen yleisyyden lisäksi myös siitä, että miesten ja naisten ansiot ovat meillä huomattavasti lähempänä toisiaan kuin esim. Yhdysvalloissa (Takala 2005a). Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että kotityönjakoa koskevat neuvottelut jäävät usein käymättä ja työnjako muotoutuu vähitellen arkipäivän rutiinien kautta (Bittman ym. 2003; Takala 2005a; Wiesmann ym. 2008).

Suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä ei havaittu, että mieselättäjä normista poikkeamista kompensoitaisiin turvautumalla perinteiseen kotityönjakoon (Hochschild 1989, Brines 1994, Greenstein 2000, Bittman ym. 2003). Tämä on varsin ymmärrettävää, sillä mieselättäjämallia ei voida pitää nyky-Suomessa normina, jota vasten muita perheen työnjakomalleja verrataan. Kahden ansaitsijan perheet ovat olleet Suomessa jo pitkään pikemminkin sääntö kuin poikkeus (Keinänen 1994; OECD 2005; Tammelin 2009). Suomessa työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat miehet, jotka poikkeavat kaikkein eniten mieselättäjänormista, osallistuvat muita enemmän kotityöhön (Pääkkönen & Niemi 2002). Mieselättäjänormista poikkeavien perheiden turvautuminen perinteiseen kotityönjakoon on havaittu vain angloamerikkalaisissa maissa, eikä sen selitysmalli näytä sopivan suomalaiseen yhteiskuntaan. Kompensaatiovaikutuksen havainneiden tutkimusten aineistojen ja mittareiden luotettavuus on myös asetettu kyseenalaiseksi (Kan 2008b).

Asenteiden merkitystä korostava sukupuolirooliteoria on saanut osittaista tukea myös muista suomalaisista tutkimuksista (Raijas & Varjonen 2007; Miettinen 2008). Raijaksen ja Varjosen (2007) tutkimuksessa sukupuolirooliteorian saama tuki oli epäsuoraa, sillä vaikutus pääteltiin miesten ja naisten välisistä eroista kotityönjaossa. Sukupuolten väliset erot voivat kuitenkin johtua myös muista syistä kuin sukupuolirooleihin liittyvistä asenteista. Tässä tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella asenteiden tasa-arvoisuus lisää kotityönjaon tasaisuutta vähentämällä naisten kotityöhön käyttämää aikaa. Miettisen (2008) tutkimuksessa asenteiden havaittiin vaikuttavan molempien sukupuolten kotityöpanokseen. Tulosten eroavuus voi johtua mm. eroista asenteiden tai kotityön mittaamistavassa. Tässä saadut tulokset ovat joka tapauksessa yhteneviä sen oletuksen kanssa, että miesten tasa-arvoiset sukupuolirooliasenteet vaikuttavat kotityönjakoon ensisijassa vähentämällä naisen kotityön määrää (Shelton & John 1996; Coltrane 2000). Tulokset ovat samansuuntaisia kuin Presserillä (1994; 2003). Presser havaitsi, että kahden ansaitsijan perheissä puolisoitten asenteiden tasa-arvoisuus lisäsi miehen suhteellista kotityöpanosta ensisijassa vähentämällä naisten kotityötä. Tutkimuksessa myös havaittiin, että naisen asenteiden tasa-arvoisuus oli yhteydessä miesten kotityöpanoksen hienoiseen kasvuun. Tämä ero tuloksissa selittyy todennäköisesti sillä, että tässä tutkimuksessa tieto asenteista saatiin vain toiselta puolisoilta, kun taas Presserillä oli käytettävissään tiedot molempien puolisoitten asenteista. Tässä tutkimuksessa kotityötä ei ole myöskään rajattu koskemaan vain kotitaloustyötä, kuten Presserillä. Kaiken kaikkiaan vaikutta siltä, että tasa-arvoiset asenteet omaavissa perheissä naisten kotityöpanos on muita vähäisempi, mikä selittää kotityönjaon suhteellisen tasaisuuden. Miesten kotityöpanos ei sen sijaan riipu omista tai puolison asenteista.

Tulokset työajan eri ulottuvuuksien heikosta yhteydestä kotityönjakoon ovat osin ristiriitaisia aikaisempien tutkimusten kanssa. Presserin (1994; 2003) mukaan epätyypilliset työajat tasoittavat kotityönjakoa lisäämällä miehen kotityöpanosta erityisesti kotitaloustöissä. Tässä saadut tulokset eivät tue näitä havaintoja. Työn ajoituksella ja puolisoitten työaikaisten päällekkäisyydellä ei ollut työtuntien vakioimisen jälkeen mitään vaikutusta kotityönjaon tasaisuuteen. Sen sijaan epäsosiaalisina työaikoina työskentelyn havaittiin lisäävän kotityötä molemmilla sukupuolilla. Kun analyysit suoritettiin Presserin käyttämällä mallilla, saatiin vastaavat tulokset kuin Presserillä. Ero tuloksissa johtuu mitä ilmeisimmin siitä, että Presserin malleissa ei ole otettu huomioon työtuntien yhteyttä työn ajoitukseen. Epäsosiaalisina aikoina työskentelevillä on keskimäärin lyhyemmät työpäivät kuin normaalissa päivätyössä käyvillä, minkä johdosta epäsosiaaliset työajat vaikuttavat ensisilmäyksellä lisäävän kotityönjaon tasaisuutta. Työajan ajoituksella todennäköisesti on vaikutuksensa siihen, milloin kotityötä tehdään, mutta ei kotityönjaon tasaisuuteen. Myös työn tahti ja kotona työskentely olivat yhteydessä kotityöhön, mutta vain heikosti. Kiireisten naisten miehet kompensoivat puolisonsa kiristynyttä työn tahtia lisäämällä omaa

kotityöpanostaan. Miesten kotiansiotyö sen sijaan näyttää lisäävän ainoastaan heidän puolisoitensa kotityötä. Toisin kuin on oletettu, työn paikan joustavuus ei lievennä sukupuolittunutta kotityönjakoa, pikemminkin päinvastoin (vrt. Noonan, Estes & Class 2007). Sen sijaan naisten työn vaatimusten kasvu voi paradoksaalista kyllä tasoittaa sukupuolten välistä epätasa-arvoa kotityössä (ks. Lehto & Sutela 2004; Lehto 2006). Niin ikään odotusten vastaisesti työaikojen joustavuus ei vaikuta lainkaan kotityönjakoon kahden ansaitsijan perheissä (ks. Suhonen & Salmi 2004).

Tulosten perusteella asennekasvatuksella voidaan vaikuttaa sukupuolten väliseen kotityönjakoon kahden ansaitsijan perheissä vain vähän. Sen sijaan eritoten miesten ansiotyöpanoksen keventämisellä voidaan saada aikaan jo selviä vaikutuksia. Asenteilla ja työajalla ei kuitenkaan voida selittää kotityönjakoa tyhjentävästi. Jatkossa tutkimuksen olisi syytä keskittyä etsimään näiden lisäksi uusia selittäjiä kotityönjaolle.

7.2 Yhteiskuntaluokka ja kotityönjako

Luokkarakenne heijastellee yhteiskunnassa vallitsevaa epätasa-arvoa taloudellisessa toiminnassa ja perheen sisäinen työnjako epätasa-arvoa sukupuolten välillä (Warren 2003; Fagan 2001; Korpi 2000). Toinen tutkimuksen tehtävistä olikin selvittää, kytkeytyvätkö eriarvoisuus taloudellisen toiminnan alueella ja perheessä toisiinsa. Yhteiskuntaluokan vaikutusta kotityönjakoon ei ole Suomessa juuri tutkittu. Kansainvälisissä tutkimuksissa on puolestaan saatu ristiriitaisia tuloksia yhteiskuntaluokan vaikutuksesta kotityönjakoon. Osassa tutkimuksista yhteiskuntaluokkien välillä on havaittu selviä eroja kotityöjaon tasaisuudessa (Baxter 1997; Bond & Sales 2001), kun taas toisissa ei havaita mitään eroja (Wright ym. 1992; Gregson & Lowe 1993).

Kahden ansaitsijan perheet voidaan jakaa kolmeen ryhmään puolisoitien luokka-asemien erojen mukaan. Homogeenisissa luokkaperheissä molemmat puoliset omaavat saman luokka-aseman, kun taas heterogeenisissa luokkaperheissä puolisoitien luokka-asetat eroavat toisistaan. Heterogeeniset luokkaperheet voidaan edelleen jakaa kahteen tyyppiin puolisoitien luokka-asemien erojen suuruuden mukaan. Marginaalisesti heterogeenisissa luokkaperheissä ero puolisoitien asemassa on pieni. Heterogeenisissa luokkaperheissä puolisoitien luokka-asetat eroavat toisistaan selvästi. Lisäksi heterogeeniset luokkaperheet voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, onko nainen vai mies etuoikeutetummassa asemassa. (Luokkaprojekti 1984; McRae 1986; Wright 1997).

Yhteiskuntaluokan tai luokka-aseman vaikutuksesta kotityönjakoon on esitetty neljä osin vastakkaista hypoteesia (Wright 1997, 283–287). Ensimmäisen hypoteesin mukaan kotityöjaon pitäisi olla tasaisinta työväenluokkaisissa perheissä, joissa yksityisomaisuuden kontrollin tarve ja miehen ylivalta on kaikkein vähäisintä. Lisäksi näissä perheissä naisen ansiotyö on toimeentulon kannalta tärkeää. Porvarillisissa perheissä kotityön pitäisi olla kaikkein

epätasaisimmin jakautunut. Toisen hypoteesin mukaan keskiluokkaan kuuluvat miehet osallistuvat kaikkien eniten kotityöhön, koska työn kognitiivinen haasteellisuus edesauttaa avoimempaa suhtautumista sukupuolten rooleihin. Työväenluokkaiset miehet puolestaan osallistuvat kaikkein vähiten kotityöhön työn korostuneen maskuliinisen luonteen vuoksi. Kolmannen hypoteesin mukaan se puoliso, jolla on etuoikeutetumpi luokka-asema tai korkeampi ammatillinen status, omaa enemmän neuvotteluvalltaa parisuhteessa ja siten osallistuu vähemmän kotityöhön. Tämä hypoteesi on hyvin lähellä valtaresurssiteorian lähestymistapaa. Neljännen hypoteesin mukaan luokka-aseamalla ei ole suurta vaikutusta kotityönjakoon, koska sukupuolisuhteet ovat riippumattomia muista kausaalisista prosesseista.

Tulosten perusteella puolisoitten luokka-asema ei selitä sukupuolten välistä kotityönjakoa kovin hyvin kahden ansaitsijan perheissä. Sukupuolten välillä ei myöskään havaittu eroa luokka-aseman selitysvoimassa. Edellä esitetyistä Wrightin (1997) hypoteeseista eniten tukea sai sukupuoliautonomian hypoteesi. Luokka-asemien välillä oli kuitenkin havaittavissa joitakin eroja kotityönjaossa. Yrittäjä- ja maanviljelijäperheissä kotityönjako oli epätasaisempaa kuin palkansaajien perheissä. Havainto antaa osittaista tukea työväenluokkaisen tasa-arvoisuuden hypoteesille, mutta on vastoin osassa suomalaisen (Luokkaprojekti 1984) ja kansainvälisen luokkatutkimuksen piirissä (Wright 1992; Gregson & Lowe 1993) tehtyjä havaintoja. Näissä tutkimuksissa käytetyt aineistot ja asetelma eroavat tästä tutkimuksesta, mikä voi selittää eroavuuden tuloksissa. Puolisoiden luokka-asemien yhdistelmillä oli myös merkitystä kotityönjaon tasaisuuteen. Mitä korkeammassa asemassa nainen oli suhteessa mieheen, sitä pienempi oli hänen suhteellinen kotityöpanoksensa. Kotityönjako on kaikkein tasaisinta heterogeenisissä kahden ansaitsijan luokkaperheissä, joissa naisen asema on selvästi miestä korkeampi. Tämä tulos on yhteneväinen Wrightin (1997) neuvotteluvallan hypoteesin sekä valtaresurssiteorian kanssa, mikäli luokka-asema tulkitaan valtaresurssien ilmentymäksi (ks. Baxter 1997; Bond & Sales 2001). Vastaava tulos on saatu aiemmissa yhteiskuntaluokan vaikutusta selvittäneissä tutkimuksissa (Warren 2003; Iwama 2005). Tulos on mielenkiintoinen erityisesti suhteessa valtaresurssiteoriaan, joka ei saanut tukea analyyseista. Herääkin kysymys, onko luokka-asema kahden ansaitsijan perheissä parempi resurssien mitta kuin tulot? Toisaalta, kyse voi myös olla statuksen vaikutuksesta, joka heijastuu luokka-aseman kautta. Kenties kahden ansaitsijan perheissä, joissa molemmat puoliset ovat taloudellisesti riippumattomia toisistaan, ammatillinen status on taloudellisia resursseja tärkeämpi vallankäytön väline tai neuvotteluvalltti (vrt. Wright 1997).

Havainto, että kotityöpanokseen vaikutti vain kunkin oma luokka-asema, on osin ristiriitainen aikaisempien tutkimusten kanssa. Bond ja Sales (2001) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että mitä korkeammassa asemassa puoliso oli sitä enemmän miehet ja naiset käyttivät aikaa kotityöhön. Miehillä yrittäjät ja maanviljelijät käyttivät palkansaajia vähemmän aikaa kotityöhön, mikä on yhtenevä aiempien tutkimusten tulosten kanssa (Baxter 1997). Naisilla

puolestaan ero syntyi palkansaajien välillä, mitä korkeammassa asemassa nainen oli, sitä vähemmän hän käytti aikaa kotityöhön. Tämänkin tulos on pääosin linjassa niiden tutkimusten kanssa, joissa yhteiskuntaluokan on havaittu vaikuttavan työnjakoon (Warren 2003).

Tulosten perusteella yhteiskuntaluokkien välinen eriarvoisuus ei määritä perheen sisäistä työnjakoa kovin selvästi. Korkeassa asemassa olevat naiset käyttävät muita vähemmän aikaa kotityöhön, minkä johdosta kotityönjako on tasaisempaa perheissä, joissa nainen on miestä korkeammassa asemassa. Johtuuko tämä aseman tuoman statuksen tai materiaalistien resurssien roolista vai kenties jostain muusta on kysymys, johon jatkossa tulisi kiinnittää huomiota. Joka tapauksessa taloudellinen eriarvoisuus työmarkkinoilla ei siirry suoraan sukupuolten väliseksi eriarvoisuudeksi kotona.

7.3 Yhteiskuntaluokan epäsuora vaikutus

Kolmantena tutkimustehtävänä oli selvittää onko puolisoitten luokka-asetalla epäsuoraa vaikutusta kotityön jakoon valtaresurssien, asenteiden tai työajan välityksellä. Kaikki keskeiset valtaresurssit eli tulot, koulutus ja ammatillinen status ovat kytköksissä luokka-asemaan. Näistä koulutus on ensisijassa reitti luokka-asemaan, kun taas tulot ja varallisuus ovat luokka-aseman seurauksia. Korkea koulutus edesauttaa etuoikeutettuihin luokka-asemiin pääymistä, joissa tulotaso on korkea. (Erola 2010a; Naumanen & Silvennoinen 2010.) Kotityönjakoon liittyvät asenteet ja luokka-asema ovat myös yhteydessä toisiinsa, korkeissa asemassa olevilla sukupuolten rooleja koskevat asenteet ovat tasa-arvoisempia kuin alemmissä asemassa olevilla (Ervasti 2000; McRae 2003; Crompton 2006). Vaikutuksen suunta on sen sijaan epäselvä. Sukupuolirooliasenteet edeltävät uraan ja perheeseen liittyviä valintoja, mutta toisaalta ihmiset sopeuttavat asenteensa muuttuviin perhe ja työtilanteisiin (Corrigan & Konrad 2007). Asenteiden ja luokka-aseman välillä on todennäköisesti vastavuoroinen suhde. Työajan ulottuvuudet ovat puolestaan kytköksissä ammattiin, joka on luokka-aseman peruspilari. Ammatillisen hierarkian huipulla tehdään pitkiä työpäiviä normaalin päivätyön raameissa, työhön liittyvät vaikutusmahdollisuudet ovat suuret ja työn tahti kireää. Alemmissä asemassa olevilla työpäivät ovat lyhyitä, työtä tehdään epäsosiaalisina aikoina ja vaikutusmahdollisuudet ovat selvästi vähäisemmät, mutta vastapainona työn tahti on vähemmän kiivasta. (Fagan 2001; Warren 2003; Jacobs & Gerson 2004; Aitta 2006; Lehto 2006.)

Aiemmissä tutkimuksissa ei ole juuri otettu huomioon luokka-aseman epäsuoraa vaikutusta kotityönjakoon. Niissä harvoissa tutkimuksissa joissa näin on tehty, huomio on keskittynyt ainoastaan työajan välittävään rooliin (Kalleberg & Rosenfeld 1990; Western & Baxter 2001). Valtaresurssien ja asenteiden kautta välittyvää vaikutusta ei ole tutkittu käytännössä lainkaan (poikkeuksena Hardesty & Bokemeier 1989). Koska valtaresurssien ei havaittu selittävän kotityönjakoa, rajattiin tarkastelu vain työajan ulottuvuuksien ja

asenteiden kautta välittyvään vaikutukseen. Tulosten perusteella ansiotyötunnit toimivat luokka-aseman vaikutusta välittävänä tekijänä, mutta vain naisilla. Naisyrittäjien palkansaajia suurempi kotityöpanos johtui osittain siitä, että he käyttivät vähemmän aikaa ansiotyöhön. Ansiotyötunnit puolestaan vähentävät kotityöhön käytettyä aikaa. Epäsuoran vaikutuksen lisäksi edellä mainitut puolisoiden luokka-asemien suorat vaikutukset pysyivät muuttumattomina. Tämä tarkoittaa sitä, että luokka-aseamalla on epäsuoran vaikutuksen lisäksi työtunneista riippumaton vaikutus kotityönjakoon. Osa luokka-aseman vaikutuksesta selittyy työajalla, mutta pääosa ei. Tulokset ovat ristiriidassa harvojen aikaisempien luokka-aseman epäsuoraa vaikutusta käsittelevien tutkimusten kanssa. Westernin ja Baxternin (2001) tutkimuksessa ammatin ja ammattiaseman havaittiin vaikuttavan työtunteihin, jotka puolestaan vaikuttivat kotityönjakoon. Kallebergin ja Rosenfeldtin (1990) tutkimuksessa vastaava havaintoa ei tehty. Edellisessä tutkimuksessa yrittäjien havaittiin tekevän pidempiä työpäiviä kuin muiden. Kummassakaan tutkimuksessa ei havaittu ammatin suoraa vaikutusta kotityönjakoon. Erot tuloksissa voivat johtua useista tekijöistä. Molemmissa tutkimuksissa käytettiin aineistoa, joka oli kerätty kyselylomakkeella yhdeltä perheenjäseneltä. Lisäksi tutkimuksissa käytetyt kotityönjaon mittarit olivat hyvin karkeita ja epäluotettavia. Kuten edellä havaittiin, tällaiset aineistot ovat hyvin alttiita virhelähteille. Huomionarvoista on, että näissä tutkimuksissa ei testattu ammattiaseman epäsuoraa vaikutusta, vaan se ilmeni sivutuloksena. Kummassakaan tutkimuksessa ei rajattu tarkastelua kahden ansaitsijan perheisiin. Molemmissa tutkimuksissa käytettiin simultaanisia polkumalleja poikkileikkausaineistojen analyysiin, mitä osa tutkijoista pitää kyseenalaisena menettelytapana (Wong & Law 1999).

Myös muiden työajan ulottuvuuksien havaittiin välittävän luokka-aseman vaikutusta kotityönjakoon. Korkeassa luokka-asemassa olevien naisten työ oli tiivistähtistä, mikä puolestaan lisäsi heidän puolisoiden kotityöpanosta. Miesten työn kiireisyys ei vaikuttanut heidän tai heidän puolisoiden kotityöpanokseen. Kiireisten naisten miehet siten reagoivat perheeseen kohdistuvan paineen kasvuun lisäämällä omaa kotityöpanostaan. Osa tästä paineesta selittyy naisen korkealla asemalla. Tämä naisen luokka-aseman yhteys kiireeseen ja sitä kautta kotityöhön liittyyneen työn tahdin kiristymiseen erityisesti naisjohtajilla ja naisvaltaisilla aloilla (Lehto & Sutela 2004). Aineistojen rajallisuudesta johtuen puolisoiden työn tahdin yhteisvaikutusta kotityönjakoon ei voitu tutkia, mikä on osaltaan voinut vääristää saatuja tuloksia. Myös työtuntien ajoitus ja työn tekemisen paikka välittivät luokka-aseman vaikutusta kotityönjakoon. Naisilla epäsosiaalisina aikoina työskentely on yleisempää alemmassa asemassa olevilla, mikä puolestaan lisäsi kotityöhön käytettyä aikaa. Miehillä kotiansiotyö oli yleisempää yrittäjillä ja alemmassa asemassa olevilla, mikä lisäsi miesten puolisoiden kotityötä. Kuten edellä mainittiin, kotiansiotyö näyttää oletusten vastaisesti lisäävän eikä lieventävän sukupuolten välistä eroa kotityössä (vrt. Noonan, Estes & Class 2007). Tämä

kotiansiotyöstä johtuva kotityönjaon epätasaisuus näyttää olevan yleisempää alemmissa yhteiskunnallisissa asemissa olevilla miehillä ja yrittäjillä.

Kaiken kaikkiaan puolisoitten luokka-asetat ja työajan ulottuvuudet selittivät yhdessä kotityöhön käytettyä aikaa varsin hyvin. Korkeassa asemassa olevien naisten alhaisempi kotityöpanos johtuu siten osittain suuremmista työn vaatimuksista. Toisaalta, työajan piirteet olivat luokka-asetamaa tärkeämpiä kotityönjaon selittäjiä. Luokka-asetamalla oli kuitenkin työajan ulottuvuuksista riippumaton vaikutus kotityöhön molemmilla sukupuolilla. Tulevaisuudessa tulisikin selvittää, mitkä eri mekanismit tuottavat puolisoitten luokka-asetaman vaikutuksen kotityöhön. Yksi mekanismeista voi olla sosiaalisen aseman eli statuksen merkitys neuvotteluvalttina ja sen heijastuminen luokka-asetmien välisinä eroina kotityössä (ks. Wright 1997).

Sukupuolirooliasenteiden vaikutusmekanismi oli hieman monimutkaisempi. Miehillä vain puolison luokka-asetama vaikutti asenteiden tasa-arvoisuuteen, asenteet puolestaan vaikuttivat vain naisen kotityöpanokseen. Mitä korkeammassa asemassa miehen puoliso oli, sitä tasa-arvoisemmat asenteet miehellä oli. Mitä tasa-arvoisemmat asenteet miehellä puolestaan oli, sitä vähemmän aikaa nainen käytti kotityöhön. Tulos on oletusten mukainen, sillä aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu korkean aseman liittyvän tasa-arvoisiin asenteisiin (Ervasti 2000; McRae 2003; Crompton 2006). Sen sijaan vaikutuksen esiintyminen ainoastaan miehillä ja puolison aseman kautta oli yllättävää. Aineistojen rajallisuudesta johtuen molempien puolisoitten asenteiden vaikutusta ei voitu tutkia, mikä on voinut vaikuttaa tuloksiin.

7.4 Erikoistumista vai yhteistyötä?

Kaikissa APIM - malleissa havaittiin miehen ja naisen kotityöhön käyttämän ajan välillä positiivinen yhteys selittäjien vakioimisen jälkeenkin. Perheissä joissa nainen käyttää keskimääräistä enemmän aikaa kotityöhön myös mies käyttää keskimääräistä enemmän aikaa kotityöhön ja päinvastoin. Puolisot ovat siten samankaltaisia kotityöhön käytetyn ajan suhteen (liite 1). Kotitalouden jäsenten kotityön positiivinen yhteys on havaittu myös muissa tutkimuksissa, mutta sille on harvoin yritetty löytää pätevää selitystä (Brines 1993; 1994; Deding & Lausten 2006; Parkaman 2004). Poikkeuksena edellisiin on Iris Niemen (2009) tutkimus, jossa havaittiin selvä korrelaatio puolisoitten kotityöhön käyttämän ajan välillä. Tämän tutkimuksen havainto, että kyselyaineistoissa puolisoitten kotityötuntien välinen yhteys on miehillä voimakkaampi, on samansuuntainen kuin eräissä aiemmissa tutkimuksissa (Brines 1993; 1994). Tätä havaintoa ei kuitenkaan ole näissä tutkimuksissa juuri käsitelty. Mistä tämä ero sukupuolten välillä johtuu? Miehillä voi olla naisia suurempia vaikeuksia arvioida puolisonsa kotityöpanosta, minkä johdosta miehet arvioivat puolisonsa kotityön tekemistä oman kotityöpanoksensa kautta. Toisaalta, miehet voivat kaunistella puolisoitten välistä eroa sosiaalisen

suotavuuden tähden ja ilmoittaa tekevänsä enemmän kotityötä kuin todellisuudessa tekevät.

Tulokset kertovat siitä, että puolisoitten välillä ei ole havaittavissa kompensatio- tai työnjakovaikutusta suomalaisissa kahden ansaitsijan perheissä (ks. Kenny & Kashy & Hook 2006, 29). Puolisoiden samankaltaisuus kotityön tekemisessä vaikuttaa ainakin osittain johtuvan siitä, että puoliset tekevät kotityötä yhdessä. Tämä havainto tukee oletusta, että miesten tekemä kotityö on usein naisen apuna tehtyä kotityötä (Sullivan 1996; Julkunen 1999). Tulokset tukevat myös päinvastaista tulkintaa. Yhdessä tekeminen ei rajoitu vain kotitaloustöihin, vaan koskee myös tyypillisesti miesten vastuulla olevia kodin huoltotöitä. Vaikuttaa siltä, että puoliset auttavat toisiaan juuri niissä kotityönlajeissa, jotka ovat pääasiallisesti vain toisen puolison vastuulla. Kotitalouden tason samankaltaistavat tekijät eivät aiheuta tätä riippuvuutta. Tulokset eivät myöskään tue oletusta, että puoliset muuttuisivat samankaltaisimmiksi parisuhteen kuluessa. Todellisuudessa yhteys vaikutti heikkenevän parisuhteen keston lisääntyessä. Kotityötuntien positiivinen yhteys voi myös johtua puolisoitten preferenssien tai siisteysnormien samankaltaisuudesta (Deding & Lausten 2006). Siisteysnormien samankaltaisuus voi jopa olla yksi parisuhteen syntymisen ja keston edellytys. Tulokset myös viittaavat valikoivan parinmuodostuksen ja homogamian vaikutukseen kotityöhön. Puolisot ovat olleet jo lähtökohtaisesti samankaltaisia ja tämä samankaltaisuus on todennäköisesti ollut yksi parisuhteen muodostumisen edellytyksistä (ks. Kalmijn 1998; Esping-Andersen 2009).

Johtui tämä positiivinen assosiaatio mistä syystä tahansa, tarkoittaa se sitä, että miesten tekemä kotityö ei korvaa naisten kotityötä tai päinvastoin (Niemi 2009). Tämä tulos on vastoin ajan allokaation teoriaan perustuvaa puolisoitten erikoistumisen hypoteesia (Becker 1993; Gershuny 2003; Kan 2008b). Havainto tuottaa mielenkiintoisen ristiriidan teoreettisten oletusten suhteen. Tässä tutkimuksessa selvintä tukea on saanut käytettävissä olevan ajan teoria, mutta empiirinen näyttö on selvästi vastaan Beckerin (1993) ajan allokaation teoriaa, johon käytettävissä olevan ajan teoria perustuu. Mitä vähemmän ansiotyö vie aikaa sitä enemmän kotityötä tehdään, mutta tämä ei synnytä kompensatio vaikutusta puolisoitten välille. Kotityönjako vaikuttaa tämän tutkimuksen perusteella olevan enemmän yhteistyötä kuin erikoistumista yhteisen hyödyn maksimoimiseksi. Kenties vastavuoroisuuden normi on vahvempi kotityön tekemisen määrittäjä kuin rationaalinen kalkyyli.

7.5 Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet

Kotityön ja sen jakamisen tutkiminen luotettavasti ei ole helppoa. Niin käsitteen määrittelyyn, sen sisältöön kuin itse ilmiön mittaamiseen liittyy useita ongelmia. Tässä tutkimuksessa näitä ongelmia on pyritty lieventämään sisällyttämällä kotityöhön kodin ja talouden ylläpitoon liittyviä toimia mahdollisimman laaja-alaisesti. Tässä olen noudattanut ajankäyttötutkimusten yleistä linjaa. Toiseksi,

mittaamiseen ja aineistojen keruutapaan liittyviä ongelmia olen pyrkinyt lievittämään käyttämällä useampaa aineistoa ilmiön tutkimiseen. Seuraavassa käyn läpi keskeisimpiä tulosten luotettavuuteen liittyviä seikkoja.

Tulosten luotettavuuden kannalta keskeisessä roolissa on kuinka todenmukaisen kuvan kotityöstä ja sen jaosta käytetyt aineistot antavat. Tässä tutkimuksessa käytettiin kotityönjaon tutkimiseen kolmea eri aineistoa, joista kullakin on omat etunsa ja heikkoutensa. Näistä aineistoista kotityön mittaamisen osalta kaikkein luotettavimpana voidaan pitää Tilastokeskuksen ajankäyttöaineistoa. Ensinnäkin, tutkimukset ovat osoittaneet että ajankäyttöpäiväkirjaa hyödyntävillä ajankäyttöaineistoilla saadaan kaikkien luotettavin kuva kotityöhön käytetystä ajasta. Sen sijaan kyselytutkimuksissa käytetyt arvionvaraiset vastaukset kotityöhön käytetystä ajasta ovat alttiita useille virhelähteille. (Niemi 1984; 1993; Robinson & Godbey 1999; Kan 2008a) Toinen selkeä ero aineistojen välillä on tietojen ja asetelman kattavuudessa. Kun ajankäyttöaineistossa kaikki tiedot on kerätty molemmilta puolisoilta, nojaavat molemmat kyselyaineistot vain yhden henkilön vastauksiin. Tällöin tiedot puolison ansiotyöhön ja kotityöhön käyttämästä ajasta perustuvat vastaajan omaan arvioon. Tällainen asetelma lisää entisestään virhelähteitä. Tutkimusten perusteella tiedetään, että ihmisillä on taipumus liioitella omaa ja aliarvioida puolison kotityöpanosta (Press & Townsley 1998; Coltrane 2000). Ajankäyttötutkimuksen heikkoutena on kuitenkin subjektiivisten kokemusten ja asenteiden puuttuminen. Tästä johtuen tutkimuksessa on jouduttu käyttämään myös kyselyaineistoja, joiden luotettavuus kotityön tutkimisessa on heikompi, mutta jotka sisältävät työnjakoon liittyviä asenteita kartoitettavia väittämiä (ks. luku 3.3). Tulosten perusteella kaikki käytetyt aineistot antavat yhdenmukaisen kuvan kotityönjaon tasaisuudesta yleisellä tasolla.

Selvin tutkimusta rajoittava tekijä on käytettävissä olevien aineistojen luonne. Kaikki tässä tutkimuksessa käytettävät aineistot ovat poikkileikkaustutkimuksia, joten havaittujen yhteyksien syy-seurausluonnetta ei voida todentaa. Eri tekijöiden ajallista järjestystä tai yhteyksien vuorovaikutteista luonnetta ei voida näillä aineistoilla tutkia. Tämän tutkimuksen kannalta olisi ollut mielenkiintoista tarkastella kuinka ja miten nopeasti muutokset puolisoiden ansiotyössä heijastuvat kotityönjakoon tai vaikuttavatko asenteet ja käytännössä toteutunut kotityönjako toisiinsa vastavuoroisesti. Samoin perustavanlaatuisista kysymystä kotityön ja ansiotyön suhteen kausaalisuudesta olisi mahdollista tarkastella vain useita vuosia kestäväällä seuranta-aineistolla. Aineistojen eduiksi voidaan puolestaan lukea, että kaikki ovat edustavia otostutkimuksia, joten tulokset voidaan yleistää koskemaan koko perusjoukkoa eli suomalaisia kahden työllisen perheitä, pois lukien samaa sukupuolta olevien perheet.

Tässä tutkimuksessa käytetty asetelma, aineistot ja menetelmät antavat selviä etuja aikaisempiin tutkimuksiin nähden. Ensinnäkin, toisin kuin useissa aikaisemmissa tutkimuksissa, kotityönjakoa ei tutkittu yksilönäkökulmasta. Kun tutkimuksen kohteena on puolisoiden välinen työnjako, määrittäyty tutkimuksen analyysisitasoksi jo lähtökohtaisesti pariskunta. Puolisot ovat jo

määritelmällisesti riippuvaisia toisistaan ja tyypillisesti toistensa kaltaisia useiden ominaisuuksien suhteen. Puolisoiden riippuvuus tai samankaltaisuus puolestaan rajoittaa tavanomaisten analyysimenetelmien käyttöä. Tässä tutkimuksessa aineistot on muutettu pariskunta- eli dyaditasolle, jolloin havaintoyksikkönä on pariskunta ja puolisoitten tiedot ovat sukupuolen mukaan eriteltyinä muuttujina. Tällainen pariskuntatason aineiston rakenne on suositeltavin, kun tutkitaan todellisia puolisoita. (Kenny & Kashy & Hook 2006.) Dyaditason aineistolla on monia etuja yksilötason aineistoihin nähden. Jos analyysissa ei huomioida puolisoitten keskinäistä riippuvuutta, saadaan harhaisia tuloksia. Keskittyminen pelkästään yksilöihin jättää tarkastelusta pois niin ikään puolisoitten vaikutuksen toisiinsa. Aineiston muuttaminen puolisoitasolle myös korjaa tulosten vääristymää yhden henkilön vastauksiin nojaavissa tutkimuksissa (ks. luku 3.2)

Tutkimuksessa käytetty pariskunta- eli dyaditason asetelma liittyy myös sovellettuihin menetelmiin. Pariskuntatason analyysissa voidaan soveltaa perinteisiä tilastollisia menetelmiä. Tavanomaisten menetelmien rajat tulevat kuitenkin vastaan, kun analyysissa siirrytään tutkimaan puolisoitten ominaisuuksien vuorovaikutuksellista luonnetta ja keskinäistä riippuvuutta. Tutkimuksessa sovelletaan toimijan ja kumppanin riippuvuusmallia (APIM) tutkittaessa asenteiden, työajan, resurssien ja luokka-aseman vaikutusmekanismia kotityönjaon tasaisuuteen. Tätä mallia ei ole aiemmin sovellettu kotityönjaon tutkimuksessa. APIM -mallissa kyetään ottamaan huomioon, että pariskunnan jäsenet ovat yksilöitä, jotka muodostavat ylempään tason yksikön eli perheen. APIM -mallin avulla voidaan tutkia samanaikaisesti molempien puolisoitten yksilöllisten ominaisuuksien sekä perhetason tekijöiden vaikutusta molempien kotityön tekemiseen ja samalla huomioida puolisoitten välinen riippuvuus (Cook & Kenny 2005; Kenny & Kashy & Hook 2006; Olsen & Kenny 2006). Mallin perusteella voitiin osoittaa, että miehen työtunneilla ei ole vaikutusta naisen kotityöhön ja päinvastoin. APIM -mallien avulla myös osoitettiin, että oletus puolisoitten välisestä kompensatiokäyttäytymisestä kotityön tekemisessä ei pidä paikkaansa.

Toiseksi, tämän tutkimuksen asetelmassa yhdistyy kaksi tutkimusperinnettä, ajankäyttötutkimus ja luokkatutkimus, joita harvemmin on yhdistetty toisiinsa (ks. kuitenkin Oinas & Anttila & Nätti 2010). Yhteiskuntaluokkien välinen epätasa-arvo liittyy työnjakoon taloudellisen toiminnan alueella, kun taas sukupuolten välisen epätasa-arvo juontuu miesten ja naisten työnjaosta palkkatyöhön ja hoiva- ja kotityöhön. Tämän johdosta on painotettu, että sukupuolta ja yhteiskuntaluokkaa tulisi käsitellä samanaikaisesti tutkittaessa yhteiskunnallista eriarvoisuutta (Korpi 2000; Fagan 2001; Warren 2003). Sukupuolten välinen työnjako kytkeytyy siten luokkajakoon jo käsitteellisellä tasolla. Tämän tutkimuksen perusteella kytkös näiden kahden työnjaon ulottuvuuden välillä on yllättävän heikko, ainakin kahden ansaitsijan perheissä. Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli voivat kuitenkin olla yhdessä tärkeitä eriarvoisuuden selittäjiä muiden ulottuvuuksien osalta. Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että yhteiskuntaluokalla voi olla suuri

vaikutus kotityönjakoon niissä perheissä, joissa vain toinen puolisoista on ansiotyössä.

Mitä toiveita voisi esittää tuleville kotityönjakoa käsitteleville tutkimuksille? Suurin ja vakavin vaje tutkimuksessa on epäilemättä seuranta-aineistojen ja eritoten luotettavilla menetelmillä kerättyjen paneeliaineistojen puute. Suomessa kotityötä ja sen jakoa kartoittaneita pitkittäistutkimuksia ei kirjoittajan tietojen mukaan ole ainuttakaan. Kansainvälisistä tutkimuksista tällaisia asetelmia löytyy muutamia, mutta ne yleensä nojaavat puhtaasti kyselylomakkeisiin tiedonlähteenä ja vain harvoin sisältävät kaikkien perheenjäsenten tiedot (ks. Gershuny 2003; Cunningham 2005; Gershuny & Bittman & Brice 2005; Cunningham 2008). Niin kauan kuin tutkimukset perustuvat pelkkiin poikkileikkausaineistoihin, kotityönjaon todelliset syyt ja seuraukset jäävät selvittämättä.

Lopuksi on hyvä muistaa, että kotityöt eivät ole pelkkää raatamista, vaan usealle myös harrastus ja keino rentoutua työstä. Käsityöt (puutyöt, neulominen yms.) ovat hyvä esimerkki kotityön lajista, joka on muuttunut yhä vahvemmin harrastukseksi molemmilla sukupuolilla. Myös ruuan laitto ja puutarhan hoito koetaan usein huviksi ja harrastukseksi. (Hanifi 2005) Tässä tutkimuksessa käytetyillä aineistoilla ei ole voitu tutkia kotityön harrasteluonnetta ja sen yhteyttä kotityöhön käytettyyn aikaan. Tilastokeskuksen tuleva ajankäyttöaineisto tekee mahdolliseksi myös tämän kysymyksen selvittämisen. Epäilemättä osa kotityöhön käytetystä ajasta on molemmilla sukupuolilla omaksi iloksi tehtyä puuhastelua, jonka määrittäminen työksi ei vaikuta mielekkäältä. Tästä huolimatta kotityöksi laskettavat toimet ovat sellaisia, että ne tuottavat jotain konkreettista hyötyä kotitaloudelle. Riippumatta siitä tehdäänkö kotityöt oman ilon vuoksi vai välttämättömänä pakkona tuottavat ne hyödykkeitä kotitalouteen, jotka jouduttaisiin muussa tapauksessa hankkimaan markkinoilta.

SUMMARY

The aim of this study was to examine the factors affecting domestic division of labour in Finnish dual-earner families. Domestic division of labour refers to the amount and share of time spouses spend in unpaid labour. Unpaid work includes domestic chores such as cleaning, repairs, preparing meals, caring for children etc. Unpaid work is usually divided in three subgroups: core household tasks, repairs and household upkeep and child care. Paid and unpaid work together comprises so-called total work time of family (Niemi & Pääkkönen 2001). Unequal domestic division of labour has been seen as a one of the most commonly documented feature on gender inequality in the western countries (Halleröd 2005). Differences between spouses in paid work and housework hours also indicate differences in levels of human capital (Gershuny 2003).

The relevance of studying the division of labour in the household has actualized as female participation rates in paid labour have increased and changes in employment systems have taken place (Wallace 2002; Moen 2003; Jacobs & Gerson 2001). The main international trend has been, that men have increased and women decreased their time spend in housework (Gershuny 2000; Robinson & Godbey 1999). This trend is also evident in Finland. However, the division of labour is still gendered, men do more paid work and women more unpaid work i.e. housework (Niemi & Pääkkönen 2001). The partial convergence of division of labour between sexes is seen as resulting mainly from decrease in women's housework (Bittman 1999).

Full-time dual-earner families are very common in Finland compared to other European countries (OECD 2005, 17). Some authors have claimed that the high level of gender equality in paid work has produced substantial time pressures in dual earner families in Finland (Jacobs & Gerson 2004, 145). Research has shown that most common reason for family quarrels is the division of household tasks (Paajanen 2007, 45). Studying the division of domestic labour in dual-earner families gives important insights on how these time pressures from both paid and unpaid work are divided between sexes.

Theories of domestic division of labour

Theories explaining the domestic division of labour between sexes can be grouped into three broad categories: a) relative resources/resource bargaining theory b) gender role ideology/role expectations and c) time availability perspective. (Brines 1994; Shelton & John 1996; Greenstein 2000; Bittman ym. 2003.)

The relative resources and resource bargaining approaches take an exchange-based perspective. The division of household labour is seen to result from implicit negotiation between spouses over inputs and outcomes in the household. The person with the most resources (education, earning, and occupational prestige) uses these resources to negotiate his or her way out of

housework. (Brines 1993.) It is assumed, that housework is viewed negatively by both sexes and that they are therefore motivated to decrease their share of it. Most research studying the impact of earnings on division of household labour find that the smaller the gap between spouses earnings the more equal the division of household labour (Blair & Lichter 1991, Brayfield 1992, Kamo 1988, 1991, 1994, Presser 1994, Ross 1987, Shelton & John 1993a). However, others argue that this effect is small (Goldscheider & Waite 1991). Studies typically find that earnings have a greater effect on women's housework time than on men's. This has been viewed as supporting the gender display interpretation (Brines 1994). Gender display interpretation holds that men who are economically dependent on their wives compensate this situation by adopting gender-traditional behaviours in housework (Brines 1994, 664). In Finland however, unemployed men do more housework than employed men (Niemi & Pääkkönen 2002, 33-41).

The time availability perspective draws on human capital theory (Becker 1991) and focuses on how family members' time is allocated between market and domestic work. According to this view the division of domestic work is result of couple's rational evaluation of which of them has less other time commitments and thus more time do housework. Couples labour market situation, work hours and autonomy of work schedules define the time left to other tasks such as housework. This perspective implies that there should be a strong association between the number of hours person works outside the home and the number of hours she or he spends doing domestic work. Although most studies find that employed wives spend a decreased number of hours doing housework, these differences tend to be small. (Shelton & John 1996, Takala 2005) However, majority of these studies have not used couple based data and rely on estimates provided by only one spouse. The time availability view is connected to relative resources view in that those spending most time in market work will also bring more resources to the family (Crompton 2006, 140).

The gender role ideology/attitude view holds that women do more housework and men more paid work because they are socialized to view these activities proper for their gender. Gender ideologies are attitudes concerning how person identifies oneself with regard to marital and family roles traditionally linked to gender. Marriage and other intimate relationships provide arenas in which these ideologies are played out. In addition to its function of providing emotional and economic support and enhancing childbearing and childrearing, marriage also serves the latent function of providing an opportunity for husbands and wives to behave in ways that validate their identities as male and female, that is, to display the visible aspects of their gender ideologies. (Shelton & John 1996, Takala 2005.)

Theories explaining the domestic division of labour can be further divided in two groups according to their basic assumptions. The relative resources or resource bargaining and the time availability perspectives rely on rational choice of family members. Gender role ideology view on the other hand is

based on social norms. Theories based on rational choice have been more popular in economics and gender ideology view in sociology (Crompton 2006, 140-141; Gershuny 2003.) Even though different explanations of division of unpaid work between spouses are often presented as competing, they all may explain the division of domestic labour. Theories may also depend on each other. Economic necessities and time constraints can hinder or strengthen the effect of gender ideology on division of unpaid work.

Social class and domestic division of labour

According to E.O. Wright (1997, 283-287) we can draw four hypotheses of the effect of social class on the domestic division of labour. *Working-class egalitarianism and petty bourgeois inegalitarianism* hypothesis states that the homogeneous working-class family has the most egalitarian distribution of housework. In contrast, households where private ownership of the means of production remains salient have the least egalitarian distribution of housework. This hypothesis is drawn from Engels, who argued that male domination within the family was rooted in the male control of private property and that this domination would wither away in the households of propertyless proletarians. According to *class culture* hypothesis homogenous working-class households have the most inegalitarian and homogenous middle-class households the most egalitarian division of housework. This hypothesis derives from supposition that working-class men have strongly masculine identities and middle class men have egalitarian attitudes. Fourth hypothesis, *class bargaining power* resembles resource bargaining approach. It states that when wife is in a more privileged class location, she will have greater relative bargaining power and thus her husband is likely to do more housework. According to this view household with middle-class wife and working-class husband is the most egalitarian in term of domestic division of labour. The last hypothesis, *gender autonomy*, states that the degree of equality in the gender division of labour will not vary very much across households with different class compositions. This hypothesis is based on the feminist claim that the amount of housework men and women do will be primarily determined by the nature of gender relations and gender struggles.

Studies have found only minor effects of social class on the division of household labour (Gregson & love 1993, Wright et al 1992). However, many studies have several methodological problems. The role of social class in division of labour between sexes should be perceived as multidimensional. At one hand, class may have an effect on attitudes concerning the proper duties of men and women, which in turn is expected to affect the behaviour of spouses. The higher class status, the more egalitarian sex role attitudes person has (Crompton 2006, 53-57). On the other hand, occupation, which is a central characteristic of persons class situation determines working time and thus the time left to do housework. Also, the higher occupational position the more autonomy person has on his or her schedules (Fagan 2001, 1201). Most of employees have only limited possibilities to determine their work schedules

and these constraints cumulate for dual-earner couples. In addition, because of social homogamy, individual inequalities become stronger at the level of the couple (Lesnard 2005).

Class situation thus plays a central role in division of labour. Even though previous research has found only minor or no direct class effects on the division of household labour, it has neglected the possibility of indirect effects of class mediated by gender role attitudes, working time and resources. Following Weber class situation is defined as comprising those causal components in individual life changes that derive from the differentials of power that are inherent in sheer possession and market relations and that establish domination by virtue of constellation of interests (Scott 1996, 45). Class situation is thus interpreted as comprising individual's market capacities.

Research questions

The division of domestic labour has been explained in research literature from three different theoretical viewpoints: relative resources, gender roles and time availability perspectives. The main research question concerns whether or not these theories explain the division of domestic tasks and which of them has the best explanatory power in Finnish dual-earner households. Secondly the effect of class situation of spouses on division of housework is considered. Thirdly, a path model is specified which tests whether class situation of spouses affect to the division of domestic labour indirectly via gender role attitudes, working time and relative resources.

The research questions were: a) does gender role attitudes, working time and relative resources explain the division of domestic work between spouses in Finnish dual-earner families, b) does the class situation of spouses has an effect to the division of housework directly and c) indirectly through gender role attitudes, working time and relative resources.

Data

Empirical analyses are based on Finnish dual-earner families in three data sources. The Finnish Time Use Survey 1999-2000 (n=1544) is used as primary data, Finnish data of International Social Survey Programme 2002 (n=481) and European Social Survey 2004 (n=609) as secondary data sources. All datasets were transformed into dyad structure. In dyad data structure each dyad has single observation and variables are distinguished according to gender (Kenny & Kashy & Cook 2006).

The Finnish Time Use Survey is a representative survey of Finnish households and includes both interview questions and time-use diaries. All individuals in the household aged 10 years and over filled accurate time-use diaries for same two days (weekday and weekend day). Respondents wrote in the time-diaries with their own word what they did at 10 minutes interval. The activities recorded by respondent were coded according to 185-category activity classification. The diary was returned by 56% of the households and 52% of the

persons. A two-phase, single-cluster sampling frame was used, where households were clusters and individuals elementary units. Analysis was restricted to dual-earner households (n=1544) and to weekdays when both spouses did paid work (n=667).

The International Social Survey (ISSP) is a continuous programme of cross-national collaboration on social science surveys. The year 2002 survey concentrated on household work strategies and how to combine work and family life. Respondents were asked to what extent they agreed with a number of statements relating to gender roles at work and at home and how to combine work and family life. Respondents living with a spouse or a partner were asked how many hours respondents and their spouses/partners spend on household work, whether housework was equally shared and how often they disagree about the sharing of the work. Views on whether women should work outside the home when a couple does not have children were probed. Sampling design was systematic sample from Finland's population register and collection mode postal survey. The response rate was 54 percent. Analysis was restricted to dual-earner couples living together (n=481).

The European Social Survey (ESS) is a biennial multi-country survey collected with face-to-face interviews. ESS contains both fixed and rotating elements. The fixed part consists of questions that are included in every ESS-wave. In the rotating part of the questionnaire, every wave includes two specific topics that can change from wave to wave. In the second wave of ESS in year 2004 one of the themes in rotating module was family, work and well-being. Questions in the module cover topics such as work-family conflict and work-family spill over, work pressure, autonomy, pay and conditions of work, normative beliefs about the family, unpaid work, division of household labour and childcare. The sampling design was systematic sample from Finland's population register. Analysis was restricted to dual-earning couples living together (n=609).

Methods

Linear regression analysis and analysis of variance were used in dyad level investigation. Actor-Partner Interdependence Model (APIM) was used to analyze the mechanisms of spouses attributes on housework. APIM is a framework developed for analyzing actor and partner effects in dyadic data i.e. data consisting of two non-independent observations such as persons in romantic relationships (Cook & Kenny 2005; Olsen & Kenny 2006; Kenny & Kashy & Hook 2006). Actor effect occurs when person's own characteristics have an effect on his or hers own housework. Partner effect occurs when person's characteristics have an effect on his or hers spouses housework. Model also estimates the degree of dependence between spouses. APIM models are estimated with structural equation models using LISREL 8.7 program. For Time Use Data specific methods designed for analyzing complex samples (PASW 18.0 Complex Samples package) were used in order to account for the

dependence in data (two diary days of each person, persons in same households).

Results and conclusion

According to results total work load of men and women was divided equally in dual-earner households. However, men did more paid work and women more housework. Different housework duties are divided according to gender. Women are mainly responsible of core household duties and men of household maintenance. In addition, women's housework is more intense and fragmented than men's. These results are in accordance with hypotheses that women's housework is more intense than men's (Sullivan 1996; Gershuny & Sullivan 1998).

Results on importance of predictors gave support for the time availability and partial support for the gender role attitude perspectives. Relative resources perspective received no support from results. The longer the work hours the less housework both men and women did. This negative effect was stronger for women. In addition, women did more housework than men in families where both spouses worked similar hours. The work hours had only actor effects i.e. each spouses work hours reduced only their own housework hours. These results are in line with previous studies (Shelton & John 1993; Bittman 2003; Takala 2005a; Miettinen 2008). Egalitarian gender role attitudes increased equal sharing of household labour by reducing women's housework hours. Result is in accordance with earlier studies (Shelton & John 1996; Coltrane 2000). Excluding work hours other dimensions of working time (timing, tempo, autonomy and place) had no effect on the level of sharing in housework. Only women's high working tempo increased men's time spend in housework. These results were somewhat inconsistent with previous studies (Presser 1994; 2003). Difference in these results derives from differences in datasets and measures.

The class position of spouses had a modest effect on the domestic division of labour. Housework was shared most equally in families where woman had higher class position than her husband. The higher the class position of woman, the less housework she did. In addition, class position had only actor effects i.e. each spouse's class position affected only to their own housework contribution. In farmer families housework was shared most unequally i.e. women did almost all of the housework. These results support on one hand the gender autonomy hypothesis and on the other hand class bargaining power hypotheses (Wright 1997). Results are in line with earlier research on the effects of class position on domestic division of labour (Warren 2003; Iwama 2005). These findings imply that class position of spouses may be more relevant measure of relative resources in household than income. Also, differences in social status may have caused this effect. In dual-earner families the occupational status of each spouse may be more relevant source of bargaining power than class position (cf. Wright 1997).

In addition to direct effect, class position had mediated effects on housework hours via paid work hours, intensity of work and gender role attitudes. Women who were entrepreneurs or farmers did more housework than employees partly because they did less paid work. The inclusion of farmers to this category is main reason for the effect. As noted earlier, farmers have the most traditional division of labour between sexes. Women in high class position had high working tempo, which in turn increased their husband's contribution to housework. This finding is in line with observations of increased working tempo especially for women in high occupational position (Lehto & Sutela 2004). Also, women's high class position was associated with egalitarian attitudes for men, which in turn decreased women's housework. The fact that higher status is associated with egalitarian attitudes is in line with previous research (Ervasti 2000; McRae 2003; Crompton 2006). However, finding that only women's class position has mediated partner effect to housework hours is surprising and needs further research. Overall, class position and dimensions of working time together explain quite well each spouse's time devoted to housework.

In all analyses spouses housework hours were positively correlated. This positive association was partly caused by couples doing housework together. Common household characteristics such as type of residence or household equipments did not explain the correlation between spouse's housework hours. According to these results there is no compensation effect between spouse's housework hours. Instead, in households where woman did lot of housework also men did relative much housework. Results also point to the role of assortative mating or homogamy in domestic division of labour. Spouses may have been similar in their housework behaviour prior to their marriage. This similarity in housework may even be necessary precondition for intimate relationship (Kalmijn 1998; Esping-Andersen 2009).

LÄHTEET

- Aalto, K. & Varjonen, J. 2005. Hoituuko kaksi lasta samalla kuin yksi? Kotityöaika erikokoisissa perheissä. Teoksessa H. Pääkkönen (toim.) Perheiden ajankäyttö. Tilastokeskus, 19-39.
- Adam, B. 1990. Time and social theory. Oxford: Polity Press.
- Adam, B. 1995. Timewatch. The social analysis of time. Oxford: Polity Press.
- Aitta, U. 2006. Ylemmät toimihenkilönaiset työ- ja aikapaineiden ristiaallokossa. Teoksessa A-M Lehto, H. Sutela & A. Miettinen (toim.) Kaikilla mausteilla. Artikkeleita työolotutkimuksesta. Tilastokeskus. Tutkimuksia 244, 17-35.
- Allardt, E. 1987. Sosiologia I. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.
- Ammattiluokitus 2001. Käsikirjoja, Tilastokeskus, 14. Helsinki: Tilastokeskus.
- Antila, J. 2005. Veteen piirretty viiva? Työn ja yksityiselämän välisen rajapinnan tarkastelua. Työministeriö. Työpoliittinen tutkimus 229.
- Anxo, D & Carlin, P. 2004. Intra-family Time Allocation to Housework – French Evidence. *Electronic International Journal of Time Use Research* 1, 14-36.
- Artis, J. E. & Pavalko, E. K. 2003. Explaining the Decline in Women's Household Labor: Individual Change and Cohort Differences. *Journal of Marriage and Family* 65, 746-761.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. 1986. The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality & Social Psychology* 51, 1173-1182.
- Baxter, J. 1997. Gender Equality and Participation in Housework: A Cross-National Perspective. *Journal of Comparative Family Studies* 28, 220-247.
- Baxter, J. 2002. Patterns of change and stability in the gender division of household labour in Australia, 1986-1997. *Journal of Sociology* 38(4), 399-424.
- Becker, G. S. 1993. A treatise on the family (Enlarged ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bem, S. L. 1993. The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality. New Haven, CT: Yale University Press.
- Berrington, A., Hu, Y., Smith, P. & Sturgis, P. 2008. A graphical chain model for reciprocal relationships between women's gender role attitudes and labour force participation. *Journal of Royal Statistical Society* 171, 89-108.
- Bianchi, S.M., Milkie, M.A., Sayer, L.C., & Robinson, J.P. 2000. Is Anyone Doing the Housework? Trends in the Gender Division of Labor. *Social Forces* 79 (1), 191-228.
- Birch, E. R., Le, A. T. & Miller, P. W. 2009. Household Divisions of Labour. Teamwork, Gender and Time. Palgrave Mcmillan Studies in Family and Intimate Life.
- Bittman, M. 1999. Parenthood without penalty: Time use and public policy in Australia and Finland. *Feminist Economics* 5 (3), 27-42.
- Bittman, M. & Wajcman, J. 2000. The rush hour – The character of leisure time and gender equity. *Social Forces* 79, 165-189.

- Bittman, M., England, P., Folbre, N., Sayer, L. & Matheson, G. 2003. When Does Gender Trump Money? Bargaining and Time in Household Work. *The American Journal of Sociology* 109 (1), 186-214.
- Blekesaune, M. 2005. Working Conditions and Time Use. *Acta Sociologica* 48 (4), 308-320.
- Blom R. & Melin H. 2002. Luokat ja työmarkkinat 2000-luvun alussa. Teoksessa T. Piirainen & J. Saari (toim.) *Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö?* Helsinki: Gaudeamus.
- Boulin, J.-Y. 1998. Social and societal issues of working time policies in Europe. *Vritijd studies* 16 (1), 57-67.
- Bourdieu, P. 1979. *La Distinction: Critique Sociale du Juegment*. Paris: Editions de Minuit.
- Breen, R. (eds.) 2004. *Social Mobility in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Breen, R. & Cooke, L. P. 2005. The Persistence of the Gendered Division of Domestic Labour. *European Sociological Review* 21 (1), 43-57.
- Brines, J. 1994. Economic Dependency, Gender, and the Division of Labor at Home. *American Journal of Sociology* 100 (3), 652-688.
- Bühlmann, F., Elcheroth, G. & Tettamanti, M. 2010. The division of Labour Among European Couples: The Effects of Life Course and Welfare Policy on Value-Practice Configurations. *European Sociological Review* 26 (1), 49-66.
- Byrne, B. M. 2001. *Structural Equation Modeling With AMOS. Basic Concepts, Applications, and Programming*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Chan, T. W. & Goldthorpe, J. H. 2004. Is There a Status Order in Contemporary British Society? Evidence from the Occupational Structure of Friendship. *European Sociological Review* 20, 383-401.
- Chan, T. W. & Goldthorpe, J. H. 2007. Class and Status: The Conceptual Distinction and its Empirical Relevance. *American Sociological Review* 72, 512 - 532.
- Cheng, S-L. 2007. The Impact of Educational Qualifications on Trends in Leisure Activities, UPTAP Research Findings. URL: <http://www.uptap.net/index.html>
- Chenu, A. & Robinson, J. P. 2002. Synchronicity in the work schedules of working couples. *Monthly Labor Review* 125 (4), 55-63.
- Chodorow, N. 1978. *The Reproduction of Mothering*. Berkeley: University of California Press.
- Clarkberg, M. & Moen, P. 2001. Understanding the Time-Squeeze. *American Behavioral Scientist* 44 (7), 1115-1136.
- Coltrane, S. 2000. Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work. *Journal of Marriage and the Family* 62 (4), 1208-1233.

- Cook, W. L. & Kenny, D. A. 2005. The Actor-Partner Interdependence Model: A model of bidirectional effects in developmental studies. *International Journal of Behavioral Development* 29 (2), 101 – 109.
- Coverman, S. 1985. Explaining Husbands' Participation in Domestic Labor. *The Sociological Quarterly* 26 (1), 81-97.
- Crompton, R., Brockman, M. & Lyonette, C. 2005. Attitudes, women's employment and the domestic division of labour: a cross-national analysis in two waves. *Work, employment and society* 19 (2), 213-233.
- Crompton, R. & Lyonette, C. 2005. The new gender essentialism – domestic and family 'choices' and their relation to attitudes. *The British Journal of Sociology* 56 (4), 601-620.
- Crompton, R. 2006. *Employment and the Family. The Reconfiguration of Work and Family Life in Contemporary Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crompton, R. 2008. *Class and Stratification*. (3rd edition) Cambridge : Polity Press.
- Cunningham, M. 2005. Gender in Cohabitation and Marriage: The Influence of Gender Ideology on Housework Allocation Over the Life Course. *Journal of Family Issues* 26 (8), 1037-1061.
- Cunningham, M. 2008. Influences of gender ideology and housework allocation on women's employment over the life course. *Social Science Research* 37, 254-267.
- De Henau, J. 2007. *Investigating the Desperate Housewives: Using gender-role attitudes to explain women's employment decisions in twenty-three European countries*. The Open University, Faculty of Social Sciences, Department of Economics. Open discussion papers in Economics No 65.
- Deding, M. & Lausten, M. 2006. Choosing between his time and her time? Market work and housework of Danish couples. *Electronic International Journal of Time Use Research* 3 (1), 28-48.
- Duncan, O. D. & Duncan, B. 1955. A Methodological Analysis of Segregation Indexes. *American Sociological Review* 20 (2), 210-217.
- Durkheim, E. 1990. *Sosiaalisesta työnjaosta*. Suomentaja Seppo Randell. Helsinki: Gaudeamus.
- Engels, F. 2001 (1884). *The Origin of the Family, Private Property and the State*. London: Electric Book Co.
- Erikson, R. & Goldthorpe, J. 1992. *The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon press.
- Erickson, R. J. 2005. Why Emotion Work Matters: Sex, Gender, and the Division of Household Labor. *Journal of Marriage and Family* 67 (2), 337-351.
- Erola, J. & Moisio, P. 2007. Social Mobility Over Three Generations in Finland, 1950-2000. *European Sociological Review* 23 (2), 169-183.
- Erola, J. 2010a. Yhteiskuntaluokat, tulot ja lasten määrä. Teoksessa J. Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, pp 89-106.

- Erola, J. 2010b. Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa. Teoksessa J. Erola (toim.) Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, pp 27-44.
- Ervasti, H. 2000. Suomalaisten perhe- ja sukupuolirooleja koskevat asenteet. Teoksessa V-M. Ritakallio, H. Ervasti, K. Forssén ja K. Nurmi (toim.) Eriarvoisuutta paikantamassa. Turku: Turun yliopiston sosiaalipoliittikan laitos, Sosiaalipoliittinen yhdistys Ry, pp 54-76.
- Esping-Andersen, G. 2009. *The Incomplete Revolution. Adapting to Women's New Roles*. Cambridge: Polity Press.
- Fagan, C. & Lallement, M. 2000. Working time, social integration and transitional labour markets. In J. O'Reilly, I. Cebrian & M. Lallement (eds.) *Working-time changes*. Cheltenham: Edward Elgar, 25-60.
- Fagan, C. 2001. The Temporal Reorganization of Employment and the Household Rhythm of Work Schedules. *The Implications for Gender and Class Relations*. *American Behavioral Scientist* 44 (7), 119-1212.
- Feng, D. & Baker, L. 1994. Spouse Similarity in Attitudes, Personality, and Psychological Well-Being. *Behavior Genetics* 24 (4), 357-364.
- Ferree, M. 1991. The gender division of labor in two-earner marriages: Dimensions of variability and change. *Journal of Family Issues* 12, 158-180.
- Festinger, L. 1957. *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford: Stanford University Press.
- Fidell, L.S. & Tabachnik, B. 2006. *Using Multivariate Statistics*. (5th edition) New York: Harper and Row.
- Fortin, N. M. 2005. Gender role attitudes and the labour-market outcomes of women across OECD countries. *Oxford Review of Economic Policy* 21, 416-438.
- Fuwa, M. 2004. Macro-level Gender Inequality and the Division of Household Labor in 22 Countries. *American Sociological Review* 69 (6), 751-767.
- Fuwa, M. & Cohen, P. H. 2007. Housework and social policy. *Social Science Research* 36, 512-530.
- Ganzeboom, H. B. G. & De Graaf, P. M. & Treiman, D. J. 1992. A Standard International Socio-Economic Index of Occupational Status. *Social Science Research* 21, 1 - 56.
- Ganzeboom, H. B. G. & Treiman, D. J. 1996. Internationally Comparable Measures of Occupational Status for the 1988 International Standard Classification of Occupations. *Social Science Research* 25, 201-239.
- Ganzeboom, H. B. G. & Treiman, D. J. 2003. Three Internationally Standardized Measures for Comparative Research on Occupational Status. Teoksessa J. H. P. Hoffmeyer-Zlotnik & C. Wolf (toim.) *Advances in cross-national comparison: a European working book for demographic and socio-economic variables*. New York: Kluwer & Plenum, 159 - 194.
- Ganzeboom, H. B.G. & Treiman, D. J. 2005. *International Stratification and Mobility File: Conversion Tools*. Utrecht: Department of Sociologie, <http://www.fss.uu.nl/soc/hg/ismf>. 19.10.2005.

- Garhammer, M. 2001. *How Europeans Use Their Time: Time Structures and Time Cultures in an Era of Globalization*. Berlin: Edition Stigma.
- Garhammer, M. 2002. Pace of life and enjoyment of life. *Journal of Happiness Studies* 3 (3), 217-256.
- Garson, G. D. 2008. *Statnotes: Topics in Multivariate Analysis*. [viitattu 22.2.2008]. URL: <http://www2.chass.ncsu.edu/garson/pa765/regress.htm>.
- Gauthier, A. H., Gershuny, J. & Fisher, K. 2006. *Multinational Time Use Study. User's Guide and Documentation. Version 2*. URL: <http://www.timeuse.org/mtus/documentation/docs/OnLineDocumentation.pdf>
- Gershuny, J. & Robinson, J. P. 1994. Measuring hours of paid work: time-diary vs. estimate questions. *Bulletin of Labour Statistics*, xi-xvii.
- Gershuny, J. & Sullivan, O. 1998. The Sociological Uses of Time-use Diary Analysis. *European Sociological Review* 14(1), 69-85.
- Gershuny, J. 2000. *Changing Times. Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Gershuny, J. 2003. *Time, through the Lifecourse, in the Family*. ISER Working Papers, No 3/2003.
- Gershuny, J., Bittman, M. & Brice, J. 2005. Exit, Voice and Suffering: Do Couples Adapt to Changing Employment Patterns? *Journal of Marriage and Family* 67 (3), 656-665.
- Gerson, K. 1993. *No Man's Land: Men's Changing Commitments to Family and Work*. New York: Basic Books.
- Goldthorpe, J. 1983. Women and Class Analysis: In Defence of the Conventional View. *Sociology* 17 (4), 465-488.
- Goldthorpe, J. 1984. Women and Class Analysis: A Reply to the Replies. *Sociology* 18 (4), 491-499.
- Goldthorpe, J. 2000. Social Class and the Differentiation of Employment Contracts. Teoksessa J. Goldthorpe (toim.) *On Sociology: Numbers, Narratives, and the Integration of Research and Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Greenstein, T. N. 2000. Economic Dependence, Gender, and the Division of Labor in the Home: A Replication of Extension. *Journal of Marriage and the Family* 62 (2), 322-335.
- Gregson, N. & Lowe, M. 1993. Renegotiating the domestic division of labour? A study of dual career households in north east and south east England. *Sociological Review* 41 (3), 475-505.
- Gregson, N. & Lowe, M. 1994. *Servicing the middle class: Class, gender and waged domestic labour in contemporary Britain*. London: Routledge.
- Gupta, S. & Ash, M. 2008. Whose money, whose time? A nonparametric approach to modeling time spend on housework in the United States. *Feminist Economics*, 14 (1), 93-120.
- Gwozdz, W. & Sousa-Poza, A. 2010. Explaining Gender Differences in Housework Time in Germany. *Journal of Consumer Policy* 33, 183-200.

- Haavio-Mannila, E. 1968. Suomalainen nainen ja mies. Porvoo.
- Haavio-Mannila, E. 1970. Sex Roles in Politics. *Scandinavian Political Studies* 5, 209-239.
- Haavio-Mannila, E. 1972. Sex-Role Attitudes in Finland, 1966-1970". *The Journal of Social Issues* 28 (2), 93-110.
- Hanifi, R. 2005. Vapaa-ajan harrastukset - itse tekeminen, aktiivinen harrastaminen. Teoksessa M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002*, s. 119-134. Helsinki: Tilastokeskus.
- Hakim, C. 1998. Developing a sociology for the twenty-first century: Preference theory. *British Journal of Sociology*, 49(1), 137-143.
- Hakim, C. 2000. *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century: Preference Theory*. Oxford: Oxford University press.
- Hakim, C. 2002. Lifestyle preference as determinants of women's differentiated labor market careers. *Work and Occupations*, 29(4), 428-459.
- Hakim, C. 2007. Dancing with the Devil? Essentialism and other feminist heresies. *British Journal of Sociology*, 58(1), 123-132.
- Halleröd, B. 2005. Sharing of Housework and Money Among Swedish Couples: Do They Behave Rationally? *European Sociological Review* 21 (3), 273-288.
- Hamermesh, D. S. 2002. Timing, Togetherness, and Time Windfalls. *Journal of Population Economics* 15 (4), 601-623.
- Hardesty, C. & Bokemeier, J. 1989. Finding Time and Making Do: Distribution of Household Labor in Nonmetropolitan Marriages. *Journal of Marriage and the Family* 51, 253-267.
- Hardy, M. A. 1993. *Regression with dummy variables. Quantitative applications in the Social Sciences*. Sage Publications.
- Hauser, R. M. & Warren, J. R. 1997. Socioeconomic indexes for occupations: A review, update, and critique. *Sociological Methodology* 27 (1), 177 - 298.
- Hochschild, R. A. 1989. *The Second Shift: Inside the Two-Job Marriage*. New York: Viking.
- Hoffmann, J. P. 2004. *Generalized Linear Models. An Applied Approach*. Boston: Pearson, Allyn, & Bacon.
- Hook, J. L. 2006. Care in Context: Men's Unpaid Work in 20 Countries, 1965-2003. *American Sociological Review* 71, 639-660.
- Hulkko, L. 2003. Työajat eri elämänvaiheissa. Teoksessa L. Hulkko (toim.) *Työajan muutokset*. Tilastokeskus. *Työmarkkinat* 8, 27-51.
- Hulkko, L. & Luomala H. 2003. Työaika 1990-luvulla. Teoksessa L. Hulkko (toim.) *Työajan muutokset*. Tilastokeskus. *Työmarkkinat* 8, 9-26.
- Härmä, M., Sallinen, M. & Kandolin, I. 2000. Työajan yhteydet yksilön terveyteen, toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Teoksessa M. Härmä (toim.) *Toimivat ja terveet työajat*. Työterveyslaitos, sosiaali- ja terveysministeriö ja Työministeriö, 13-39.
- Ishii-Kuntz, M., & Coltrane, S. 1992. Predicting the share of household labor: Are parenting and housework distinct. *Sociological Perspectives* 35 (4), 629-647.

- Iwama, A. 2005. Social Stratification and the Division of Household Labor in Japan: The Effect of Wives' Work on the Division of Labor among Dual-earner Families. *International Journal of Japanese Sociology* 14, 15-31.
- Jacobs, J. & Gerson, K. 2001. Overworked individuals or overworked families? Explaining trends in work, leisure, and family time. *Work and Occupations* 29 (1), 40-63.
- Jacobs, J. & Gerson, K. 2004. *The Time Divide: Work, Family and Gender Inequality*. Harvard University Press.
- Jansson, F., Pylkkänen, E. & Valck, L. 2003. En jämställd föräldraförsäkring? Bilaga 12 till Långtidsutredningen 2003. Stockholm: SOU 2003:36.
- Jenkins, S. & O'Leary, N. 1995. Modeling Domestic Work Time. *Journal of Population Economics* 8, 265-279.
- Judge, T. A. & Livingston, B. A. 2008. Is the Gap More Than Gender? A Longitudinal Analysis of Gender, Gender Role Orientation, and Earnings. *Journal Of Applied Psychology* 93 (5), 994-1012.
- Julkunen, R. 1999. Sukupuoli, työ, hyvinvointivaltio. Suomi vertailussa. Teoksessa P. Lipponen & P. Setälä (toim.) *Suomalainen nainen*. Keuruu: Otava, 79-100.
- Julkunen, R., Nätti, J. & Anttila, T. 2004. Aikanyrjähdys. Keskiluokka työn puristuksessa. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, R. & Nätti, J. 1999. *The modernization of Working Times*. Jyväskylä: Sophi.
- Jähi, R. 1999. Luokkaperheet. Teoksessa R. Blom (toim.) *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jöreskog, K., Sörbom, D., Du Toit, S. & Du Toit, M. 2001. *LISREL 8: New Statistical Features (Third Printing with Revisions)*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.
- Jöreskog, K. & Sörbom, D. 2004. *LISREL 8.7 for Windows*. Scientific Software International.
- Järnefelt, N. 2002. Työkiireen syiden jäljillä. Teoksessa N. Järnefelt & A-M. Lehto (toim.) *Työhulluja vai hulluja töitä? Tutkimus kiirekokemuksista työpaikoilla*. Tilastokeskus. Tutkimuksia 235.
- Kalleberg, A. & Rosenfeld, R. 1990. Work in the Family and in the Labor Market: A Cross-national, Reciprocal Analysis. *Journal of Marriage and the Family* 52, 331-346.
- Kalleberg, A. & Epstein, C. F. 2001. Temporal dimensions of employment relations. *American Behavioral Scientist* 44 (7), 1064-1075.
- Kalmijn, M. 1998. Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology* 24, 395-421.
- Kan, M. Y. 2008a. Measuring Housework Participation: The Gap between "Stylised" Questionnaire Estimates and Diary-based Estimates. *Social Indicators Research* 86 (3), 381-400.
- Kan, M. Y. 2008b. Does gender trump money? Housework hours of husbands and wives in Britain. *Work, Employment and Society* 22 (1), 45-66.

- Kan, M. Y. 2007. Work Orientation and Wives' Employment Careers: An Evaluation of Hakim's Preference Theory. *Work and Occupations* 34 (4), 430-462.
- Keinänen, P. 1994. Perheet työelämässä. Teoksessa *Suomalainen perhe*. Tilastokeskus. SVT. Väestö 5.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. & Bolger, N. 1998. Data analysis in social psychology. Teoksessa D. Gilbert, S. Fiske & G. Lindzey (toim.) *The handbook of social psychology* Vol. 1. Boston, MA:McGraw-Hill, 233-265.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. & Cook, W. L. 2006. *Dyadic Data Analysis*. New York: Guilford Publications.
- Kingston, P & Nock, S.L. 1984. The Family Work Day. *Journal of Marriage and the Family*, Vol.46, No.2, s 333-343.
- Kingston, P. W. & Nock, S. L. 1987. Time Together Among Dual-earner Couples. *American Sociological Review* 52 (3), 391-400.
- Kirjavainen, L. M. 1989. Time-use and its value in household production in Finland and the United States. Helsingin yliopisto. Kodin taloustieteen laitoksen julkaisuja 1.
- Klumb, P. & Hoppmann, C. & Staats, M. 2006. Division of Labor in German Dual-Earner Families: Testing Equity Theoretical Hypotheses. *Journal of Marriage and Family* 68, 870 - 882.
- Knudsen, K. & Waerness, K. 2008. National Context and Spouses' Housework in 34 countries. *European Sociological Review* 24 (1), 97-113.
- Knudsen, K. & Waerness, K. 2001. National Context, Individual Characteristics and Attitudes on Mothers' Employment: a Comparative Analysis of Great Britain, Sweden and Norway. *Acta Sociologica* 44 (1), 67-79.
- Kohn, M. L. & Schooler, C. 1983. *Work and Personality: An Inquiry into the Impact of Social Stratification*. N.J.: Ablex Publishing Corporation.
- Kolehmainen, S. 1999. Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970-1990. Tilastokeskus. Tutkimuksia 227.
- Korpi, W. 2000. Faces of Inequality: Gender, Class, and Patterns of Inequalities in Different Types of Welfare States. *Social Politics* 7 (2), 127-191.
- Kroska, A. 2004. Divisions of Domestic Work: Revising and Expanding the Theoretical Explanations. *Journal of Family Issues* 25 (7), 900-932.
- Lammi-Taskula, J. 2007. Parental Leave for Fathers? Gendered Conceptions and Practices in Families with Young Children in Finland. *Stakes, Research Report* 166.
- Landis, R. J., Lepkowski, J. M., Eklund, S. A. & Stehouwer, S. A. 1982. A Statistical Methodology for Analyzing Data From a Complex Survey: The First National Health and Nutrition Examination Survey, Vital and Health Statistics, National Center for Health Statistics, Series 2-No. 92, DHHS Pub. No. 82-1366.
- Lee, Y-S. & Waite, L. J. 2005. Husbands' and Wives' Time Spend on Housework: A Comparison of Measures. *Journal of Marriage and Family* 67 (2), 328-336.

- Lehto, A-M. & Sutela, H. 2004. Uhkia ja mahdollisuuksia. Tilastokeskus. Työolotutkimusten tuloksia 1977-2003.
- Lehto, A-M. (2006) Työpaineet ja kiirekokemukset. Teoksessa Lehto, A-M. & Sutela, H. & Miettinen, A. (toim.) Kaikilla mausteilla. Artikkeleita työolotutkimuksesta. Tilastokeskus. Tutkimuksia 244. Helsinki: Tilastokeskus. s 249-274.
- Lehtonen, R. & Pahkinen, E. 2004. Practical Methods for Design and Analysis of Complex Surveys. Second edition. Wiley, Chichester.
- Lesnard, L. 2004. Schedules as sequences: a new method to analyze the use of time based on collective rhythm. *Electronic International Journal of Time Use Research* 1 (1), 60 – 84.
- Leiulfsrud, H., Bison, I., Jensberg, H. 2005. Social Class in Europe. *European Social Survey* 2002/3. NTNU. URL :<http://ess.nsd.uib.no/files/2003/ESS1SocialClassReport.pdf>
- Lewin-Epstein, N., Stier, H. & Braun, M. 2006. The Division of Household Labor in Germany and Israel. *Journal of Marriage and Family* 68 (5), 1147-1164.
- Lewis, D. J. & Weigert, A. J. 1981. The Structures and Meanings of Social Time. *Social Forces* 60 (2), 432-462.
- Lewis, J., Campbell, M. & Huerta, C. 2008. Patterns of paid and unpaid work in Western Europe: gender, commodification, preferences and the implications for policy. *Journal of European Social Policy* 18 (1), 21-27.
- Luokkaprojekti. 1984. Suomalaiset luokkakuvassa. Vastapaino, Tampere.
- MacKinnon, D. P., Fairchild, A. J. & Fritz, M. S. 2007. Mediation analysis. *Annual Review of Psychology* 58, 593-614.
- McRae, S. 1986. Cross-class Families. A Study of Wives' Occupational Superiority. Oxford: Clarendon Press.
- McRae, S. 2003. Constraints and choices in mothers' employment careers: a consideration of Hakim's preference theory. *British Journal of Sociology* 54 (3), 317-338.
- Melin, H. 1999. Katosivatko luokat? Teoksessa R. Blom (toim.) Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Melkas, T. 2001. Tasa-arvobarometri 2001. Tilastokeskus. Elinolot 1, Sukupuolten tasa-arvo.
- Melkas, T. 2004. Tasa-arvobarometri 2004. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 20.
- Miettinen, A. 2008. Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät asenteet ja käytännöt Suomessa. E32. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos, Helsinki.
- Moen, P., Erikson, M. A. & Dempster-McClain, D. 1997. Their mother's daughters? The intergenerational transmission of gender attitudes in a world of changing roles. *Journal of Marriage and the Family* 59, 281-293.
- Moen, P. & Yu, Y. 2000. Effective work/life strategies: Working couples, work conditions, gender, and life quality. *Social Problems* 47, 291-326.
- Moen, P. 2003. It's About Time. Couples and Careers. Cornell University Press.

- Moisio, P. 2005. Luokat ja liikkuvuus hyvinvointivaltiossa - John H. Goldthorpen toimintateoreettinen viitekehys. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino.
- Naumanen, P & Silvennoinen, H. 2010. Koulutus ja yhteiskuntaluokat. Teoksessa J. Erola (toim.) Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, pp 74-100.
- Niemi, I. 1984. Kotityön harhat. *Sosiologia* 3, 211-218.
- Niemi, I. 1993. Systematic error in behavioral measurement: comparing results from interview and time budget studies. *Social Indicators Research* 30, 229-244.
- Niemi, I. & Pääkkönen, H. 1992. Vuotuinen ajankäyttö. Tilastokeskus. Tutkimuksia 183.
- Niemi, I. & Pääkkönen, H. 2001. Ajankäytön muutokset 1990-luvulla. Tilastokeskus. *Kulttuuri ja viestintä* 2001:6.
- Niemi, I. 2003. Työn rytmit. Teoksessa L. Hulkko (toim.) Työajan muutokset. Tilastokeskus. *Työmarkkinat* 2003:8, 75-86.
- Niemi, I. 2009. Sharing of tasks and lifestyle among aged couples. *Electronic International Journal of Time Use Research* 6 (2), 286-305.
- Noonan M. C, Estes S. B. & Class J. L. 2007. Do Workplace Flexibility Policies Influence Time Spend in Domestic Labor? *Journal of Family Issues* 28 (2), 263-288.
- Nummenmaa, L. 2004. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Nätti, J., Väisänen, M. & Anttila, T. 2006. Ansiotyö kotona. Teoksessa A-M. Lehto, H. Sutela & A. Miettinen (toim.) Kaikilla mausteilla. Artikkeleita työolotutkimuksesta. Tilastokeskus. Tutkimuksia 244, 73-94.
- OECD. 2005. *Babies and Bosses - Reconciling Work and Family Life (Volume 4): Canada, Finland, Sweden and the United Kingdom*. OECD. OECD Publishing.
- Oinas, T., Jokivuori, P. & Ilmonen, K. 2005. Työaikapankki - haavetta ja todellisuutta. Työministeriö. Työpoliittinen tutkimus 284.
- Oinas, T., Anttila, T. & Nätti, J. 2010. Yhteiskuntaluokat ja ajankäyttö Suomessa. Teoksessa J. Erola (toim.) Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, pp 107-123..
- Olsen, J. A. & Kenny, D. A. 2006. Structural Equation Modeling With Interchangeable Dyads. *Psychological Methods* 11 (2), 127 - 141.
- Osnowitz, D. 2005. Managing time in domestic space: Home-based contractors and household work. *Gender and Society* 19 (1), 83-103.
- Paajanen, P. 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen Katsauksia 30.
- Parent-Thirion A., Fernández Macías E., Hurley J. & Vermeylen G. 2007. Fourth European Working Conditions Survey. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.

- Parkman, A. M. 2004. Bargaining Over Housework: The Frustrating Situation of Secondary Wage Earners. *The American Journal of Economics and Sociology* 63 (4), 765-794.
- Peters, P. 1999. Time Allocation in Times of Structural Transformation. A synchronic view on (gender) differences in The Netherlands. *Time & Society* 8 (2), 329-356.
- Piekkola, H. 2003. Työssä jaksaminen kiireiden ja vapaa-ajan puristuksissa - tutkimus ikääntyvien ajankäytöstä. Työministeriö. Työssä jaksamisen ohjelma.
- Polavieja, J. G. 2008. The Effect of Occupational Sex-Composition on Earnings: Job-Specialization, Sex-Role Attitudes and the Division of Domestic Labour in Spain. *European Sociological Review* 24 (2), 199-213.
- Press, J. E. & Townsley, E. 1998. Wives`and Husbands`Housework Reporting. Gender, Class, and Social Desirability. *Gender & Society* 12 (2), 188-218.
- Presser, H. B. 1984. Job Characteristics of Spouses and their Work Shift. *Demography* 21 (4), 575-589.
- Presser, H. B. 1986. Shift Work among American Women and Child Care. *Journal of Marriage and the Family* 48 (3), 551-563.
- Presser, H. B. 1987. Work Shifts of Full-Time Dual-Earner Couples: Patterns and Contrasts by Sex of Spouse. *Demography* 24 (1), 99-112.
- Presser, H. B. 1994. Employment schedules among dual-earner spouses and the division of household labor by gender. *American Sociological Review* 59 (3), 348-364.
- Presser, H. B. 2003. Working in a 24/7 Economy: Challenges for American Families. New York: Russell Sage Foundation.
- Pääkkönen, H. (toim.) 2005. Perheiden ajankäyttö. Tilastokeskus.
- Pääkkönen, H. & Niemi I. 2002. Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhatteen vaihteessa. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2002:2.
- Raijas, A. & Varjonen, J. 2007. "Minä vastaan vaatteista, sinä autosta" Muuttuuko kotitöiden jakaminen suomalaisissa lapsiperheissä? *Janus* 15 (3), 261-279.
- Reischs. L. A. 2001. Time and wealth. The role of time and temporalities for sustainable patterns of consumption. *Time and Society* 10 (2-3), 367-385.
- Robinson, J. P. 1985. The validity and reliability of diaries versus alternative time use measures. In F. T. Juster & F. P. Stafford (eds.) *Time, Goods, and Well-Being*. The University of Michigan, Institute for Social Research, Ann Arbor, 33-62.
- Robinson, J. P. & Bostrom, A. 1994. The overestimated workweek? What time diary measures suggest. *Monthly Labor Review* 117 (1), 11-23.
- Robinson, J. P. & Godbey G. 1999. *Time for Life. The Surprising Ways Americans Use Their Time*. (Second Edition) University Park: The Pennsylvania State University Press.
- Ruuskanen, O-P. 2004. An Econometric Analysis of Time Use in Finnish Households. Academic Dissertation, Helsinki School of Economics, A-246.

- Schor, J. 1992. *The Overworked American: The Unexpected Decline of Leisure*. New York: Basic Books.
- Scott, J. 1996. *Stratification and Power: Structures of Class, Status and Command*. Polity Press.
- Shelton, B. A. & John D. 1996. The Division of Household Labor. *Annual Review of Sociology* 22 (1), 299-322.
- Spitze, G. 1986. The division of task responsibility in U.S. households: Longitudinal adjustments to change. *Social Forces* 64, 689 – 701.
- Stewart, J. 2009. Tobit or Not Tobit? IZA Discussion Paper No.4588. URL: <http://www.iza.org/>
- Stickney, L. S. & Konrad, A. M. 2007. Gender-Role Attitudes and Earnings: A Multinational Study of Married Women and Men. *Sex Roles* 57, 801-811.
- Suhonen, A. S. & Salmi, M. 2004. Kahden kauppa: puolison merkitys. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Sullivan, O. 1996. Time Co-ordination, the Domestic Division of labour and Affective relations: Time Use and the Enjoyment of Activities within Couples. *Sociology* 30 (1), 79-100.
- Sutela, H. 1999. Työ ja perhe. Teoksessa A. M. Lehto & H. Sutela. *Tasa-arvo työoloissa*. Tilastokeskus. SVT. Työmarkkinat 1999:19.
- Sutela, H. 2003. Työaikamuodot, työaikojen joustot ja työssä viihtyminen. Teoksessa L. Hulkko (toim.) *Työajan muutokset*. Tilastokeskus. Työmarkkinat 2003:8, 53-73.
- Sydie, R. A. 1987. *Natural Women Cultured Men: A Feminist Perspective on Sociological Theory*. Toronto: Methuen.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. 2007. *Using Multivariate Statistics*. (5th edition) Boston: Allyn and Bacon.
- Takala, P. 2005a. Selittävätkö puolisojen tuloerot kotitöiden jakoa? Teoksessa H. Pääkkönen (toim.) *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus, 81-102.
- Takala, P. 2005b. Uuden isyysvapaan ja isän muiden perhevapaiden käyttö. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 43.
- Tammelin, M. 2009. Working Time and Family Time. Experiences of the Work and Family Interface among Dual-Earning Couples in Finland. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 355. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Thompson, L. & Walker, A. J. 1989. Gender in Families: Women and Men in Marriage, Work, and Parenthood. *Journal of Marriage and the Family* 51 (4), 845-871.
- Thorne, B. & Yalom, M. 1992. *Rethinking the Family: Some Feminist Questions*. New York: Longman.
- Treas, J. & Widmer, E. 2000. Married Women's employment over the Life Course: Attitudes, in Cross-National Perspective. *Social Forces* 78 (4), 1409 – 1436.

- Tählin, M. 2007. Skill and Wages in European Labour Markets: Structure and Change. Teoksessa D. Gallie (toim.) *Employment and Regimes and the Quality of Work*. Oxford: Oxford University Press.
- Työvoimatutkimus 2009. Tilastokeskus. URL: www.stat.fi
- Uhmavaara, H., Jokivuori P., Ilmonen, K. & Kairinen, M. 2003. Vastavuoroisuus on valttia - tutkimus työaikojen joustojärjestelyistä. Työministeriö. Työssä jaksamisen ohjelma.
- Uusitalo, H. 2002. Tulonjako ja yhteiskunnalliset jaot. Teoksessa T. Piirainen & J. Saari (toim.) *Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö?* Helsinki: Gaudeamus.
- Vaage, O. F. 2002. Changes in work time and leisure time in Norway 1971-2000. Paper presented at the IATUR conference, 15-18 October, 2002, Lisbon.
- Varjonen, J. 1991. Simultaneity of activities in household work. Helsingin yliopisto. *Kodin taloustieteen laitoksen julkaisuja 1*.
- Varjonen, J. 1994. Sukupolvien kotityöt. *Kotitalous* 5-6, 4-7.
- Varjonen, J & Pääkkönen, H. 2005. Perhe- ja kotitalousnäkökulmat ajankäyttötutkimuksessa. Teoksessa H. Pääkkönen (toim.) *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus, 9-18.
- Voicu, M. & Voicu, B. & Strapcova, K. 2009. Housework and Gender Inequality in European Countries. *European Sociological Review*, 25 (3), 365-377.
- Väisänen, M. & Nätti, J. 2002. Working time preferences in dual-earning households. *European Societies* 4 (3), 307-329.
- Väisänen, P. 2005. Liite 2. Ajankäyttötutkimuksen 1999-2000 otanta-asetelma ja kotitaloustietojen painottaminen. Teoksessa H. Pääkkönen (toim.) *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Wall, K. 2007. Main Patterns in Attitudes to the Articulation Between Work and Family Life: a Cross-National Analysis. In R. Crompton, S. Lewis, C. Lyonette (eds.) *Women, Men; Work and Family in Europe*. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Wallace, C. 2002. Household Strategies: Their Conceptual Relevance and Analytical Scope in Social Research. *Sociology* 36 (2), 275-292.
- Warren, T. 2003. Class- and Gender-based Working Time? Time Poverty and the Division of Domestic labour. *Sociology* 37 (4), 733-752.
- Western, M. & Baxter, J. 2001. The Links between Paid and Unpaid Work. Australia and Sweden in the 1980s and 1990s. In J. Baxter, M. Western (eds.) *Reconfigurations of Class and Gender*. Stanford: Stanford University Press.
- Wiesmann, S., Boeije, H., van Doorne-Huiskes, A., & den Dulk, L. 2008. 'Not worth mentioning': The implicit and explicit nature of decision-making about the division of paid and domestic work. *Community, Work & Family*, 11(4), 341-363.
- Wong, C-S & Law, K. S. 1999. Testing Reciprocal Relations by Nonrecursive Structural Equation Models Using Cross-Sectional Data. *Organizational Research Methods* 2 (1), 69-87.

- Wright, E. O., Shire, K., Hwang, S-L., Dolan, M. & Baxter, J. 1992. The non-effects of class on the gender division of labor in home: a comparative study of Sweden and the United States. *Gender & Society* 6 (2), 252-282.
- Wright E. O. 1997. *Class Counts. Comparative studies in class analysis.* Cambridge: University Press.
- Wright E. O. (toim.) 2005. *Approaches to Class Analysis.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Wu, A. D. & Zumbo, B. D. 2008. Understanding and Using Mediators and Moderators. *Social Indicators Research* 87 (3), 367-392.

LIITTEET

Liite 1 Puolisoiden samankaltaisuus ja kotityö

Kaikissa edellä tehdyissä analyyseissa havaittiin yksi yhteinen piirre, nimittäin puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan selvä positiivinen korrelaatio. Puolisoiden kotityötuntien positiivinen korrelaatio voi johtua useista tekijöistä (ks. luku 3.2). Puolisot ovat voineet olla kotityöhön käyttämänsä ajan suhteen samankaltaisempia jo ennen parisuhteen syntymistä tai he ovat muuttuneet samankaltaisemmiksi parisuhteen kuluessa (Kenny & Kashy & Hook 2006, 5). Edellä havaittiin, ettei korrelaatio johdu puolisoiden samankaltaisuudesta työajan piirteissä tai luokka-asemassa. Siisteysnormien samankaltaisuuden sen sijaan voidaan kuvitella olevan yksi positiivista korrelaatiota synnyttävä tekijä. Siisteysnormit ovat voineet olla molemmilla puolisoilla samankaltaiset jo ennen parisuhteen syntymistä. Siisteysnormien samankaltaisuus voi jopa olla yksi parisuhteen syntymisen ja keston edellytys. Toisaalta puolisoiden tiedetään muuttuvan ajan kuluessa samankaltaisemmiksi, jolloin myös siisteysnormit todennäköisesti samankaltaistuvat. Siisteysnormien selitys kuitenkin koskee ensisijassa kotitaloustyötä kuten siivoamista ja ruuanlaittoa. Puolisoihin voi myös vaikuttaa kotityön tekemisen kannalta samankaltaistavia tekijöitä. Molemmat puolisot kuuluvat samaan sosiaaliseen ympäristöön, joten heihin vaikuttavat samat ympäristötekijät. Parisuhteessa elävät mies ja nainen asuvat tyypillisesti samassa kotitaloudessa, jolloin kotitalouden tulotaso, laitteisto, asuinmuoto, kotitalouden koko, asuinalue jne. toimivat samankaltaistavina tekijöinä.

Puolisoiden ajankäytön samankaltaisuuteen vaikuttavista tekijöistä siisteysnormien samankaltaisuuden tai valikoivan parinmuodostuksen vaikutuksen tutkimiseen tarvittaisiin huomattavasti kattavampaa aineistoa kuin mitä tässä tutkimuksessa on käytettävissä. Sen sijaan ajankäyttöaineistolla voidaan tutkia kotitaloustason samankaltaistavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Tarkastelu rajataan kuten edellä niihin päiviin jolloin molemmat puolisot tekivät ansiotyötä. Koska viikonlopulta havaintoja oli hyvin vähän (n=39), rajattiin tarkastelu pelkästään arkipäiviin (n=667). Tällöin myös poistuu otanta-asetelmasta johtuva päiväkirjapäivien välinen sisäkorrelaatio, koska nyt kultakin pariskunnalta analyysissä on mukana vain yksi tutkimuspäivä (ks. luku 3.3.1).

Tarkasteltaessa puolisoiden kotityötuntien välistä järjestysasteikollista osittaiskorrelaatiota kotityölajeittain ansiotyötunnit vakioiden (ks. luku 3.5.2), havaitaan että miehen ja naisen kotityöhön käyttämä aika korreloi kaikkein voimakkaimmin pihan ja eläinten hoidon ($r = 0.27$), korjaus ja rakennustöiden ($r = 0.20$), lämmitys ja vesihuollon ($r = 0.20$), siivouksen ($r = 0.17$), leipomisen ($r = 0.15$) ja kotityöhön liittyvien matkojen ($r = 0.13$) osalta. Kaikki mainitut korrelaatiot ovat myös tilastollisesti merkitseviä. Minkään kotityön lajin osalta ei voida havaita tilastollisesti merkitsevää negatiivista korrelaatiota. Puolisoiden kotityöhön käyttämä aika korreloi voimakkaasti juuri sellaisten

toimien osalta, joiden voi ajatella johtuvan kotitaloustason tekijöistä. Korjaus ja rakennustyöt, pihan ja eläinten hoito sekä lämmitys ja vesihuolto liittyvät asumismuotoon, erityisesti omakotitalossa asumiseen. Tämä viittaa kotitaloustason samankaltaistavien tekijöiden vaikutukseen. Moni näistä kotitöistä on sellaisia jotka ovat tyypillisiä vain toiselle sukupuolelle. Lämmitys ja vesihuolto sekä korjaus ja rakennustyöt ovat tyypillisesti miesten vastuulla, kun taas naiset vastaavat pääosin siivouksesta ja leipomisesta (ks. luku 4.1).

Tarkastelemalla puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan korrelaatiota kun työtuntien lisäksi vakioidaan erilaisia kotitaloustason tekijöitä, nähdään johtuuko puolisoiden samankaltaisuus kotityön tekemisessä joistakin näistä tekijöistä. Analyysimenetelmänä käytetään edelleen järjestysasteikollista osittaiskorrelaatiota. Kotitalouden tason tekijöinä käytetään kodin varustetasoa (onko kotitaloudessa mikroaaltouuni, astianpesukone, pyykinpesukone, kuivauskaappi, jääkaappi tai pakastin), huoneiden määrää, perheenjäsenten määrää, pienten (alle 7v) lasten olemassaoloa, uuden talon rakentamista, puutarhan tai kasvimaan olemassaoloa, koira olemassaoloa, asuintiheyttä, vuodenaikaa (kesä vs. muut) ja viikonpäivää (arki vs. viikonloppu). Nämä ovat tekijöitä joiden voi olettaa vaikuttavan kotityön määrään ja siten mahdollisesti aiheuttavan puolisoiden samankaltaisuuden kotityön tekemisessä.

Korrelaatioista havaitaan, että puolisoiden ansiotyötuntien vakioiminen nostaa miehen ja naisen kotityön korrelaatiota. Kotitaloustekijöistä miehen ja naisen kotityön määrän kanssa korreloivat positiivisesti huoneiden määrä ja perheen koko. Sen sijaan uuden talon rakentaminen ja puutarhan tai kasvimaan omistaminen korreloivat negatiivisesti puolisoiden kotityön määrän kanssa. Lisäksi naisen kotityön määrän kanssa korreloi negatiivisesti koiran olemassaolo kotitaloudessa ja positiivisesti kesä vuodenaikana. Miehillä myös arkipäivä lisää hieman kotityön määrää. Kun kaikki nämä tekijät vakioidaan, jää puolisoiden kotityön määrän välille edelleen selvä korrelaatio ($r = 0.23^{***}$). Kotitaloustason samankaltaistavat tekijät selittävät varsin pienen osan puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan korrelaatiosta. Tämä tulos viittaa siihen, että puolisoiden samankaltaisuus kotityöhön käytetyssä ajassa johtuu jostain muusta tekijästä. Näitä tekijöitä voivat olla edellä mainitut valikoiva pariutumisen tai parisuhteen kestäessä tapahtuvan samankaltaistuminen.

Puolisoiden kotityön korrelaatiosta voidaan tehdä myös toinen tulkinta, nimittäin kotityön tekeminen yhdessä puolison kanssa. Puolisoiden kotityöhön käyttämän ajan välillä voi esiintyä korrelaatioita yksinkertaisesti siitä syystä, että puoliset tekevät kotityötä yhdessä (Sullivan 1996). Tämä puolestaan viittaa puolisoiden välillä vallitsevaan vastavuoroisuuden normiin kotityön tekemisessä (Parkman 2004). Vaikka miehet vastaavat pääosasta rakennustöistä ja naiset siivouksesta, voidaan näitä töitä tehdä yhdessä. Kotityön tekemistä yhdessä on myös käytetty indikaattorina puolisoiden preferenssien merkityksestä kotityönjaossa (Esping-Andersen 2009, 42–43). Myös kotitaloustason- ja ympäristötekijöiden kuten asuinmuodon ja kodin varustetason vaikutus voi syntyä tätä kautta. Yhdessä tehdyn kotityön määrää ei voi suoraan laskea ajankäyttöaineistosta, koska tietoa puolison kanssa

yhdessä olost ei ole. Yhdessä tekeminen joudutaan määrittelemään seuraavasti: molemmat puoliset tekevät kotityötä samaan kellonaikaan ja molemmat puoliset ovat toiminnon tapahtuessa samassa paikassa (vrt. Ruuskanen 2004). Tällä kriteerillä kahden ansaitsijan perheissä puoliset ovat tehneet kotityötä yhdessä keskimäärin 18 minuutin ajan päivässä ja sen osuus puolisoitten kaikkiaan tekemästä kotityöstä on reilu kuusi prosenttia. Kun puolisoitten kotityöhön käyttämän ajan yhteyttä tarkastellaan molempien ansiotyötunnit ja yhdessä tehdyn kotityön määrä vakioitten laskee korrelaatio jo selvästi ($r = 0.16^{***}$). Kun kotityön yhdessä tekemistä tarkastellaan näin määriteltyinä, havaitaan että mitä enemmän kotityötä perheessä tehdään, sitä suuremman osan kotityöstä puoliset myös tekevät yhdessä ($r = 0.43^{***}$) ja sitä enemmän mies siihen osallistuu suhteellisesti ($r = 0.22^{***}$). Kotityön tekeminen vaikuttaa siten olevan kahden ansaitsijan perheissä pikemminkin yhteistyötä kuin erikoistumista.

Parisuhteen aikana samankaltaistumisen prosessin tutkimiseksi tarvittaisiin puolisoitten pitkäaikaisaineistoa. Tällöin voitaisiin tutkia mitä puolisoitten kotityön määrän väliselle korrelaatiolle tapahtuu parisuhteen keston pidentessä. Tällaista aineistoa ei tässä ole käytössä. Sen sijaan ISSP -aineistosta saadaan tietoa siitä kuinka pitkään puoliset ovat asuneet yhdessä. Tätä tietoa voidaan puolestaan käyttää arvioina parisuhteen kestosta. Mikäli puolisoitten kotityön korrelaatio johtuu parisuhteen aikana samankaltaistumisesta, pitäisi puolisoitten kotityöhön käyttämän ajan korrelaation olla voimakkain pitkään yhdessä asuneilla ja heikoin vähän aikaa yhdessä asuneilla. Yhteyteen voi kuitenkin vaikuttaa muut tekijät, joista kenties tärkeimpänä on sukupuoli. Pitkään yhdessä asuneet ovat myös pääsääntöisesti iäkkäämpiä kuin vain vähän aikaa yhdessä asuneet, jolloin tähän vaikutukseen epäilemättä sekoittuu sukupolven vaikutus. Lisäksi ISSP -aineistossa tiedot kotityöstä perustuvat vastaajan omaan arvioon, mikä ennustaa lisää virhemahdollisuuksia. Näistä rajoitteista huolimatta puolisoitten kotityön korrelaation pitäisi kasvaa parisuhteen keston lisääntyessä, mikäli tämä korrelaatio johtuu samankaltaistumisen prosessista. Parisuhteen kestosta muodostettiin kolme suhteellisen samansuuruisia ryhmiä: alle 8 vuotta yhdessä ($n=131$), 9-23 vuotta yhdessä ($n=171$) ja yli 24 vuotta yhdessä ($n=93$).

Tulokset ovat täysin odotusten vastaiset. Puolisoitten kotityötuntien välinen korrelaatio heikkenee parisuhteen keston lisääntyessä. Korrelaatio laskee nuorimman ryhmän 0.48:sta keskimääräiseen ryhmään siirryttäessä 0.23:n ja vanhimmassa ryhmässä se on enää 0.11. Tämä tulos ei selvästikään tue oletusta, että havaittu korrelaatio johtuisi samankaltaistumisesta parisuhteen kuluessa. Sen sijaan tulos viittaa siihen, että parisuhteen keston lisääntyessä työnjako kotona vahvistuu.

Nämä havainnot vahvistavat tulkintaa, että puolisoitten välillä ei ole havaittavissa kompensatio- tai työnjako vaikutusta. Tämä tulos on vastoin ajan allokaation teoriaan perustuvaa puolisoitten erikoistumisen hypoteesia. Tulokset kertovat, että kotitalouden tason samankaltaistavien tekijöiden vaikutus korrelaatioon on heikko. Sen sijaan tulokset viittaavat siihen, että

puolisot tekevät kotityötä yhdessä. Kauppaan tai ostoksille mennään usein yhdessä ja tyyppillisesti samaa matkaa. Myös siivoaminen ja leipominen, jotka ovat edelleen selvästi naisten vastuulla (ks. luku 4.1), ovat sellaisia toimia joihin puolisot mitä ilmeisimmin osallistuvat yhdessä.

Liite 2 Resurssit, työaika ja asenteet kotityönjaon selittäjinä

LIITETAULUKKO 1 Varianssianalyysi miehen tulo-osuuden vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen (%) kahden työllisen perheissä

Miehen tulo-osuus	TUS 200			ISSP 2002			ESS 2004		
	ka	kv	N	ka	kv	N	ka	kv	N
Alle puolet	37.6	3.57	193	39.6	2.31	42	34.4	2.76	66
Noin puolet	32.8	2.00	416	34.9	1.52	113	36.9	1.25	214
Yli puolet	35.2	1.53	869	32.9	0.97	233	32.5	1.00	335
Malli	Wald $F(2, 760) = 0.84, p = .432, R^2 = 0.003$			$F(2, 385) = 3.63, p = .027, R^2 = 0.017$			$F(2, 612) = 3.44, p = .033, R^2 = 0.005$		

LIITETAULUKKO 2 Varianssianalyysi miehen ansiotyöosuuden vaikutuksesta miehen kotityöosuuteen (%) kahden työllisen perheissä

Miehen ansiotyöosuus	TUS 200			ISSP 2002			ESS 2004		
	ka	kv	N	ka	kv	N	ka	kv	N
Alle 45 %	49.3	3.48	255	42.2	3.59	23	40.7	3.47	30
45 - 55%	40.0	1.40	365	35.2	0.93	262	36.5	0.90	409
Yli 55 %	20.7	1.46	558	29.3	1.42	100	27.7	1.41	160
Malli	Wald $F(2, 714) = 59.98, p < .001, R^2 = 0.180$			$F(2, 382) = 9.28, p < .001, R^2 = 0.046$			$F(2, 596) = 15.51, p < .001, R^2 = 0.047$		

LIITETAULUKKO 3 Varianssianalyysi sukupuolirooliasenteiden vaikutuksesta kotityöosuuteen (%) kahden työllisen perheissä miehillä ja naisilla

Sukupuoli	Sukupuolirooliasenteet	ISSP 2002			ESS 2004		
		ka	kv	N	ka	kv	N
Mies	Perinteiset	32.7	1.92	65	35.7	2.04	80
	Tasa-arvoiset	37.8	1.34	107	37.8	1.44	160
	Vahvasti tasa-arvoiset	42.3	2.23	37	40.3	2.33	66
	Malli	$F(2, 206) = 5.64, p = .004, R^2 = 0.052$			$F(2, 303) = 1.09, p = .337, R^2 = 0.007$		
Nainen	Perinteiset	72.1	2.26	45	72.9	2.42	66
	Tasa-arvoiset	68.9	1.45	111	68.1	1.49	139
	Vahvasti tasa-arvoiset	66.9	1.93	70	68.8	1.90	106
	Malli	$F(2, 223) = 1.52, p = .222, R^2 = 0.013$			$F(2, 308) = 1.52, p = .221, R^2 = 0.005$		

Liite 3 APIM -mallien korrelaatiomatriisit

LIITETAULUKKO 5 Puolisoiden työajan ulottuvuuksien ja kotityön korrelaatiot kahden ansaitsijan perheissä ajankäyttöaineistossa (arkipäivät, molemmat ansiotyössä, n=667)

Muuttujat	Ka	Kh	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Kotityötunnit mies	1.46	1.57	1						
2. Kotityötunnit nainen	2.47	1.72	0.23	1					
3. Ansiotyötunnit mies	9.05	2.55	-0.42	-0.04	1				
4. Ansiotyötunnit nainen	8.10	2.18	-0.04	-0.50	0.20	1			
5. Epäsosiaaliset työtunnit mies	1.01	1.82	-0.01	0.03	0.37	0.04	1		
6. Epäsosiaaliset työtunnit nainen	0.73	1.49	<0.01	0.02	0.07	0.30	0.10	1	
7. Kotona tehdyt työtunnit mies	0.84	2.34	-0.04	0.23	0.07	-0.13	0.15	0.09	1
8. Kotona tehdyt työtunnit nainen	0.74	2.06	-0.03	0.08	0.01	-0.05	0.05	0.13	0.51

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 1 KYÖSTIÖ, O. K., Oppilaiden terveydentilan riippuvuus koulutyypistä. - Health status of pupils according to type of school. 78 p. Summary 6 p. 1962.
- 2 HEINONEN, VEIKKO, Differentiation of primary mental abilities. 136 p. 1963.
- 3 ELONEN, ANNA S., TAKALA, MARTTI & RUOPPILA ISTO, A study of intellectual functions in children by means of the KTK performance scales. 181 p. 1963.
- 4 JUURMAA, JYRKI, On the ability structure of the deaf. 114 p. 1963.
- 5 HEINONEN, VEIKKO, Lyhennetty faktori-analyysi. - A short method for factor analysis. 76 p. Summary 5 p. 1963.
- 6 PITKÄNEN, PENTTI, Fyysisen kunnon rakenne ja kehittyminen. - The structure and development of physical fitness. 163 p. Summary 10 p. 1964.
- 7 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla I. - Die Entehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert I. 270 p. Zusammenfassung 15 p. 1964.
- 8 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla II. - Die Entstehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert II. 123 p. Zusammenfassung 10 p. 1964.
- 9 NUMMENMAA, TAPIO, The language of the face. 66 p. 1964.
- 10 ISOSAARI, JUSSI, Bruno Boxström ja Sortavalan seminaarin kasvatustieteiden opetus 1882-1917. - Bruno Boxström und der Unterricht in den pädagogischen Fächern am Seminar von Sortavala 1882-1917. 167 p. Zusammenfassung II p. 1964.
- 11 NUMMENMAA, TAPIO & TAKALA, MARTTI, Parental behavior and sources of information in different social groups. 53 p. 1965.
- 12 WECKROTH, JOHAN, Studies in brain pathology and human performance I. - On the relationship between severity of brain injury and the level and structure of intellectual performance. 105 p. 1965.
- 13 PITKÄNEN, PENTTI, Ärsyke- ja reaktioanalyttisten faktorointitulosten vastaavuudesta. - On the congruence and coincidence between stimulus analytical and response analytical factor results. 223 p. Summary 14 p. 1967.
- 14 TENKKU, JUSSI, Are single moral rules absolute in Kant's ethics? 31 p. 1967.
- 15 RUOPPILA, ISTO, Nuorten ja varttuneiden opiskelijoiden väliset asenne-erot eräissä ylioppilaspohjaisissa oppilaitoksissa. - Attitude differences between young and advanced university and college students. 182 p. Summary 14 p. 1967.
- 16 KARVONEN, JUHANI, The structure, arousal and change of the attitudes of teacher education students. 118 p. 1967.
- 17 ELONEN, ANNA S., Performance scale patterns in various diagnostic groups. 53 p. 1968.
- 18 TUOMOLA, UUNO, Kansakouluntarkastajaan kohdistuvista rooliodotuksista. - On role-expectations applied to school inspectors. 173 p. Summary 8 p. 1968.
- 19 PITKÄNEN, LEA, A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to childrens behaviour. 208 p. 1969.
- 20 KOSKIAHO, BRIITTA, Level of living and industrialisation. 102 p. 1970.
- 21 KUUSINEN, JORMA, The meaning of another person's personality. 28 p. 1970.
- 22 VIJANEN, ERKKI, Pohjakoulutustaso ja kansakoulunopettajan kehitysympäristöjen muodostuminen. - The level of basic education in relation to the formation of the development milieus of primary school teachers. 280 s. Summary 13 p. 1970.
- 23 HAGFORS, CARL, The galvanic skin response and its application to the group registration of psychophysiological processes. 128 p. 1970.
- 24 KARVONEN, JUHANI, The enrichment of vocabulary and the basic skills of verbal communication. 47 p. 1971.
- 25 SEPPÖ, SIMO, Abiturienttien asenteet uskonnon-opetukseen. - The attitudes of students toward religious education in secondary school. 137 p. Summary 5 p. 1971.
- 26 RENKO MANU, Opettajan tehokkuus oppilaiden koulusaavutusten ja persoonallisuuden kehittämiseksi. - Teacher's effectiveness in improving pupils' school achievements and developing their personality. 144 p. Summary 4 p. 1971.
- 27 VAHERVA, TAPIO, Koulutustulokset peruskoulun ala-asteella yhteisömuuttajien selittäminä. - Educational outcomes at the lower level of the comprehensive school in the light of ecological variables. 158 p. Summary 3 p. 1974.
- 28 OLKINUORA, ERKKI, Norm socialization. The formation of personal norms. 186 p. Tiivistelmä 4 p. 1974.
- 29 LIIKANEN, PIIRKKO, Increasing creativity through art education among pre-school children. 44 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 30 ELONEN, ANNA S., & GUYER, MELVIN, Comparison of qualitative characteristics of human figure drawings of Finnish children in various diagnostic categories. 46 p. Tiivistelmä 3 p. 1975.
- 31 KÄÄRIÄINEN, RISTO, Physical, intellectual, and personal characteristics of Down's syndrome. 114 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 32 MÄÄTTÄ, PAULA, Images of a young drug user. 112 p. Tiivistelmä 11 p. 1976.
- 33 ALANEN, PENTTI, Tieto ja demokratia. - Epistemology and democracy. 140 p. Summary 4 p. 1976.
- 34 NUPPONEN, RIITTA, Vahvistajaroolit aikuisten ja lapsen vuorovaikutuksessa. - The experimental roles of reinforcing agent in adult-child interaction. 209 p. Summary 11 p. 1977.

- 35 TEIKARI, VEIKKO, Vigilanssi-ilmiön mittaamisesta ja selitysmahdollisuuksista. – On measuring and explanation of vigilance. 163 p. Summary 2 p. 1977.
- 36 VOLANEN, RISTO, On conditions of decision making. A study of the conceptual foundations of administration. – Päätöksenteon edellytyksistä. Tutkimus hallinnon käsitteellisistä perusteista. 171 p. Tiivistelmä 7 p. 1977.
- 37 LYYTINEN, PAULA, The acquisition of Finnish morphology in early childhood. – Suomen kielen morfologisten säännönmukaisuuksien omaksuminen varhaislapsuudessa. 143 p. Tiivistelmä 6 p. 1978.
- 38 HAKAMÄKI, SIMO, Maaseudulle muutto muutto liikkeen osana. – Migration on rural areas as one element of migration as a whole. 175 p. Summary 5 p. 1978.
- 39 MOBERG, SAKARI, Leimautuminen erityispedagogiikassa. Nimikkeisiin apukoululainen ja tarkkailuluokkalainen liittyvät käsitykset ja niiden vaikutus hypoteettista oppilasta koskeviin havaintoihin. – Labelling in special education. 177 p. Summary 10 p. 1979.
- 40 AHVENAINEN, OSSI, Lukemis- ja kirjoittamis-häiriöinen erityisopetuksessa. – The child with reading and writing disabilities in special education. 246 p. Summary 14 p. 1980.
- 41 HURME, HELENA, Life changes during childhood. – Lasten elämänmuutokset. 229 p. Tiivistelmä 3 p. 1981.
- 42 TUTKIMUS YHTEISKUNTAPOLITIIKAN VIITOITAJANA. Professori Leo Paukkuselle omistettu juhla kirja. 175 p. 1981.
- 43 HIRSJÄRVI, SIRKKA, Aspects of consciousness in child rearing. – Tietoisuuden ongelma kotikasvatuksessa. 259 p. 1981.
- 44 LASONEN, KARI, Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. – A socio-metric study of immigrant pupils in the Swedish comprehensive school. 269 p. Summary 7 p. 1981.
- 45 AJATUKSEN JA TOIMINNAN TIET. Matti Juntusen muistokirja. 274 p. 1982.
- 46 MÄKINEN, RAIMO, Teachers' work, wellbeing, and health. – Opettajan työ, hyvinvointi ja terveys. 232 p. Tiivistelmä 2 p. 1982.
- 47 KANKAINEN, MIKKO, Suomalaisen peruskoulun eriyttämisratkaisun yhteiskunnallisen taustan ja siirtymävaiheen toteutuksen arviointi. 257 p. Summary 11 p. 1982.
- 48 WALLS, GEORG, Health care and social welfare in, cooperation. 99 p. Tiivistelmä 9 p. 1982.
- 49 KOIVUKARI, MIRJAMI, Rote learning comprehension and participation by the learners in Zairian classrooms. – Mekaaninen oppiminen, ymmärtäminen ja oppilaiden osallistumisen opetukseen zairelaisissa koululuokissa. 286 p. Tiivistelmä 11 p. 1982.
- 50 KOPONEN, RITVA, An item analysis of tests in mathematics applying logistic test models. – Matematiikan kokeiden osioanalyysi logistisia testimalleja käyttäen. 187 p. Tiivistelmä 2 p. 1983.
- 51 PEKONEN, KYÖSTI, Byrokrania politiikan näkökulmasta. Poliitiikan ja byrokratian keskinäinen yhteys valtio- ja yhteiskuntaprosessin kehityksen valossa. – Bureaucracy from the viewpoint of politics. 253 p. 1983.
- 52 LYYTINEN, HEIKKI, Psychophysiology of anticipation and arousal. – Antisipaation ja viriämisen psykofysiologia. 190 p. Tiivistelmä 4 p. 1984.
- 53 KORAKIANGAS, MIKKO, Lastenneuvolan terveydenhoitajan arvioinnit viisivuotiaiden lasten psyykkisestä kehityksestä. – The psychological assessment of five-year-old children by public health centres. 227 p. Summary 14 p. 1984.
- 54 HUMAN ACTION AND PERSONALITY. Essays in honour of Martti Takala. 272 p. 1984.
- 55 MATILAINEN, JOUKO, Maanpuolustus ja eduskunta. Eduskuntaryhmien kannanotot ja koheesio maanpuolustuskysymyksissä Paasikiven-Kekkonen kaudella 1945-1978. – Defence and Parliament. 264 p. Summary 7 p. 1984.
- 56 PUOLUE, VALTIO JA EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. Pekka Nyholmille omistettu juhla kirja. – Party, state and representational democracy. 145 p. Summary 2 p. 1986.
- 57 SIISIÄINEN, MARTTI, Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus. – Interests, voluntary associations and the stability of the political system. 367 p. Summary 6 p. 1986.
- 58 MATTLAR, CARL-ERIK, Finnish Rorschach responses in cross-cultural context: A normative study. 166 p. Tiivistelmä 2 p. 1986.
- 59 ÄYSTÖ, SEIJA, Neuropsychological aspects of simultaneous and successive cognitive processes. – Rinnakkaisen ja peräkkäisen informaation prosessoinnin neuropsykologiasta. 205 p. Tiivistelmä 10 p. 1987.
- 60 LINDH, RAIMO, Suggestiiviset mielikuvamallit käyttäytymisen muokkaajina tarkkailuluokkalaisilla. – Suggestive covert modeling as a method with disturbed pupils. 194 p. Summary 8 p. 1987.
- 61 KORHONEN, TAPANI, Behavioral and neural short-latency and long-latency conditioned responses in the cat. – Välittömät ja viivästetyt hermostolliset ja käyttäytymisvasteet klassisen ehdollistamisen aikana kissalla. 198 p. Tiivistelmä 4 p. 1987.
- 62 PAHKINEN, TUULA, Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Psykoterapian käynnistämisen muutosprosessin vaikutus korkeakouluopiskelijoiden minäkäsitykseen. – Change in self-concept as a result of psychotherapy. 172 p. Summary 6 p. 1987.
- 63 KANGAS, ANITA, Keski-Suomen kulttuuri-toimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. – The action research on cultural-activities in the Province of Central Finland. 301 p. Summary 8 p. 1988.
- 64 HURME, HELENA, Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in

- 65 RASKU-PUTTONEN, HELENA, Communication between parents and children in experimental situations. - Vanhempien ja lasten kommunikointi strukturoiduissa tilanteissa. 71 p. Tiivistelmä 5 p. 1988.
- 66 TOSKALA, ANTERO, Kahvikuppineurootikkojen ja paniikkiagorafobikkojen minäkuvat minäsystemin rakenteina ja kognitiivisen oppimis-terapian perustana. - The self-images of coffee cup neurotics and panic agoraphobics as structures of a selfsystem and a basis for learning therapy. 261 p. Summary 6 p. 1988.
- 67 HAKKARAINEN, LIISA, Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta. - Mastery of written language by deaf pupils at the upper level of Comprehensive school. 281 p. Summary 11 p. 1988.
- 68 NÄTTI, JOUKO, Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Segmentaatioteoriat, Suomen työmarkkinat ja yritysten työvoimastrategiat. - Segmentation theories, Finnish labour markets and the use of labour in retail trade. 189 p. Summary 10 p. 1989.
- 69 AALTOLA, JUHANI, Merkitys opettamisen ja oppimisen näkökulmasta Wittgensteinin myöhäisfilosofian ja pragmatismien valossa. - Meaning from the point of view of teaching and learning in the light of Wittgenstein's later philosophy and pragmatism. 249 p. Summary 6 p. 1989.
- 70 KINNUNEN, ULLA, Teacher stress over a school year. - Opettajan työstressi lukuvuoden aikana. 61 p. Tiivistelmä 3 p. 1989.
- 71 BREUER, HELMUT & RUOHO, KARI (Hrsg.), Pädagogisch-psychologische Prophylaxe bei 4-8-jährigen Kindern. - Pedagogis-psykologinen ennaltaehkäisy neljästä kahdeksaan vuoden iässä. 185 S. Tiivistelmä 1 S. 1989.
- 72 LUMMELAHTI, LEENA, Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Yksilöllistetty malliohjelma päiväkotiin heikosti sopeutuvien kuusivuotiaiden ohjauksessa sekä vanhempien kasvatuskäytännön yhteydet lapsen sopeutumiseen ja minäkäsitykseen. - The adjustment of six-year-old children to day-care-centres. 224 p. Summary 9 p. 1990.
- 73 SALOVIITA, TIMO, Adaptive behaviour of institutionalized mentally retarded persons. - Laitoksessa asuvien kehitysvammaisten adaptiivinen käyttäytyminen. 167 p. Tiivistelmä 4 p. 1990.
- 74 PALONEN, KARI et SUBRA, LEENA (Eds.), Jean-Paul Sartre - un philosophe du politique. - Jean-Paul Sartre - poliittisuuden filosofi. 107 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 75 SINIVUO, JUHANI, Kuormitus ja voimavarat upseerin uralla. - Work load and resources in the career of officers. 373 p. Summary 4 p. 1990.
- 76 PÖLKKI, PIRJO, Self-concept and social skills of school beginners. Summary and discussion. - Koulutulokkaiden minäkäsitys ja sosiaaliset taidot. 100 p. Tiivistelmä 6 p. 1990.
- 77 HUTTUNEN, JOUKO, Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. - Father's impact on son's gender role identity. 246 p. Summary 9 p. 1990.
- 78 AHONEN, TIMO, Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. Kehitysneuro psykologinen seuranta-tutkimus. - Developmental coordination disorders in children. A developmental neuropsychological follow-up study. 188 p. Summary 9 p. 1990.
- 79 MURTO, KARI, Towards the well functioning community. The development of Anton Makarenko and Maxwell Jones' communities. - Kohti toimivaa yhteisöä. Anton Makarenkon ja Maxwell Jonesin yhteisöjen kehitys. 270 p. Tiivistelmä 5 p. Cp2`<, 5 c. 1991.
- 80 SEIKKULA, JAAKKO, Perheen ja sairaalan rajasynteesi potilaan sosiaalisessa verkostossa. - The family-hospital boundary system in the social network. 285 p. Summary 6 p. 1991.
- 81 ALANEN, ILKKA, Miten teoretisoida maa-talouden pientuotantoa. - On the conceptualization of petty production in agriculture. 360 p. Summary 9 p. 1991.
- 82 NIEMELÄ, EINO, Harjaantumisoppilas peruskoulun liikuntakasvatuksessa. - The trainable mentally retarded pupil in comprehensive school physical education. 210 p. Summary 7 p. 1991.
- 83 KARILA, IRMA, Lapsivuodeajan psyykkisten vaikeuksien ennakointi. Kognitiivinen malli. - Prediction of mental distress during puerperium. A cognitive model. 248 p. Summary 8 p. 1991.
- 84 HAAPASALO, JAANA, Psychopathy as a descriptive construct of personality among offenders. - Psykopatia rikoksentekijöiden persoonallisuutta kuvaavana konstruktiona. 73 p. Tiivistelmä 3 p. 1992.
- 85 ARNKIL, ERIK, Sosiaalityön rajasynteemit ja kehitysvyöhyke. - The systems of boundary and the developmental zone of social work. 65 p. Summary 4 p. 1992.
- 86 NIKKI, MAIJA-LIISA, Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi. Osa II. - Foreign language education in the Finnish educational system and its relevance. Part 2. 204 p. Summary 5 p. 1992.
- 87 NIKKI, MAIJA-LIISA, The implementation of the Finnish national plan for foreign language teaching. - Valtakunnallisen kielenopetuksen yleissuunnitelman toimeenpano. 52 p. Yhteenveto 2 p. 1992.
- 88 VASKILAMPI, TUULA, Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveystarkkailuilla. - Alternative medicine on the health market of welfare state. 120 p. Summary 8 p. 1992.
- 89 LAAKSO, KIRSTI, Kouluvaikeuksien ennustaminen. Käyttäytymishäiriöt ja kielelliset vaikeudet peruskoulun alku- ja päättövaiheissa. -

- Prediction of difficulties in school. 145 p. Summary 4 p. 1992.
- 90 SUUTARINEN, SAKARI, Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan alussa (1900-1935). - Die Herbart'sche pädagogische Reform in den finnischen Volksschulen zu Beginn dieses Jahrhunderts (1900-1935). 273 p. Zusammenfassung 5 S. 1992.
- 91 AITTOLA, TAPIO, Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. - Origins of the new student type. 162 p. Summary 4 p. 1992
- 92 KORHONEN, PEKKA, The origin of the idea of the Pacific free trade area. - Tyynenmeren vapaa-kauppa-alueen idean muotoutuminen. - Taiheiyo jiyuu boeeki chi-iki koosoo no seisei. 220 p. Yhteenveto 3 p. Yooyaku 2 p. 1992.
- 93 KERÄNEN, JYRKI, Avohoitoon ja sairaalahoitoon valikoituminen perhekeskeisessä psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. - The choice between outpatient and inpatient treatment in a family centred psychiatric treatment system. 194 p. Summary 6 p. 1992.
- 94 WAHLSTRÖM, JARL, Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus. - Semantic change in family therapy. 195 p. Summary 5 p. 1992.
- 95 RAHEEM, KOLAWOLE, Problems of social security and development in a developing country. A study of the indigenous systems and the colonial influence on the conventional schemes in Nigeria. - Sosiaaliturvan ja kehityksen ongelmia kehitysmaassa. 272 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 96 LAINE, TIMO, Aistisuus, kehollisuus ja dialogisuus. Ludwig Feuerbachin filosofian lähtökohtia ja niiden kehitysnäkymiä 1900-luvun antropologisesti suuntautuneessa fenomenologiassa. - Sensuousness, bodilyness and dialogue. Basic principles in Ludwig Feuerbach's philosophy and their development in the anthropologically oriented phenomenology of the 1900's. 151 p. Zusammenfassung 5 S. 1993.
- 97 PENTTONEN, MARKKU, Classically conditioned lateralized head movements and bilaterally recorded cingulate cortex responses in cats. - Klassisesti ehdollistetut sivuttaiset päänliikkeet ja molemminpuoliset aivojen pihtipoimun vasteet kissalla. 74 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 98 KORO, JUKKA, Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Itseohjautuvuus, sen kehittyminen ja yhteys opetustuloksiin kasvatustieteen avoimen korkeakouluopetuksen monimuotokokeilussa. - Adults as managers of their own learning. Self-directiveness, its development and connection with the cognitive learning results of an experiment on distance education for the teaching of educational science. 238 p. Summary 7 p. 1993.
- 99 LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA, Formaalin ja funktionaalinen traditio kielenopetuksessa. Kielenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. - Formal and functional traditions in language teaching. The theory -historical background of language teaching from the classical period to the age of reason. 288 p. Summary 6 p. 1993.
- 100 MÄKINEN, TERTTU, Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. - Early development as a foundation for school achievement. 273 p. Summary 16 p. 1993.
- 101 KOTKAVIRTA, JUSSI, Practical philosophy and modernity. A study on the formation of Hegel's thought. - Käytännöllinen filosofia ja modernisuus. Tutkielma Hegelin ajattelun muotoutumisesta. 238 p. Zusammenfassung 3 S. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 102 EISENHARDT, PETER L., PALONEN, KARI, SUBRA, LEENA, ZIMMERMANN RAINER E. (Eds.), Modern concepts of existentialism. Essays on Sartrean problems in philosophy, political theory and aesthetics. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 1993.
- 103 KERÄNEN, MARJA, Modern political science and gender. A debate between the deaf and the mute. - Moderni valtio-oppi ja nainen. Mykkien ja kuuvojen välinen keskustelu. 252 p. Tiivistelmä 4 p. 1993.
- 104 MATIKAINEN, TUULA, Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. - Development of working skills in special vocational school. 205 p. Summary 4 p. 1994.
- 105 PIHLAJARINNE, MARJA-LEENA, Nuoren sairastuminen skitsofreeniseen häiriöön. Perheterapeuttinen tarkastelutapa. - The onset of schizophrenic disorder at young age. Family therapeutic study. 174 p. Summary 5 p. 1994.
- 106 KUUSINEN, KIRSTI-LIISA, Psykkinen itsesäätely itsehoidon perustana. Itsehoito I-tyypin diabetesta sairastavilla aikuisilla. - Self-care based on self-regulation. Self-care in adult type I diabetics. 260 p. Summary 17 p. 1994.
- 107 MENGISTU, LEGESSE GEBRESELLASSIE, Psychological classification of students with and without handicaps. A tests of Holland's theory in Ethiopia. 209 p. 1994.
- 108 LESKINEN, MARKKU (ED.), Family in focus. New perspectives on early childhood special education. 158 p. 1994.
- 109 LESKINEN, MARKKU, Parents' causal attributions and adjustment to their child's disability. - Vanhempien syytulkinnat ja sopeutuminen lapsensa vammaisuuteen. 104 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 110 MATTHIES, AILA-LEENA, Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden modernisoituminen. - The informal sector and the welfare state. Contemporary relationships. 63 p. Summary 12 p. 1994.
- 111 AITTOLA, HELENA, Tutkimustyön ohjaus ja ohjaussuhteet tieteellisessä jatkokoulutuksessa. - Mentoring in postgraduate education. 285 p. Summary 5 p. 1995.
- 112 LINDÉN, MIRJA, Muuttuva syövän kuva ja kokeminen. Potilaiden ja ammattilaisten tulkintoja. - The changing image and experience

- of cancer. Accounts given by patients and professionals. 234 p. Summary 5 p. 1995.
- 113 VÄLIMAA, JUSSI, Higher education cultural approach. - Korkeakoulututkimuksen kulttuurinäkökulma. 94 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 114 KAIPIO, KALEVI, Yhteisöllisyys kasvatuksessa. yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytäntöön soveltaminen. - The community as an educator. Theoretical analysis and practice of community education. 250 p. Summary 3 p. 1995.
- 115 HÄNNIKÄINEN, MARITTA, Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Roolileikkiin siirtymisen tarkastelua piagetilaisesta ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulmasta. 73 p. Summary 6 p. 1995.
- 116 IKONEN, OIVA. Adaptiivinen opetus. Oppimistutkimus harjaantumiskoulun opetussuunnitelma- ja seurantajärjestelmän kehittämisen tukena. - The adaptive teaching. 90 p. Summary 5 p. 1995.
- 117 SUUTAMA, TIMO. Coping with life events in old age. - Elämän muutos- ja ongelmatilanteiden käsittely iäkkäillä ihmisillä. 110 p. Yhteenveto 3 p. 1995.
- 118 DERSEH, TIBEBU BOGALE, Meanings Attached to Disability, Attitudes towards Disabled People, and Attitudes towards Integration. 150 p. 1995.
- 119 SAHLBERG, PASI, Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muu-tokseen yhden kehittämisprojektin valossa. - Who would help a teacher. A post-modern perspective on change in teaching in light of a school improvement project. 255 p. Summary 4 p. 1996.
- 120 UHINKI, AILO, Distress of unemployed job-seekers described by the Zulliger Test using the Comprehensive System. - Työttömien työntekijöiden ahdinko kuvattuna Comprehensive Systemin mukaisesti käytetyillä Zulligerin testillä. 61 p. Yhteenveto 3p. 1996.
- 121 ANTIKAINEN, RISTO, Clinical course, outcome and follow-up of inpatients with borderline level disorders. - Rajatilapotilaiden osastohoidon tuloksellisuus kolmen vuoden seurantatutkimuksessa Kys:n psykiatrian klinikassa. 102 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 122 RUUSUVIRTA, TIMO, Brain responses to pitch changes in an acoustic environment in cats and rabbits. - Aivovasteet kuuloärsykemuutoksiin kissoilla ja kaneilla. 45 p. Yhteenveto 2 p. 1996.
- 123 VISTI, ANNALISA, Työyhteisön ja työn tuottavuuden kehitys organisaation transformaatiossa. - Development of the work community and changes in the productivity of work during an organizational transformation process. 201 p. Summary 12 p. 1996.
- 124 SALLINEN, MIKAEL, Event-related brain potentials to changes in the acoustic environment during sleep and sleepiness. - Aivojen herätevasteet muutoksiin kuuloärsykesar-
- jassa unen ja uneliaisuuden aikana. 104 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 125 LAMMINMÄKI, TUUJA, Efficacy of a multi-faceted treatment for children with learning difficulties. - Oppimisvaikeuksien neurokognitiivisen ryhmäkuntoutuksen tuloksellisuus ja siihen vaikuttavia tekijöitä. 56 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 126 LUTINEN, JAANA, Fragmentoituva kulttuuripolitiikka. Paikallisen kulttuuripolitiikan tulkintakehykset Ylä-Savossa. - Fragmenting-cultural policy. The interpretative frames of local cultural politics in Ylä-Savo. 178 p. Summary 9 p. 1997.
- 127 MARTTUNEN, MIIKA, Studying argumentation in higher education by electronic mail. - Argumentointia yliopisto-opinnoissa sähköpostilla. 60 p. (164 p.) Yhteenveto 3 p. 1997.
- 128 JAAKKOLA, HANNA, Kielitieto kielitaitoon pyrittäessä. Vieraiden kielten opettajien käsityksiä kieliopin oppimisesta ja opettamisesta. - Language knowledge and language ability. Teachers' conceptions of the role of grammar in foreign language learning and teaching. 227 p. Summary 7 p. 1997.
- 129 SUBRA, LEENA, A portrait of the political agent in Jean-Paul Sartre. Views on playing, acting, temporality and subjectivity. - Poliittisen toimijan muotokuva Jean-Paul Sartrella. Näkymiä pelaamiseen, toimintaan, ajallisuuteen ja subjektiivisuuteen. 248 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 130 HAARAKANGAS, KAUKO, Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokous-keskusteluita työryhmän toiminnan näkökulmasta. - The voices in treatment meeting. A dialogical analysis of the treatment meeting conversations in family-centred psychiatric treatment process in regard to the team activity. 136 p. Summary 8 p. 1997.
- 131 MATINHEIKKI-KOKKO, KAIJA, Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. - Kulttuurienvälisen työn haasteet. Periaatteet ja käytäntö maahanmuuttajien hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa. 130 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 132 KIVINIEMI, KARI, Opettajuuden oppimisesta harjoittelun harhautuksiin. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia opetusharjoittelusta ja sen ohjauksesta luokanopettajakoulutuksessa. - From the learning of teacherhood to the fabrications of practice. Adult students' experiences of teaching practice and its supervision in class teacher education. 267 p. Summary 8 p. 1997.
- 133 KANTOLA, JOUKO, Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. - In the footsteps of Cygnaeus. From handicraft teaching to technological education. 211 p. Summary 7 p. 1997.
- 134 KAARTINEN, JUKKA, Nocturnal body movements

- and sleep quality. - Yölliset kehon liikkeet ja unen laatu. 85 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 135 MUSTONEN, ANU, Media violence and its audience. - Mediaväkivalta ja sen yleisö. 44 p. (131 p.). Yhteenveto 2 p. 1997.
- 136 PERTTULA, JUHA, The experienced life-fabrics of young men. - Nuorten miesten koettu elämänkudelman. 218 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 137 TIKKANEN, TARJA, Learning and education of older workers. Lifelong learning at the margin. - Ikääntyvän työväestön oppiminen ja koulutus. Elinikäisen oppimisen marginaalissa. 83 p. (154 p.). Yhteenveto 6 p. 1998.
- 138 LEINONEN, MARKKU, Johannes Gezelius vanhempi luonnonmukaisen pedagogiikan soveltajana. Comeniuslainen tulkinta. - Johannes Gezelius the elder as implementer of natural pedagogy. A Comenian interpretation. 237 p. Summary 7 p. 1998.
- 139 KALLIO, EEVA, Training of students' scientific reasoning skills. - Korkeakouluopiskelijoiden tieteellisen ajattelun kehittäminen. 90 p. Yhteenveto 1 p. 1998.
- 140 NIEMI-VÄKEVÄINEN, LEENA, Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Koulutautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. - Sequences of vocational education as life politics. Perspectives of individualization and communality. 210 p. Summary 6 p. 1998.
- 141 PARIKKA, MATTI, Teknologiaкомпетенssi. Teknologiakasvatuksen uudistamishaasteita peruskoulussa ja lukiossa. - Technological competence. Challenges of reforming technology education in the Finnish comprehensive and upper secondary school. 207 p. Summary 13 p. 1998.
- 142 TA OPETTAJAN APUNA - EDUCATIONAL TA FOR TEACHER. Professori Pirkko Liikaselle omistettu juhla-kirja. 207 p. Tiivistelmä - Abstract 14 p. 1998.
- 143 YLÖNEN, HILKKA, Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. - The world of the colden cap and silver shoes. How kinder garden children listen to, view, and experience fairy tales. 189 p. Summary 8 p. 1998.
- 144 MOILANEN, PENNITTI, Opettajan toiminnan perusteiden tulkinta ja tulkinnan totuudellisuuden arviointi. - Interpreting reasons for teachers' action and the verifying the interpretations. 226 p. Summary 3p. 1998.
- 145 VAURIO, LEENA, Lexical inferencing in reading in english on the secondary level. - Sanapäätely englanninkielistä tekstiä luettaessa lukioasteella. 147 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 146 ETELÄPELTO, ANNELI, The development of expertise in information systems design. - Asiantuntijuuden kehittyminen tietojärjestelmien suunnittelussa. 132 p. (221p.). Yhteenveto 12 p. 1998.
- 147 PIIRHONEN, ANTTI, Redundancy as a criterion for multimodal user-interfaces. - Käsitteistö luo näkökulman käyttöliittymäanalyyysiin. 141 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 148 RÖNKÄ, ANNA, The accumulation of problems of social functioning: outer, inner, and behavioral strands. - Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen: ongelmien kasautumisen kolme väylää. 44 p. (129 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 149 NAUKKARINEN, AIMO, Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. - Balancing rigor and relevance. Developing problem-solving associated with students' challenging behavior in the light of a study of an upper comprehensive school. 296 p. Summary 5 p. 1999.
- 150 HOLMA, JUHA, The search for a narrative. Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. - Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin ja tarpeenmukaisen hoidon malliin. 52 p. (105 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 151 LEPPÄNEN, PAAVO H.T., Brain responses to changes in tone and speech stimuli in infants with and without a risk for familial dyslexia. - Aivovasteet ääni- ja puheärsykkeiden muutoksiin vauvoilla, joilla on riski suvussa esiintyvään dysleksiaan ja vauvoilla ilman tätä riskiä. 100 p. (197 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 152 SUOMALA, JYRKI, Students' problem solving in the LEGO/Logo learning environment. - Oppilaiden ongelmanratkaisu LEGO/Logo oppimisympäristössä. 146 p. Yhteenveto 3 p. 1999.
- 153 HUTTUNEN, RAUNO, Opettamisen filosofia ja kritiikki. - Philosophy, teaching, and critique. Towards a critical theory of the philosophy of education. 201 p. Summary 3p. 1999.
- 154 KAREKIVI, LEENA, Ehkä en kokeilisikaan, jos Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveyskasvatuksesta vuosina 1989-1998. - Maybe I wouldn't even experiment if A study on youth smoking and use of intoxicants in Ylivieska and related health education in 1989-1998. 256 p. Summary 4 p. 1999.
- 155 LAAKSO, MARJA-LEENA, Prelinguistic skills and early interactional context as predictors of children's language development. - Esi-kielellinen kommunikaatio ja sen vuorovaikutuksellinen konteksti lapsen kielen kehityksen ennustajana. 127 p. Yhteenveto 2 p. 1999.
- 156 MAUNO, SAIJA, Job insecurity as a psycho-social job stressor in the context of the work-family interface. - Työn epävarmuus työn psykososiaalisena stressitekijänä työn ja perheen vuorovaikutuksen kontekstissa. 59 p. (147 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 157 MÄENSIVU KIRSTI, Opettaja määrittelijänä, oppilas määriteltävänä. Sanallisen oppilaan arvioinnin sisällön analyysi. - The teacher as a determiner - the pupil to be determined -

- content analysis of the written school reports. 215 p. Summary 5 p. 1999.
- 158 FELDT, TARU, Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. - Koherenssin rakenne, pysyvyys ja terveyttä edistävä merkitys työelämässä. 60 p. (150 p.) Yhteenveto 5 p. 2000.
- 159 MÄNTY, TARJA, Ammatillisista erityisoppilaitok-
sista elämään. - Life after vocational special
education. 235 p. Summary 3 p. 2000.
- 160 SARJA, ANNELI, Dialogioppiminen pienryhmäs-
sä. Opettajaksi opiskelevien harjoitteluprosesi
terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. -
Dialogic learning in a small group. The
process of student teachers' teaching practice
during health care education. 165 p. Summary
7 p. 2000.
- 161 JÄRVINEN, ANITTA, Taitajat iänikuiset. - Kotkan
ammattilukiosta valmiuksia elämään, työelä-
mään ja jatko-opintoihin. - Age-old
craftmasters -Kotka vocational senior
secondary school - giving skills for life, work
and further studies. 224 p. Summary 2 p. 2000.
- 162 KONTIO, MARJA-LIISA, Laitoksessa asuvan
kehitysvammaisen vanhuksen haastava
käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vaiku-
tuskeinoja. - Challenging behaviour of
institutionalized mentally retarded elderly
people and measures taken by nurses to
control it. 175 p. Summary 3 p. 2000.
- 163 KILPELÄINEN, ARJA, Naiset paikkaansa etsimäs-
sä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä
rakentajana. - Adult education as determinant
of woman's life-course. 155 p. Summary 6 p.
2000.
- 164 RIITESUO, ANNIKKI, A preterm child grows.
Focus on speech and language during the
first two years. - Keskonen kasvaa: puheen
ja kielen kehitys kahtena ensimmäisenä elin-
vuotena. 119 p. Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 165 TAURIAINEN, LEENA, Kohti yhteistä laatua. -
Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-
käsitykset päiväkodin integroidussa erityis-
ryhmässä. - Towards common quality: staff's,
parents' and children's conceptions of quality
in an integration group at a daycare center.
256 p. Summary 6 p. 2000.
- 166 RAUDASKOSKI, LEENA, Ammattikorkeakoulun
toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahake-
musten sisällönanalyttinen tarkastelu. - In
search for the founding principles of the
Finnish polytechnic institutes. A content
analysis of the licence applications. 193 p.
Summary 4 p. 2000.
- 167 TAKKINEN, SANNA, Meaning in life and its
relation to functioning in old age. - Elämän
tarkoituksellisuus ja sen yhteydet toiminta-
kykyyn vanhuudessa. 51 p. (130 p.)
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 168 LAUNONEN, LEEVI, Eettinen kasvatusajattelu
suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä
1860-luvulta 1990-luvulle. - Ethical thinking
in Finnish school's pedagogical texts from the
1860s to the 1990s. 366 p. Summary 3 p. 2000.
- 169 KUORELAHTI, MATTI, Sopeutumattomien luokka-
muotoisen erityisopetuksen tuloksellisuus. -
The educational outcomes of special classes
for emotionally/ behaviorally disordered
children and youth. 176 p. Summary 2p.
2000.
- 170 KURUNMÄKI, JUSSI, Representation, nation and
time. The political rhetoric of the 1866
parliamentary reform in Sweden. - Edustus,
kansakunta ja aika. Poliittinen retoriikka
Ruotsin vuoden 1866 valtiopäiväreformissa.
253 p. Tiivistelmä 4 p. 2000.
- 171 RASINEN, AKI, Developing technology
education. In search of curriculum elements
for Finnish general education schools. 158 p.
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 172 SUNDHOLM, LARS, Itseohjautuvuus organisaatio-
muutoksessa. - Self-determination in
organisational change. 180 p. Summary 15 p.
2000.
- 173 AHONNISKKA-ASSA, JAANA, Analyzing change in
repeated neuropsychological assessment. 68
p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 174 HOFFRÉN, JARI, Demokraattinen eetos - rajoista
mahdollisuuksiin. - The democratic ethos.
From limits to possibilities? 217 p. Summary
2 p. 2000.
- 175 HEIKKINEN, HANNU L. T., Toimintatutkimus,
tarinat ja opettajaksi tuleminen taito.
Narratiivisen identiteettityön kehittäminen
opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen
avulla. - Action research, narratives and the
art of becoming a teacher. Developing
narrative identity work in teacher education
through action research. 237 p. Summary 4 p.
2001.
- 176 VUORENMAA, MARITTA, Ikkunoita arvioin-
nin tuolle puolen. Uusia avauksia suoma-
laiseen koulutusta koskevaan evaluaatio-
keskusteluun. - Views across assessment:
New openings into the evaluation
discussion on Finnish education. 266 p.
Summary 4 p. 2001.
- 177 LITMANEN, TAPIO, The struggle over risk. The
spatial, temporal, and cultural dimensions of
protest against nuclear technology. - Kamp-
pailu riskistä. Ydinteknologian vastaisen
protestin tilalliset, ajalliset ja kulttuuriset
ulottuvuudet. 72 p. (153 p.) Yhteenveto 9 p.
2001.
- 178 AUNOLA, KAISA, Children's and adolescents'
achievement strategies, school adjustment,
and family environment. - Lasten ja nuorten
suoritusstrategiat koulu- ja perheympäristöis-
sä. 51 p. (153 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 179 OKSANEN, ELINA, Arvioinnin kehittäminen
erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimi-
sen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuk-
sena. - Developing assessment practices in
special education. From a static approach to

- dynamic approach applying qualitative case. 182 p. Summary 5 p. 2001.
- 180 VIITTALA, KAISU, "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka". Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. - "It's harder for that kind of child to get along". The life situation of the children exposed to alcohol in utero and taken care of by society, their risk and protective processes. 316 p. Summary 4 p. 2001.
- 181 HANSSON, LEENI, Networks matter. The role of informal social networks in the period of socioeconomic reforms of the 1990s in Estonia. - Verkostoilla on merkitystä: infor-maalisten sosiaalisten verkostojen asema Virossa 1990-luvun sosio-ekonomisten muutosten aikana. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2001.
- 182 BÖÖK, MARJA LEENA, Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. - Parenthood and parenting discourses in a situation of unemployment. 157 p. Summary 5 p. 2001.
- 183 KOKKO, KATJA, Antecedents and consequences of long-term unemployment. - Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoijia ja seurauksia. 53 p. (115 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 184 KOKKONEN, MARJA, Emotion regulation and physical health in adulthood: A longitudinal, personality-oriented approach. - Aikuisiän tunteiden säätely ja fyysinen terveys: pitkittäistutkimuksellinen ja persoonallisuuskeskeinen lähestymistapa. 52 p. (137 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 185 MÄNNIKKÖ, KAISA, Adult attachment styles: A Person-oriented approach. - Aikuisten kiintymystyyli. 142 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 186 KATVALA, SATU, Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. - Where's mother? Mothers and maternal beliefs over generations. 126 p. Summary 3 p. 2001.
- 187 KIISKINEN, ANNA-LIISA, Ympäristöhallinto vastuullisen elämäntavan edistäjänä. - Environmental administration as promoter of responsible living. 229 p. Summary 8 p. 2001.
- 188 SIMOLA, AHTI, Työterveyshuolto-organisaation toiminta, sen henkilöstön henkinen hyvinvointi ja toiminnan tuloksellisuus. - Functioning of an occupational health service organization and its relationship to the mental well-being of its personnel, client satisfaction, and economic profitability. 192 p. Summary 12 p. 2001.
- 189 VESTERINEN, PIRKKO, Projektiopiskelu- ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. - Project-based studying and learning in the polytechnic. 257 p. Summary 5 p. 2001.
- 190 KEMPPAINEN, JAANA, Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. - Childrearing in three generations. 183 p. Summary 3 p. 2001.
- 191 HÖHENTHAL-ANTIN LEONIE, Luvan ottaminen - Ikäihmiset teatterin tekijöinä. - Taking permission- Elderly people as theatre makers. 183 p. Summary 5 p. 2001.
- 192 KAKKORI, LEENA, Heideggerin aukeama. Tutkimuksia totuudesta ja taiteesta Martin Heideggerin avaamassa horisontissa. - Heidegger's clearing. Studies on truth and art in the horizon opened by Martin Heidegger. 156 p. Summary 2 p. 2001.
- 193 NÄRHI, VESA, The use of clinical neuropsychological data in learning disability research. - Asiakastyön yhteydessä kerätyn neuropsykologisen aineiston käyttö oppimisvaikeustutkimuksessa. 103 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 194 SUOMI, ASTA, Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyyden kehittymisestä. - Searching for professional identity. Adult students' narratives on the education of a social welfare supervisor and the development of narrative competence. 183 p. Summary 2 p. 2002.
- 195 PERKKILÄ, PÄIVI, Opettajien matematiikkauskomukset ja matematiikan oppikirjan merkitys alkuopetuksessa. 212 p. - Teacher's mathematics beliefs and meaning of mathematics textbooks in the first and the second grade in primary school. Summary 2 p. 2002.
- 196 VESTERINEN, MARJA-LIISA, Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. - Promoting professional expertise by developing practical learning at the polytechnic. 261 p. Summary 5 p. 2002.
- 197 POHJANEN, JORMA, Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa. - What's the time. Clock on modern society and in it's sociological theory. 226 p. Summary 3 p. 2002.
- 198 RANTALA, ANJA, Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. - Family-centeredness rhetoric or reality? Summary 3 p. 2002.
- 199 VALANNE, EIJA, "Meidän lapsi on arvokas" Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) kunnallisessa erityiskoulussa. - "Our child is precious" - The individual educational plan in the context of the special school. 219 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 200 HOLOPAINEN, LEENA, Development in reading and reading related skills; a follow-up study from pre-school to the fourth grade. 57 p. (138 p.) Yhteenveto 3 p. 2002.
- 201 HEIKKINEN, HANNU, Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. - Drama worlds as learning areas - the serious playfulness as drama education. 164 p. Summary 5 p. 2002.
- 202 HYTÖNEN, TUUJA, Exploring the practice of human resource development as a field of professional expertise. - Henkilöstön

- kehittämistyön asiantuntijuuden rakentumisen. 137 p. (300 p.) Yhteenveto 10 p. 2002.
- 203 RIPATTI, MIKKO, Arvid Järnefeldt kasvatusajattelijana. 246 p. Summary 4 p. 2002.
- 204 VIRMASALO, ILKKA, Perhe, työttömyys ja lama. - Families, unemployment and the economic depression. 121 p. Summary 2 p. 2002.
- 205 WIKGREN, JAN, Diffuse and discrete associations in aversive classical conditioning. - Täsmälliset ja laaja-alaiset ehdollistumat klassisessa aversivisessä ehdollistumisessa. 40 p. (81 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 206 JOKIVUORI, PERTTI, Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. - Kilpailevia vai täydentäviä? - Commitment to organisation and trade union. Competing or complementary? 132 p. Summary 8 p. 2002.
- 207 GONZÁLEZ VEGA, NARCISO, Factors affecting simulator-training effectiveness. 162 p. Yhteenveto 1 p. 2002.
- 208 SALO, KARI, Teacher Stress as a Longitudinal Process - Opettajien stressiprosessi. 67 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 209 VAUHKONEN, JOUNI, A rhetoric of reduction. Bertrand de Jouvenel's pure theory of politics as persuasion. 156 p. Tiivistelmä 2 p. 2002.
- 210 KONTONIEMI, MARITA, "Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?" Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. - "When will you pull your socks up?" Teachers' experiences of underachievers. 218 p. Summary 3 p. 2003.
- 211 SAUKKONEN, SAKARI, Koulu ja yksilöllisyys; Jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia. - School and individuality: Tensions, challenges and possibilities. 125 p. Summary 3 p. 2003.
- 212 VILJAMAA, MARJA-LEENA, Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. - Child and maternity welfare clinics today and tomorrow. Supporting parenthood, family-centered services and peer groups. 141 p. Summary 4 p. 2003.
- 213 REMES, LIISA, Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. - Three discourses in entrepreneurial learning. 204 p. Summary 2 p. 2003.
- 214 KARJALA, KALLE, Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa. - From pinhole to panorama - The culture of Sweden presented in some middle and comprehensive school textbooks printed between 1961 and 2002. 308 p. Summary 2 p. 2003.
- 215 LALLUKKA, KIRSI, Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. - Childhood age and age in childhood. A study on the sociocultural knowledge of age. 234 p. Summary 2 p. 2003.
- 216 PUUKARI, SAULL, Video Programmes as Learning Tools. Teaching the Gas Laws and Behaviour of Gases in Finnish and Canadian Senior High Schools. 361 p. Yhteenveto 6 p. 2003.
- 217 LOISA, RAIJA-LEENA, The polysemous contemporary concept. The rhetoric of the cultural industry. - Monimerkityksinen nykykäsite. Kulttuuriteollisuuden retoriikka. 244 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 218 HOLOPAINEN, ESKO, Kuullun ja luetun tekstin ymmärtämisstrategiat ja -vaikeudet peruskoulun kolmannella ja yhdeksännellä luokalla. - Strategies for listening and reading comprehension and problematic listening and reading comprehension of the text during the third and ninth grades of primary school. 135 p. Summary 3 p. 2003.
- 219 PENTTINEN, SEPPÖ, Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. - Starting points for a primary school physical education teacher. The growth environment of adolescence and teacher education as developmental factors of teachership. 201 p. Summary 10 p. 2003.
- 220 IKÄHEIMO, HEIKKI, Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto: Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustus-suhteista. - Recognition, subjectivity and the human life form: studies on Hegel and interpersonal recognition. 191 p. Summary 3 p. 2003.
- 221 ASUNTA, TUULA, Knowledge of environmental issues. Where pupils acquire information and how it affects their attitudes, opinions, and laboratory behaviour - Ympäristöasioita koskeva tieto. Mistä oppilaat saavat informaatiota ja miten se vaikuttaa heidän asenteisiinsa, mielipiteisiinsä ja laboratoriokäyttäytymiseensä. 159 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 222 KUJALA, ERKKI, Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta - The sons of war. 229 p. Summary 2 p. 2003.
- 223 JUSSI KURUNMÄKI & KARI PALOINEN (Hg./eds.) Zeit, Geschichte und Politik. Time, history and politics. *Zum achtzigsten Geburtstag von Reinhart Koselleck*. 310 p. 2003.
- 224 LAITINEN, ARTO, Strong evaluation without sources. On Charles Taylor's philosophical anthropology and cultural moral realism. - Vahvoja arvostuksia ilman lähteitä. Charles Taylorin filosofisesta antropologiasta ja kulturalistisesta moraalirealismista. 358 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 225 GUTTORM, TOMI K. Newborn brain responses measuring feature and change detection and predicting later language development in children with and without familial risk for dyslexia. - Vastasyntyneiden aivovasteet puheäänteiden ja niiden muutosten havaitsemisessa sekä myöhemmän kielen kehityksen ennustamisessa dysleksia-riskilapsilla. 81 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.

- 226 NAKARI, MAIJA-LIISA, Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus - Work climate, employees' well-being and the possibility of change. 255 p. Summary 3 p. 2003.
- 227 METSÄPELTO, RIITTA-LEENA, Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework - Lastenkasvatus ja sen yhteys vanhemman persoonallisuuden piirteisiin. 53 p. (119 p.) Tiivistelmä 3 p. 2003.
- 228 PULKKINEN, OILI, The labyrinth of politics - A conceptual approach to the modes of the political in the scottish enlightenment. 144 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 229 JUUJARVI, PETRI, A three-level analysis of reactive aggression among children. - Lasten aggressiivisiin puolustusreaktioihin vaikuttavien tekijöiden kolmitasoinen analyysi. 39 p. (115 p.) Yhteenveto 2 p. 2003.
- 230 POIKONEN, PIIRJO-LIISA, "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. - "The curriculum is part of our life". The day-care - primary school community as a curriculum developer. 154 p. Summary 3 p. 2003.
- 231 SOININEN, SUVI, From a 'Necessary Evil' to an art of contingency: Michael Oakeshott's conception of political activity in British postwar political thought. 174 p. Summary 2p. 2003.
- 232 ALARAUDANJOKI, ESA, Nepalese child labourers' life-contexts, cognitive skills and well-being. - Työssäkäyvien nepalilaislasten elämänkonteksti, kognitiiviset taidot ja hyvinvointi. 62 p. (131 p.) Yhteenveto 4 p. 2003.
- 233 LERKKANEN, MARJA-KRISTINA, Learning to read. Reciprocal processes and individual pathways. - Lukemaan oppiminen: vastavuoroiset prosessit ja yksilölliset oppimispolut. 70 p. (155 p.) Yhteenveto 5 p. 2003.
- 234 FRIMAN, MERVI, Ammatillisen asiantuntijan etiikka ammattikorkeakoulutuksessa. - The ethics of a professional expert in the context of polytechnics. 199 p. 2004.
- 235 MERONEN, AULI, Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. - Individual differences in sign language abilities. 110 p. Summary 5 p. 2004.
- 236 TIILIKKALA, LIISA, Mestarista tuutoriksi. Suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. - From master to tutor. Change and continuity in Finnish vocational teacherhood. 281 p. Summary 3 p. 2004.
- 237 ARO, MIKKO, Learning to read: The effect of orthography. - Kirjoitusjärjestelmän vaikutus lukemaan oppimiseen. 44 p. (122 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 238 LAAKSO, ERKKI, Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. - Encountering drama experiences. The learning potential of process drama in the light of student teachers' experiences. 230 p. Summary 7 p. 2004.
- 239 PERÄLÄ-LITTUNEN, SATU, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. - Kulttuuriset mielikuvat hyvästä äidistä ja hyvästä isästä kolmessa sukupolvessa. 234 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 240 RINNE-KOISTINEN, EVA-MARITA, Perceptions of health: Water and sanitation problems in rural and urban communities in Nigeria. 129 p. (198 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 241 PALMROTH, AINO, Käännösten kautta kollektiiviin. Tuuliosuuskunnat toimijaverkkoina. - From translation to collective. Wind turbine cooperatives as actor networks. 177 p. Summary 7 p. 2004.
- 242 VIERIKKO, ELINA, Genetic and environmental effects on aggression. - Geneettiset ja ympäristötekijät aggressiivisuudessa. 46 p. (108 p.) Tiivistelmä 3 p. 2004.
- 243 NÄRHI, KATI, The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. - Ekososiaalinen viitekehys ja haasteet sosiaalityön asiantuntijuudelle. 106 p. (236 p.) Yhteenveto 7 p. 2004.
- 244 URSIN, JANI, Characteristics of Finnish medical and engineering research group work. - Tutkimusryhmätyöskentelyn piirteet lääke- ja teknisissä tieteissä. 202 p. Yhteenveto 9 p. 2004.
- 245 TREUTHARDT, LEENA, Tulostehokkuuden yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelunäkökulmina muotit ja seurustelu. - The management by results a fashion and social interaction at the University of Jyväskylä. 228 p. Summary 3 p. 2004.
- 246 MATTHIES, JÜRGEN, Umweltpädagogik in der Postmoderne. Eine philosophische Studie über die Krise des Subjekts im umweltpädagogischen Diskurs. - Ympäristökasvatus postmodernissa. Filosofinen tutkimus subjektin kriisistä ympäristökasvatuksen diskurssissa. 400 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 247 LAITILA, AARNO, Dimensions of expertise in family therapeutic process. - Asiantuntijuuden ulottuvuuksia perheterapeuttisessa prosessissa. 54 p. (106 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 248 LAAMANEN (ASTIKAINEN), PIIA, Pre-attentive detection of changes in serially presented stimuli in rabbits and humans. - Muutoksen esitietoinen havaitseminen sarjallisesti esitetyissä ärsykkeissä kaneilla ja ihmisillä. 35 p. (54 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 249 JUUSENAHO, RIITTA, Peruskoulun rehtoreiden johtamisen eroja. Sukupuolinen näkökulma. - Differences in comprehensive school leadership and management. A gender-based approach. 176p. Summary 3 p. 2004.

- 250 VAARAKALLIO, TUULA, "Rotten to the Core". Variations of French nationalist anti-system rhetoric. - "Systeemi on mätä". Ranskalaisien nationalistien järjestelmän vastainen retoriikka. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2004.
- 251 KUUSINEN, PATRIK, Pitkäaikainen kipu ja depressio. Yhteyttä säätelevät tekijät. - Chronic pain and depression: psychosocial determinants regulating the relationship. 139 p. Summary 8 p. 2004.
- 252 HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. - Rooted again. Community education in the rehabilitation of substance addicts. 286 p. Summary 3 p. 2004.
- 253 PALONIEMI, SUSANNA, Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. - Age, experience and competence in working life. Employees' conceptions of the the meaning and experience in professional competence and its development. 184 p. Summary 5 p. 2004.
- 254 RUIZ CEREZO, MONTSE, Anger and Optimal Performance in Karate. An Application of the IZOF Model. 55 p. (130 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 255 LADONLAHTI, TARJA, Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaiseksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. - Challenges for the human service system. Living in a psychiatric hospital under the label of mental retardation. 176 p. Summary 3 p. 2004.
- 256 KOVANEN PÄIVI, Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa. - Learning and expertise in early childhood education. A pilot work in using VARSU with children with special needs. 175 p. Summary 2 p. 2004.
- 257 VILMI, VEIKKO, Turvallinen koulu. Suomalaisien näkemyksiä koulutuspalvelujen kansallisesta ja kunnallisesta priorisoinnista. - Secure education. Finnish views on the national and municipal priorities of Finland's education services. 134 p. Summary 5 p. 2005.
- 258 ANTTILA, TIMO, Reduced working hours. Reshaping the duration, timing and tempo of work. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 2005.
- 259 UGASTE, AINO, The child's play world at home and the mother's role in the play. 207 p. Tiivistelmä 5 p. 2005.
- 260 KURRI, KATJA, The invisible moral order: Agency, accountability and responsibility in therapy talk. 38 p. (103 p.). Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 261 COLLIN, KAIJA, Experience and shared practice - Design engineers' learning at work. - Suunnitteluinsinöörien työssä oppiminen - kokemuksellisuutta ja jaettuja käytäntöjä. 124 p. (211 p.). Yhteenveto 6 p. 2005.
- 262 KURKI, EIJA, Näkyvä ja näkymätön. Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä. - Visible and invisible. Women in the Finnish pentecostal movement. 180 p. Summary 2 p. 2005.
- 263 HEIMONEN, SIRKKALIISA, Työikäisenä Alzheimerin tautiin sairastuneiden ja heidän puolisoitensa kokemukset sairauden alkuvaiheessa. - Experiences of persons with early onset Alzheimer's disease and their spouses in the early stage of the disease. 138 p. Summary 3 p. 2005.
- 264 PIIRÖINEN, HANNU, Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. - Uncertainty, change and professional tensions. The Finnish social work in the 1990s in the light of social workers' representations. 207 p. Summary 2 p. 2005.
- 265 MÄKINEN, JARMO, Säätiö ja maakunta. Maakuntarahastojärjestelmän kentät ja verkostot. - Foundation and region: Fields and networks of the system of the regional funds. 235 p. Summary 3 p. 2005.
- 266 PETRELIUS, PÄIVI, Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. - Gender and subjectivity in social work - interpreting women workers' memories. 67 p. (175 p.) 2005.
- 267 HOKKANEN, TIINA, Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksesta. - As a mother and a father after divorce. Joint custody parenthood as an everyday life experience. 201 p. Summary 8 p. 2005.
- 268 HANNU SIRKKILÄ, Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? - Breadwinner or eroticism. How Finnish men legitimize their partnerships with Thai women. 252 p. Summary 4 p. 2005.
- 269 PENTTINEN, LEENA, Gradupuhetta tutkielmaseminaarissa. - Thesis discourse in an undergraduate research seminar. 176 p. Summary 8 p. 2005.
- 270 KARVONEN, PIIRKKO, Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa- Reading Games for Children in Daycare Centers. The Development of Reading Ability and Reading Awareness in an Intervention Study . 179 p. Summary 3 p. 2005.
- 271 KOSONEN, PEKKA A., Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. - Conditions of expertise development in nursing and and social care, and criteria for student selection. 276 p. Summary 3 p. 2005.

- 272 NIIRANEN-LINKAMA, PÄIVI, Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuu-
den diskurssissa. - Transformation of
the social in the discourse of social work
expertise. 200 p. Summary 3 p. 2005.
- 273 KALLA, OUTI, Characteristics, course and
outcome in first-episode psychosis.
A cross-cultural comparison of Finnish
and Spanish patient groups. - Ensiker-
talaisten psykoosipotilaiden psyykkis-
sosiaaliset ominaisuudet, sairaudenkulku
ja ennuste. Suomalaisten ja espanjalaisten
potilasryhmien vertailu. 75 p. (147 p.)
Tiivistelmä 4 p. 2005.
- 274 LEHTOMÄKI, ELINA, Pois oppimisyhteiskun-
nan marginaalista? Koulutuksen merkitys
vuosina 1960-1990 opiskelleiden lapsuu-
destaan kuurojen ja huonokuuloisten
aikuisten elämänculussa. - Out from the
margins of the learning society? The
meaning of education in the life course of
adults who studied during the years 1960-
1990 and were deaf or hard-of-hearing
from childhood. 151 p. Summary 5 p. 2005.
- 275 KINNUNEN, MARJA-LIISA, Allostatic load in
relation to psychosocial stressors and
health. - Allostaattinen kuorma ja sen suhde
psykososiaalisiin stressitekijöihin ja
terveyteen. 59 p. (102 p.) Tiivistelmä 3 p.
2005.
- 276 UOTINEN, VIRPI, I'm as old as I feel. Subjective
age in Finnish adults. - Olen sen ikäinen
kuin tunnen olevani. Suomalaisten aikuis-
ten subjektiivinen ikä. 64 p. (124 p.)
Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 277 SALOKOSKI, TARJA, Tietokonepelit ja niiden
pelaaminen. - Electronic games: content and
playing activity. 116 p. Summary 5 p. 2005.
- 278 HIIHNALA, KAUKO, Laskutehtävien suoritta-
misesta käsitteiden ymmärtämiseen. Perus-
koululaisen matemaattisen ajattelun
kehittyminen aritmetiikasta algebraan
siirryttäessä. - Transition from the
performing of arithmetic tasks to the
understanding of concepts. The
development of pupils' mathematical
thinking when shifting from arithmetic to
algebra in comprehensive school. 169 p.
Summary 3 p. 2005.
- 279 WALLIN, RISTO, Yhdistyneet kansakunnat
organisaationa. Tutkimus käsitteellisestä
muutoksesta maailmanjärjestön organi-
soinnin periaatteissa - From the league to
UN. The move to an organizational
vocabulary of international relations. 172 p.
Summary 2 p. 2005.
- 280 VALLEALA, ULLA MAIJA, Yhteinen ymmär-
täminen koulutuksessa ja työssä. Kontekstin
merkitys ymmärtämisessä opiskelijaryh-
män ja työtiimin keskusteluissa. - Shared
understanding in education and work.
Context of understanding in student group
and work team discussions. 236 p. Summary
7 p. 2006.
- 281 RASINEN, TUUJA, Näkökulmia vieraskieliseen
perusopetukseen. Koulun kehittämishank-
keesta koulun toimintakulttuuriksi.
- Perspectives on content and language
integrated learning. The impact of a
development project on a school's
activities. 204 . Summary 6 p. 2006.
- 282 VIHOLAINEN, HELENA, Suvussa esiintyvän
lukemsvaikeusriskin yhteys motoriseen ja
kielelliseen kehitykseen. Tallaako lapsi
kielensä päälle? - Early motor and language
development in children at risk for familial
dyslexia. 50 p. (94 p.) Summary 2 p. 2006.
- 283 KIILLI, JOHANNA, Lasten osallistumisen
voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistu-
misesta. - Resources for children's
participation. 226 p. Summary 3 p. 2006.
- 284 LEPPÄMÄKI, LAURA, Tekijänoikeuden oikeut-
taminen. - The justification of copyright.
125 p. Summary 2 p. 2006.
- 285 SANAKSENAHO, SANNA, Eriarvoisuus ja
luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa.
Bourdieuilainen näkökulma. - Inequality and
trust in Finland at the turn of the 21st
century: Bourdieuan approach.
150 p. Summary 3 p. 2006.
- 286 VALKONEN, LEENA, Millainen on hyvä äiti tai
isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten
vanhemmuuskäsitykset. - What is a good
father or good mother like? Fifth and sixth
graders' conceptions of parenthood. 126 p.
Summary 5 p. 2006.
- 287 MARTIKAINEN, LIISA, Suomalaisten nuorten
aikuisten elämään tyytyväisyyden monet
kasvot. - The many faces of life satisfaction
among Finnish young adults. 141 p.
Summary 3 p. 2006.
- 288 HAMARUS, PÄIVI, Koulukiusaaminen ilmiönä.
Yläkoulun oppilaiden kokemuksia
kiusaamisesta. - School bullying as a
phenomenon. Some experiences of Finnish
lower secondary school pupils. 265 p.
Summary 6 p. 2006.
- 289 LEPPÄNEN, ULLA, Development of literacy in
kindergarten and primary school.
Tiivistelmä 2 p. 49 p. (145 p.) 2006.
- 290 KORVELA, PAUL-ERIK, The Machiavellian
reformation. An essay in political theory.
171 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 291 METSOMÄKI, MARJO, "Suu on syömistä
varten". Lasten ja aikuisten kohtaamisia
ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa.
- Encounters between children and adults
in group family day care dining situations.
251 p. Summary 3 p. 2006.
- 292 LATVALA, JUHA-MATTI, Digitaalisen kommuni-
kaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja
koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi.
- Development of a digital communication
system to facilitate interaction between home
and school. 158 p. Summary 7 p. 2006.

- 293 PITKÄNEN, TUULI, Alcohol drinking behavior and its developmental antecedents. - Alkoholien juomiskäyttäytyminen ja sen ennustaminen. 103 p. (169 p.) Tiivistelmä 6 p. 2006.
- 294 LINNILÄ, MAIJA-LIISA, Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. - From school readiness to readiness of school - Exceptional school starting in the light of school attainment, official report and family experience. 321 p. Summary 3 p. 2006.
- 295 LEINONEN, ANU, Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. - Tracing functions of older people's councils. A study on older people's councils in rural municipalities. 245 p. Summary 3 p. 2006.
- 296 KAUPPINEN, MARKO, Canon vs. charisma. "Maoism" as an ideological construction. - Kaanon vs. karisma. "Maoismi" ideologisenä konstruktiona. 119 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 297 VEHKAKOSKI, TANJA, Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmistien puheissa ja teksteissä. - Stigmatized childhood? Constructing disability in professional talk and texts. 83 p. (185 p.) Summary 4 p. 2006.
- 298 LEPPÄÄHO, HENRY, Matemaattisen ongelman ratkaisutaidon opettaminen peruskoulussa. Ongelmanratkaisukurssin kehittäminen ja arviointi. - Teaching mathematical problem solving skill in the Finnish comprehensive school. Designing and assessment of a problem solving course. 343 p. Summary 4 p. 2007.
- 299 KUVAJA, KRISTIINA, Living the Urban Challenge. Sustainable development and social sustainability in two southern megacities. 130 p. (241 p.) Yhteenveto 4 p. 2007.
- 300 POHJOLA, PASI, Technical artefacts. An ontological investigation of technology. 150 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 301 KAUKUA, JARI, Avicenna on subjectivity. A philosophical study. 161 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 302 KUPILA, PÄIVI, "Minäkö asiantuntija?". Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. - "Me, an expert?" Constructing the meaning perspective and identity of an expert in the field of early childhood education. 190 p. Summary 4 p. 2007.
- 303 SILVENNOINEN, PIIA, Ikä, identiteetti ja ohjaava koulutus. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät oppimisyhteiskunnan haasteena. - Age, identity and career counselling. The ageing, long-term unemployed as a challenge to learning society. 229 p. Summary 4 p. 2007.
- 304 REINIKAINEN, MARJO-RIITTA, Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. - Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability. 81 p. (148 p.) Summary 4 p. 2007.
- 305 MÄÄTTÄ, JUKKA, Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. - The impact of military service on the career and study paths of young women and men. 141 p. Summary 4 p. 2007.
- 306 PYYKKÖNEN, MIIKKA, Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. - Organizing diasporas. Ethnicity, citizenship, integration, and government in immigrant associations. 140 p. (279 p.) Summary 2 p. 2007.
- 307 RASKU, MINNA, On the border of east and west. Greek geopolitical narratives. - Idän ja lännen rajalla. Narratiiveja kreikkalaisesta geopolitiikasta. 169 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 308 LAPIOLAHTI, RAIMO, Koulutuksen arviointi kunnallisen koulutuksen järjestäjän tehtävänä. Paikallisen arvioinnin toteutumisedellytysten arviointia erään kuntaorganisaation näkökulmasta. - The evaluation of schooling as a task of the communal maintainer of schooling - what are the presuppositions of the execution of evaluation in one specific communal organization. 190 p. Summary 7 p. 2007.
- 309 NATALE, KATJA, Parents' Causal Attributions Concerning Their Children's Academic Achievement. - Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutit. 54 p. (154 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 310 VAHTERA, SIRPA, Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. - The well-being of optimistic, well-performing high school students from high school to university. 111 p. Summary 2 p. 2007.
- 311 KOIVISTO, PÄIVI, "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. - "Individual attention in everyday situations". Developing the operational culture of a day-care centre to strengthen children's self-esteem. 202 p. Summary 4 p. 2007.
- 312 LAHIKAINEN, JOHANNA, "You look delicious" - Food, eating, and hunger in Margaret Atwood's novels. 277 p. Yhteenveto 2 p. 2007.
- 313 LINNAVUORI, HANNARIKKA, Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. - Children's experiences of dual residence. 202 p. Summary 8 p. 2007.
- 314 PARVIAINEN, TIINA, Cortical correlates of language perception. Neuromagnetic studies in adults and children. - Kielen käsittely aivoissa. Neuromagneettisia tutkimuksia aikuisilla ja lapsilla. 128 p. (206 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.

- 315 KARA, HANNELE, *Ermutige mich Deutsch zu sprechen. Portfolio als evaluationsform von mündlichen leistung.* - "Rohkaise minua puhumaan saksaa" - kielisalkku suullisen kielitaidon arviointivälineenä. 108 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 316 MÄKELÄ, AARNE, *Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa.* - What principals really do. An ethnographic case study on leadership and on principal's tasks in comprehensive school. 266 p. Summary 5 p. 2007.
- 317 PUOLAKANAHO, ANNE, *Early prediction of reading - Phonological awareness and related language and cognitive skills in children with a familial risk for dyslexia.* - Lukemistaitojen varhainen ennustaminen. Fonologinen tietoisuus, kielelliset ja kognitiiviset taidot lapsilla joiden suvussa esiintyy dysleksiaa. 61 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 318 HOFFMAN, DAVID M., *The career potential of migrant scholars in Finnish higher education. Emerging perspectives and dynamics.* - Akateemisten siirtolaisten uramahdollisuudet suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä: dynamiikkaa ja uusia näkökulmia. 153 p. (282 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 319 FADJUKOFF, PÄIVI, *Identity formation in adulthood.* - Identiteetin muotoutuminen aikuisiässä. 71 p. (168 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.
- 320 MÄKIKANGAS, ANNE, *Personality, well-being and job resources: From negative paradigm towards positive psychology.* - Persoonallisuus, hyvinvointi ja työn voimavarat: Kohti positiivista psykologiaa. 66 p. (148 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 321 JOKISAARI, MARKKU, *Attainment and reflection: The role of social capital and regrets in developmental regulation.* - Sosiaalisen pääoman ja toteutumattomien tavoitteiden merkitys kehityksen säätelyssä. 61 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 322 HÄMÄLÄINEN, JARMO, *Processing of sound rise time in children and adults with and without reading problems.* - Äänten nousuaikojen prosessointi lapsilla ja aikuisilla, joilla on dysleksia ja lapsilla ja aikuisilla, joilla ei ole dysleksiaa. 48 p. (95 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 323 KANERVIO, PEKKA, *Crisis and renewal in one Finnish private school.* - Kriisi ja uudistuminen yhdessä suomalaisessa yksityiskoulussa. 217 p. Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 324 MÄÄTTÄ, SAMI, *Achievement strategies in adolescence and young adulthood.* - Nuorten ajattelu- ja toimintastrategia. 45 p. (120 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 325 TORPPA MINNA, *Pathways to reading acquisition: Effects of early skills, learning environment and familial risk for dyslexia.* - Yksilöllisiä kehityspolkuja kohti lukemisen taitoa: Varhaisten taitojen, oppimisympäristön ja sukuriskin vaikutukset. 53 p. (135 p.) 2007.
- 326 KANKAINEN, TOMI, *Yhdistykset, instituutiot ja luottamus.* - Voluntary associations, institutions and trust. 158 p. Summary 7 p. 2007.
- 327 PIRNES, ESA, *Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna.* - Meaningful culture and cultural policy. A broad concept of culture as a basis for cultural policy. 294 p. Summary 2 p. 2008.
- 328 NIEMI, PETTERI, *Mieli, maailma ja referenssi. John McDowellin mielenfilosofian ja semantiikan kriittinen tarkastelu ja ontologinen täydennys.* - Mind, world and reference: A critical examination and ontological supplement of John McDowell's philosophy of mind and semantics. 283 p. Summary 4 p. 2008.
- 329 GRANBOM-HERRANEN, LIISA, *Sananlaskut kasvatuspuheessa - perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? - Proverbs in pedagogical discourse - tradition, upbringing, indoctrination?* 324 p. Summary 8 p. 2008.
- 330 KYKYRI, VIRPI-LIISA, *Helping clients to help themselves. A discursive perspective to process consulting practices in multi-party settings.* - Autetaan asiakasta auttamaan itse itseään. Diskursiivinen näkökulma prosessikonsultoinnin käytäntöihin ryhmätilanteissa. 75 p. (153 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 331 KIURU, NOONA, *The role of adolescents' peergroups in the school context.* - Nuortentoveriryhmien rooli kouluympäristössä. 77 p. (192 p.) Tiivistelmä 3 p. 2008.
- 332 PARTANEN, TERHI, *Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men.* 46 p. (104 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 333 RAITTILA, RAIJA, *Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen.* - Making a visit. Encounters between children and an urban environment. 179 p. Summary 3 p. 2008.
- 334 SUME, HELENA, *Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun.* - Turbulent life of the family. Way to school of a child with cochlear implant. 208 p. Summary 6 p. 2008.
- 335 KOTIRANTA, TUUJA, *Aktivoinnin paradoksit.* - The paradoxes of activation. 217 p. Summary 3 p. 2008.
- 336 RUOPPILA, ISTO, HUUHTANEN, PEKKA, SEITSAMO, JORMA AND ILMARINEN, JUHANI, *Age-related changes of the work ability construct and its relation to cognitive functioning in the older worker: A 16-year follow-up study.* 97 p. 2008.
- 337 TIKKANEN, PIRJO, *"Helpompaa ja hausempaa kuin luulin". Matematiikka suomalaisten ja unkarilaisten perusopetuksen neljäsluokkalaisten kokemana.* - "Easier and more fun that

- I thought". Mathematics experienced by fourth-graders in Finnish and Hungarian comprehensive schools. 309 p. Summary 3 p. 2008.
- 338 KAUPPINEN, ILKKA, Tiedon omistaminen on valtaa – Globalisoituvan patenttijärjestelmän poliittinen moraalilaitos ja globaali kapitalismi. – *Owning* knowledge is power. Political moral economy of the globalizing patent system and global capitalism. 269 p. Summary 5 p. 2008.
- 339 KUJALA, MARIA, Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa? – A stranger in one's own land. How to grow in interaction conflicts? 174 p. Summary 7 p. 2008.
- 340 KOPONEN, TUIRE, Calculation and Language: Diagnostic and intervention studies. – Laskutaito ja kieli: Diagnostinen ja kuntoutustutkimus. 49 p. (120 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 341 HAUTALA, PÄIVI-MARIA, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. – Permission to be seen. Art therapeutic activities in schools. 202 p. 2008.
- 342 SIPARI, SALLA, Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. – Habilitative everyday life to support the child. Construction of the collaboration of education and rehabilitation in experts discussions. 177 p. Summary 4 p. 2008.
- 343 LEHTONEN, PÄIVI HANNELE, Voimauttava video. Asiakslähtöisyyden, myönteisyyden ja videokuvan muodostama työorientaatio perhetyön menetelmänä. – Empowering video. A work orientation formed by client-focus, positivity and video image as a method for family work. 257 p. Summary 3 p. 2008.
- 344 RUOHOMÄKI, JYRKI, "Could Do Better". Academic Interventions in Northern Ireland Unionism. – "Could Do Better" Akateemiset interventiot Pohjois-Irlannin unionismiin. 238 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 345 SALMI, PAULA, Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma. – Naming and dyslexia: Developmental and training perspectives. 169 p. Summary 2 p. 2008.
- 346 RANTANEN, JOHANNA, Work-family interface and psychological well-being: A personality and longitudinal perspective. – Työn ja perheen vuorovaikutuksen yhteys psyykkiseen hyvinvointiin sekä persoonallisuuteen pitkittäistutkimuksen näkökulmasta 86 p. (146 p.) Yhteenveto 6 p. 2008.
- 347 PIIPPO, JUKKA, Trust, Autonomy and Safety at Integrated Network- and Family-oriented mode for co-operation. A Qualitative Study. 70 p. (100 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 348 HÄTINEN, MARJA, Treating job burnout in employee rehabilitation: Changes in symptoms, antecedents, and consequences. – Työuupumuksen hoito työikäisten kuntoutuksessa: muutokset työuupumuksen oireissa, ennakoijissa ja seurauksissa. 85 p. (152 p.) Tiivistelmä 4 p. 2008.
- 349 PRICE, GAVIN, Numerical magnitude representation in developmental dyscalculia: Behavioural and brain imaging studies. 139 p. 2008.
- 350 RAUTIAINEN, MATTI, Keiden koulu? Aineenopettajaksi opiskelevien käsityksiä koulu-kulttuuriin yhteisöllisyydestä. – Who does school belong to? Subject teacher students' conceptions of community in school culture. 180 p. Summary 4 p. 2008.
- 351 UOTINEN, SANNA, Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. – Into the agency of a parent and a child in conductive education. 192 p. Summary 3 p. 2008.
- 352 AHONEN, HELENA, Rehtoreiden kertoma johtajuus ja johtajaidentiteetti. – Leadership and leader identity as narrated by headmasters. 193 p. 2008.
- 353 MOISIO, OLLI-PEKKA, Essays on radical educational philosophy. 151 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 354 LINDQVIST, RAIIJA, Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. – Encountering partner violence with rural social work. 256 p. 2009.
- 355 TAMMELIN, MIA, Working time and family time. Experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland. – Työaika ja perheen aika: kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta Suomessa. 159 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 356 RINNE, PÄIVI, Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. – On the way to the change. 221 p. Summary 2 p. 2009.
- 357 VALTONEN, RIITTA, Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. – Lene-assessment and early identification of developmental and learning problems. Co-occurrence and continuity of developmental problems from age 4 to age 6 and relation to school performance. 73 p. (107 p.) Summary 2 p. 2009.
- 358 SUHONEN, KATRI, Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä. – What is tacit knowledge in spiritual work? An experiential approach to the manifestation, significance and distribution of tacit knowledge in the work of aged church deacons and ministers. 181 p. Summary 6 p. 2009.

- 359 JUMPPANEN, AAPO, United with the United States - George Bush's foreign policy towards Europe 1989-1993. 177 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 360 HUEMER, SINI, Training reading skills. Towards fluency. - Lukemistaitojen harjoittaminen. Tavoitteena sujuvuus. 85 p. (188 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 361 ESKELINEN, TEPPO, Putting global poverty in context. A philosophical essay on power, justice and economy. 221 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 362 TAIPALE, SAKARI, Transformative technologies, spatial changes: Essays on mobile phones and the internet. 97 p. (184 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 363 KORKALAINEN, PAULA, Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. - From a feeling of insufficiency to a new sense of expertise. Developing professional knowledge and skills in the operational environments for special needs childhood education and care. 303 p. Summary 4 p. 2009.
- 364 SEPPÄLÄ-PÄNKÄLÄINEN, TARJA, Oppijoiden moninaisuuden kohtaaminen suomalaisessa lähikoulussa. Etnografia kouluyhteisön aikuisten yhdessä oppimisen haasteista ja mahdollisuuksista. - Confronting the Diversity of Learners in a Finnish Neighbourhood School. An Ethnographic Study of the Challenges and Opportunities of Adults Learning Together in a School community. 256 p. Summary 4 p. 2009.
- 365 SEVÓN, EIJA, Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. - Äidin vastuu ja muuttuvat perhesuhteet äitiyden alussa. 117 p. (200 p.) Yhteenveto 5 p. 2009.
- 366 HUTTUNEN-SCOTT, TIINA, Auditory duration discrimination in children with reading disorder, attention deficit or both. - Kuulonvarainen keston erottelu lapsilla, joilla on lukemisvaikeus, tarkkaavaisuuden ongelma tai molemmat. 68 p. (112 p.) Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 367 NEUVONEN-RAUHALA, MARJA-LIISA, Työelämälähtöisyyden määrittäminen ja käyttäminen ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilussa. - Defining and applying working-life orientation in the polytechnic postgraduate experiment. 163 p. Summary 7 p. 2009.
- 368 NYMAN, TARJA, Nuoren vieraan kielen opettajan pedagogisen ajattelun ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen. - The development of pedagogical thinking and professional expertise of newly qualified language teachers. 121 p. (201 p.) Summary 4 p. 2009.
- 369 PUUTIO, RISTO, Hidden agendas. Situational tasks, discursive strategies and institutional practices in process consultation. 83 p. (147 p.) Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 370 TOIVANEN, JUHANA, Animal consciousness. Peter Olivi on cognitive functions of the sensitive soul. 369 p. Yhteenveto 4 p. 2009.
- 371 NOKIA, MIRIAM, The role of the hippocampal theta activity in classical eyeblink conditioning in rabbits. - Hippokampuksen theta-aktiivisuuden rooli klassisessa silmäniskuehdollistamisessa kaneilla. 41 p. (80 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.
- 372 LÄHTEENMÄKI, VILI, Essays on early modern conceptions of consciousness: Descartes, Cudworth, and Locke. 160 p. 2009.
- 373 BJÖRK, KAJ, What explains development. Development strategy for low human development index countries. 212 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 374 PUUPPONEN, ANTTI, Maaseutuuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus. Tapaustutkimus pienimuotoisen elintarviketuotannon kestävyyydestä Keski-Suomessa. - Rural entrepreneurship, networks and locality. A case study of the sustainability of small-scale food production in Central Finland. 100 p. (191 p.) Summary 3 p. 2009.
- 375 HALTTUNEN, LEENA, Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. - Day care work and leadership in a distributed organization. 181 p. Summary 4 p. 2009.
- 376 KAIDESOJA, TUUKKA, Studies on ontological and methodological foundations of critical realism in the social sciences. 65 p. (187 p.) Yhteenveto 9 p. 2009.
- 377 SIPPOLA, MARKKU, A low road to investment and labour management? The labour process at Nordic subsidiaries in the Baltic States. 272 p. Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 378 SANTALA, OLLI-PEKKA, Expertise in using the Rorschach comprehensive system in personality assessment. 150 p. Tiivistelmä 1 p. 2009.
- 379 HARJUNEN, HANNELE, Women and fat: Approaches to the social study of fatness. - Naiset ja lihavuus: näkökulmia lihavuuden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 87 p. (419 p.) Tiivistelmä 4 p. 2009.
- 380 KETTUNEN, LIISA, Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. - Yes or no? The development and evaluation of teaching material for sex education in the Finnish comprehensive school. 266 p. Summary 3 p. 2010.
- 381 FROM, KRISTINE, "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa". Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissä. - To be a child just as the others in the peer group. A substantive theory of activity-

- based participation of the child with special educational needs. 174 p. Summary 4 p. 2010.
- 382 MYKKÄNEN, JOHANNA, Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. - Becoming a father – types of narrative, emotions and agency. 166 p. Summary 5 p. 2010.
- 383 RAASUMAA, VESA, Perusopetuksen rehtori opettajien osaamisen johtajana. - Knowledge management functions of a principal in basic education. 349 p. Summary 5 p. 2010.
- 384 SISÄINEN, LAURI, Foucault's voices: Toward the political genealogy of the auditory-sonorous. - Foucault'n äänet. Kohti auditoris-sonoorista poliittista genealogiaa. 207 p. Tiivistelmä 2 p. 2010.
- 385 PULLI, TUULA, Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. - The Real and the Illusory. Drama as a means of community-based rehabilitation and experience for persons with severe learning and speech disabilities. 281 p. Summary 7 p. 2010.
- 386 SISKONEN, TIINA, Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. - Specific language impairments and learning to read. 205 p. Summary 3 p. 2010.
- 387 LYYRA, PESSI, Higher-order theories of consciousness: An appraisal and application. - Korkeamman kertaluvun tietoisusteoria: arvio ja käyttöehdotus. 163 p. Yhteenveto 5 p. 2010.
- 388 KARJALAINEN, MERJA, Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. - Professionals' conceptions of mentoring at work. 175 p. Summary 7 p. 2010.
- 389 GEMECHU, DEREJE TEREFE, The implementation of a multilingual education policy in Ethiopia: The case of Afaan Oromoo in primary schools of Oromia Regional State. 266 p. 2010.
- 390 KOIVULA, MERJA, Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. - Children's sense of community and collaborative learning in a day care centre. 189 p. Summary 3 p. 2010.
- 391 NIEMI, MINNA, Moraalijärjestyksestä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. - Producing moral order. A Study on police work with children. 190 p. Summary 3 p. 2010.
- 392 ALEMAYEHU TEKLEMARIAM HAYE, Effects of intervention on psychosocial functioning of hearing and hard of hearing children in selected primary schools of Addis Ababa, Ethiopia. 195 p. Executive summary 4 p. 2010.
- 393 KASKIHARJU, EIJA, Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005. - Homes and homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005. 244 p. Summary 5 p. 2010.
- 394 MAHLAKAARTO, SALME, Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. - Becoming a subject at work - Constructing identity within a program of empowerment. 95 p. (198 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 395 TAPIO, TARJA, "Meilä on kaikilla samanlaiset tarinat". Tarinankerrontatutkimus tornionlaaksolaisuudesta vanhimpien aapulaisten arjessa ja tulevaisuudessa. - "We all have the same stories". A storytelling case study of Torne Valley -ness in the everyday life and future of elderly Aapua residents. 261 p. Summary 6 p. 2010.
- 396 RAUTAINEN, EIJA-LIISA, Co-construction and collaboration in couple therapy for depression. - Yhteistoiminnallisuus masennuksen pariterapiassa. 56 p. (122 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.
- 397 AALTONEN, TERHI, "Taiteilija ei vanhene". Haastattelututkimus kuvataiteilijoiden ikääntymiskokemuksista taidemaailmassa. - "An artist doesn't get old". An interview-based study of painters' experiences of ageing in the world. 216 p. Summary 5 p. 2010.
- 398 SAVOLAINEN, KAISA, Education as a means to world peace: The case of the 1974 UNESCO recommendation. - Kasvatus maailmanrauhan välineenä: Tapaustutkimus UNESCON 1974 hyväksymästä suosituksesta. 262 p. Yhteenveto 12 p. 2010.
- 399 HEMMINKI, ARJA, Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättämisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. - Narratives on divorce and ending of a relationship. 158 p. Summary 2 p. 2010.
- 400 SAINI, NINA, On the rocky road of reading: Effects of computer-assisted intervention for at-risk children. - Lukemaan oppimisen kivisellä tiellä - Verkkopohjaisen Ekapeli - ohjelman kuntouttavat vaikutukset riskilasten lukemaan oppimisessä. 95 p. (208 p.) Yhteenveto 5 p. 2010.
- 401 VILJARANTA, JAANA, The development and role of task motivation and task values during different phases of the school career. - Oppiainekohtaisen koulumotivaation kehitys ja rooli koulutaipaleen eri vaiheissa. 53 p. (115 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 402 OINAS, TOMI, Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. - Domestic division of labour in dual-earner households. 188 p. 2010.